

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

INSTITUTE OF RESEARCH AND DEVELOPMENT RAMBHAH BARNI RAJABHAT UNIVERSITY

41 หมู่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000

โทร./โทรสาร 0-3947-1056 โทร. 0-3931-9111 ต่อ 3505, 3515

เว็บไซต์ <http://www.rbru.ac.th> E-mail : research@rbru.ac.th , research_rbru2010@hotmail.com

วารสารวิจัยรำไพพรรณี

Rajabhat Rambhai Barni Research Journal

ISSN 1906-327X ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2558

ยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี	6
บุญทิพย์ คมเขียว, วิสาชา บุญใจดา	
ผลของสารเคมี Prochloraz, Benomyl, Carbendazim, Azoxystrobin, Mancozeb และ Copper oxychloride	14
ต่อการควบคุมโรคแอนแทรกซ์ในสของแก้วมังกร	
พิทูล บุชนวลรัตน์, อังธรา บุญใจ	
ปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญระหว่างประเทศ:	20
กรณีศึกษา พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม	
ณัฐวัฒน์ ไช้ระงาม, จุฑาวิรัตน์ ขนพันธุ์	
การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนผลิตภัณฑ์แปรรูปมะม่วง	30
สุนิสา ภาวดีรัตน์, หนึ่งฤทัย ดอนมณีระวี, วรรณภา โนนม่วง, กรรณิการ์ เจริญสุข	
Guidance for Developing Sustainable Destinations of Thaiphen Community	38
in Nakhon Nayok Province, Thailand	
Akhilesh Trivedi, Ph.D.	
แนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้สำหรับคนเมือง	51
ธนภูมิ อติวัฒน์	
การบริหารจัดการโรงสีชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น	59
เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกรียงยี่งอก อำเภออุทุมพรพิสัย	
เดชา วาฬแก้ว	
Review of Determinants of Employee Engagement in Service Industry	69
Supaporn Prasongthan, Chokchai Suwetwattanukul, Ph.D.	
คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุการศึกษาระยะสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุในเขตเมืองและเขตชนบท	78
มนตรี เกตุมุก	
มาตรการ กลไก องค์ความรู้ ของประชาชนอาเซียน	90
บุญสม ธรรมศิริพร	
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร	97
ทิพย์วิมล ปัญญา	
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาฐานข้อมูลเป็นฐานข้อมูลเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน	106
ปัญญาญ์ ศิลาชัย	
ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เลือกที่มีต่อการดำเนินการนิเทศติดตาม 6 ปี	113
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556	
ดารณี นวพันธ์	
การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด	120
วิระศักดิ์ วงศ์จันทร์	
รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครเพื่อพัฒนาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและ การประยุกต์ใช้ความรู้	126
เรื่องนิสิตปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	
ปวีณา เจริญรัตน์	

วารสารวิจัยรำไพพรรณี

Rajabhat Rambhai Barni Research Journal

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ประจำปี 2558 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2558)

ISSN 1906-327X

ชื่อ	วารสารวิจัยรำไพพรรณี
เจ้าของ	สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี 41 ม. 5 ถ. รักศักดิ์ชุมล ต. ท่าช้าง อ. เมือง จ.จันทบุรี 22000
ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ไวกุณท์ ทองอร่าม
บรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ	ศาสตราจารย์ พิเศษ ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ศาสตราจารย์ ดร.เปี่ยมศักดิ์ เมนะเสวต ศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน พันธมนาวิน ศาสตราจารย์ นพ.ศาสตร์ เสาวคนธ์ ศาสตราจารย์ ดร.สุภางค์ จันทวานิช Professor Dr.Mohamad Pauzi zakari ศาสตราจารย์ ดร.อัมไพ สุจริตกุล ศาสตราจารย์ ดร.สนธิ สมัครการ ดร.ดิเรก พรสีมา ศาสตราจารย์ ดร.สุทัศน์ ยกส้าน Professor Dr.V.Subramanian Professor Dr. Gil S. Jacinto
บรรณาธิการ	ว่าที่เรือโทเอกชัย กิจเกษมเจริญ
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์อร่าม อรรถเจตีย์ ดร.ชวลิตันต์ สมนึก อาจารย์เรืองอุไร วรรณโก นางสาวบุศรา สารเกษ นางสาวกรรณิกา สุขสมัย นางสาวปิยาภรณ์ กระจำศรี อาจารย์สมภพ จรพิภพ อาจารย์สุทธินันท์ โสทวิถ์ นางสาวนิตยา ต้นสาย นางสาวชุติมา พิมพ์ภาพ นางสาวชลธิ์รัตน์ ผดุงสิน นางสาวอุไรวรรณ แสนเขียววงศ์

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิในกองบรรณาธิการประเมินบทความ ประจำฉบับ (Peer Review) สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

รองศาสตราจารย์พรทิพา นิโรจน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
รองศาสตราจารย์อัมพวัน ประเสริฐภักดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมพล สุวรรณภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์อรพงค์ คันทวัลย์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉวี สิงหา	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธัญญาณี นิยมกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรสวรรค์ ศิรศานันท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์มาศ สุขกลี	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกศินี กุลพลเกษิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์ ดร.หฤทัย อนุสรราชกิจ	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์ ดร.เยาวเรศ ใจเย็น	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์ ดร.สวัสดิ์ชัย ศรีพนมธนากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์ ดร.นริศ สวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์ ดร.อุลธิ ดิษฐปรานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ว่าที่เรือโทเอกชัย กิจเกษมเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์ชัชวาล อยู่ดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
อาจารย์กนกวรรณ อยู่ไสว	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อิสริย์ กานต์เรืองศิริ
 อาจารย์ ดร.ฉันทนิกันต์ ชัยนตราคม
 อาจารย์ ดร.ปกรณ์ เมฆแสงสวย
 อาจารย์ ดร.อัญฉริยา ศักดิ์นรงค์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนวย ปาอ้าย
 รองศาสตราจารย์ ดร.อรพิน สันติธีรากุล
 อาจารย์ ดร.เชมกร ไชยประสิทธิ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญวิชัย สมพงษ์ธรรม
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา คชประเสริฐ
 อาจารย์ ดร.รณชัย รัตนเศรษฐ
 อาจารย์ ดร.ประชา อินัง
 อาจารย์ ดร.ศักดิ์นา บุญเปี่ยม
 อาจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
 อาจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ ดาบเพชร

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัชชนม์ นิลนนท์
 อาจารย์ ดร.ชวลิตรัตน์ สมนึก
 อาจารย์ ดร.หยาดรุ้ง สุวรรณรัตน์
 อาจารย์ ดร.สุทิดา พินิจไพฑูรย์
 อาจารย์ ดร.โชติ เนื่องนันท์
 อาจารย์ ดร.สุพัตรา รักษาพรต
 รองศาสตราจารย์ ดร.มาโนชญ์ ศิริพิทักษ์เดช
 รองศาสตราจารย์ ดร.วิสาชา ภูจินดา
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนภุต เทียนหวาน
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิระพล แจ่มสวัสดิ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชงโค แซ่ตั้ง
 อาจารย์ ดร.สรรลภ สวงนติกุล
 อาจารย์ ดร.บัญชา เวียงสมุทร
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประชา บุญยานิชกุล
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชนวัฒน์ ตันตวรานุรักษ์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์มานะ เขารัตน์
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉลองชัย อีวสุทรสกุล
 อาจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เขียวมั่ง
 อาจารย์ ดร.ณยศ ครุกิจโกศล
 อาจารย์ ดร.จักรพันธ์ นาน่วม
 ดร.เกตุเดช กำแพงแก้ว
 อาจารย์ ดร.เรืองวิทย์ สว่างแก้ว
 ผู้ช่วยศาสตราจารย์พีรชัย กุลชัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
 มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
 สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
 มหาวิทยาลัยพะเยา
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยบูรพา
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
 เจ้าคุณทหารลาดกระบัง

ออกแบบรูปเล่มและจัดพิมพ์
 ปีที่พิมพ์
 พิมพ์ที่

นางสาวนิตยา ต้นสาย
 พ.ศ. 2558
 บริษัท กิรติการพิมพ์ จำกัด 83/73 ม.3 ต.บ้านสวน อ.เมือง จ.ชลบุรี 20000

บทบรรณาธิการ

วารสารวิจัยรำไพพรรณี สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เป็นวารสารวิจัยที่เผยแพร่บทความบทความวิจัย ของนักวิจัย นักศึกษา บัณฑิตศึกษา คณาจารย์ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่สนใจมาอย่างต่อเนื่องเป็นปีที่ 9 โดยบทความวิจัยที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตามสาขาวิชา และวารสารวิจัยรำไพพรรณี ได้จัดอยู่ในฐานข้อมูล TCI ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยได้มีการพัฒนาคุณภาพวารสารมาโดยตลอดและได้บรรจุอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2 สำหรับการเผยแพร่วารสารวิจัยรำไพพรรณี ได้เผยแพร่ไปยังเครือข่ายมหาวิทยาลัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั่วประเทศ

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความวิจัยมาให้พิจารณาตีพิมพ์ ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Peer reviews) ทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขบทความวิจัยต่างๆ ให้ความถูกต้อง และขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่มีส่วนสนับสนุนการจัดทำวารสารวิจัยรำไพพรรณี ฉบับนี้ ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี หวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารวิจัยรำไพพรรณี ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม 2558 จะสามารถตอบสนองความสนใจของผู้อ่านทุกท่านได้เป็นอย่างดี และหากท่านผู้สนใจต้องการส่งบทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี สามารถส่งมายังกองบรรณาธิการวารสาร ซึ่งจะได้ดำเนินการรวบรวม คัดกรอง เพื่อนำไปสู่การเผยแพร่ผลงานด้านการวิจัยอันจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาต่อไป

ว่าที่เรือโท

เอกชัย กิจเกษาเจริญ

บรรณาธิการวารสารวิจัยรำไพพรรณี

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

ยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี Green Energy Strategy for Singburi Province

บุญพิทักษ์ คงเขียว วิชาชา ภูจินดา

คณะพัฒนาศักยภาพและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพพลังงานสีเขียวที่มีอยู่ในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดสิงห์บุรี นำเสนอยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก 25% ใน 10 ปี และแผนพัฒนาพลังงานทดแทน 15 ปี รวมไปถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาของกระทรวงพลังงานด้วย งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์ผู้บริหารภายในจังหวัดสิงห์บุรี และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานจำนวน 27 ท่าน โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์การพัฒนาด้านพลังงานสีเขียว และนำกลยุทธ์นั้นมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว จำนวนทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์ โดยมีการประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมจากผู้บริหารและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 6 ท่าน แล้วว่าสามารถนำไปประยุกต์ใช้งานได้จริง

ผลการศึกษา พบว่า พลังงานสีเขียวที่มีศักยภาพในการส่งเสริมมี 2 ชนิด คือ พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานชีวมวลตามลำดับ ซึ่งเป็นพลังงานที่สามารถพัฒนาให้เป็นพลังงานสำรองของจังหวัดได้ อีกทั้งยังเป็นการลดการนำเข้าพลังงานภายนอกจังหวัดและเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ด้านสังคมและเศรษฐกิจ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีการนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นพลังงาน สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านพลังงาน และสามารถพัฒนาเป็นอาชีพได้ การกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี ได้นำกลยุทธ์ที่ได้ทำการประเมินไว้แล้วมาจัดกลุ่มและกำหนดเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาได้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์การจัดหาและพัฒนาศักยภาพพลังงานสีเขียว ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานสีเขียว ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการและส่งเสริมการใช้พลังงานสีเขียว และยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการ

Abstract

This study aimed to investigate the potential of green energy available in each area of Singburi province and to address a green energy strategy corresponding to the development plan of renewable and alternative energy by 25% in 10 years, the renewable energy development plan of 15 years, and to the development strategy of the Department of Energy. This research was a qualitative study by gathering data from related document and interviewing senior administrators of Singburi province and people involved with the energy management. Data were analyzed using SWOT technique and a development of green energy was addressed. There are four energy strategies and their feasibility and appropriateness were evaluated by six experts.

This study found that there was be two potential green energies solar energy and biomass, respectively, as they could be sufficient and of interest to communities. They could help reducing energy intake from outside the province and would be environmental friendly. For social and economic benefits, the use of green energy could encourage communities to concern agricultural residues into energy. In addition, they could reduce energy expense and transform it to be alternative occupation in the future. There would be four green energy strategies for Singburi province, consisting of the strategy of searching and developing green energy, the strategy of improving knowledge on environment and green energy, the strategy of managing and encouraging the use of green energy, and the strategy of development of institutions for green energy.

Keywords : green energy Green Energy Strategy Green, Energy Policy

บทนำ

การพัฒนาต่างๆ เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ จำเป็นต้องใช้พลังงานเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนา มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติแปรรูปเป็นพลังงานไฟฟ้าเพื่อใช้ในกิจกรรมต่างๆ ซึ่งต้องมีทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยนำเข้าและมีการปลดปล่อยของเสียสู่สิ่งแวดล้อม นำมาซึ่งความเสื่อมโทรมทางระบบนิเวศ ยิ่งด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการแพทย์ ทำให้จำนวนประชากรเพิ่มสูงขึ้น

ส่งผลให้ความต้องการใช้พลังงานในกิจกรรมต่างๆ สูงขึ้นตามไปด้วย ปัจจุบันประเทศไทยมีการใช้พลังงานค่อนข้างมาก โดยในปี 2555 มีการใช้พลังงานในภาคอุตสาหกรรมมากที่สุด เทียบเป็นปริมาณน้ำมันอยู่ที่ 26,910 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ รองลงมาเป็นในภาคการขนส่ง 26,230 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ และภาคที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ 11,083 พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ ตามลำดับ ดังแสดงข้อมูลตามตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ความต้องการพลังงานแยกตามภาคการผลิต

สาขาเศรษฐกิจ	2553	2554	2555	อัตราการเปลี่ยนแปลง
เกษตร	3,499	3,686	3,790	2.82
อุตสาหกรรม	25,571	24,856	26,910	8.26
คมนาคมขนส่ง	24,594	25,469	26,230	2.99
ที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์	10,963	11,040	11,083	0.39
ธุรกิจการค้า	5,621	5,511	5,303	(3.77)

หน่วย : พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ

แหล่งที่มา : กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2555.

จากตารางที่ 1.1 แสดงให้เห็นถึงในแต่ละปีจะมีอัตราการใช้พลังงานที่มากขึ้น และจะเพิ่มมากขึ้นตามการเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งหากมองในภาคที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ พลังงาน

ไฟฟ้า และก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG) จะเป็นพลังงานหลักที่ใช้ และมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่สูงในแต่ละปี ดังแสดงในตารางที่ 1.2 ซึ่งหากมีการใช้พลังงานในอัตราที่มากขึ้น แต่ปริมาณวัตถุดิบ เช่น ถ่านหิน และน้ำมัน กลับมีปริมาณที่ลดลง อาจจะก่อให้เกิดภาวะขาดแคลนเชื้อเพลิงได้ในอนาคตหรือหากมีเหตุการณ์ที่ส่งผลให้ราคาน้ำมันสูงขึ้นก็อาจจะทำให้เกิดภาวะขาดแคลนพลังงานได้เช่นกัน

ตารางที่ 1.2 การผลิตพลังงานจำแนกตามชนิดพลังงาน

พลังงาน	2553	2554	2555	อัตราการเปลี่ยนแปลง
พลังงานเชิงพาณิชย์	56,829	57,424	59,956	4.4
น้ำมัน	32,096	33,067	35,187	6.4
ไฟฟ้า	12,724	12,671	13,861	9.4
ถ่านหิน	8,240	7,201	5,794	(19.5)
ก๊าซธรรมชาติ	3,769	4,485	5,114	14.0
พลังงานหมุนเวียน	4,534	4,556	5,635	23.7
พลังงานหมุนเวียนดั้งเดิม	8,885	8,582	7,725	(10.0)

หน่วย : พันตันเทียบเท่าน้ำมันดิบ

แหล่งที่มา : กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2555.

ภาพที่ 1.1 การผลิตพลังงานจำแนกตามชนิดพลังงาน

แหล่งที่มา : กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน, 2555.

รัฐบาลและหน่วยงานด้านพลังงานได้เล็งเห็นถึงความสำคัญด้านพลังงานนี้ และเพื่อที่จะลดความเสี่ยง จึงได้มีแนวทางการป้องกันและแก้ไขออกมาในลักษณะของแผนพัฒนาพลังงานทดแทน 15 ปี (พ.ศ. 2551 - 2565) และแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก 25% ใน 10 ปี (พ.ศ.2555-2564) เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานของประเทศ การลดการพึ่งพาพลังงานจากภายนอกประเทศ รวมไปถึงการสนับสนุนให้มีพลังงานทดแทนในระดับชุมชนด้วย นอกจากนี้แล้วแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ยังมุ่งเน้นเรื่อง การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ จึงต้องมีการส่งเสริมการลดใช้พลังงาน การลดคาร์บอนไดออกไซด์จากกิจกรรมต่างๆ อีกด้วย แต่ถึงแม้จะมีแผนพัฒนาด้านพลังงานต่างๆ ที่ประกาศอย่างชัดเจนในเรื่องของการลดใช้พลังงาน และหาพลังงานจากแหล่งอื่นๆ เพื่อเป็นพลังงานทดแทน แต่ยังไม่มีการนำไปประยุกต์ใช้อย่างจริงจังดังพิจารณาจากแผนยุทธศาสตร์ในระดับจังหวัดหลายจังหวัด ยังไม่รองรับการมุ่งเป็นสังคมคาร์บอนต่ำตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และยังไม่สอดคล้องกับแผนพัฒนาพลังงานทดแทน 15 ปี และแผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก 25% ใน 10 ปี อีกด้วย

จังหวัดสิงห์บุรีก็เป็นหนึ่งในจังหวัดที่มีอัตราการใช้ไฟฟ้าที่สูงหากเทียบกับขนาดพื้นที่ของจังหวัด ซึ่งตามรายงานการใช้ไฟฟ้าของประเทศไทย 2555 ของกระทรวงพลังงาน ระบุว่าจังหวัดสิงห์บุรีมีการใช้ไฟฟ้าอยู่ที่ 670 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดสิงห์บุรีเริ่มมีการส่งเสริมอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีอัตราการใช้ไฟฟ้าสูงขึ้น โดยข้อมูลสำนักงานอุตสาหกรรม

จังหวัดสิงห์บุรี ปี 2555 พบว่า จำนวนสถานประกอบการมีทั้งหมด 124 แห่ง แบ่งเป็นอุตสาหกรรมโลหะ มีจำนวน 53 โรงงาน อุตสาหกรรมการเกษตร จำนวน 42 โรงงาน และ อุตสาหกรรมอาหาร จำนวน 29 โรงงาน นอกจากการใช้ไฟฟ้าในส่วนของอุตสาหกรรมจะสูงแล้ว ปริมาณการใช้ไฟฟ้าในภาคที่อยู่อาศัย และการพาณิชย์ก็มีสูงไม่ต่างกันด้วย

หากต้องการที่ลดความเสี่ยงด้านพลังงานแล้ว จำต้องมีความสามารถที่จะผลิตพลังงานใช้เองในบางส่วนได้ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากสภาวะปัญหาพลังงาน ทั้งนี้จังหวัดสิงห์บุรีเป็นจังหวัดที่มีอาชีพเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ ในปี 2556 มีการเพาะปลูกแบ่งเป็นข้าวนาปี 325,844.75 ไร่ ข้าวนาปรัง 536,724.00 ไร่ และอ้อยโรงงาน 9,287.88 ไร่ ผลผลิตเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว แกลบ ชานอ้อย ต่างก็มีศักยภาพสูงสามารถนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตพลังงานใช้ในชุมชนได้ นอกจากนี้จังหวัดสิงห์บุรียังมีพลังงานจากธรรมชาติ เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานชีวมวล ซึ่งเป็นพลังงานที่สะอาดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ที่สามารถนำมาใช้เป็นพลังงานทดแทนได้อีกด้วย

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นที่จะประเมินศักยภาพแหล่งพลังงานที่มีในท้องถิ่น เพื่อกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ด้านพลังงานของจังหวัด เป็นแนวทางการบริหารงานด้านพลังงานภายในจังหวัด แนวทางในการกำหนดนโยบาย และเป็นแนวทางการส่งเสริมการใช้พลังงานที่ถูกต้อง เพื่อส่งเสริมการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และเพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนที่อยู่ในพื้นที่

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแหล่งพลังงานสีเขียว และประเมินศักยภาพพลังงานสีเขียวภายในจังหวัดสิงห์บุรี
- 2) เพื่อเสนอแผนยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลใน 2 ส่วน คือ การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องสภาพพื้นที่ทั่วไปของจังหวัดสิงห์บุรี พลังงานสีเขียวชนิดต่างๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ และแผนพัฒนาด้านพลังงานทดแทนและพลังงานสีเขียว นโยบายกระทรวงพลังงาน และยุทธศาสตร์กระทรวงพลังงาน เป็นต้น และการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหรือนักวิชาการชำนาญการในหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาพลังงานสีเขียว และการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติใช้ คือ ผู้อำนวยการสำนักงานพลังงานจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานเกษตรจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรีสำนักงานเทศบาล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งหมด 27 ท่าน เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำประเมินศักยภาพพลังงานสีเขียว แนวทางในการส่งเสริมพลังงานสีเขียวแต่ละชนิด กลยุทธ์การพัฒนาพลังงานสีเขียว และยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี โดยการศึกษาครั้งนี้ได้นำเครื่องมือ SWOT Analysis เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์กลยุทธ์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาพลังงานสีเขียว ทั้งนี้ผู้ศึกษาได้นำ PESTLE Model มาประยุกต์ใช้ในการกำหนดปัจจัยในการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร (External Environmental) ทั้งหมด 6 ปัจจัย ดังนี้ ประเด็นด้านสังคม (Social) ประเด็นด้านเศรษฐกิจ (Economic) ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน (Environment and Energy) ประเด็นด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาพลังงาน (Energy Management and Energy Development) ประเด็นด้านกฎหมาย (Law) และประเด็นด้านการเมือง (Political) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในองค์กร (Internal Environmental) วิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ทั้งหมด 6 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นศักยภาพพลังงาน ประเด็นด้านสังคม (Social) ประเด็นด้านเศรษฐกิจ (Economic) ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงาน (Environment and Energy) ประเด็นด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาพลังงาน (Energy Management and Energy Development) และประเด็นด้านงบประมาณ เป็นต้น และนำประเด็นกลยุทธ์ที่ได้มากำหนดเป็นยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวโดยมีการประเมินความเป็นได้ในการนำไปใช้เป็นยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีผู้ชำนาญการและผู้บริหาร

จากหน่วยงานต่างๆ รวมถึงผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว ผู้ที่มีผลการการวิจัยเกี่ยวข้องกับพลังงานสีเขียว และผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการนำยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวไปปฏิบัติใช้ ทั้งหมด 6 ท่าน เป็นผู้ประเมินความเหมาะสมในการนำยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวไปใช้

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพพลังงานสีเขียว

ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และข้อมูลสถิติการเกิดพลังงานสีเขียว เช่น ปริมาณความเข้มแสงอาทิตย์ ปริมาณการเพาะปลูกพืช จำนวนปศุสัตว์ ความเร็วลม และปริมาณขยะที่มีอยู่ในพื้นที่ พร้อมด้วยการบริหารจัดการ และได้ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรีทั้งหมด 27 ท่าน จาก 6 หน่วยงานหลัก คือ สำนักงานพลังงานจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด สำนักงานเทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารในจังหวัดสิงห์บุรีในด้านศักยภาพพลังงานสีเขียวที่ควรส่งเสริมพบว่า ร้อยละ 50 เห็นควรให้มีการส่งเสริมการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ ร้อยละ 21.4 เห็นควรให้ส่งเสริมพลังงานชีวมวล ร้อยละ 17.9 เห็นควรให้มีการส่งเสริมพลังงานจากขยะ และพลังงานอื่นๆ เช่น พลังงานลม พลังงานชีวภาพ เป็นต้น ร้อยละ 10.7 สามารถสรุปผลการศึกษาด้านพลังงานสีเขียวที่มีศักยภาพในการส่งเสริมได้คือ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานชีวมวล ตามลำดับ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) พลังงานแสงอาทิตย์

จังหวัดสิงห์บุรีมีค่าเฉลี่ยความเข้มแสงอาทิตย์อยู่ในช่วง 19-20 MJ/m²-day มีความเข้มของแสงอาทิตย์สูงสุดอยู่ในระหว่างเดือนมีนาคมและพฤษภาคม ซึ่งมีค่าสูงสุด ที่ 19-22 MJ/m²-day ถือว่าอยู่ในระดับค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความเข้มแสงสูงสุดเฉลี่ย 20-23 MJ/m²-day และมีค่าสูงกว่าพลังงานแสงอาทิตย์ของประเทศไทยที่มีขีดความสามารถในการรับความเข้มแสงอาทิตย์เฉลี่ยอยู่ที่ 17-19 MJ/m²-day ทำให้ควรจะมีการส่งเสริมด้านการใช้งานพลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อเป็นพลังงานทางเลือกของจังหวัดทั้งนี้ศักยภาพด้านพื้นที่ จังหวัดสิงห์บุรีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ขนาดใหญ่ และป่าสงวนแห่งชาติ ทำให้มีลักษณะเป็นที่โล่งแจ้ง เหมาะแก่การทำโซล่า ฟาร์ม

ด้านการบริหาร และการส่งเสริมนั้น พลังงานแสงอาทิตย์เป็นพลังงานทดแทนที่หากดำเนินการในลักษณะธุรกิจพลังงาน เช่น โซล่าฟาร์ม รัฐบาลก็มีการสนับสนุนด้านนโยบาย เช่น

การยกเว้นภาษีนำเข้าสำหรับวัตถุดิบ ที่ใช้ในการผลิตพลังงาน และการให้ส่วนเพิ่มในการรับซื้อไฟฟ้า (Adder) แต่หากมีการส่งเสริมในลักษณะของพลังงานชุมชน หรือพลังงานในครัวเรือน ก็จะช่วยลดค่าใช้จ่ายด้านไฟฟ้า และยังเป็นพลังงานที่สะอาดอีกด้วย

2) พลังงานชีวมวล

จังหวัดสิงห์บุรีเป็นจังหวัดที่มีอาชีพเพาะปลูกเป็นส่วนใหญ่ มีการเพาะปลูกพืชและสามารถผลิตเป็นพลังงานชีวมวลได้อยู่ 2 ชนิด คือ ข้าว และอ้อย ในปี 2556 มีการเพาะปลูกแบ่งเป็น ข้าวนาปี 325,844.75 ไร่ และข้าวนาปรัง 536,724.00 ไร่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า มีวัตถุดิบเพียงพอที่จะผลิตเป็นพลังงานชีวมวลได้ พืชอีกชนิดที่สามารถเป็นวัตถุดิบในการผลิตพลังงานชีวมวลได้ คือ อ้อยโรงงาน มีพื้นที่เพาะปลูก 9,287.88 ไร่ ซึ่งอ้อยเหล่านี้จะถูกขายให้กับบริษัทที่ผลิตน้ำตาลในพื้นที่ และถูกใช้ประโยชน์ในลักษณะของบริษัทเอกชน ซึ่งถูกใช้งานอย่างคุ้มค่าในตัวผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การที่อ้อยเพื่อนำน้ำอ้อยไปผลิตเป็นน้ำตาล และขานอ้อยที่เหลือก็นำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า

ในด้านศักยภาพพื้นที่ จังหวัดสิงห์บุรีมีพื้นที่ทั้งหมด 514,049 ไร่ มีพื้นที่อยู่ในเขตชลประทาน 411,781 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 80.11 ของพื้นที่จังหวัด โดยพื้นที่ทางการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน มีการใช้พื้นที่ทางการเกษตรทั้งหมด 418,565 ไร่ (ร้อยละ 82) จำแนกเป็นพื้นที่นา 377,385 ไร่ (ร้อยละ 90 ของพื้นที่การเกษตร) พื้นที่ปลูกพืชไร่ 11,102 ไร่ (ร้อยละ 3) พื้นที่สวน (พืชผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น) 26,970 ไร่ (ร้อยละ 6) สามารถพัฒนาที่ดินให้เป็นแหล่งเพาะปลูกเพิ่มเติมได้ ซึ่งหากยังมีการทำนา ก็จะมีวัตถุดิบในการผลิตพลังงานชีวมวลอย่างไม่ขาดแคลน

ด้านการบริหารและการส่งเสริมนั้น จากการคิดความคุ้มค่า พลังงานชีวมวลมีความคุ้มค่าของงบประมาณที่ใช้ในการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือ พลังงานน้ำขนาดเล็ก และพลังงานแสงอาทิตย์ ตามลำดับ และพลังงานชีวมวล มีต้นทุนเฉลี่ยต่อหน่วยอยู่ที่ 2.69 บาท (ปวีณา หิมะโหด, 2556) ซึ่งถือว่าน้อยกว่าพลังงานสีเขียวชนิดอื่นๆ แต่ถึงแม้พลังงานชีวมวลจะมีปริมาณวัตถุดิบที่มากมาย และมีต้นทุนในการผลิตต่ำ แต่ก็มีปัญหาใหญ่ๆ ในหลายด้าน เช่น ปัญหาในด้านการเก็บรวบรวมวัตถุดิบ ปัญหาด้านการขนส่ง และปัญหาด้านเทคโนโลยีผลิตพลังงาน เป็นต้น

2. กลยุทธ์ในการส่งเสริมพลังงานสีเขียว และยุทธศาสตร์

พลังงานสีเขียว

จากผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ในบทที่ 5 สามารถนำมาสรุปเป็นประเด็นในการส่งเสริมพลังงานสีเขียวในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี โดยจำแนกเป็น 3 ระยะดังนี้

แนวทางการส่งเสริมระยะสั้น

1) กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านพลังงานของจังหวัดอย่างเป็นรูปธรรม และให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาพลังงานในระดับประเทศเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางในการใช้พลังงานสีเขียวในแต่ละพื้นที่

2) ส่งเสริมให้มีการทำการศึกษา วิจัยด้านศักยภาพพลังงานสีเขียวในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการส่งเสริมการใช้พลังงานสีเขียวแต่ละพื้นที่ ทั้งทางด้านวัตถุดิบ เทคโนโลยีงบประมาณ เป็นต้น

3) ยกระดับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการเสริมสมรรถนะขององค์กรและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการตามนโยบายพลังงานสีเขียวของจังหวัดในทุกขั้นตอน รวมถึงการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น สถานการณ์พลังงานในปัจจุบัน ความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพลังงานสีเขียว เป็นต้น

4) ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ในทุกระดับ ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และองค์กรอิสระ รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีพลังงานสีเขียวและการใช้งานพลังงานสีเขียวแก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่

5) พัฒนาระบบการในการบริหารจัดการและการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายพลังงานสีเขียวให้มีความสอดคล้องกันในทุกภาคส่วน

6) พัฒนาบุคลากรด้านพลังงาน และพัฒนาขอบข่ายเนื้อหา รูปแบบ และช่องทางการนำเสนอข้อมูลและองค์ความรู้ด้านพลังงานสีเขียวอย่างเหมาะสม ถูกต้อง และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละชุมชนในพื้นที่ พร้อมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

แนวทางการส่งเสริมระยะกลาง

1) สนับสนุนโครงการด้านพลังงานที่มีอยู่เดิมที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานมาเป็นต้นแบบ และมีการเผยแพร่ไปยังชุมชนข้างเคียง หรือแต่ละชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี

2) พัฒนาคุณภาพวัตถุดิบสำหรับการผลิตพลังงานสีเขียวให้มีคุณภาพและมีหลากหลายขึ้น

3) พัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านพลังงาน

4) พัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่มีให้รองรับการขยายตัวในการใช้พลังงานสีเขียว

5) ศึกษา วิจัยด้านพลังงานสีเขียวในเชิงพาณิชย์ของพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี และพัฒนาเป็นอาชีพ

6) จัดตั้งศูนย์ หรือหน่วยงานด้านการจัดการพลังงานสีเขียวในระดับจังหวัด หรือระดับภูมิภาค เพื่อช่วยเหลือโครงการที่ประสบปัญหาได้โดยไม่ล่าช้า รวมไปถึงให้คำแนะนำในการพัฒนา หรือขยายขอบเขตการใช้งานพลังงานสีเขียวด้วย

แนวทางการส่งเสริมระยะยาว

1) สนับสนุนให้ออกชนมาลงทุนด้านการผลิตพลังงานสีเขียว ในจังหวัด เช่น การทำโรงไฟฟ้าชีวมวล หรือ ฟาร์มพลังงานแสงอาทิตย์

2) ภาครัฐให้การส่งเสริมโดยการกำหนดนโยบาย หรือ มาตรการที่เป็นการช่วยเหลือในระยะยาว รวมไปถึงนำกฎหมาย มาบังคับใช้ในการดำเนินการด้านพลังงานสีเขียวอย่างจริงจัง

จากการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาพลังงานสีเขียว จึงได้นำมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว โดยนำยุทธศาสตร์ การพัฒนาและนโยบายของกระทรวงพลังงานมาร่วมในการกำหนด ยุทธศาสตร์ เพื่อให้มีความสอดคล้อง และมีทิศทางในการพัฒนา ไปในทางเดียวกัน สามารถนำมาสรุปเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนา ทั้งหมด 4 ยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์หลักจำนวน 19 เรื่อง ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 จัดหาและพัฒนาศักยภาพพลังงานสีเขียว

- กลยุทธ์หลัก
1. ศึกษาด้านศักยภาพพลังงานสีเขียวแต่ละชนิด ในแต่ละพื้นที่
  2. ศึกษาพื้นที่เหมาะสมในการตั้งโครงการเทคโนโลยี งบประมาณ การมีส่วนร่วม เป็นต้น
  3. ศึกษาและวิจัยความเป็นไปได้ในการนำเทคโนโลยี พลังงานมาใช้ในแต่ละพื้นที่
  4. พัฒนาคุณภาพวัตถุดิบสำหรับการผลิตพลังงาน สีเขียวให้มีคุณภาพและมีหลากหลายขึ้น
  5. พัฒนาระบบฐานข้อมูลด้านพลังงาน
  6. พัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่มีให้รองรับการ ขยายตัวการใช้พลังงานสีเขียว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาคู่มือความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม และพลังงาน สีเขียว

- กลยุทธ์หลัก
1. ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ในทุกระดับ ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน และองค์กรอิสระ
  2. ฝึกอบรม การให้ความรู้ด้านนโยบายพลังงาน และยุทธศาสตร์พลังงานของประเทศ แก่ผู้บริหาร ในทุกระดับเพื่อรองรับการจัดทำโครงการต่าง ๆ ด้านพลังงาน
  3. ถ่ายทอดความรู้ด้านสถานการณ์สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีพลังงานสีเขียวและการใช้งานพลังงาน สีเขียว

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการและส่งเสริมการใช้พลังงานสีเขียว

- กลยุทธ์หลัก
1. ศึกษา วิจัยด้านพลังงานสีเขียวในเชิงพาณิชย์ ของพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี และพัฒนาเป็นอาชีพ

2. พัฒนากระบวนการในการบริหารจัดการและ การดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายพลังงาน สีเขียวให้มีความสอดคล้องกันในทุกภาคส่วน
3. จัดตั้งศูนย์ หรือหน่วยงานด้านการจัดการ พลังงานสีเขียวในระดับจังหวัด หรือระดับภูมิภาค
4. สนับสนุนโครงการด้านพลังงานที่มีอยู่เดิมที่ ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานมาเป็นต้นแบบ และมีการเผยแพร่ไปยังชุมชนข้างเคียง หรือ แต่ละชุมชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี
5. เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินการตามนโยบายพลังงานสีเขียวของ จังหวัดในทุกขั้นตอน
6. สนับสนุนให้ออกชนมาลงทุนด้านการผลิต พลังงานสีเขียวในจังหวัด พร้อมกำหนดเกณฑ์ และมาตรฐานต่างๆ เพื่อส่งเสริมการลงทุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาศูนย์

- กลยุทธ์หลัก
1. สนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และพัฒนาบุคลากรด้านพลังงาน
  2. ยกระดับการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการเสริม สมรรถนะขององค์กร
  3. พัฒนาขอบข่ายเนื้อหา รูปแบบ และช่องทาง การนำเสนอข้อมูลและองค์ความรู้ด้านพลังงาน สีเขียวอย่างเหมาะสม ถูกต้อง และสอดคล้อง กับความต้องการของแต่ละชุมชนในพื้นที่

4. เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน

จากการกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว ผู้วิจัยได้ทำการ ประเมินความเหมาะสมเบื้องต้นของการประเมินความเหมาะสม ของยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว เป็นการประเมินความเป็นไปได้ ของแต่ละกลยุทธ์ โดยผู้ประเมินทั้งหมด 6 ท่าน จากผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับการพัฒนา และการบริหารจัดการพลังงานสีเขียว โดย มีรายละเอียดดังนี้

1) ผู้ชำนาญการจากหน่วยงานราชการ คือ สำนักงาน พลังงานจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ให้ความเห็นว่ายุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว และกลยุทธ์หลักมีความ ความเป็นไปได้ในการพัฒนา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกลยุทธ์ย่อย และ กิจกรรมที่จะมีการใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ด้านความเป็นไปได้ ในการนำมาใช้จะต้องมีการทำประชาพิจารณ์ และการระดมความ คิดเห็นจากผู้ชำนาญการด้านพลังงาน ผู้ชำนาญการด้านการวางแผน และพัฒนาจนกระทั่งจะสามารถประเมินถึงความเหมาะสมในการนำ มาใช้จริงได้

2) ผู้บริหารหรือตัวแทนจากสำนักงานเทศบาล และองค์กรบริหารส่วนตำบล ให้ความเห็นว่ามีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสมในการนำมาใช้งานในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี เนื่องจากบางกลยุทธ์เป็นการส่งเสริมสามารถดำเนินการได้ทันที ใช้งบประมาณไม่สูง แต่ยังคงมีการกำหนดขอบเขตเวลาที่จะนำมาใช้งานด้วย

ซึ่งจากการประเมินความเหมาะสมของยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวเบื้องต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่างานวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว สามารถนำมาประยุกต์ และปฏิบัติใช้ได้จริงในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี แต่ยังคงต้องมีการทำประชาพิจารณ์เพื่อประเมินความเหมาะสมอย่างละเอียดอีกครั้งก่อนนำมาใช้

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบว่า จังหวัดสิงห์บุรีมีแหล่งพลังงานสีเขียวหลายชนิด และพลังงานสีเขียว 2 ชนิดที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการใช้ คือ พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานชีวมวลตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง แนวทางในการปฏิบัติตามนโยบายพลังงานสีเขียวในประเทศไทย (ปวีณา ทิมโหด, 2556) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า นโยบายพลังงานสีเขียวของประเทศไทยเป็นนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาพลังงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยมาก คือ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานน้ำ และชีวมวล และงานวิจัย เรื่อง สถานการณ์การจัดการพลังงานหมุนเวียนระดับชุมชนในแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย (ณิชารัตน์ พาณิษฐ์, 2556) ได้วิเคราะห์ปัจจัยในหลายๆ ด้าน พบว่าการนำพลังงานหมุนเวียนมาใช้ภายในชุมชนทุกจังหวัดขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนเทคโนโลยี (ความรู้ และแนวทางการดำเนินงานของภาครัฐและเอกชนในพื้นที่ โดยพลังงานชีวมวลมีการนำมาใช้ผลิตพลังงานมากที่สุด รองลงมาเป็นพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งจากการอ้างอิงทำให้มีทิศทางในการส่งเสริมและพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจากศักยภาพพลังงานสีเขียวที่มีอยู่สามารถพัฒนาและใช้เป็นแหล่งพลังงานสำรองของจังหวัดได้ ทำให้ลดการนำเข้าพลังงานภายในจังหวัด ลดมลพิษอากาศจากการกำจัดเศษวัสดุทางการเกษตรที่ไม่ถูกวิธี (การเผาฟางข้าว) ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมตามมา โดยในการศึกษาค้นคว้านี้เน้นการศึกษาด้านศักยภาพพลังงานที่มีอยู่ และสามารถใช้ได้จริงในพื้นที่จังหวัดสิงห์บุรี

ในส่วนของการส่งเสริมการใช้พลังงานสีเขียวนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินงานด้านพลังงานของจังหวัดสิงห์บุรียังไม่มีแนวทางที่แน่ชัด ดังเห็นได้จากการที่จังหวัดสิงห์บุรีไม่มีนโยบายและยุทธศาสตร์พลังงานที่บรรจุไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด ถึงแม้สำนักงานพลังงานจังหวัดสิงห์บุรีได้มีการทำโครงการด้าน

พลังงานหลายโครงการ และเป็นโครงการที่เป็นพลังงานสีเขียว เช่น โครงการผลิตชีวมวลในอำเภอบางระจัน เป็นต้น แต่การส่งเสริมการใช้พลังงานสีเขียวก็ยังไม่สามารถเข้าถึงในทุกชุมชน ซึ่งสามารถอ้างอิงได้จากงานวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการพลังงานชุมชนในประเทศไทย และปัญหาและอุปสรรคในการจัดการพลังงานในชุมชนของประเทศไทย (ศราพร ไกรยะปักข์, 2553) ที่กล่าวว่า ในบางชุมชนมีปริมาณพลังงานไม่เพียงพอเพื่อใช้บริโภคประจำวันนั้น อาจจะทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาเฉพาะจุด ทำให้อีกหลายชุมชนจะไม่สามารถรับการพัฒนาและส่งเสริมได้เต็มที่ ซึ่งหากมีการกำหนดนโยบาย หรือยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านพลังงานและ จัดหาบุคลากรด้านพลังงานเพิ่มเติม จะทำให้สามารถส่งเสริมการใช้พลังงานสีเขียวได้ทั่วทุกพื้นที่ของจังหวัดสิงห์บุรี

การกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวของจังหวัดสิงห์บุรีนั้น ผู้วิจัยมองว่าควรจะมีการส่งเสริม และประกาศใช้ยุทธศาสตร์ด้านพลังงานสีเขียว เพื่อเป็นการช่วยเหลือชุมชนที่ยังขาดแคลนพลังงาน หรือมีค่าใช้จ่ายด้านพลังงานสูง รวมไปถึงเพื่อลดความเสียหายในด้านวิกฤตพลังงานซึ่งจะส่งผลกระทบอย่างมากหากจังหวัดมีการพึ่งพาพลังงานจากภายนอกมากเกินไป และการกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจะต้องสอดคล้องกับแผนพัฒนาพลังงานต่างๆ ของกระทรวงพลังงาน และยุทธศาสตร์การพัฒนาของกระทรวงพลังงาน เพื่อให้มีทิศทางในการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อมูลในด้านต่างๆ สำหรับการท้าววิจัยเรื่องยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวจังหวัดสิงห์บุรีนั้น ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะ 2 ข้อ ดังนี้

1) การนำยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวไปใช้

การจัดทำยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวนี้ ได้มีการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาไว้หลายประเด็น ซึ่งมีการส่งเสริมและพัฒนาในหลายระยะ หากต้องมีการนำไปประยุกต์ใช้ ผู้วิจัยเสนอแนะว่า ควรจะมีการนำไปประเมินความเหมาะสมอย่างละเอียด โดยการทำการประชาพิจารณ์และระดมความคิดเห็นจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทั้งหมด เช่น ประชาชน ผู้มีอำนาจในการกำหนดยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียว และผู้บริหารที่นำยุทธศาสตร์พลังงานสีเขียวไปใช้เป็นต้น และนอกจากนั้นจะต้องมีการกำหนดปัจจัยตัวชี้วัด และแนวทางในการดำเนินการ เพื่อให้ยุทธศาสตร์บรรลุผลสำเร็จดังเป้าหมาย

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาพิจารณาในเรื่องต่างๆ ดังนี้

2.1) การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาด้านเทคโนโลยีพลังงานสีเขียวสำหรับชุมชน เพื่อที่จะได้ทราบความเหมาะสมของเทคโนโลยีแต่ละชนิดที่จะนำมาใช้ในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งมีการศึกษาด้านความเหมาะสมของพื้นที่ในการจัดตั้งเทคโนโลยี รวมถึงด้านงบประมาณและความคุ้มค่า

2.2) ควรมีการศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดตั้งและจัดการพลังงานระดับชุมชน โดยลงรายละเอียดเชิงลึกในแต่ละชุมชน เพราะแต่ละชุมชนมีประเพณี วัฒนธรรม และจำนวนประชากรที่ต่างกัน หรือไม่เหมือนกันทั้งหมด

2.3) ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรจะมีการสอบถามความคิดเห็นของผู้นำชุมชน และประชาชนที่เกี่ยวข้องในด้านพลังงานสีเขียวด้วย และศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อที่ทำการวิจัยจะได้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.4) ในการศึกษาครั้งต่อไปสามารถนำขยะที่เกิดขึ้นในท้องที่ของจังหวัดสิงห์บุรี (ปริมาณขยะยังมีไม่มากพอ) ไปศึกษาต่อได้ โดยการนำไปรวมกับขยะจากแหล่งใกล้เคียง เช่น จังหวัดลพบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดชัยนาท และจังหวัดลพบุรี เพื่อหาศักยภาพในการนำขยะทั้งหมดมาผลิตพลังงานและใช้ภายในพื้นที่

2.5) งานวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการวิจัยเรื่องศักยภาพพลังงานสีเขียวในจังหวัดต่างๆ ได้ แต่จะต้องมีการกำหนดขอบเขตด้านประชากร และขอบเขตด้านเนื้อหาให้สอดคล้องกับแต่ละจังหวัดที่ศึกษาด้วย

เอกสารอ้างอิง

กนก กล่อมจิต. 2554. พลังงานหมุนเวียนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยภายใต้วิกฤตการณ์โลกร้อน. วารสารวิศวกรรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 76 (เมษายน-มิถุนายน): 23-32.

กระทรวงพลังงาน. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. 2554 ก. คู่มือการพัฒนาและลงทุนผลิตพลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน.

กระทรวงพลังงาน. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. 2554 ข. คู่มือการพัฒนาและลงทุนผลิตพลังงานทดแทนจากชีวมวล. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน.

กระทรวงพลังงาน. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน. 2554 ค. คู่มือการพัฒนาและลงทุนผลิตพลังงานทดแทนจากก๊าซชีวภาพ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน.

กระทรวงพลังงาน. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน.

2554 ง. คู่มือการพัฒนาและลงทุนผลิตพลังงานทดแทนจากลม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน.

กระทรวงพลังงาน. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน.

2554 จ. คู่มือการพัฒนาและลงทุนผลิตพลังงานทดแทนจากขยะ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน.

กระทรวงพลังงาน. กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน.

2555. รายงานการอนุรักษ์พลังงานของประเทศไทย 2555. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สารสนเทศข้อมูลพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน กระทรวงพลังงาน.

กระทรวงการคลัง. 2557. การบริหารยุทธศาสตร์ภาครัฐ. ค้นวันที่ 24 สิงหาคม 2557 จาก http://www3.djop.moj.go.th/plan/attach/knowledge_1356327357_Strategic%20Management%20in%20public%20Sector.pdf

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรมควบคุมมลพิษ. 2555. สถิติปริมาณขยะมูลฝอย จำแนกเป็นรายจังหวัด ในภาคกลาง พ.ศ. 2550-2552. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรมควบคุมมลพิษ.

2555. สถานการณ์ของขยะมูลฝอยของประเทศไทย ปี 2556. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุมมลพิษ. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงพลังงาน. 2557. ยุทธศาสตร์กระทรวงพลังงาน พ.ศ. 2557 - 2561. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงพลังงาน จักรวัชร ศิริวรรณ. 2557. แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์. ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.gotoknow.org/posts/437659>

ณิชารัตน์ พาณิชย์. 2556. แนวทางการบริหารจัดการพลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชนของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาบริหารศาสตร.

พระราชบัญญัติการส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 109, 33ก (2 เมษายน): 1-20.

ปวีณา หิมโชค. 2556. แนวทางในการปฏิบัติตามนโยบายพลังงานสีเขียวในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาบริหารศาสตร.

- มูลนิธิพลังงานเพื่อสิ่งแวดล้อม. 2550. **พลังงานสีเขียว**. ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.effe.or.th/gem.php>
- มูลนิธิพลังงานเพื่อสิ่งแวดล้อม. 2556. **ความรู้เรื่องพลังงานหมุนเวียน**. ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.effe.or.th/effe-book.php?task=22>
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2557. **ศักยภาพ**. ค้นวันที่ 6 สิงหาคม 2557 จาก <http://www.royin.go.th/th/knowledge/detail.php?ID=3937>
- วารุณี วรพันธ์. 2557. **พลังงานสิ้นเปลือง**. ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2557 จาก <https://sites.google.com/a/ttc.ac.th/varunee2554ttc/bth-thi-2-phlangngan-sin-pelung>
- วิกิพีเดีย. 2557. **พลังงานแสงอาทิตย์**. ค้นวันที่ 1 มิถุนายน 2557 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%81%E0%B8%A9%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%B2%E0%B8%97%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B9%8C>
- วิชาภา ภูจินดา. 2551. **การประยุกต์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการและการอนุรักษ์พลังงานของประเทศ**. เอกสารวิจัยเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วีระชาติ จิตงาม. 2551. **การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาพลังงานหมุนเวียนในจังหวัดนครสวรรค์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ศราพร ไกรยะปักษ์. 2553. **รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการพลังงานชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 2556ก. **ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านบริหารจัดการพลังงาน**. ค้นวันที่ 23 ตุลาคม 2556 จาก research.dusit.ac.th/new_ver/nrct/10.pdf
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. 2556ข. **ยุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านพลังงานทดแทน**. ค้นวันที่ 23 ตุลาคม 2556 จาก research.dusit.ac.th/new_ver/nrct/10.pdf
- สมพร แสงชัย. 2548. **การวางแผนเชิงกลยุทธ์ภาครัฐ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี. กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. 2556. **แผนที่จังหวัดสิงห์บุรี**. สิงห์บุรี: สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี.
- สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี. กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. 2556. **สรุปข้อมูลจังหวัดสิงห์บุรี**. สิงห์บุรี: สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี.
- สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี. กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร. 2557. **สรุปข้อมูลจังหวัดสิงห์บุรี**. สิงห์บุรี: สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี.
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. 2557. **สถานการณ์พลังงานในช่วงปี 2542-2554**. ค้นวันที่ 17 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.eppo.go.th/doc/doc-edp-r-3.html>
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. 2556ก. **แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก 25% ใน 10 ปี (AEDP)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน.
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. 2556ข. **แผนพัฒนาพลังงานทดแทน 15 ปี (AEDP)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน.
- สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสิงห์บุรี. 2556. **ข้อมูลสัตว์**. สิงห์บุรี: สำนักงานจังหวัดสิงห์บุรี.
- สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2557. **คู่มือส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการผลิตก๊าซชีวภาพ ระดับครัวเรือนและชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เสรี กังวานกิจ. 2548. **การพัฒนาแบบจำลองการใช้พลังงานชุมชนชนบทระดับหมู่บ้าน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ผลของสารเคมี Prochloraz, Benomyl, Carbendazim, Azoxystrobin, Mancozeb และ
Copper oxychloride ต่อการควบคุมโรคแอนแทรกซ์ของแก้วมังกร

Effect of Prochloraz, Benomyl, Carbendazim, Azoxystrobin, Mancozeb and
Copper oxychloride for Controlling Anthracnose Disease of Dragon Fruit

พิกุล นุชนวลรัตน์ อัจฉรา บุญโรจน์
คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

ผลการนำสารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืช 6 ชนิดในอัตราแนะนำ ได้แก่ Prochloraz 50%WP อัตรา 20 มิลลิลิตร/20 ลิตร, Benomyl 50%WP อัตรา 10 กรัม/20 ลิตร, Carbendazim 50%WP อัตรา 15 กรัม/20 ลิตร, Azoxystrobin 25%SC อัตรา 10 มิลลิลิตร/20 ลิตร, Mancozeb 50%WP อัตรา 50 กรัม/20 ลิตร และ Copper oxychloride 50%WP อัตรา 80 กรัม/20 ลิตร มาทดสอบผลในการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา Colletotrichum gloeosporioides สาเหตุโรคแอนแทรกซ์บนลำต้นและผลแก้วมังกร ทำการทดลองบนอาหาร PDA ด้วยวิธี poisoned food technique วางแผนการทดลองแบบ CRD มี 7 ทรีตเมนต์ 5 ซ้ำ ผลการทดลองพบว่าสารเคมี Prochloraz และ Mancozeb ยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา C. gloeosporioides ได้เท่ากับ 100.00 เปอร์เซ็นต์ เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม รองลงมาได้แก่ Carbendazim, Benomyl, Copper oxychloride และ Azoxystrobin พบว่ามีผลยับยั้งเท่ากับ 91.26, 88.33, 65.41 และ 31.73 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ

คำสำคัญ : โรคแอนแทรกซ์ของแก้วมังกร, สารเคมีควบคุมโรคพืช

Abstract

The effect of 6 fungicides; Prochloraz 50%WP อัตรา 20 ml/20 l, Benomyl 50%WP 10 g/20 l, Carbendazim 50%WP 15 g/20 l, Azoxystrobin 25%SC 10 ml/20 l, Mancozeb 50%WP 50 g/20 l and Copper oxychloride 50%WP 80 g/20 l were studied in vitro on the culture medium against anthracnose stem and fruit caused by the fungi Colletotrichum gloeosporioides using poisoned food method. The experiment design was a CRD with 7 treatments and 5 replications. The results revealed that mycelia growth of all fungicides treated fungi were reduced significantly compared to untreated control. Prochloraz and Mancozeb showed completely inhibited mycelia growth of C. gloeosporioides, followed by Carbendazim, Benomyl, Copper oxychloride and Azoxystrobin with a percentage of mycelium inhibition were 91.26, 88.33, 65.41 and 31.73%, respectively.

Keywords : anthracnose disease of dragon fruit, fungicide

บทนำ

แก้วมังกร (*Hylocereus* sp.) มีชื่อสามัญว่า Pitaya ส่วน Dragon Fruit เป็นชื่อสามัญที่นิยมเรียกกันในแถบเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แก่ ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ-ใต้ และไต้หวัน นิยมปลูกเป็นการค้าในประเทศเวียดนาม ไต้หวัน จีน (ทางตอนใต้) อิสราเอล ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และประเทศไทย (Lau และคณะ, 2008) ในประเทศไทยนิยมปลูกเป็นพืชเศรษฐกิจกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากปลูกได้ดีในทุกพื้นที่ โดยไม่ต้องเลือกดิน ได้ผลผลิตสูงให้ผลกำไรเร็ว ปัจจุบันปัญหาที่สำคัญต่อการผลิตแก้วมังกรที่สำคัญอย่างหนึ่งคือปัญหาด้านโรคพืช โดยพบโรคระบาดทั้งที่ลำต้นและผลทำให้ผลผลิตลดลงอย่างมาก ทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทั้งทางปริมาณและคุณภาพ โรคแอนแทรคโนสบนแก้วมังกรเป็นโรคที่พบทั้งส่วนผลและลำต้น มีลักษณะอาการที่แตกต่างกันแต่พบว่ามีสาเหตุเกิดจากเชื้อรา *Colletotrichum gloeosporioides* (Palmateer และ Ploetz, 2007; Masyahit และคณะ, 2009) การควบคุมโรคพืชโดยใช้สารเคมีเป็นวิธีที่นิยมใช้กันมาก เนื่องจากมีความสะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่จะต้องทราบชนิดของเชื้อสาเหตุที่แน่ชัด ซึ่งโดยทั่วไปเกษตรกรสามารถทำการวินิจฉัยโรคพืชได้จากอาการของโรค เนื่องจากพบรายงานการระบาดของโรคในแก้วมังกรในประเทศไทยที่เกิดจากเชื้อราอีกหลายชนิดได้แก่ โรคเน่าเปื่อยที่ดอกสาเหตุเกิดจากเชื้อรา *Choanephora* sp., โรคผลเน่าสาเหตุเกิดจากเชื้อรา *Drechslera cactivora*, โรคลำต้นจุด (stem canker) สาเหตุเกิดจากเชื้อรา *Dothiorella* sp. (อุตร และคณะ, 2552)

เชื้อรา *C. gloeosporioides* เป็นสาเหตุโรคแอนแทรคโนสในไม้ผลหลายชนิดได้แก่ มะม่วง ชมพู องุ่น ฝรั่ง และมะละกอ ซึ่งพบรายงานที่สามารถทำการควบคุมโรคโดยใช้สารเคมีได้หลายชนิดดังนี้ นิพนธ์ และจรงค์ (2537) ทำการทดสอบการควบคุมโรคแอนแทรคโนสบนผลมะม่วงพันธุ์แรดด้วยสารเคมีโดยวิธีการปลูกเชื้อด้วยเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* บนผลมะม่วงแล้วจุ่มสารเคมีที่ใช้ในการทดลอง ผลการทดลองพบว่า สารเคมี Prochloraz ที่ความเข้มข้น 500 ppm มีประสิทธิภาพในการควบคุมโรคได้ดีที่สุด นิพนธ์ (2542) แนะนำการป้องกันกำจัดโรคแอนแทรคโนสของมะม่วงที่เกิดจากเชื้อรา *C. gloeosporioides* ว่าควรฉีดพ่นสาร Benomyl หรือ Carbendazim และควรฉีดพ่นสลับกับ Mancozeb ฉีดพ่นทุกๆ 7-10 วัน ควรเว้นระยะห่างมากขึ้นเมื่อผลโตมากขึ้น ส่วนในระยะหลังการเก็บเกี่ยวควรจุ่มผลมะม่วงในน้ำร้อนอุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส ผสม Benomyl หรือ Prochloraz เป็นเวลา 5 นาที จะช่วยลดโรคในระยะหลังการเก็บเกี่ยวได้ Arauz (2000) กล่าวว่าสารประกอบทองแดงมักนิยมให้ใช้ในการป้องกันโรคแอนแทรคโนสในมะม่วง

แต่พบว่ามีความคุ้มค่าได้น้อยกว่า Mancozeb ถึงแม้สาร mancozeb จะให้ผลดีในการควบคุมโรคแอนแทรคโนสแต่ก็ไม่เหมาะสมในการใช้ในการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเท่าใดนัก เนื่องจากพบว่าสารนี้ให้สาร Ethylene ซึ่งมีผล ทำให้ผลมะม่วงสุกเร็วขึ้นเป็นปัญหาในการขนส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และพบรายงานว่าเชื้อรา *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของมะม่วงมีรายงานการต้านทานการใช้สารเคมีชนิดดูดซึมในกลุ่ม Benzimidazole ได้แก่ Benomyl และ Carbendazim (สุธาสินี, 2550) ต่อมา Sundravada และคณะ (2007) ได้รายงานว่าสาร Azoxystrobin มีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของมะม่วงบนอาหารทดลองได้สมบูรณ์ และมีผลลดการเกิดโรคในสภาพแปลงปลูกได้

เนื่องจากสารเคมีที่ใช้ในการป้องกันกำจัดโรคพืชมีความเฉพาะเจาะจงต่อชนิดของเชื้อรา และยังพบมีปัญหาด้านทานสารเคมีของเชื้อราซึ่งทำให้สารเคมีที่เคยใช้ได้ผลไม่สามารถใช้ควบคุมโรคในบางพื้นที่ได้ ดังนั้นหากเกษตรกรเลือกใช้สารเคมีไม่ถูกต้องกับสาเหตุโรคก็จะไม่สามารถลดความสูญเสียจากโรคได้ ทำให้บางพื้นที่อาจมีการเลิกปลูก หรือทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการวิจัยศึกษาชนิดของสารเคมีที่มีผลในการควบคุมโรคแอนแทรคโนสบนแก้วมังกร เพื่อสามารถใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาแนวทางการควบคุมโรคในแก้วมังกรอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลของสารเคมี Prochloraz, Benomyl, Carbendazim, Azoxystrobin, Mancozeb และ Copper oxychloride ที่มีต่อการยับยั้งการเจริญของเชื้อรา *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของแก้วมังกร

วิธีดำเนินการวิจัย

การแยกเชื้อบริสุทธิ์

เก็บตัวอย่างแก้วมังกรที่เป็นโรคแอนแทรคโนสบนลำต้นและบนผลในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมาแยกเชื้อจากส่วนที่เป็นโรคของแก้วมังกรด้วยวิธี Tissue transplanting โดยตัดตัวอย่างโรคบริเวณที่เป็นรอยต่อของส่วนที่เป็นโรคและส่วนปกติขนาดประมาณ 2x2 มิลลิเมตร ทำการฆ่าเชื้อที่ผิวพืชโดยแช่ชิ้นส่วนพืชลงในสารละลายไฮเตอร์ 10 เปอร์เซ็นต์ เป็นเวลา 3 นาที ซับให้แห้งด้วยกระดาษกรองที่ผ่านการนึ่งฆ่าเชื้อแล้วจนแห้งสนิท นำชิ้นส่วนพืชมาวางบนอาหาร WA (Water agar) แล้วบ่มไว้ในห้องปฏิบัติการที่อุณหภูมิห้อง (28±2 องศาเซลเซียส) เป็นเวลา 3 วัน ตัดปลายเส้นใย (Hyphal tip) ของราที่เจริญออกมาจากชิ้นตัวอย่างพืช

นำมาวางลงบนอาหาร PDA (Potato dextrose agar) เก็บไว้ที่อุณหภูมิห้องจนเชื้อเจริญเต็มจานอาหารเลี้ยงเชื้อ ทำการศึกษาลักษณะโคโลนีของเชื้อบนอาหาร บันทึกรูปภาพ และศึกษารายละเอียดของรา เช่น ลักษณะสปอร์และเส้นใยของเชื้อภายใต้กล้องจุลทรรศน์เพื่อการจำแนกชนิดของรา ทำการพิสูจน์การเกิดโรคตามวิธีของ Koch's postulation (Agrios, 1997) เพื่อพิสูจน์ความสามารถในการทำให้เกิดโรค

1. การศึกษาผลของสารเคมีที่มีต่อการยับยั้งการเจริญของเชื้อราสาเหตุโรคในแก้วมังกร

การศึกษาผลของสารของสารเคมีในอัตราแนะนำข้างฉลากของแต่ละผลิตภัณฑ์ได้แก่ Prochloraz 50%WP อัตรา 20 มิลลิลิตร/20 ลิตร, Benomyl 50%WP อัตรา 10 กรัม/20 ลิตร, Carbendazim 50%WP อัตรา 15 กรัม/20 ลิตร, Azoxystrobin 25%SC อัตรา 10 มิลลิลิตร/20 ลิตร, Mancozeb 50%WP อัตรา 50 กรัม/20 ลิตรและ Copper oxychloride 50%WP อัตรา 80 กรัม/20 ลิตร ที่มีการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคในแก้วมังกรด้วยวิธี Poisoned Food Technique โดยการผสมสารเคมีที่ใช้ในการทดสอบลงในอาหาร PDA และชุดควบคุม คือ อาหารเลี้ยงเชื้อ PDA ที่ไม่ได้เติมสารใด ๆ (non-treated control) รายชื่อสารเคมีที่ใช้ในการทดลองดังแสดงในตารางที่ 1 ทำการทดสอบ

สถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

ห้องปฏิบัติการโรคพืชวิทยา คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี

ตารางที่ 1 รายชื่อสารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืชที่ใช้ในการทดลอง

ชื่อสามัญ	กลไกการออก	ชื่อการค้า	สูตร	อัตราแนะนำข้างฉลาก	บริษัทจัดจำหน่าย
1. Prochloraz	Systemic	โค-ราซ	50%WP	20 ml/20 l	ลัดดา จำกัด
2. Benomyl	Systemic	ยิบเบน 50 คาร์ดาซิน	50%WP	10 g/20 l	ยิบอินซอยและแอสส์ จำกัด
3. Carbendazim	Systemic	50WP	50%WP	15 g/20 l	เอราวัณเคมีเกษตรจำกัด
4. Azoxystrobin	Systemic	อมิสตา	25%SC	10 ml/20 l	ชินเจนทาโครปจำกัด
5. Mancoze	Contact	แมนโคเซป80	50%WP	50 g/20 l	เอราวัณเคมีเกษตรจำกัด
6. Copper oxychloride	Contact	โคปีนา85 WP	50%WP	80 g/20 l	เอราวัณเคมีเกษตรจำกัด

ผลการวิจัย

1. การศึกษาเชื้อรา และการแยกเชื้อบริสุทธิ์

เมื่อนำส่วนที่เป็นโรคแอนแทรคโนสบนลำต้นและผลของแก้วมังกรมาทำการแยกเชื้อบริสุทธิ์ในห้องปฏิบัติการ ผลจากการแยกเชื้อรา *C. gloeosporioides* จากเนื้อเยื่อแก้วมังกรที่เป็นโรคแอนแทรคโนส เมื่อเลี้ยงบนอาหาร PDA พบว่าการเจริญของ

การยับยั้งการเจริญของเส้นใยของเชื้อราที่อายุ 7 วัน โดยนำ cork borer ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 เซนติเมตร ที่ผ่านการลนไฟฆ่าเชื้อแล้วมาเจาะที่ปลายเส้นใยของเชื้อราแล้ววางชิ้นวั่น โดยคว่ำด้านที่มีส่วนของเส้นใยของเชื้อราลงบนอาหาร บ่มจานอาหารเลี้ยงเชื้อไว้ที่อุณหภูมิห้อง วางแผนการทดลองแบบ CRD (Completely Randomized Design) โดยแต่ละทรีตเมนต์ มี 5 ซ้ำ ตรวจสอบโดยวัดขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางของโคโลนีทุกวัน (มิลลิเมตร) จนเชื้อราในชุดควบคุมเจริญเต็มจานเลี้ยงเชื้อบันทึกผลการทดลอง และนำมาคำนวณหาเปอร์เซ็นต์การยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อราโดยใช้สูตรดังนี้

เปอร์เซ็นต์การยับยั้งการเจริญของเส้นใย = $[(A - B)/A] \times 100$

A คือ ค่าเฉลี่ยของเส้นผ่านศูนย์กลางโคโลนีเชื้อราบนจานอาหารเลี้ยงเชื้อในชุดควบคุม

B คือ ค่าเฉลี่ยของเส้นผ่านศูนย์กลางโคโลนีเชื้อราบนจานอาหารเลี้ยงเชื้อที่ผสมสารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อราแต่ละชนิดในอัตราแนะนำ

นำข้อมูลที่ได้จากการทดลองนำมาวิเคราะห์ผลทางสถิติด้วยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of variance) จากนั้นทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยวิธี Duncan's Multiple Range Test (DMRT) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 และ 99 เปอร์เซ็นต์

เชื้อราบนอาหาร PDA เมื่อเริ่มแรกเส้นใยมีสีขาวฟูขึ้นเล็กน้อยเหนือผิวอาหาร โคโลนีมีลักษณะกลม ขอบเรียบ ต่อมาค่อยๆ เปลี่ยนเป็นสีเทาอ่อน สร้างกลุ่มสปอร์สีส้มอมชมพูเป็นจุดเล็กๆ (spore mass) เรียงเป็น วงแหวนเป็นชั้นๆ บนอาหาร ไม่สร้าง seta ด้านหลังจานอาหารเลี้ยงเชื้อพบเส้นใยเจริญเป็นวงซ้อนกัน (ภาพที่ 1) เส้นใยเจริญดี เจริญเต็มจานอาหาร PDA ขนาด

9 เซนติเมตร เมื่ออายุ 7 วัน เมื่อทำการปลูกเชื้อด้วยเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* บนผลแก้วมังกรพบว่า หลังการปลูกเชื้อแล้ว 3 วัน อาการบนผลมีแผลซ้ำ้ำน้ำลักษณะค่อนข้างกลม สีน้ำตาลตรงกลางแผลยุบตัวลงเป็นแอ่งบุ๋มลงไป บริเวณแผลมีเส้นใยขาวฟูเล็กน้อยในช่วง 3 วัน แผลจะมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 1-2.5 เซนติเมตร หลังจากนั้นอีก 2 วัน แผลจะขยายออกไปรอบๆ มีขนาดประมาณ 4-6 เซนติเมตร ตรงกลางมีเส้นใยขาวฟู หลังจากนั้นจะพบกลุ่มของสปอร์ (mass conidia) ลักษณะเป็นหยดของเหลวชั้นสีชมพูอมส้มเรียงซ้อนเป็นวงบริเวณกลางแผล (ภาพที่ 2)

2. ผลของสารเคมีในการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อราสาเหตุโรคในแก้วมังกร

จากการศึกษาผลของสารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืช 6 ชนิด ในการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสบนลำต้นและผลแก้วมังกร พบว่า สารเคมีทั้ง 6 ชนิดมีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อราในระดับที่ต่างกันทางสถิติอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง (ตารางที่ 2) สารเคมีที่สามารถยับยั้งการเจริญของ เส้นใยได้ดีที่สุดซึ่งมีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยได้สมบูรณ์ คือ Prochloraz และ Mancozeb โดยพบมีเปอร์เซ็นต์ยับยั้งเท่ากับ 100.00 เปอร์เซ็นต์เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม และสารเคมีที่มีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยรองลงได้แก่สารเคมี Carbendazim, Benomyl และ Copper oxychloride โดยพบมีเปอร์เซ็นต์ยับยั้งเท่ากับ

91.26±1.53, 88.33±1.29 และ 65.41±6.21 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ส่วนสารเคมีที่มีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* ได้น้อยที่สุดคือ Azoxystrobin โดยพบมีเปอร์เซ็นต์การยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อราเท่ากับ 31.73±2.75 เปอร์เซ็นต์ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 1 โคโลนีเชื้อรา *Colletotrichum gloeosporioides* บนอาหาร PDA เมื่อเชื้ออายุ 7 วัน

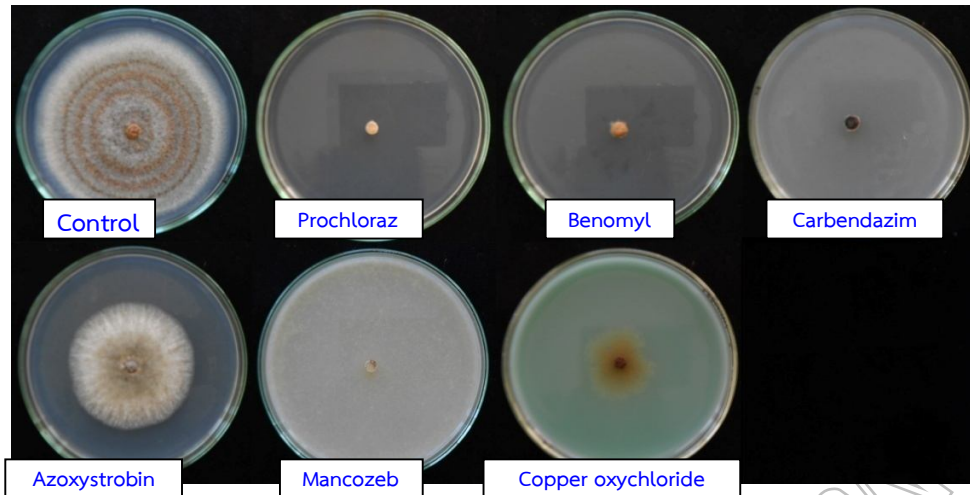
ภาพที่ 2 ลักษณะอาการของโรคแอนแทรคโนสบนผลแก้วมังกร และกลุ่มของสปอร์สีชมพูอมส้มบนแผลยุบตัว

ตารางที่ 2 เปอร์เซ็นต์ยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *Colletotrichum gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของแก้วมังกรบนอาหาร PDA ที่ผสมสารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืช 6 ชนิดในอัตราแนะนำ เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม (ผสมน้ำกลั่น)

สารเคมี	เปอร์เซ็นต์ยับยั้งการเจริญเติบโตของเส้นใย ^{1/}
Control	0.00±0.00 f
Prochloraz 50%WP, 1 ml/l	100.00±0.00 a
Benomyl 50%WP, 0.5 g/l	88.33±1.29 c
Carbendazim 50%WP, 0.75 g/l	91.26±1.53 b
Azoxystrobin 25%SC, 0.5 ml/l	31.73±2.75 e
Mancozeb 50%WP, 2.5 g/l	100.00±0.00 a
Copper oxychloride 50%WP, 4 g/l	65.41±6.21 d
F- Test	**

** = มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.01$)

^{1/} = ค่าเฉลี่ยในคอลัมน์เดียวกันที่ตามหลังด้วยอักษรภาษาอังกฤษที่เขียนกำกับที่ต่างกัน มีความแตกต่างทางสถิติ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Duncan's multiple range test (DMRT)

ภาพที่ 3 การเจริญของเส้นใยเชื้อรา *Colletotrichum gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสของ แก้วมังกรบนอาหาร PDA ที่ผสมสารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืช 6 ชนิดในอัตราแนะนำ เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม (ผสมน้ำกลั่น)

อภิปรายผลการทดลอง

ผลการศึกษาสารเคมี 6 ชนิดในการควบคุมเชื้อรา *C. gloeosporioides* สาเหตุโรคแอนแทรคโนสในแก้วมังกร พบว่าสารเคมีทั้ง 6 ชนิดมีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อราได้แตกต่างกัน เนื่องจากสารเคมีแต่ละชนิดมีกลไกการยับยั้งการเจริญเติบโตของเชื้อรา (fungistatic) ที่แตกต่างกัน สารเคมี Benomyl และ Carbendazim เป็นสารชนิดดูดซึมในกลุ่ม Benzimidazole พบรายงานว่ามีผลยับยั้งการแบ่งเซลล์ของเชื้อรา สาร Prochloraz เป็นสารชนิดดูดซึมพบรายงานว่ามีผลลดการสร้าง ergosterol ของเยื่อผนังของเชื้อรา รบกวนกระบวนการสังเคราะห์และการทำงานของผนังเซลล์ และเซลล์เมมเบรน สาร Azoxystrobin เป็นสารชนิดดูดซึมพบรายงานว่ามีผลยับยั้งการหายใจของเชื้อรา สาร Mancozeb และ Copper oxychloride เป็นสารชนิดสัมผัส พบรายงานว่ามีผลป้องกันเชื้อราได้หลายจุด (multi-site action) โดยพบรายงานว่า Mancozeb มีปฏิกิริยากับสารประกอบ thiol ในเชื้อรา ส่วน Copper oxychloride พบว่าสามารถทำปฏิกิริยากับสารประกอบที่มีกำมะถัน ไนโตรเจน หรือออกซิเจนเป็นองค์ประกอบทำให้เกิดการตกตะกอนของโปรตีนและเอนไซม์มีผลให้เชื้อราหยุดการเจริญเติบโต (ธรรมศักดิ์, 2543; ชลิตา, 2554)

ผลการทดลองในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับสุราสีนิ (2550) ที่ได้แนะนำว่าการป้องกันกำจัดโรคแอนแทรคโนสสามารถทำได้โดยการพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อรา ได้แก่ สารประกอบทองแดง สารประกอบกำมะถัน หรือสารในกลุ่ม Benzimidazole เช่น Benomyl, Carbendazim และ Thiabendazole หรือสารเคมี Captan, Mancozeb และ Chlorothalonil ซึ่งโดยทั่วไปนักวิชาการได้มีการแนะนำให้ใช้

สารเคมีในกลุ่มสัมผัส เช่น Copper oxychloride, Iprodione หรือ Mancozeb สลับกับสารชนิดดูดซึม คือ Prochloraz, Carbendazim, Benomyl หรือ Azoxystrobin เพื่อลดความต้านทานสารเคมีของเชื้อรา แนวทางการควบคุมโรคแอนแทรคโนสของแก้วมังกรโดยใช้สารเคมีในอัตราแนะนำ เพียงอย่างเดียวไม่สามารถควบคุมโรคได้สมบูรณ์ ดังนั้นการควบคุมโรคโดยวิธีการอื่นยังคงมีความจำเป็น เช่น การใช้ท่อนพันธุ์ที่สะอาด ปราศจากโรค การจัดการสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการเกิดโรค เช่น การลดความชื้นในแปลงปลูก การเสริมธาตุอาหารตามความต้องการของพืช การหลีกเลี่ยงการใส่ปุ๋ยที่มีไนโตรเจนสูงเกินไป และการตัดแต่งกิ่งส่วนของพืชที่เป็นโรคไปเผาทำลาย (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 6, 2554; เครือวัลย์ และ ยศพล, 2555)

สรุปผลการทดลอง

การศึกษากการควบคุมเชื้อสาเหตุโรคที่สำคัญในแก้วมังกร โดยใช้สารเคมี 6 ชนิด ด้วยวิธี poison food technique ผลการทดลองพบว่าสารเคมีแต่ละชนิดมีผลการยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อราแต่ละชนิดแตกต่างกัน สารเคมีที่สามารถยับยั้งการเจริญของเส้นใยเชื้อรา *C. gloeosporioides* ได้ดีที่สุด ซึ่งมีผลยับยั้งการเจริญของเส้นใยได้สมบูรณ์ คือ Prochloraz และ Mancozeb รองลงได้แก่สารเคมี Carbendazim, Benomyl, Copper oxychloride และ Azoxystrobin โดยมีเปอร์เซ็นต์ยับยั้งได้เท่ากับ 91.26, 88.33, 65.41 และ 31.73 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม

ข้อเสนอแนะ

1. เกษตรกรสามารถทำการป้องกันการระบาดของโรคแอนแทรกโนสบนแก้วมังกรโดยใช้สารเคมีชนิดป้องกัน เช่น Mancozeb และ Copper oxychloride ในการควบคุมโรคเมื่อพบการระบาดสามารถเลือกสารใช้เคมีชนิดดูดซึม เช่น Prochloraz, Carbendazim และ Benomyl ในการควบคุม แต่ควรมีการสลับกลุ่มสารเคมีที่ใช้เพื่อลดปัญหาการต้านทานสารเคมีของเชื้อรา

2. ควรมีการศึกษาการใช้สารเคมีร่วมกับวิธีการอื่นๆ เพิ่มเติมในการควบคุมโรค เช่น การใช้ชีววิธี การใช้วิธีฟิสิกส์ การใช้สารที่ได้รับการยอมรับว่าปลอดภัย หรือสาร GRAS (Generally Recognized as Safe) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมโรคให้สูงขึ้น หรือทดแทนการใช้สารเคมีในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- เครือวัลย์ ดาวงษ์ และ ยศพล ผลาผล. 2555. การป้องกันและแก้ปัญหาโรคระบาดในการผลิตแก้วมังกรคุณภาพ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : <http://scia.chanthaburi.buu.ac.th/research/file/dragon-fruit.pdf>. 2555.
- ชลิดา เล็กสมบุญ. 2554. โรคพืชและการวินิจฉัย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธรรมศักดิ์ สมมาตรย์. 2543. สารเคมีป้องกันกำจัดโรคพืช. สำนักพิมพ์รั้วเขียว, กรุงเทพฯ.
- นิพนธ์ วิสารทนนท์ และจรงค์ จารุเนตร. การทดสอบควบคุมโรคแอนแทรกโนสบนผลมะม่วงพันธุ์แรดด้วยสารเคมี 7 ชนิดโดยวิธีปลูกเชื้อ. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://kucon.lib.ku.ac.th/cgi-bin/KUCON.exe?rec_id=005290&database=KUCON&search_type=link&table=mona&back_path=/KUCON/mona&lang=thai&format_name=TFMON. 2537.
- นิพนธ์ วิสารทนนท์. 2542. โรคมะม่วง. เอกสารเผยแพร่ทางวิชาการหลักสูตร “หมอพืชไม้ผล” ฉบับที่ 6. ภาควิชาโรคพืช คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สุธาสิณี ชัยชนะ. 2550. ลักษณะของเชื้อรา *Colletotrichum* spp. ที่ทนทานต่อสารป้องกันกำจัดเชื้อรา คาร์เบนดาซิม ในผลไม้. วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- อุดร อุณหุฒิ พรพิมล อธิปัญญาคม ศรีสุรางค์ ลิขิตเอกราช พงนา ตระกูลสุรัตน์ ดรณี ปุณณพิทักษ์ บุรณี พัววงศ์ แพทย์นุชนารถ ตั้งจิตสมคิด ญัฐริมา โฆษิตเจริญกุล อมรัตน์ ภูไพบูลย์. การศึกษาชนิดของโรคแก้วมังกรและกวนอิมเพื่อการส่งออก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://it.doa.go.th/refs/files/408_2550.pdf. 2553.
- Agrios, G. N. 1997. *Plant pathology*, 4th ed. Academic Press, New York.
- Arauz, L.P. 2000. Mango anthracnose: Economic impact and current options for integrated management. *Plant Disease* 84: 600-611.
- Lau, C.Y., Othman, F., and Eng, L. The Effect of the heat treatment, different packaging methods and storage temperatures on shelf life of dragon fruit (*Hylocereus* spp.). [online]. Available: <http://www.doa.sarawak.gov.my/images/dragonfruit.pdf>. 2008.
- Masyahit, M., Sijam, K., Awang, Y., and Satar, M.G.M. 2009. The first report of the occurrence of anthracnose disease caused by *Colletotrichum gloeosporioides* (Penz.) Penz.&Sacc. on dragon fruit (*Hylocereus* spp.) in Peninsular Malaysia. *American Journal of Applied Science* 6: 902-912.
- Palmateer, A. J., and Ploetz, R. C. 2007. Occurrence of anthracnose caused by *Colletotrichum gloeosporioides* on pitahaya. *Plant Disease* 91: 631.
- Sundravada, S., Alice, D., Kuttalam, S., and Samiyappan, R. Efficacy of Azoxystrobin on *Colletotrichum gloeosporioides* Penz. growth and on controlling mango anthracnose. [online]. Available: www.arpnjournals.com/jabs/research_papers/rp.../jabs_0507_48.pdf. 2013

ปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญระหว่างประเทศ:
กรณีศึกษา พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม
Factors Affecting the Wetland Environment in a Ramsar Site:
a Case Study of Don Hoi Lord, Samutsongkram

ณัฐวัฒน์ โต๊ะงาม จุฑารัตน์ ชมพันธุ์
คณะพัฒนาศักดิ์และสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด และความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย คือ แรงขับเคลื่อน แรงกดดัน สถานการณ์ ผลกระทบ และการตอบสนอง (DPSIR) เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) กับกลุ่มเป้าหมายหลัก ในพื้นที่ของ 4 ตำบล คือ ตำบลบางจะเกร็ง ตำบลแหลมใหญ่ ตำบลบางแก้ว ตำบลคลองโคน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

จากการศึกษา พบว่าปัจจัยแรงขับเคลื่อน (Drivers) เป็นปัจจัยเริ่มต้นที่สำคัญของสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด ได้แก่ การเติบโตของเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จำนวนประชากรที่ค่อยๆ เพิ่มขึ้น และการสร้างเขื่อนเหนือบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ เป็นต้นเหตุที่ก่อให้เกิดปัจจัยแรงกดดัน (Pressures) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด เช่น การบุกรุกป่าชายเลน ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำเกินสมดุลธรรมชาติ แรงกดดันดังกล่าวได้นำไปสู่ปัจจัยสถานการณ์ (States) ปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด ส่งผลกระทบ (Impact) ต่อระบบนิเวศของพื้นที่โดยรวม เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน และความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ลดลง การแก้ไขปัญหาหรือการตอบสนอง (Responses) ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด คือ มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เนื่องจากมีผลบังคับใช้เชิงกฎหมายในการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำโดยตรง อีกทั้งยังสามารถลดปัจจัยต้นเหตุของปัญหาได้ครอบคลุมมากที่สุด

คำสำคัญ : พื้นที่ชุ่มน้ำ อนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ ดอนหอยหลอด ปัญหาพื้นที่ชุ่มน้ำ กรอบแนวคิด DPSIR .

Abstract

The objectives of this study to analyze the factors that affect to environment of Don Hoi Lord wetlands of international importance. And the relation of each factor consists of Drivers, Pressure, States, Impact, and Response: DPSIR conceptual framework. This study is qualitative research. The data collection methods were semi-structured interviews and case study conducted in 4 sub-district; Bang Chakreng, Laemyai, Bang Kaeo, and Khong Klon, that declared wetland of international importance.

The study found that the Drivers Factors is begin of the environmental problem states in Don Hoi Lord wetlands consist of the economic growth around Don Hoi Lord area, a gradual increasing population in the area, the construction of the dam. These factors can cause of Pressure Factor to environmental change such as the invasion of mangroves, environmental quality and pollution problems, and land utilization of Don Hoi Lord wetlands exceeds the balance of nature and potential of the area, whole the pressure factors influence to environmental States factor degenerate of the Don Hoi Lord wetlands .The present states factors impact to overall ecosystem of Don Hoi Lord wetland degradation, economic and social problem, and the biodiversity of wetlands decreased. For the solution or response factors the most effective is the Cabinet resolution on November 3, 2009 A.D. (2552 B.E.) because that can reduce the negative impact factors cover all aspects also has the effect forcing like wetland law directly.

Keywords : Ramsar site Ramsar convention Don Hoi Lord wetland DPSIR conceptual framework

บทนำ

ประเทศไทย ได้เข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาแรมซาร์เป็นลำดับที่ 110 ซึ่งพันธกรณีของอนุสัญญาฯ มีผลบังคับใช้ วันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2541 โดยมีพื้นที่ชุ่มน้ำควนซี้เสียน และเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ (Ramsar Site) แห่งแรกของประเทศไทย เป็นลำดับที่ 948 ในทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศของอนุสัญญาแรมซาร์ ปัจจุบันพื้นที่ชุ่มน้ำของประเทศไทยได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซต์ (Ramsar Site) 12 แห่ง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552: 1) รวมถึงพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม จากการดำเนินการที่ผ่านมา ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคเอกชนได้ร่วมกันสร้างความร่วมมือเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอย่างสมดุลและยั่งยืนมาอย่างต่อเนื่อง แต่ภัยคุกคามจากการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นปัญหาสำคัญที่สุดของพื้นที่ชุ่มน้ำในประเทศไทย คือ โครงการพัฒนาต่างๆ อาจเป็นการทำลายพื้นที่ชุ่มน้ำ โดยเฉพาะการใช้บริการจากพื้นที่ชุ่มน้ำส่งผลให้พื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติของประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และการขยายตัวของประชากร การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นถึงรายได้โดยไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2552: 1)

พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดก็เป็นอีกพื้นที่หนึ่งในหลายๆ พื้นที่ชุ่มน้ำ ที่ประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงสภาพสิ่งแวดล้อมโดยธรรมชาติ และจากการกระทำของมนุษย์ เช่น การบุกรุกป่าชายเลน การจับสัตว์น้ำผิดวิธีส่งผลให้จำนวนหอยหลอดลดลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2547 (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549) มีการลักลอบปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมลงสู่แม่น้ำ ปัญหาปริมาณสัตว์น้ำลดลง รวมถึงด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งผลให้สภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดมีสภาพเสื่อมโทรม การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาจึงยังไม่ช่วยให้สถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดดีขึ้นมากนัก

จากประเด็นปัญหาข้างต้นจึงเป็นที่มาทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์หลักการ แรงขับเคลื่อน-แรงกดดัน-สถานการณ์-ผลกระทบ-การตอบสนอง (Drivers-Pressures-States-Impacts-Responses: DPSIR) ที่สามารถแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นได้

อย่างชัดเจน (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553) ช่วยให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งในอดีตและสามารถคาดการณ์แนวโน้มสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอตัวชี้วัดอย่างเป็นระบบทำให้สามารถเข้าใจถึงที่มาหรือสาเหตุของปัญหา สถานการณ์ ระดับความรุนแรงของปัญหาผลกระทบ และที่สำคัญจะทำให้สามารถประเมินผลสำเร็จหรือความล้มเหลวของการตอบสนองในการแก้ไขปัญหาและกำหนดแนวทางนโยบาย แผน และมาตรการต่างๆ ได้อย่างตรงประเด็นมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ หรือแรมซาร์ไซต์ (Ramsar Site)
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญระหว่างประเทศดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม และความสัมพันธ์ของแต่ละปัจจัย คือ แรงขับเคลื่อน แรงกดดัน สถานการณ์ ผลกระทบ และการตอบสนอง
3. เพื่อนำผลการศึกษาของปัจจัยที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงครามไปสู่ออกเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาตามแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมอย่างยั่งยืนต่อไป

อุปกรณ์และวิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงหลักการเหตุและผลของปัจจัยต่างๆ ที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษา โดยศึกษาจากข้อมูล 2 ส่วน คือ 1) การศึกษาวิจัยเอกสาร (Secondary data) จากข้อมูลแนวคิดทฤษฎี รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ประวัติ เอกสารวิชาการจากหน่วยงานราชการ เช่น กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมควบคุมมลพิษ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field work) โดยการสำรวจพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทของชุมชนในทุกๆ ด้านของปัจจัย แรงขับเคลื่อน - แรงกดดัน - สถานการณ์ - ผลกระทบ - การตอบสนอง ที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดจากการสังเกตการณ์ (Observation) ด้วยตนเอง แบบมีโครงสร้างหรือเป็นการสังเกตตาม Check - list มีประเด็นที่จะสังเกตอย่างชัดเจน และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) จำนวนทั้งหมด 38 ราย ครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 4 ตำบล คือ ตำบลจะเกร็ง ตำบลแหลมใหญ่ ตำบลบางแก้ว และตำบลคลองโคน ที่ประกาศเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่าง

ประเทศ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ที่มีความรู้ความเข้าใจ และความชำนาญในเรื่องพื้นที่ชุ่มน้ำ

ดอนหอยหลอด สรุปลำดับดังตารางที่ 1

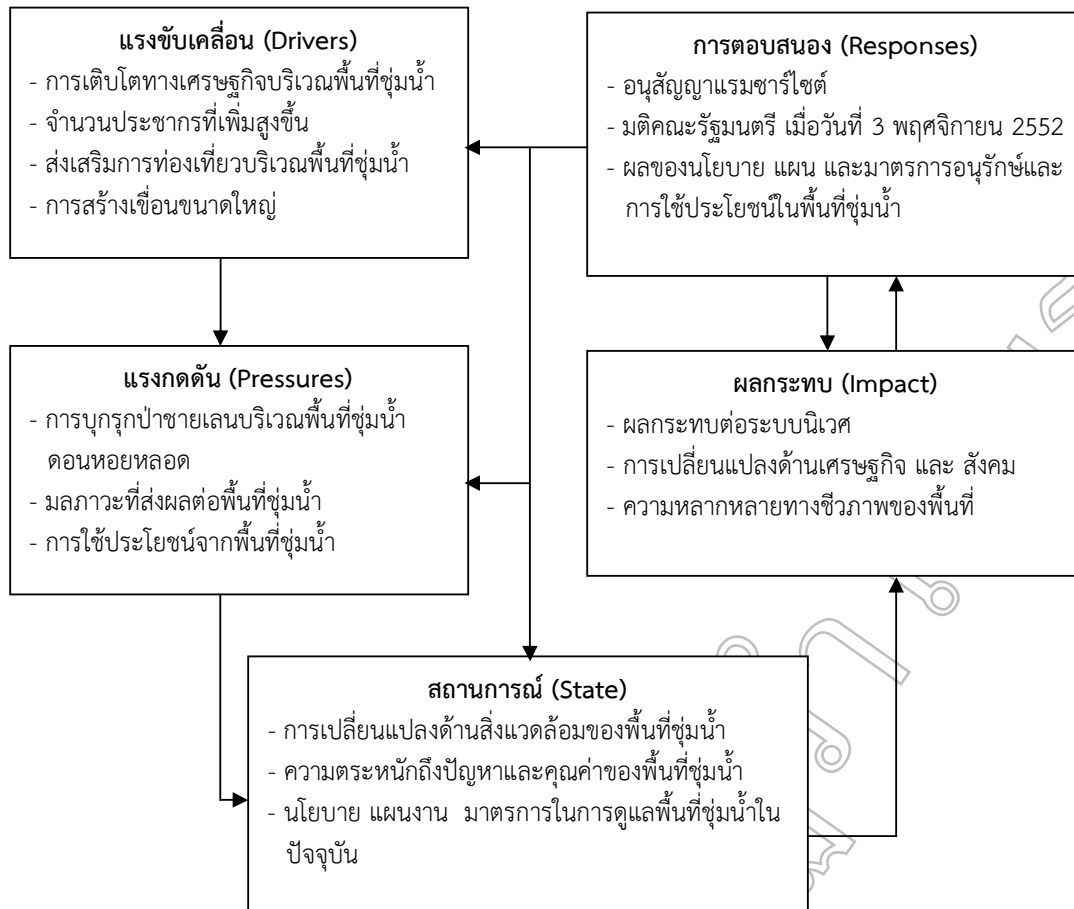
ตารางที่ 1 ประเภทและจำนวนกลุ่มเป้าหมายตารางที่ 1

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการตีความและหาความหมายของข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการบันทึกและบรรยาย โดยนำข้อมูลที่ได้นำมาเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์หลักการให้เหตุผล และผล ใช้ข้อมูลทุกข้อมูในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้จากหน่วยงานราชการและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือสนับสนุนเหตุปัจจัย

กลุ่มเป้าหมาย	แบบสัมภาษณ์	จำนวน
1. ผู้นำชุมชน (แบบเป็นทางการ แบบไม่เป็นทางการ ประชาชนชาวบ้าน)	แบบ 1	
1.1 ผู้ใหญ่บ้านตำบลแหลมใหญ่		2 คน
1.2 ผู้ใหญ่บ้านตำบลบางจะเกร็ง		2 คน
1.3 ผู้ใหญ่บ้านตำบลคลองโคน		2 คน
1.4 ผู้ใหญ่บ้านตำบลบางแก้ว		2 คน
2. ประชาชนที่ประกอบอาชีพประมงบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด	แบบ 1	
2.1 ตำบลแหลมใหญ่		2 คน
2.2 ตำบลบางจะเกร็ง		2 คน
2.3 ตำบลคลองโคน		2 คน
2.4 ตำบลบางแก้ว		2 คน
3. ศูนย์อนุรักษ์ดอนหอยหลอด (ประธานกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูดอนหอยหลอด)	แบบ 3	2 คน
4. เจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงครามที่เกี่ยวข้อง	แบบ 2	
4.1 องค์การบริหารส่วนตำบล (ระดับบริหาร, เจ้าหน้าที่)		
1) องค์การบริหารส่วนตำบลแหลมใหญ่		2 คน
2) เทศบาลตำบลบางจะเกร็ง		2 คน
3) องค์การบริหารส่วนตำบลคลองโคน		2 คน
4) องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว		2 คน
4.2 องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสงคราม		2 คน
4.3 สำนักงานประมงจังหวัดสมุทรสงคราม		2 คน
4.4 เจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อมจังหวัดสมุทรสงคราม		2 คน
5. หน่วยงานราชการส่วนกลางระดับกรมที่เกี่ยวข้อง	แบบ 2	
5.1 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.)		2 คน
5.2 หน่วยงานในสังกัดกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง		2 คน
6. องค์กรที่ทำงานโดยไม่แสวงหากำไรหรือ NGOs ในพื้นที่	แบบ 3	2 คน
รวม	38 คน	

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วางกรอบแนวคิดในการศึกษาเพื่อตอบประเด็นปัญหาหลักของต้นเหตุปัญหาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด โดยจะศึกษาจากปัจจัยแรงขับเคลื่อน - แรงกดดัน - สถานการณ์ - ผลกระทบ - การตอบสนอง ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงเหตุและผลของแต่ละปัจจัยที่ส่งผลต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมดอนหอยหลอดทั้งแนวกว้างและแนวลึก หรือประเด็นที่ต้องการศึกษาเป็นพิเศษ ช่วยให้มีมุมมองในการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ได้หลากหลายมากขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 1 อีกทั้งยังเป็นการนำเสนอตัวชี้วัดที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันของปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขสภาพปัญหา และการพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดอย่างยั่งยืน

และผลเหล่านั้นตามข้อเท็จจริง การตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวกระทำโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งของข้อมูลที่ต่างกันออกไปของบุคคล (Methodological Triangulation) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน ใช้วิธีการสังเกต ควบคุมการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ตรวจสอบว่าหากผู้ศึกษาใช้แนวคิด ทฤษฎี ที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเชิงนามธรรม (Analytic Induction) ที่จะได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการตีความและหา

ความหมายของข้อมูลที่ได้มาเชื่อมโยงกับการวิเคราะห์หลักการใช้เหตุและผล ใช้ข้อมูลทุติยภูมิในเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้จากหน่วยงานราชการและแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือสนับสนุนเหตุปัจจัยและผลเหล่านั้นตามข้อเท็จจริง การตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวกระทำโดยการตรวจสอบสามเส้าด้านแหล่งของข้อมูลที่ต่างกันออกไปของบุคคล (Methodological Triangulation) ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลในเรื่องเดียวกัน ใช้วิธีการสังเกต ควบคู่กับการซักถาม พร้อมกันนั้นก็ศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ตรวจสอบว่า หากผู้ศึกษาใช้แนวคิด ทฤษฎี ที่ต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปเชิงนามธรรม (Analytic Induction) ที่จะได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

ปัจจัยแรงขับเคลื่อน (Drivers)

ปัจจัยแรงขับเคลื่อนตามกรอบการศึกษาประกอบด้วย

- 1) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ
- 2) จำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น
- 3) ส่งเสริมการท่องเที่ยวบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ
- และ 4) การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่

ภาพรวมการขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสงคราม และพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด เริ่มค่อยๆ ขยายขึ้นจากสถานะเศรษฐกิจตกต่ำจนถึงปัจจุบัน จากเศรษฐกิจการผลิตภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรมปรับตัวดีขึ้น สำหรับภาคอุตสาหกรรม สาขการผลิตที่มีการขยายตัวสูงขึ้นจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เช่น อุตสาหกรรมผลิตน้ำปลา อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมแปรรูปสัตว์น้ำ การขยายตัวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรสงคราม, 2553)

ถึงแม้ว่าในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมายังไม่โรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นในพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดเนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในบริเวณดังกล่าวยังนิยมประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรม แต่บริเวณรอบๆ พื้นที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีโอกาสได้รับผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียส่งผลทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลง และจำนวนประชากรจังหวัดสมุทรสงครามค่อยๆ เพิ่มขึ้น ประกอบกับประชากรแฝงหรือแรงงานที่เข้ามาประกอบอาชีพในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำเป็นจำนวนมากส่งผลต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่เหนือบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อการพัฒนาเอาตะกอนสารอาหารของพืชและสัตว์เข้ามาในพื้นที่ได้น้อยลงขาดความอุดมสมบูรณ์ เหตุปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด

ปัจจัยแรงกดดัน (Pressures)

ปัจจัยแรงกดดันตามกรอบการศึกษาประกอบด้วย 1) การบุกรุกป่าชายเลนบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด 2) มลภาวะที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ และ 3) การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ

พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดเคยมีปริมาณป่าชายเลน 70,000 ไร่ แต่ปัจจุบันได้ลดน้อยลงไปมาก เนื่องจากการลักลอบตัดไม้ การถางป่า เพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำ เป็นที่อยู่อาศัย บ้านพักสำหรับนักท่องเที่ยว เป็นสาเหตุที่ทำให้ป่าชายเลนลดลงพร้อมๆ กับระบบนิเวศป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมลง จนกระทั่งใน พ.ศ. 2530 การทำนาเกลือล้มเหลว แต่สิ่งที่ยังคงเหลือไว้นั้นก็คือพื้นที่ว่างเปล่าจากการทำนาเกลือ เกิดปัญหามลภาวะในพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดอย่างต่อเนื่อง เช่น คุณภาพน้ำแม่น้ำแม่กลองบางดัชนีต่ำกว่าค่ามาตรฐานพบว่า ดัชนีวัดคุณภาพน้ำที่เป็นปัญหาสำคัญที่เป็นสาเหตุทำให้คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการใช้งานใช้อุปโภค - บริโภค ได้แก่ ปริมาณแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์ม (TCB) มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3,275 - 295,750 MPN/100 ml และฟิโคลิโคลิฟอร์ม (FCB) มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 645 - 7,573 MPN/100 ml ซึ่งพบว่ามีค่าเฉลี่ยเกินค่ามาตรฐานค่อนข้างมาก (สิ่งแวดล้อมภาคที่ 8, 2555) จากการตรวจสอบคุณภาพน้ำในปี 2555 ของกรมควบคุมมลพิษ ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยจากการขยายตัวของชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างรวดเร็วทำให้ปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่เพิ่มสูงขึ้นแต่ไม่มีแหล่งกำจัดขยะในพื้นที่ของตนเอง และแรงกดดันจากชุมชนที่ร่วมกันใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดในหลากหลายกิจกรรมจนเกินศักยภาพก่อให้เกิดปัญหาพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

ปัจจัยสถานการณ์ (State)

สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดตามกรอบการศึกษาประกอบด้วย 1) การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำ 2) ความตระหนักถึงปัญหาและคุณค่าของพื้นที่ชุ่มน้ำ และ 3) นโยบาย แผนงาน มาตรการในการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำในปัจจุบัน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดที่ได้รับจากปัจจัยแรงขับเคลื่อนและปัจจัยแรงกดดันที่สำคัญ ได้แก่ 1) การกัดเซาะชายฝั่ง มีความรุนแรงมากขึ้นในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา สาเหตุเกิดจากการรุกล้ำพื้นที่ป่าชายเลนที่เป็นแนวกำบังคลื่นลมตามธรรมชาติ การลดปริมาณลงของตะกอนที่ส่งมาจากต้นน้ำ และการใช้ประโยชน์ที่ดินแนวชายฝั่ง 2) การเพิ่มขึ้นของน้ำเสีย ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลที่เกิดจากร้านค้า ร้านอาหารบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมครัวเรือน 3) ปัญหาการลดลงของปริมาณสัตว์น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปริมาณหอยหลอดที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด 4) เกิดปรากฏการณ์น้ำทะเลเปลี่ยนสี หรือ “ซีบลาวาห์” ทำให้สัตว์น้ำตายเป็นจำนวนมาก 5) การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ที่ต้นน้ำแม่กลอง เป็นผลทำให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศทาง 6) การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามเป็นพื้นที่ที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ 7) ปัญหาการสร้างร้านอาหารรูล้างลงไปโนทะเล การก่อสร้างถนนและที่จอดรถเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

ชุมชนส่วนหนึ่งเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาในพื้นที่และช่วยกันดูแล พื้นที่อนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำของตน โดยการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ดอนหอยหลอด แต่ยังไม่เพียงพอต่อการดูแลพื้นที่ดอนหอยหลอดให้เกิดความยั่งยืนได้ นโยบาย แผนงาน โครงการ และมาตรการในการดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก ขาดความต่อเนื่องของนโยบาย แผนงาน มาตรการต่างๆ ขาดการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ไม่มีหน่วยงานหลักรับผิดชอบดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำ

ปัจจัยผลกระทบ (Impact)

ปัจจัยผลกระทบตามกรอบการศึกษาประกอบด้วย 1) ผลกระทบต่อระบบนิเวศ 2) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม และ 3) ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำ

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าชายเลนและระบบนิเวศโดยรวม โดยมีสาเหตุมาจากจำนวนป่าชายเลนที่น้อยลง ส่งผลให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงเป็นอย่างมาก ผลกระทบจากปรากฏการณ์น้ำทะเลเปลี่ยนสี หรือ ซิปลาวาฟ ทำให้สัตว์น้ำตายเป็นจำนวนมาก น้ำทะเลเน่าเสีย มีกลิ่นเหม็น และการใช้เครื่องมือประมงที่ไม่เหมาะสม สัตว์น้ำวัยเจริญพันธุ์ก็ถูกจับติดมาด้วยเป็นการตัดวงจรการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ หน้าดินใต้ท้องทะเลถูกกวาด ความหลากหลายทางชีวภาพถูกทำลาย เมื่อระบบนิเวศได้รับผลกระทบก็ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเช่นกัน เนื่องจากปริมาณสัตว์น้ำที่ลดลงอาชีพประมงขาดรายได้ ก็ต้องเปลี่ยนไปทำอาชีพบริการ รับจ้าง มากขึ้น มีความต้องการโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น จึงเกิดเป็นความขัดแย้งกันระหว่างการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดและความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดลดลง บางชนิดลดปริมาณลงจนอยู่ในภาวะใกล้สูญพันธุ์ เช่น นกกระสานวล เหยี่ยวแดง นกนางนวล แกลบเล็ก นกแอ่นกินรัง ชาวบ้านให้ความเห็นว่าที่ปริมาณนกและอื่นๆ ลดลง เนื่องจากระบบนิเวศที่เสื่อมโทรมลง

ปัจจัยการตอบสนอง (Responses)

ปัจจัยการตอบสนองตามกรอบการศึกษาประกอบด้วย 1) อนุสัญญาแรมซาร์ 2) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 3 พ.ย. 2552 และ 3) ผลของนโยบาย แผน และมาตรการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำ

1. อนุสัญญาแรมซาร์ไซต์ เปรียบเสมือนเครื่องมือในการของบประมาณจากหน่วยงานอิสระในต่างประเทศเพิ่มเติมจากงบประมาณที่ได้รับจากรัฐบาลเพื่อใช้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด อนุสัญญาแรมซาร์ไม่มีผลบังคับเหมือนกฎหมายอย่างที่ชุมชนเข้าใจ วัตถุประสงค์หลักของอนุสัญญาแรมซาร์ไซต์คือการส่งเสริมให้ประเทศต่างๆมีการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชุ่มน้ำอย่างยั่งยืน

2. สำหรับมาตรการที่มีผลบังคับใช้ในลักษณะของกฎหมายที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดคือมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พ.ย. 2552 เรื่อง การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 1 สิงหาคม 2543 เรื่อง “ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ” มติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวมีผลต่อการลดปัจจัยสาเหตุของปัญหาพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดครอบคลุมได้ทุกปัจจัย (Drivers, Pressures, States, Impacts) แต่ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างผลการบังคับใช้มติคณะรัฐมนตรีและอนุสัญญาแรมซาร์ไซต์

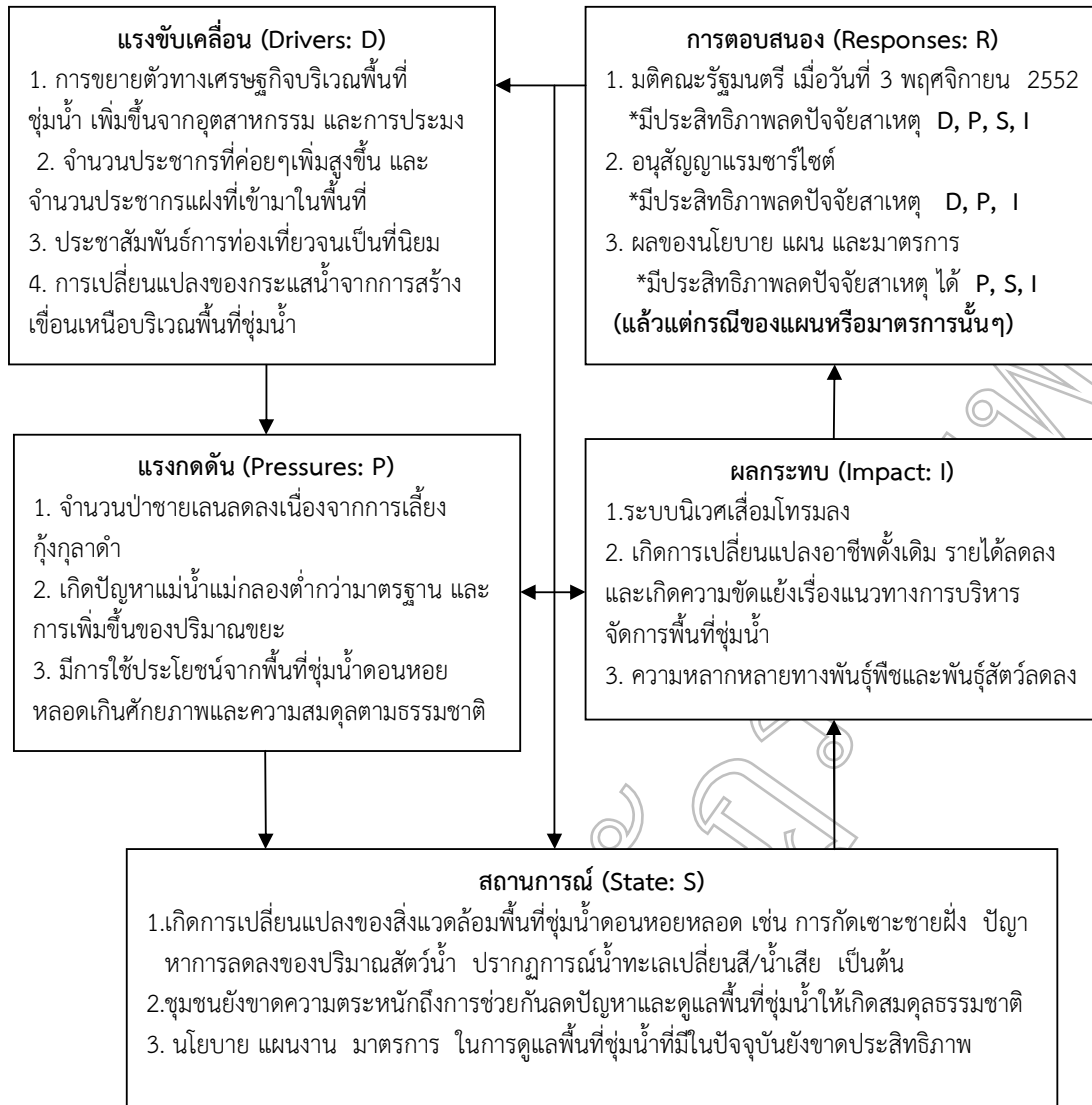
3. นโยบาย แผนงาน โครงการ และยุทธศาสตร์ในการดูแลอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่เกิดจากแนวคิดความต้องการของชุมชน เช่น การร่วมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูดอนหอยหลอดโดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำและชุมชนร่วมกันเป็นสมาชิก มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนที่สุดเนื่องจากชุมชนอยู่ใกล้ชิดกับปัญหาที่เกิดขึ้น รู้และเข้าใจเป็นอย่างดี จึงสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงประเด็นตามความต้องการของชุมชนมากที่สุด

จากผลการศึกษา แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศ พื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงครามโดยมีจุดเริ่มต้นจากแรงขับเคลื่อนที่ส่งต่อไปยังแรงกดดัน แล้วนำไปสู่สถานการณ์ปัญหาพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน การตอบสนองในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอาจจะส่งผลการลดลงหรือบรรเทาของปัจจัยสาเหตุ คือ ปัจจัยแรงขับเคลื่อน ปัจจัยแรงกดดัน สถานการณ์ และปัจจัยผลกระทบในด้านใดด้านหนึ่ง หรืออาจจะส่งผลการลดปัจจัยหลายๆ ด้านพร้อมกัน ดังแสดงในภาพที่ 2

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระหว่างประเทศพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงครามโดยใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์หลักการแรงขับเคลื่อน-แรงกดดัน-สถานการณ์-ผลกระทบ-การตอบสนอง (Drivers - Pressures - States - Impacts - Responses: DPSIR) จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันตามหลักเหตุและผลของปัจจัยต่างๆที่ส่งผลการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยแรงขับเคลื่อน ประกอบด้วย การเติบโตทางเศรษฐกิจบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ การขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม การประกอบธุรกิจท่องเที่ยว การประกอบอาชีพประมงเชิงพาณิชย์ ประชากรแฝงที่เข้ามาประกอบอาชีพในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด และการสร้างเขื่อนเหนื่อนแม่น้ำแม่กลองทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำในเชิงลบได้แก่ ปัญหาการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำแม่กลอง การบุกรุกพื้นที่ป่าชายเลน ปัญหาขยะและมลภาวะในพื้นที่ ปัญหาความสมดุลของปริมาณสัตว์น้ำ การเปลี่ยนแปลงกระแสทำให้ตะกอนลดลงพื้นที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของชัยพฤกษ์ วงศ์สุวรรณ (2553) ที่พบว่าในด้านความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมกับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับ

ภาพที่ 2 ผลการศึกษา

ที่ 1 โรงงานอุตสาหกรรม อันดับที่ 2 สถานที่ท่องเที่ยว และอันดับที่ 3 แหล่งชุมชนที่อยู่อาศัย ส่วนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่อาจได้รับผลกระทบจากกิจกรรมมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ อันดับที่ 1 คุณภาพน้ำทะเลชายฝั่ง และทัศนียภาพความสวยงาม อันดับที่ 2 ป่าชายเลน และคุณค่าการใช้ประโยชน์ที่ดิน อันดับที่ 3 คุณภาพตะกอนดิน ปัญหาขยะมูลฝอย

ปัจจัยการตอบสนองต่อปัญหาความเสื่อมโทรมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอย ผลการศึกษาพบว่า ผลของการตอบสนองมีประสิทธิภาพที่แตกต่างกันออกไปตามแต่กรณี ในกรณีของนโยบายแผน มาตรการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำที่เกิดจากการริเริ่มของคนในชุมชนเองโดยการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์พื้นที่ดอนหอยหลอด มีการสร้างระเบียบของกลุ่มขึ้นมาบังคับใช้ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนาจิตสำนึก จึงเป็นการตอบสนองที่มีประสิทธิภาพในลักษณะที่ยั่งยืนกว่าการตอบสนองในรูปแบบอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ญัฐกานต์ สุวรรณ (2550) กล่าวว่า เงื่อนไขที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จคือ ปัญหาที่เกิดขึ้น

กับดอนหอยหลอดเป็นปัญหาของส่วนรวม ต้องเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม การดำเนินการกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยชุมชน มีการพัฒนาจิตสำนึก มีการจัดตั้งองค์กร และมีวิธีการกำหนดเขตอนุรักษ์และควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนให้เห็นความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเอง ตามที่ ญัฐกานต์ สุวรรณ ได้กล่าวว่า ชุมชนมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของตนเองโดยที่สมาชิกในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาสภาพของทรัพยากรให้อื้อประโยชน์กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างยั่งยืน แต่ผู้ศึกษาพบว่า จำนวนชุมชนที่มีการพัฒนาจิตสำนึก มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ดูแลพื้นที่ ยังมีจำนวนน้อยมาก และส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำชุมชน หรือผู้ที่มีความตระหนักและสนใจ เนื่องจากยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง และการสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของกลุ่มอนุรักษ์ จึงอาจเป็นการอุปमानผลที่กว้างเกินไป

โดยสรุปแล้ว ผลจากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงครามโดยใช้กรอบแนวคิด DPSIR ปัจจัยแรงขับเคลื่อนที่เป็นต้นเหตุของผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดคือ ความต้องการของชุมชนในการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และประกอบกับจำนวนประชากรที่ค่อยๆ เพิ่มขึ้นก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกป่าชายเลน เกิดมลภาวะที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม การขยายของธุรกิจการท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำจนเกินความสมดุลของธรรมชาติ เกิดปัญหาความเสื่อมในพื้นที่ชุ่มน้ำ ส่งผลผลกระทบต่อระบบนิเวศ จำนวนสัตว์น้ำลดลง พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงเป็นอย่างมากทำให้ชุมชนขาดรายได้จากการประกอบอาชีพประมงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและความขัดแย้งทางสังคมเนื่องจากชุมชนส่วนหนึ่งตระหนักถึงปัญหาและได้รวมกลุ่มกันดูแล อนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด แต่ก็มีชุมชนบางส่วนที่ต้องการให้มีโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ของตน สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วทำไปเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทั้งสิ้น ปัญหาที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง ดังนั้น การตอบสนองต่อปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จึงต้องมีการประสานและเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงจะเป็นการตอบสนองที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืนมีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อีรวุฒิชัยานนท์ (2547:13) ได้กล่าวถึงการประสบผลสำเร็จในการฟื้นฟูและสร้างพื้นที่ชุ่มน้ำประกอบด้วยปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านกายภาพของพื้นที่ เช่น แหล่งน้ำ ช่วงเวลาที่น้ำท่วม ความลึกของน้ำ ความเร็วของน้ำ ความเค็ม การกระทำจากคลื่น สิ่งรองรับพื้นที่ ปริมาณสารอาหาร ปริมาณแสง อัตราการทับถมของตะกอน ความลาดชัน เป็นต้น ด้านสังคม เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ชุ่มน้ำของประชาชนในพื้นที่ การมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์และมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา เป็นต้น ด้านเศรษฐกิจ เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการฟื้นฟู การบำรุงรักษา การตรวจสอบสภาพของพื้นที่ชุ่มน้ำในระยะยาว เป็นต้น แต่ผู้ศึกษาเห็นว่ามิใช่แตกต่างจากผลการศึกษาในครั้งนี้ ว่า ปัจจัยด้านกายภาพของพื้นที่ ตามผลการศึกษาของ อีรวุฒิชัยานนท์ นั้นจำกัดความแคบกว่าผลของผู้ศึกษา คือ เน้นที่ลักษณะของพื้นที่ชุ่มน้ำ แตกต่างกับผลของผู้ศึกษา คือ ด้านกายภาพอาจประกอบด้วย สิ่งก่อสร้างในพื้นที่ชุ่มน้ำ เช่น ที่อยู่อาศัย บ้านพัก โรงแรม โรงงานอุตสาหกรรม ความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ป่าชายเลน และองค์ประกอบด้านเศรษฐกิจของผู้ศึกษาก็มีข้อแตกต่าง คือ เศรษฐกิจ มีขอบเขตความหมายรวมถึง รายรับ - รายจ่าย ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด การผลิต การจำหน่าย การบริโภคใช้สอยต่างๆในพื้นที่ชุ่มน้ำของชุมชน ซึ่ง

สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลต่อการประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานตามนโยบาย แผน มาตรการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด ของหน่วยงานต่างๆ ที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดในปัจจุบันยังขาดการตระหนักและให้ความสำคัญกับปัจจัยแรงขับเคลื่อน (Drivers) ที่นับว่าเป็นปัจจัยสาเหตุที่สำคัญของจุดเริ่มต้นในการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอดและพื้นที่อื่นๆ เพราะการขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่ และจำนวนประชากรที่เพิ่มสูงขึ้นย่อมกระทบต่อแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อม และเชื่อมโยงถึงปัญหาความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นในสังคมดังนั้นในการจัดทำ หรือ การทบทวน ปรับปรุง นโยบาย แผน และมาตรการในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำต้องตระหนักและคำนึงถึงปัจจัยเรื่องของการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด หน่วยงานภาครัฐ ระดับกรม กระทรวง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Key Stakeholder) ร่วมกันกำหนดทิศทางการขยายตัวด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ให้เกิดความชัดเจนกำหนดทางเลือกที่สามารถเป็นไปได้พร้อมกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงมาตรการรองรับการขยายตัวของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นแต่ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด

2. เครื่องมือที่เหมาะสมในการนำมาปรับใช้ในการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งระหว่างการเติบโตของเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ตามแนวคิดของผู้ทำการวิจัยได้แก่ การใช้เครื่องมือด้านเศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อมเราสามารถใช้สอยทรัพยากรสิ่งมีชีวิตอย่างยั่งยืนโดยจำกัดปริมาณการบริโภคไม่ให้เกินจำนวนที่ผลิตได้สูงสุด โดยการกำหนดจุดสมดุลของความ ต้องการในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจกับการดูแลรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ และการปรับใช้ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งแต่นโยบายระดับชุมชนและระดับประเทศเพื่อให้เกิดความสมดุลตามธรรมชาติ

3. ภาครัฐต้องเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นที่ปรึกษาและให้ ข้อมูลการศึกษาวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สร้างจิตสำนึกต่อ สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ประชาชนเข้มแข็งและช่วยกันดูแลพื้นที่ชุ่มน้ำของตนเองได้ รวมถึงการสนับสนุนด้านนโยบาย แผนงานโครงการที่เกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างเหมาะสม

4. หน่วยงานภาครัฐระดับกระทรวงควรจะต้องบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุ่มน้ำทั้งหมด และมอบหมายให้ มีหน่วยงานหลักโดยตรง ที่รับผิดชอบหรือเป็นผู้ประสานหลัก

ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นการรวมศูนย์บริการให้เกิดความสะดวกแก่ชุมชนในการติดต่อประสานงาน การติดตามสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ลดขั้นตอนในการติดต่อสืบทอดหน่วยงานผู้รับผิดชอบ

5. ชุมชนต้องขยายเครือข่ายการรวมกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูดอนหอยหลอดให้ทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่โดยสื่อสารถึงวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มที่ชัดเจนให้ชุมชนทราบ สร้างความร่วมมือ สามัคคี เข้มแข็งแก่สมาชิก ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เกิดพลังประชาชนในการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ นักการเมืองท้องถิ่น และอื่นๆ เกี่ยวกับการทุจริตหรือการบิดเบือนข้อมูลโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และชุมชน อีกทั้งยังสามารถผลักดันนโยบายต่างๆ ให้เป็นไปตามแนวทางความต้องการที่เหมาะสมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ชัยพฤกษ์ วงศ์สุวรรณ. 2553. คุณภาพสิ่งแวดล้อม และแนวโน้มผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ชายฝั่งทะเลบริเวณปากแม่น้ำแม่กรอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐกานต์ สุวรรณะ. 2546. ความสามารถของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี ดอนหอยหลอด ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ธีรฤติ ชัยานนท์. 2547. การกำหนดพื้นที่ศักยภาพเพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำ บริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิต หล่อจิระสุนท์กุล และจิราวัลย์ จิตรถเวช. 2555. การพัฒนาดัชนีและตัวชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน ในระดับภาคของประเทศไทย. ค้นวันที่ 16 กรกฎาคม 2557. จาก <http://cse.nida.ac.th/main/images/index.pdf>.
- สุราณี แท่นอ่อน. 2550. การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำดอนหอยหลอด จังหวัดสมุทรสงคราม ตามอนุสัญญาว่าด้วยพื้นที่ชุ่มน้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

2553. มติคณะรัฐมนตรี 3 พฤศจิกายน 2552 การทบทวนมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2543 เรื่อง ทะเบียนรายนามพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติ และระดับชาติของประเทศไทย และมาตรการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำ. กรุงเทพมหานคร: สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

2553. รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2553.

กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

2552. ทำความเข้าใจกับ อนุสัญญาแรมซาร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักความหลากหลายทางชีวภาพ.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสมุทรสงคราม. 2553. ภาวะเศรษฐกิจ

จังหวัดสมุทรสงคราม ปี 2553. ค้นวันที่ 18 กรกฎาคม 2557 จาก pcoc.moc.go.th/wappPCOC/75/upload/File_IPD_FILE75172920.docx

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 8 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม. 2555. รายงานคุณภาพน้ำผิวดิน ปี 2555. ค้นวันที่ 6 พฤษภาคม 2557 จาก http://www.envwest.com/present/wq_report%202555.pdf

Kristensen P.2004. The DPSIR framework. Paper presented at the 27-29 September 2004 workshop in a comprehensive/detailed assessment of the vulnerability of water resources to environmental change in Africa using river basin approach. UNEP Headquarter, Nairobi, Kenya.

Organization for Economic Co-operation and Development (OECD).1994. Environmental Indicators. OECD Core set.Paris, France:OECD

The Ramsar Convention on Wetland. 2014. The convention on Wetlands text, as amended in 1982 and 1987. Retrieved August 20, 2014.from http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0__

การพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด Product Development of Mixed Mangosteen Milk Tablet

สุนิสา ภาษิตร์รักษ์ หนึ่งฤทัย ถนอมธีระนันท์ วรัญญา โนนม่วง กรรณิการ์ เจริญสุข
คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจันทบุรี

บทคัดย่อ

มังคุด (*Garcinia mangostana* Linn.) เป็นผลไม้เขตร้อนที่อุดมด้วยแร่ธาตุ วิตามิน และเส้นใยอาหาร รสหวานตามธรรมชาติ ได้จากน้ำตาลซูโครส และน้ำตาลรีดิคคือฟรักโทสและกลูโคส งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์นมที่มีส่วนผสมของน้ำตาลรีดิค และมีเส้นใยสูง โดยทำการแปรผันอัตราส่วนระหว่างนมผงสำเร็จรูปต่อเนื้อมังคุดเข้มข้น (65-67 องศาบริกซ์) โดยการวางแผนการทดลองแบบ Complete Randomized Design (CRD) จำนวน 5 สิ่งทดลอง คือ 100:0, 90:10, 80:20, 70:30 และ 60:40 ตามลำดับ ทำการอบแห้งของผสมที่ได้ที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง พบว่าทั้ง 5 สิ่งทดลองสามารถดกอัดโดยตรงเพื่อขึ้นรูปเป็นเม็ดได้โดยเติมสารหล่อลื่นและสารช่วยยึดเกาะคือแมกนีเซียม สเตียเรท และแป้งข้าวโพดดัดแปรในปริมาณร้อยละ 0.2 และ 5.0 โดยน้ำหนักตามลำดับ และเมื่อเพิ่มปริมาณเนื้อมังคุดเข้มข้นเกินร้อยละ 40 ของผสมที่ได้จับตัวกันเป็นก้อนแข็งยากต่อการทำเป็นผงเพื่อขึ้นรูปเป็นเม็ด

ผลการวิเคราะห์ทางด้านกายภาพ และเคมีของนมชนิดเม็ดผสมมังคุดให้ผลดังนี้ ปริมาณความชื้น และ น้ำอิสระ (a_w) ของทั้ง 5 สิ่งทดลองไม่แตกต่างกัน โดยมีค่าในช่วงร้อยละ 3.5-4.2 และ 0.4-0.5 โดยน้ำหนักตามลำดับ ค่าความสว่างและค่าสีพบว่าเมื่อผสมเนื้อมังคุดเข้มข้นในสัดส่วนที่มากขึ้นจะทำให้นมชนิดเม็ดผสมมังคุดมีค่าความสว่างลดลงและให้สีน้ำตาลเข้มขึ้น ขณะที่ปริมาณเส้นใยและเถ้าเป็นไปตามที่คาดหวังไว้ คือปริมาณเส้นใยมีค่าเพิ่มขึ้น และปริมาณเถ้ามีค่าลดลงอย่างมีนัยสำคัญตามปริมาณเนื้อมังคุดเข้มข้นที่เพิ่มขึ้น โดยสิ่งทดลองที่ 5 (60:40) ให้ค่าเส้นใยสูงสุดและในทางกลับกันให้ค่าเถ้าต่ำสุดโดยคิดเป็น 1.5 และ 0.7 เท่าของสิ่งทดลองที่ 1 (100:0) ตามลำดับ ส่วนปริมาณวิตามินซีของทั้ง 5 สิ่งทดลองนั้นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : นมชนิดเม็ด มังคุด

Abstract

Mangosteen (*Garcinia mangostana* Linn.) is a tropical fruit that is rich in minerals and vitamins, it is also has sweet taste from the reducing sugar that is fructose and glucose in addition to sucrose. The objective of this study is to develop the milk tablet product which comprises of the reducing sugar and high fiber content. This study investigated the use of concentrated mangosteen (65-67 ° Brix) mix with milk powder in a milk tablet product. A complete Randomized Design (CRD) was used to optimize the levels of the concentrated mangosteen with milk powder in 5 treatments, which the treatment 1-5 are of 100:0, 90:10, 80:20, 70:30 and 60:40, respectively. It has found that, all the mixers could be directly molded into the tablets, with the addition of lubricant and binder which was made of magnesium stearate and modified corn starch at 0.2 and 5 percent by weight, respectively. As mentioned that, when increase the amount of concentrated mangosteen over 40 percent by weight cause the mixture to become a rocky sheet after drying process.

The physical and chemical analysis of mixed mangosteen milk tablet in each treatment was performed. Percent moisture and water activity (a_w) of all 5 treatments were not significantly different with that those contents in the range of 3.5-4.2 and 0.4-0.5 percent by weight, respectively. However, the brightness (L) value was reduced, and the green (a) and blue (b) value were more negative which indicated that when increasing the amount of concentrated mangosteen into the milk powder caused a dark brown product. The fiber and ash content is, as expected; as the treatment 5 (60:40) provided highest value while its ash content was lowest which was equal to 1.5 times and 0.7 time that of the treatment 1 (100:0), respectively. Vitamin C content of all treatment was indifferent.

Keywords : Milk tablet, mangosteen

บทนำ

มังคุด (Mangosteen) มีชื่อทางพฤกษศาสตร์ว่า *Garcinia mangos teen* Linn. จัดอยู่ในวงศ์ Guttiferae เป็นพืชเขตร้อนขึ้นลักษณะลำต้นของมังคุดมีขนาดกลางถึงใหญ่ เจริญเติบโตช้า แต่เมื่อโตเต็มที่จะมีความสูงประมาณ 10-25 เมตร และมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 25-35 เซนติเมตร อายุ 7-10 ปี จึงจะให้ผลที่มีลักษณะกลมแป้น มีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 3.5-7.0 เซนติเมตร เปลือกหนาประมาณ 0.8-1.0 เซนติเมตร ผลอ่อนเปลือกจะมีสีเขียว เมื่อสุกจัดเปลือกจะมีสีม่วงดำ เมื่อปอกเปลือกภายในมีเนื้อส่วนที่รับประทานได้สีขาวนวลประมาณร้อยละ 25-30 ของทั้งผล ซึ่งส่วนนี้ประกอบด้วยความชื้นร้อยละ 80 ปริมาณของแข็งทั้งหมดร้อยละ 19.8 มีน้ำตาลทั้งหมดร้อยละ 17.5 ในส่วนนี้ประกอบด้วยน้ำตาลซูโครส และน้ำตาลฟรุคโตส (กลูโคส และฟรักโทส) ร้อยละ 13.2 และ 4.3 ตามลำดับ นอกจากนี้มังคุดยังเป็นแหล่งของ แร่ธาตุ วิตามินต่างๆ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นใยอาหารที่มีประโยชน์ (สมศักดิ์ วรรณศิริ, 2541; พงษ์ไพบูลย์, 2556) ซึ่งเส้นใยอาหารที่พบในผักและผลไม้จะรวมกับการดน้ำดีในลำไส้เล็ก ทำให้การย่อยและดูดซึมไขมันเป็นไปได้ยากส่งผลให้ระดับของคอเลสเตอรอลในเลือดลดลง (Brown et al., 1999) และยังช่วยลดการดูดซึมน้ำตาล (Giacco et al., 2000)

นม (milk) และผลิตภัณฑ์จากนม (milk product) เป็นแหล่งสำคัญของแคลเซียมและโปรตีน ช่วยให้กระดูกเจริญเติบโตและแข็งแรง (Korhonen et al., 2009; Black et al., 2002) แคลเซียมในนมมีส่วนช่วยให้เด็กมีความหนาแน่นของมวลกระดูกมากขึ้น การสะสมแคลเซียมไว้เพียงพอในร่างกายสามารถช่วยลดความเสี่ยงของโรคกระดูกพรุน กระดูกเปราะ และยังช่วยในเรื่องความแข็งแรงของฟันด้วย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2551) นมผงเป็นรูปแบบหนึ่งในการถนอมรักษาน้ำนมสด ทำให้สามารถเก็บไว้ได้นาน คั้นรูปถ่ายและละลายน้ำได้ดี คุณค่าทางโภชนาการของนมผงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ไขมันร้อยละ 26 โปรตีนร้อยละ 26 แลคโตสร้อยละ 38 เกลือแร่และวิตามินร้อยละ 6 และน้ำร้อยละ 4 ตามลำดับ (วรรณาดังเจริญชัย และวิบูลย์ศักดิ์ กาวิละ, 2531) นมผงนิยมใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารชนิดต่างๆ (อรพินชัยประสม, 2546) นมอัดเม็ดหรือนมชนิดเม็ดเป็นการแปรรูปอีกวิธีหนึ่งที่สะดวกต่อการรับประทานเหมาะสำหรับทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็ก ปัจจุบันได้มีการเพิ่มสารปรุงแต่งเพื่อเพิ่มคุณค่าทางอาหารให้กับนมชนิดเม็ด เช่น ผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดเสริมโปรตีน สำหรับนักเรียนในโรงเรียนชนบทภายใต้โครงการพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (Natvarat et al., 2007) และ ผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดเสริมโอเมก้า 3 เลซิทีน และสารสกัดจากพืชผักผลไม้ เพื่อเป็นอาหารเสริม

หรือบางครั้งมีการพัฒนานมชนิดเพื่อผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม เช่น ผลิตภัณฑ์นมชนิดนมเนยชนิดเม็ดผสมแคลเซียมสำหรับผู้สูงอายุ หลังหมดประจำเดือน (Devine et al., 1996) เป็นต้น ทั้งนี้ไม่มีเส้นใยอาหารหรือมีในปริมาณต่ำ (Thompson et al., 2005) ดังนั้นผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุดที่พัฒนาขึ้นนี้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์นมให้มีเส้นใยอาหารสูงและให้ผู้บริโภคได้รับคุณค่าทางอาหารจากนมและผลไม้ในเวลาเดียวกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดที่มีเส้นใยอาหารสูง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วัตถุดิบ

1.1 นมผงสำเร็จรูปและน้ำตาลทรายขาว

นมผงสำเร็จรูปรสจืดชนิดผสมแคลเซียม (calcuim) และโฟเลต (folate) (ยี่ห้อแอนลิน) น้ำตาลทรายขาว (ยี่ห้อมิตรผล)

1.2 เนื้อมังคุดเข้มข้น

- คัดเลือกมังคุดสุกพร้อมบริโภคที่ไม่มีรอยตำหนิ จาการรอยกัดแทะของแมลง ล้างฟอกมังคุดทั้งผลที่มีการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอกออกด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรด์ ความเข้มข้นร้อยละ 0.1 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร และล้างด้วยน้ำสะอาด 3 ครั้ง (Saway, 1978) ตรวจวัดปริมาณจุลินทรีย์ที่พบบนผิวเปลือกมังคุดด้วยวิธีดัดแปลงจาก disc diffusion method (Karaman et al., 2003) เปรียบเทียบกับวิธีการล้างมังคุดด้วยน้ำสะอาด 3 ครั้งและ ไม่มีการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอกออก

- แยกเอาส่วนเนื้อที่รับประทานได้ซึ่งจะต้องมีสีขาวนวล ไม่เป็นเนื้อแก้ว ไม่พบยางสีเหลืองอยู่ตรงกลางระหว่างกลีบผล และส่วนเนื้อ (puree) ที่ได้หลังจากแยกเอาเมล็ดออกแล้วนำไปเพิ่มความเข้มข้นโดยการระเหยเอาน้ำออก ควบคุมปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ที่ระดับ 65-67 องศาบริกซ์ (Digital Hand Refractometer MASTER M / ATAGO) ตรวจวัดปริมาณวิตามินซี (ดัดแปลงจาก AOAC, 2000) ค่าความสว่าง (L) และค่าสี โดยใช้ Color meter (ZE 2000 / Nippon) เปรียบเทียบค่าที่ได้ก่อนและหลังการให้ความร้อน

2. การผสมนมผงสำเร็จรูปกับเนื้อมังคุดเข้มข้น

ทำการผสมนมผงสำเร็จรูปรสจืดชนิดผสมแคลเซียม และโฟเลต เข้ากับเนื้อมังคุดเข้มข้นที่ได้จากข้อ 1 และน้ำตาลทรายขาว ร้อยละ 10 ของน้ำหนักของผสม ในเครื่องผสม (kitchen aid-รุ่น K5SS Heavy duty) โดยวางแผนการทดลองแบบ Complete Randomized Design (CRD) จำนวน 5 สิ่งทดลอง ดังนี้

สิ่งทดลองที่ 1 (100:0); นมผงสำเร็จรูปไม่ผสมเนื้อมังคุด
เข้มข้น

สิ่งทดลองที่ 2 (90:10); นมผงสำเร็จรูป 90 ส่วน: เนื้อมังคุด
เข้มข้น 10

สิ่งทดลองที่ 3 (80:20); นมผงสำเร็จรูป 80 ส่วน: เนื้อมังคุด
เข้มข้น 20

สิ่งทดลองที่ 4 (70:30); นมผงสำเร็จรูป 70 ส่วน: เนื้อมังคุด
เข้มข้น 30

สิ่งทดลองที่ 5 (60:40); นมผงสำเร็จรูป 60 ส่วน: เนื้อมังคุด
เข้มข้น 40

นำของผสมที่ได้ทั้ง 5 สิ่งทดลอง อบแห้งในตู้อบลมร้อนที่
อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง

3. ทำการขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด

นำของผสมทั้ง 5 สิ่งทดลองที่ผ่านการอบแห้งในตู้อบลมร้อน
ที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง และเย็นแล้ว
มาบดเป็นผงละเอียด แล้วเติมสารหล่อลื่นและสารช่วยยึดเกาะคือ
แมกนีเซียม สเตียเรท และแป้งข้าวโพดตัดแปรในปริมาณร้อยละ
0.2 และ 5.0 โดยน้ำหนักตามลำดับ มาทำการตอกอัดขึ้นรูป
โดยตรงเป็นนมชนิดเม็ดด้วยเครื่องตอกเม็ดยาแบบสากลเดี่ยว
(NANA-166511) วิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพดังนี้

3.1 น้ำหนักเฉลี่ยของนมชนิดเม็ด ตาซัง 4 ตาแห่ง

3.2 เวลา (ชั่วโมง) ที่ใช้ละลายในสารละลาย 0.4 N HCl
(วาริ ลิมปิวิกรานต์, 2556) สุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสม
มังคุดมาทำการบดเป็นผง และวิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพ
และเคมีดังนี้

3.3 ความชื้น (เครื่องอินฟราเรด Satorius รุ่น MA 45)

3.4 น้ำอิสระ (aw) โดยใช้เครื่อง AQUA LAB model
series 3 (decagon device Inc, pullman, USA)

3.5 ความสว่าง (L) และค่าสีโดยใช้ Color meter
(ZE 2000 / Nippon)

3.6 เส้นใย (AOAC, 2000)

3.7 ไขมัน (ดัดแปลงจาก AOAC, 2000)

3.8 วิตามินซี (ดัดแปลงจาก AOAC, 2000)

ผลการวิจัย

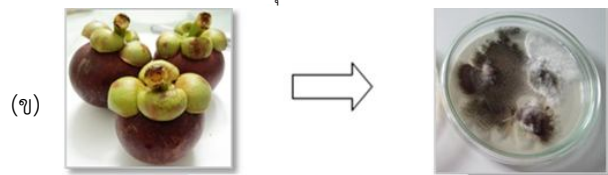
1. การเตรียมวัตถุดิบสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิด เม็ดผสมมังคุด

ผลการศึกษาวิธีการล้างทำความสะอาดมังคุดสดทั้งผล
ด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรด์ความเข้มข้นร้อยละ 0.1
โดยน้ำหนักต่อปริมาตร ร่วมกับการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอกของ
มังคุดออก เปรียบเทียบกับวิธีการล้างทำความสะอาดมังคุดสดด้วย
กับการล้างด้วยน้ำสะอาดและไม่มีการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอก

พบว่าวิธีการล้างทำความสะอาดด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรด์ร่วม
กับการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอกช่วยกำจัดจุลินทรีย์ที่ผิวของมังคุดสด
ได้ทั้งหมด แสดงดังภาพที่ 1 จึงเลือกวิธีการล้างทำความสะอาดมังคุด
สดด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรด์ความเข้มข้นร้อยละ 0.1
โดยน้ำหนักต่อปริมาตรร่วมกับการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอกของมังคุด
ออกในการทดลองขั้นตอนการเตรียมเนื้อมังคุดเข้มข้นต่อไป

มังคุดสดที่ลอกกลีบเลี้ยง

มังคุดสดที่ล้างด้วยน้ำสะอาด

ภาพที่ 1 แสดงการปนเปื้อนของจุลินทรีย์ที่ผิวมังคุดสด (ก)
ล้างมังคุดสดด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรด์

ร่วมกับการตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอก (ข) ล้างมังคุดสดด้วยน้ำ
สะอาดและไม่ตัดแต่งกลีบเลี้ยงดอกวัตถุดิบหลักที่ใช้สำหรับ
การพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด แสดงดังภาพที่ 2 คือ
นมผงสำเร็จรูป มังคุดสุกในส่วนที่รับประทานได้ และเนื้อมังคุด
เข้มข้น เมื่อทำการวัดค่าปริมาณวิตามินซี ค่าความสว่างและ
ค่าสี แสดงดังตารางที่ 1 พบว่าปริมาณวิตามินซีในนมผงสำเร็จรูป
มีปริมาณน้อยที่สุดคือ 1.3 มิลลิกรัมในส่วนที่รับประทานได้
100 กรัม ปริมาณวิตามินซีของมังคุดสดในส่วนที่รับประทานได้มี
ปริมาณสูงสุดคือ 8.8 มิลลิกรัม ในขณะที่เนื้อมังคุดเข้มข้น
พบปริมาณ 4.1 มิลลิกรัมคิดเป็นประมาณร้อยละ 50 ของปริมาณ
วิตามินซีที่พบในมังคุดสุกในส่วนที่รับประทานได้ ซึ่งคาดว่า
ในขั้นตอนการทำเนื้อมังคุดเข้มข้นมีการให้ความร้อนเพื่อระเหย
เอาน้ำออกนั้นมีผลทำลายวิตามินซี (Deman, 1990; Cruz et al,
2008) นอกจากนี้ความร้อนดังกล่าวยังทำให้เกิดปฏิกิริยาสีน้ำตาล
ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนสีขาวนวลของเนื้อมังคุดสดเป็นสีแดงเหลือง
ในเนื้อมังคุดเข้มข้น และนอกจากความร้อนแล้วการเปลี่ยนสี
ดังกล่าวยังอาจเกิดได้จากกิจกรรมของเอนไซม์โพลีฟีนอลออกซิเดส
ในสภาวะที่มีอากาศ (นิธิยา รัตนพนนท์, 2553)

(ก)

(ข)

(ค)

ภาพที่ 2 แสดงลักษณะของวัตถุดิบหลักที่ใช้สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมัจจุต (ก) นมผงสำเร็จรูป (ข) มัจจุตสุกในส่วนที่รับประทานได้ (ค) เนื้อมัจจุตเข้มข้น

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณวิตามินซี และค่าสีของวัตถุดิบของหลักที่ใช้สำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมัจจุต

ตัวอย่าง	วิตามินซี (มิลลิกรัม/100 กรัม)	ค่าสี
นมผงสำเร็จรูป	1.3	L = 57.4 a = -9.7 b = -19.5
มัจจุตสุกในส่วนที่รับประทานได้	8.8	L = 19.1 a = 4.0 b = 3.6
เนื้อมัจจุตเข้มข้น	4.1	L = 26.0 a = 5.0 b = 10.4

จากผลการศึกษาอัตราส่วนที่เหมาะสมของนมผงสำเร็จรูปต่อเนื้อมัจจุตเข้มข้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมัจจุต โดยวางแผนการทดลองแบบ Complete Randomized Design (CRD) กำหนดสิ่งทดลองจำนวน 5 สิ่งทดลอง โดยสัดส่วนนมผงสำเร็จรูปต่อเนื้อมัจจุตเข้มข้น ดังนี้ 100:0, 90:10, 80:20, 70:30 และ 60:40 ทุกสิ่งทดลองผสมน้ำตาลทรายขาวร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก ซึ่งหลังจากทำการผสมนมผงสำเร็จรูปกับเนื้อมัจจุตเข้มข้นในเครื่องผสม และนำไปอบให้แห้งด้วยตู้อบลมร้อนที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส พบว่าทั้ง 5 สิ่งทดลองให้ของผสมมีลักษณะเป็นผงแสดงดังภาพที่ 3 ทั้งนี้ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเพิ่มปริมาณเนื้อมัจจุตเข้มข้นในสัดส่วนที่มากขึ้น จึงได้ทำการขยายสิ่งทดลองเพิ่มขึ้นในสัดส่วนนมผงสำเร็จรูปต่อเนื้อมัจจุตเข้มข้นคือ 50:50 และ 40:60 แล้วพบว่าทั้ง 2 สิ่งทดลองที่เพิ่มมานี้ให้ลักษณะของผสมที่ได้จับตัวเป็นก้อนแข็งเมื่อผ่านการอบแห้งที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส และไม่สามารถบดเป็นผงละเอียดได้ (ไม่ได้แสดงผล)

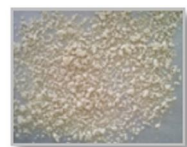
(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

(จ)

ภาพที่ 3 แสดงลักษณะของของผสมระหว่างนมผงสำเร็จรูปและเนื้อมัจจุตเข้มข้น (ก- จ) สิ่งทดลองที่ 1- 5 ตามลำดับ

2. ผลการขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมัจจุต

นำของผสมระหว่างนมผงสำเร็จรูปและเนื้อมัจจุตเข้มข้นที่ผ่านการอบแห้งที่อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง หลังจากที่ยื่นแล้วมาบดละเอียด และผสมกับสารหล่อลื่นและสารช่วยยึดเกาะคือแมกนีเซียม สเตียเรท และแป้งข้าวโพดตัดแปรในปริมาณร้อยละ 0.2 และ 5.0 โดยน้ำหนักตามลำดับ จากนั้นทำการตอกอัดของผสมดังกล่าวโดยตรงด้วยเครื่องตอกเม็ดยาแบบสากเดี่ยว เพื่อขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมัจจุต พบว่าทั้ง 5 สิ่งทดลองสามารถอัดขึ้นรูปเป็นเม็ดได้ แสดงดังภาพที่ 4 ทำการสุ่มตัวอย่างผลิตภัณฑ์จากทั้ง 5 สิ่งทดลอง เพื่อตรวจสอบค่าน้ำหนักเฉลี่ย (กรัม) และเวลา (ชั่วโมง) ที่ใช้ในการละลายเฉลี่ยในสารละลาย 0.4 HCl แสดงดังตารางที่ 2

(ก)

(ข)

(ค)

(ง)

(จ)

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด (ก- จ) สิ่งทดลองที่ 1- 5 ตามลำดับ ตารางที่ 2 น้ำหนักเฉลี่ยและเวลาในการละลายของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด

ภาพที่ 4 แสดงลักษณะของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด (ก- จ) สิ่งทดลองที่ 1- 5 ตามลำดับ ตารางที่ 2 น้ำหนักเฉลี่ยและเวลาในการละลายของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด

สิ่งทดลอง	น้ำหนักต่อเม็ด (กรัม)	เวลาที่ใช้ละลายใน 0.4 N HCl (ชั่วโมง)
1 (100:0)	1.1 ± 0.3^b	0.3 ± 0.0^a
2 (90:10)	1.2 ± 0.0^{ab}	0.2 ± 0.0^b
3 (80:20)	1.1 ± 0.1^{ab}	0.2 ± 0.0^b
4 (70:30)	1.2 ± 0.0^{ab}	0.2 ± 0.1^b
5 (60:40)	1.3 ± 0.3^a	0.2 ± 0.0^b

หมายเหตุ 1. ค่าเฉลี่ยที่กำกับด้วยอักษรที่แตกต่างกันในแนวตั้งแสดงถึงความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

2. ตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนของนมผงสำเร็จรูปต่อเนื้อมังคุดเข้มข้น

จากผลของน้ำหนักเฉลี่ย (กรัม) และเวลา (ชั่วโมง) ที่ใช้ในการละลายเฉลี่ยในสารละลาย 0.4 N HCl ของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด (ตารางที่ 2) พบว่าสิ่งทดลองที่ 5 ให้น้ำหนักเฉลี่ยต่อเม็ดที่ 1.3 ± 0.3 กรัม ซึ่งสูงกว่าสิ่งทดลองที่ 1 ที่มีน้ำหนักเฉลี่ยต่อเม็ด 1.1 ± 0.3 กรัม อย่างมีนัยสำคัญแต่ไม่แตกต่างจากสิ่งทดลองที่ 2-4 ที่น้ำหนักเฉลี่ยต่อเม็ดใกล้เคียงกัน สิ่งทดลองที่ 1 ใช้เวลา 0.3 ชั่วโมงในการละลายในสารละลาย 0.4 N HCl ซึ่งนานกว่าทุกสิ่งทดลองอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องจากคุณสมบัติของการพองตัวของเส้นใยอาหารในผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดที่มีเนื้อมังคุดเข้มข้นผสมนั้นอาจช่วยให้การแตกตัวหรือการละลายได้ดีเช่นเดียวกับผลของ Methyl cellulose ในเม็ดยา (Colombo, 1993) ดังนั้นความไม่ปลอดภัยของผู้บริโภคในกลุ่มเด็กเล็กที่อาจกลืนผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมเนื้อมังคุดเข้มข้นลงในกระเพาะอาหารโดยไม่ได้ทำการเคี้ยวจึงไม่สูงกว่าผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดที่ไม่มีการผสมมังคุด

3. ผลการวิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพ และทางเคมีของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด

นำตัวอย่างผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุดทั้ง 5 สิ่งทดลองที่ได้จากการสุ่มหาน้ำหนักเฉลี่ย (กรัม) มาทำการบดเป็นผงละเอียดเพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพและเคมี แสดงดังตารางที่ 3 พบว่าปริมาณความชื้น และ น้ำอิสระ (a_w) ของทั้ง 5 สิ่งทดลอง

ไม่แตกต่างกัน และอยู่ในช่วงร้อยละ 3.5-4.2 และ 0.4-0.5 โดยน้ำหนักตามลำดับ ซึ่งเป็นช่วงค่าที่จุลินทรีย์เจริญได้ต่ำ และสามารถเกิดปฏิกิริยาไลโปออกซิเดชันได้ (นิธิยา รัตนพานนท์, 2553) ส่วนค่าความสว่างและค่าสีของทั้ง 5 สิ่งทดลองนั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญโดยเมื่อผสมเนื้อมังคุดเข้มข้นในสัดส่วนที่มากขึ้นจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุดมีค่าความสว่างลดลงและให้สีน้ำตาลเข้มขึ้น

ปริมาณเส้นใย และปริมาณเถ้าของทั้ง 5 สิ่งทดลองนั้นมีปริมาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยปริมาณเส้นใยมีค่าอยู่ในช่วงร้อยละ 0.8 ถึง 1.2 โดยน้ำหนัก ซึ่งปริมาณเส้นใยของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุดนี้เพิ่มขึ้นแปรผันตามปริมาณหรือสัดส่วนของเนื้อมังคุดเข้มข้นโดยสิ่งทดลองที่ 5 มีปริมาณเส้นใยสูงสุดคิดเป็น 1.5 เท่า ของสิ่งทดลองที่ 1 ส่วนปริมาณเถ้ามีค่าอยู่ในช่วงร้อยละ 4.8-7.1 โดยน้ำหนัก ซึ่งปริมาณเถ้าดังกล่าวนี้แปรผกผันกับปริมาณหรือสัดส่วนของเนื้อมังคุดเข้มข้นโดยสิ่งทดลองที่ 5 มีปริมาณเถ้าต่ำสุดคิดเป็น 0.7 ของสิ่งทดลองที่ 1

ส่วนปริมาณวิตามินซีของทั้ง 5 สิ่งทดลองมีค่าไม่แตกต่างกัน และอยู่ในช่วง 1.2 -1.7 มิลลิกรัมในส่วนที่รับประทานได้ 100 กรัม

ตารางที่ 3 แสดงค่าการวิเคราะห์คุณสมบัติทางกายภาพ และเคมีของผลิตภัณฑ์นมชนิดนมสดผสมมังคุด

สิ่งทดลอง	ความชื้น ^{ns} (ร้อยละ)	น้ำอิสระ ^{ns} (a _w)	ค่าสี		ปริมาณเส้นใย (ร้อยละ)	ปริมาณเถ้า (ร้อยละ)	ปริมาณวิตามินซี (มิลลิกรัม/100กรัม)
			L	a			
1 (100:0)	4.2±0.5	0.4±0.0	56.5±0.9 ^a	-9.5±0.6 ^b	0.8±0.1 ^d	7.1±0.2 ^a	1.2±0.2 ^b
2 (90:10)	4.0±0.9	0.5±0.1	53.5±4.3 ^{ab}	-9.1±0.9 ^{ab}	0.8±0.0 ^{cd}	6.3±0.1 ^b	1.4±0.3 ^{ab}
3 (80:20)	3.5±0.5	0.5±0.0	53.5±0.3 ^{ab}	-8.4±0.6 ^{ab}	0.9±0.0 ^{bc}	5.7±0.0 ^c	1.7±0.2 ^a
4 (70:30)	3.5±0.5	0.5±0.1	51.5±1.4 ^{bc}	-9.1±0.5 ^{ab}	1.0±0.1 ^b	5.0±0.3 ^d	1.5±0.2 ^{ab}
5 (60:40)	3.9±0.9	0.5±0.0	47.9±1.0 ^c	-8.0±0.7 ^a	1.2±0.0 ^a	4.8±0.1 ^e	1.5±0.3 ^{ab}

หมายเหตุ 1. ค่าเฉลี่ยที่กำกับด้วยอักษรที่แตกต่างกันในแนวตั้งแสดงถึงความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

2. ตัวเลขในวงเล็บแสดงสัดส่วนของนมผงสำเร็จรูปต่อเนื้อมังคุดเข้มข้น

สรุปผลการวิจัย

การล้างทำความสะอาดผลมังคุดตัดแต่งกลีบหุ้มดอกออกด้วยสารละลายโซเดียมไฮโปคลอไรต์ความเข้มข้นร้อยละ 0.1 โดยน้ำหนักต่อปริมาตร เป็นเวลา 15 นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาด 3 ครั้ง สดช่วยกำจัดจุลินทรีย์ที่ปนเปื้อนจากผิวของมังคุดได้ ซึ่งโซเดียมไฮโปคลอไรต์นี้มีการใช้ทั่วไปในงานด้านสุขาภิบาลและการกำจัดเชื้อจุลินทรีย์ปนเปื้อนในผักและผลไม้สดทั่วไป (Saway, 1978) วิธีนี้จึงเป็นการทำความสะอาดมังคุดสดทั้งลูกที่เหมาะสมก่อนทำการคว้านเพื่อเอาเนื้อมังคุดสด เนื้อมังคุดสดแยกเอาเมล็ดออกนำไปให้ความร้อนเพื่อระเหยเอาน้ำออกและความคุมปริมาณของแข็งที่ละลายน้ำได้ที่ระดับ 65-67 องศาบริกซ์ วิธีการให้ความร้อนดังกล่าวทำให้ปริมาณวิตามินซีของเนื้อมังคุดเข้มข้นลดลงประมาณร้อยละ 50 ของปริมาณวิตามินซีที่พบในเนื้อมังคุดสด และได้เนื้อมังคุดเข้มข้นสีแดงเหลือง และเมื่อผสมนมผงสำเร็จรูปและเนื้อมังคุดเข้มข้นเข้าด้วยกันพบว่าสัดส่วนของเนื้อมังคุดเข้มข้นที่ผสมได้สูงสุดร้อยละ 40 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สามารถถดถอยขึ้นรูปด้วยเครื่องตอกเม็ดยาชนิดสากลเดี่ยวเป็นผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุดได้ ผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุดที่ได้นี้มีสีน้ำตาล การแตกตัวหรือการละลายดี มีเส้นใยสูงและเถ้าต่ำ ซึ่งจะแปรผันตามปริมาณหรือสัดส่วนของเนื้อมังคุดเข้มข้น ส่วนปริมาณวิตามินซีไม่ต่างจากนมชนิดเม็ดที่ไม่มีการผสมมังคุด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเพิ่มการทดสอบการยอมรับของผู้บริโภคของผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด
2. ศึกษาชนิดบรรจุภัณฑ์ และอายุการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์นมชนิดเม็ดผสมมังคุด

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยในครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกและขอขอบคุณสาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการและพัฒนาผลิตภัณฑ์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม การเกษตร สำหรับอุปกรณ์และสถานที่ทำการศึกษาค้นคว้าวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- นิธิยา รัตนานนท์. 2553. **เคมีอาหาร**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์. 255 หน้า.
- วรรณดา ตั้งเจริญชัย และวิบูลย์ศักดิ์ กาวิละ. 2531. **นมและผลิตภัณฑ์นม**. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์. 267 หน้า. วาริ
- ลิมป์วิกรานต์. 2556. **การละลายของเม็ดยา**. ภาควิชาเภสัชอุตสาหกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, กรุงเทพฯ. 25 หน้า.
- สุธิวงศ์ พงษ์ไพบูลย์. 2556. **การแปรรูปมังคุด**. เข้าถึงได้จาก <http://www.arda.or.th/kasetinfo/south/mangosteen/used/01-02.php> (25 มกราคม 2556).
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. 2551. **ประโยชน์ของนม**. เข้าถึงได้จาก <http://www.thaihealth.or.th/partner/blog/5265>. (15 มกราคม 2556).
- สมศักดิ์ วรรณศิริ. 2541. **มังคุด**. พิมพ์ครั้งที่ 4. สำนักพิมพ์ฐานเกษตรกรรม. 62 หน้า.
- อรพิน ชัยประสม. 2546. **บทปฏิบัติการเทคโนโลยีของผลิตภัณฑ์นม**. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ. 87 หน้า.
- Black, R., Williams, S. M., Jones, I. E., Goulding, A. 2002. **Children who avoid drinking cow milk have low dietary calcium intakes and poor bone health**. Am J Clin Nutr 76: pp. 675-80.
- Brown, L., Rosner, B., Willett, W. W., Sacks, F. M. 1999. **Cholesterol-lowering effects of dietary fiber: a meta-analysis**. Am J Clin Nutr 69: pp. 30-42.
- Colombo, P. 1993. **Swelling-Controlled release in hydrogel matrices for oral rout**. Adv Drug Deliv

Guidance for Developing Sustainable Destinations of Thaiphuen Community in Nakhon Nayok Province, Thailand

Akhilesh Trivedi, Ph.D.,

Faculty of Hospitality Industry, Dusit Thani College, Bangkok, Thailand

Abstract

This research concerns issues of community destination development for sustainability within the context of Thailand. One particular community; Thaiphuen in Nakhon Nayok province, was investigated. The focus of the research is on assessment of the environment for tourism, the available resources of Thaiphuen Community, destination sustainability as well as marketing analysis. Consequently, guidelines for developing sustainable destinations for the community are recommended. An integrated approach; the key factor for the success of sustainable tourism, should be adopted in planning sustainable tourism for Thaiphuen destinations. Overall development schemes of all tourism organizations are needed to integrate in order to mitigate the conflicts that can emerge between tourism and other resources-based activities. Further more. critical marketing activities are elaborated; positioning tourist destinations, defining target groups and developing service marketing strategy; products, price, place, promotion, process, personal selling and physical evidence. These activities are essential in driving the tourism service level of the community to meet the target groups' expectations and tourism sustainable achievement in the long term.

Key words : Community Based Tourism, Sustainable Destinations, Tourism of Thailand

As defined by the travel industry, destinations are specific places chosen by travelers for temporary stays. People will select a given destination to visit, based on their preferences and purpose for travel (Medlik and Middleton. 1973). With the advent of mass tourism, the need to engage in formal destination planning and to establish sound policies with respect to development has become more evident (Bangur and Arbel. 1975). Destination planning entails numerous processes and requires the cooperation and commitment of many parties. The key to orderly development seems to lie in proper planning for controlled development, awareness and vigilance on the part of host communities and governments, and careful monitoring of actions. Above all, destination development requires education and the understanding of the rights and responsibilities of both hosts and visitors (Helber. 1979).

Back to 200 years ago, “Thaiphuen” migrated from Laos and located in Nakhon Nayok Province. Some of them scattered and settled in the northern part of Thailand. Presently, the native language is still used among the community people. However, they use Thai language formally in communicating with mainland people. Thaiphuen people wear own traditional style clothes and prefer to take traditional foods in their family. They still use traditional type medical facilities e.g. herbs, and naturopathy, hardly people use modern medical services. The center of this

This community has been promoted by the Ministry of Culture Thailand to be “Cultural Center in Honor of His Majesty the King” on 19th December, 2012 in celebrating for the auspicious occasion of His Majesty the King’s 7th Cycle Birthday Anniversary. Beside this main cultural center, there are the other historical sites available to serve tourists’ interesting such as temples; Tha Daeng temple, Fung Klong temple, Koh wai temple and Ban Mai temple (Pra Tum Wong Sa Was temple) as well as a various kinds of activities such as trekking in the forest near the villages, joining a lecture/workshop for learning Thiaphuen tradition and culture, demonstrating of food preservation , demonstrating of plant growing and demonstrating of traditional products’ production, etc.

As this community becomes famous in their strength, a great number of visitors are continuously coming to visit its destinations. Therefore, it is necessary for Thaiphuen community to plan for future development on destinations. Because of the unique nature of Thaiphuen community tourism, the true ability of a destination to compete and sustain should involve three pillars of sustainable tourism; environmental, economic and social aspects. Consequently, the author is interested in the research problem of what makes a tourism destination truly competitive, to increasingly attract visitors while providing them with satisfying, memorable experiences, and to do so in a profitably way, while enhancing the well-being of destination residents in Thaiphuen community and preserving the natural capital of the destination for future generation.

Research Methodology

This research is a survey research which covers both qualitative and quantitative approaches. Qualitative Data is collected from 10 key people of the community and 10 involved parties of relevant organizations. A non-probability sampling technique; snow ball is adopted along with a structured questionnaire in conducting deep interview. Quantitative Data is collected from 400 travelers of the community. A non-probability sampling technique; quota sampling is used together with a self-administered questionnaire. The data is formulated and analyzed by descriptive and inferential statistics. The hypotheses are tested by using Chi-square test (χ^2 - test). In case two variables are associated then, Cramer's V and Sommers'd are used for testing correlation.

Research Results

1) Qualitative Approach

Part I: Environment, Available resources, Cultural activities and Infrastructure at the destinations of Thaiphuen community

All respondents mentioned that there is one natural resource in their community which is Tha Daeng canal. There are also four historical temples in the community; one called "Tha Daeng Temple", second one called "Fung Klong temple", third one called "Koh wai temple" and fourth one called "Ban Mai temple. In Ban Mai temple, there are some very interesting historical sites namely Kusawadee Pagoda, traditional weaving and food centers. Fung Klong temple and Ban Mai temple are the most frequently visited by travelers. Fung Klong temple has cultural center available for entertaining those travelers interested in traditional and cultural activities; music dance, food, custom and language, etc. Moreover, the museum in Fung Klong temple is also the most interesting attraction for travelers.

All respondents said that they are proud of the many cultural activities of their community. Hand weaving cloth is an important traditional product of Thaiphuen community. They produce these products by traditional weaving machine which is made

from wood. The most popular traditional food is preserved fish called "Pra Doo". The other kinds of food are cloded rice called "Khao Pun", grilled rice called "Khao Jee" and lotus stem curry called "Kheng Born", etc.

There are many religious functions and ceremonies of Thaiphuen people such as longer lifespan, removing bad luck, New Year and wedding ceremony, etc. These functions and ceremonies are arranged at the four temples of the community. Many community people like to play local music by traditional music instruments such as tom-tom, xylophone, and small cymbal, etc. Thaiphuen people have traditional dance called "Rum Phuen". It is similar to northern dance of Thailand. They also have traditional music called "Rum Tad" which is accompanied by tum-tum.

Overall Infrastructure in the community is quite good. There is a huge power plant that produces and distributes electricity throughout Nakhon Nayok. There is no problem about water supplies. It is distributed consistently with high pressure. Telecommunication and transportation systems are quite good also. All main roads are made of concrete, in good condition and have 4 lanes. Even though some small roads in the villages are a bit narrow, all are made with concrete or asphalt.

Part II: Destination sustainability; the environmental, economic and social impacts at destinations when travelers visit

All respondents were of the opinion that presently there is no environmental impact at the destinations due to the fact that the amount of travelers is still limited. The development on tourist destinations has led to a positive economic impact on the community. People have an opportunity to show their traditional performances and to sell their traditional products and food. They can earn extra income. The employment rate is affected in positive way as well. Moreover, there is a positive impact by tourism on their society. Whenever travelers come to visit their community, they are very happy because they will have a chance to exchange

and present their culture and tradition; language, clothes, food and music, etc. They are eager and willing to greet and participate in all activities that are offered to travelers. They always set the greeting plan and tour programs in advance to ensure the maximum service level for travelers. Community elders or the abbots usually help the locals in facilitating all activities.

Part III: Market analysis; Past and Present trends of tourism and Marketing strategies to promote the destinations

Past trends of tourism in the community depended on the season. Most of the travelers came in rainy season to visit natural destinations especially, waterfalls. Present trends of tourism are increasing due to the increasing popularity of the community. Since public media companies have broadcasted the tourism in formation of this community on television, there are many travelers come to visit, particularly groups of travelers such as students, academics and government staff, etc. Even though tourism seems to depend on the season but, many travelers come year round to visit the most famous destinations; Wat Fung Klong Museum. Therefore, the present tourism trend is obviously increasing.

Some respondents could not recognize the marketing strategies. They knew only that they were willing to participate in all activities of the community whenever there were travelers that came to visit the community. However, some said that it is the duty of Tourism Authority of Thailand (TAT) to set the marketing strategies as TAT has played a crucial role in promoting tourist destinations around Thailand. Besides TAT, Tourism and Sport office in Nakhon Nayok has supported events or activities to encourage tourism such as rallies, racing and contests, etc. For Thaiphuen community, they are fortunate that many television broadcasters are interviewing locals and making television programs particularly about the present famous destination; Wat Fung Klong museum which has been promoted by the Ministry of Culture Thailand to be "Cultural Center

in Honor of His Majesty the King". Therefore, this museum presently tends to be magnet of Thaiphuen destination. The Abbot of Wat Fung Klong has attempted to promote this museum by publishing leaflets and brochures as well.

Most of the respondents said that there were no financial resources directly supporting their community. They had to develop the projects that defined the needs, objectives and the activities then, presented to the government offices before they would allocate an annual budget. If they could clarify the importance and outputs of their projects, they would be allocated funds to support those projects. Most projects that were approved in the past were small projects.

2) Quantitative Approach

Part I: General information of travelers

Out of total 400 respondents, the highest percentages of each general information were as; 55.0 percent were females. 36.0 percent were 50 years old and above. 57.0 percent had lower than bachelor degree and 29.0 percent were government official or state enterprise employees.

Part II: Behavior of travelers toward traveling to destinations of Thaiphuen community

Out of total 400 respondents, the highest percentages of each aspect of travelers' behavior were as; 74.0 percent were social netting group traveler who travels with peers, colleagues or many other associations. 56.0 percent travelled to Thaiphuen tourist destinations by car. 59.0 percent had been to Thaiphuen tourist destinations only one time. 35.0 percent visited Thaiphuen tourist destinations for the main purpose of meeting. 66.0 percent rated summer as the most favorable period of visiting. 41.0 percent rated friend or partner as the most influential person in making decision to visit Thaiphuen destinations, 63.8 percent stayed overnight at home stay and 46.3 percent preferred small food shops the most.

Part III: Demands of travelers on destinations of Thaiphuen community

The top three types of each issue of Thaiphuen destinations that the respondents rated for improvement were as follows;

Tourist destination; first, sign board expressing back ground and importance. Second, tour book and leaflet, and third, knowledge and communicating skill of guide and staff.

Food shop or restaurant; first, variety of shops. Second, cleanliness, and third, area for group tour.

Accommodations; first, shuttle van/bus services. Second, rate of the rooms, and third, availability of tour agent counters.

Traditional souvenir shop; first, number of shops. Second, quality of products, and third, demonstration of production.

Transportation; first, clarity and consistency of traffic sign boards on the road. Second, convenience and safety, and third, a variety of vehicles.

Travel center; first, tour books, leaflets and tour programs of each destination. Second, clarity and consistency of traffic sign boards direct to travel center or agent offices, and third, knowledge and communicating skill of guides and staff.

Promotion; first, availability, clarity of information and accessibility of bill boards, leaflets, tour books and travel magazines in important tourist destinations. Second, modern and updated of information advertizes in television and radio, and third, appropriate and up dated information in the website.

Part IV: Hypothesis tests

In testing the main hypotheses, the results were as follows;

1. Gender and number of times visited

Hypothesis: Gender of travelers is associated with number of times visited to destinations of Thaiphuen community

Table 1 Hypothesis Testing on association between gender and number of times visited to destinations of Thaiphuen community

GENDER	NUMBER OF TIMES VISITED		TOTAL	χ^2 1.605	p 0.205
	ONE	TWO OR MORE			
FEMALE	100	80	180		
MALE	136	84	220		
TOTAL	236	164	400		

Table 1 shows that p value at 0.205 is higher than α at 0.05, therefore at the statistical significance level of 0.05, we can conclude that gender of travelers is not associated with number of times visited to destinations of Thaiphuen community.

2. Gender and average length of visiting time

Hypothesis: Gender of travelers is associated with average length of visiting time to destinations of Thaiphuen community

Table 2 Hypothesis Testing on association between gender and average length of visiting time to destinations of Thaiphuen community

GENDER	AVERAGE RANGE OF VISITING TIME		TOTAL	χ^2 3.299	p 0.069
	1 DAY	2 DAYS OR LONGER			
FEMALE	136	44	180		
MALE	148	72	220		
TOTAL	284	116	400		

Table 2 shows that p value at 0.069 is higher than α at 0.05, therefore at the statistical significance level of 0.05, we can conclude that gender of travelers is not associated with average length of visiting time to destinations of Thaiphuen community.

Conclusion and Discussion

When analyzing qualitative data of the research by following the elements of destination development for sustainability, it is found that Thaiphuen community has recognized the importance of their environment for tourism. They have developed their destinations in line with sustainability concepts. It is definitely concerned with the three aspects of sustainability which are defined by Roger et al (2008) that covers environmental/ ecological, economic and social/ socio - cultural.

In discussing the first aspect: environmental/ ecological, it is found that there is only one natural resource in Thaiphuen community which is Tha Daeng canal. Presently, many tourism parties are trying to develop this canal to become a natural tourist destination. This endeavor is consistent with the idea of Keyser (2002) who describes that in managing destinations, the activities, programs and processes are implemented across all of the tourism industries in a destination to create supportive and enabling conditions that will achieve policy goals and the destination's long-term success. It is also same as the idea of Ritchie and Crouch (2003: 183) that describe destination management as 'the key to maintaining a sustainable competitive advantage' which concerns

several activities especially coordinating the fragmented supply that together provides the tourists' experiences in a destination and developing and maintaining high quality resources for tourism and an effective image to promote the destination.

When analyzing available resources of Thaiphuen community, many core attractions, supporting attractions and cultural activities such as traditional products, food, ceremonies, local music and traditional dances are obviously prominent with their own tradition and identity. Therefore, the tourism of this community is related to eco-tourism as well, because it has centered on cultural and nature-based. Their destinations have attracted many travelers, particularly educational tourists who want to learn and experience their interesting tradition and culture. This complies with the idea of Weaver (2006) who highlights a range of characteristics that typify eco-tourism initiatives: these tend to be centered on nature-based attractions but, as opposed to other nature-based tourism forms, there is usually an educational element involved in the experience. Additionally, they usually come to visit destinations more than one time. This is shown by the hypothesis test of this research which found that the type of

traveler is associated with the number of times visited to destinations of Thaiphuen community. The social netting group travelers and family group had visited Thaiphuen destinations two times or more when compared with other types of travelers; independent, partner/friend and tour group travelers.

However, when considering the flow of travelers and the present trends of tourism of the community which are continuously increasing, the number of travelers are still limited. Hence, there is no negative environmental impact at the destinations of this community, but instead it causes the positive environmental impact as Inkson and Minnaert (2012) explain that tourism is an exciting and dynamic sector that is constantly changing. It can affect people's lives in many different ways: for tourists it can be source of lifelong memories, joy and fulfillment, and for businesses and destinations it is a source of income and employment.

Anyway, it is the role of the community and tourism government parties who will take action in preventing negative environmental impact that may arise from the increasing number of tourists. This is a crucial step for tourism that complies with the believe of Harris et al (2002). They agree that the key challenges for tourism are the coordination and cooperation between different stakeholders, the limitations of the efforts of the industry (many being voluntary), and the fact that many small-scale businesses operate in tourism.

Then discussing the second aspect; economic. When groups of travelers come to visit ThaiPhuen community, the people of the community will have a chance to show their traditional performances and to sell their traditional products and food. This entails positive economic impacts of tourism on the host community. The impacts can be direct, indirect and induced impacts depend on the beneficiary of tourism (Inkson and Minnaert, 2012). For this case, the community has received direct economic impact which is generated directly via tourism expenditure. Therefore, tourism of this community has not just brought about environmental but also commercial

implications that were mentioned by Lane (2005) about this characteristic of rural tourism in the community.

Finally, in discussing about the third aspect; socio-cultural. As Inkson and Minnaert (2012) state that tourism's social and cultural impacts may be positive or negative, it is clearly found that tourism provides positive socio impact to Thaiphuen community. People of the community have a chance to exchange their culture and tradition with the travelers. The travelers enjoy and feel at home with the warm greeting of local people. This conforms to the idea of Reisinger (2009). He believes that by increasing the cultural awareness between hosts and visitors, tourism can contribute to reducing stereotypes and prejudices about nationalities, religions and cultures.

From the above mentioned discussion, we can conclude that currently Thaiphuen community is on the right track in order to develop their destinations toward a sustainable way.

In market analysis, it is found that some government parties have promoted Thaiphuen destinations. This is consistent with the opinion of Ritchie and Crouch (2003: 183) who describe one role of destination management is to coordinate the fragmented supply that together provides the tourists' experiences in a destination, for example local transport, hospitality and attraction providers, the local government whose decisions affect the destination's tourism resources, and the local community, to create a single cohesive vision and voice for tourism.

The most famous destination of Thaiphuen community is Fung Klong Museum. This museum has been promoted by the Abbot of Fung Klong temple. He has used various types of printed media. Even though he did not concentrate on promoting Thaiphuen brand, the brand of the museum has possibly been promoted on the sign board in front the museum and the logo is printed and shown on several printed media and websites as well. The benefit of branding is described by Kolb (2006) that branding as a creative process, involving the formulation of a slogan and designing a symbol or logo. A well designed brand

quickly and easily communicates the benefits a tourist will experience from visiting the destination. If tourists have had a positive experience of a destination, an unchanging brand will remind them of this and highlight that positive experience is still available. Other advantages are that a clear brand can support internet marketing efforts and bring the different stakeholders in the destination together for long-term planning.

In collecting data from travelers by using quantitative approach, the authors followed the ideas of Inkson and Minnaert (2012) who state that marketing is a complex, dynamic, creative and innovative process that seeks to influence consumer behavior, so the core principle of marketing is that companies and organizations achieve their objectives most successfully by focusing on satisfying customers' needs more effectively than competitors do. The authors also followed Kotler et al. (2009) who believe the importance of identifying segmentation for the market and Middleton et al. (2009) who identify main criteria by which tourism suppliers can segment their markets such as purpose of travel, buyer needs, motivations and benefits sought, buyer behavior/ characteristics of product usage, demographic and geographic profiles, etc.

When analyzing the quantitative data, it is found that some of respondents were social netting group travelers who travel with peers, colleagues or many other group associations and some were family travelers. These kinds of travelling can strengthen personnel relationship as McIntosh et al. (1995) developed a model of motivation for travelling. One of the four motivations is interpersonal motivators: these are linked to meeting new people, or visits to friends and family. This means travelers visit destinations because they want to meet new people or want to escape from the home environment. It is spiritual reason.

In addition, it is also found that respondents visited Thaiphuen destinations for the main purpose of meeting, vacation and education. They chose to visit Thaiphuen destinations because of availability of

favorite tourist attractions. This complies with the believe of Pike (2008). He explains that tourism can enrich tourists' experience, widen their horizons and increase their knowledge.

Pike (2008) adds that the most tourism activities take place at destinations, and destinations form a pillar in any modeling of the tourism system and have emerged as the fundamental unit of analysis in tourism. As like this community all tourism activities take place at each tourist destination. Therefore, the travelers have a chance to participate and experience the activities. This makes them feel like a part of the community.

Health and Wall (1992) state that destination marketing and management is a complex issue which requires a comprehensive, holistic and systematic approach to understand it. From the demand side, travelers have a variety of choices of available destinations; from the supply side, destination marketing organizations at different levels are trying their best to compete for attention from a highly competitive marketplace. Moreover, Pike (2008) concludes that destination competitiveness and attractiveness demand effective and integrative marketing and management strategies which are based on a sound understanding of the market condition. Therefore, in order to have the highest benefit from tourism, the community should apply the concept of marketing and management in developing their destinations.

Additionally, it is found that travelers demand for the improvement of many issues of Thaiphuen tourist destinations, restaurants, accommodations, traditional shops, transportations, travel centers and promotions. All needs or demands of travelers should be understood in order to have success in tourism development as Anon (1985) says that in order to become a successful manager in the tourism industry, managers must be able to identify and understand tourist needs and wants and subsequently market programs that will satisfy those mentioned items. As one respondent has recommended that the

tourism parties should provide sufficient budget to support the community development and as tourism parties are part of the service sector, therefore the relevant parties should adopt the service marketing mix activities. Service marketing theory evolved in the late 1970s and early 1980s with research by Shostack (1977), Grönroos (1978) and Zeithaml (1981), whom Hoffman et al. (2009: 25) refer to as ‘services marketing pioneers’, because they proposed that services could not be marketed in the same way as goods. Zeithaml et al. (2006:355) suggest that “service marketing is about promises-promises made and promises kept to customers”.

To a certain extent, external marketing involves a marketing mix which is a blend of actions taken by marketers to manage and develop demand for their products. Traditionally this mix has consisted of four variables - product, price, place and promotion - originally described by McCarthy in 1960 as the 4Ps framework (McCarthy, 1981, in Middleton et al., 2009:138).

In addition to the 4Ps, Booms and Bitner (1981) added three more marketing mix variables that are used in services marketing; people, processes and physical evidence. These three variables are related to interactive marketing and internal marketing because they involve the relationship between customers, a company and its employees.

Eventually, having clearly seen by the above discussion, Thaiphuen community should adopt the concept of sustainable tourism, destination management and service marketing. Through implementing these concepts, they will be able to bring about benefits to all involved parties in developing community destinations for sustainability.

Recommendations

In this part the recommendations are suggested for developing sustainable destinations for Thaiphuen Community.

1) Determining the core attractions and supporting attractions for sustainable development

The core attractions and supporting attractions of Thaiphuen community, that already have developed or can develop, should be determined before planning the strategies to develop them into sustainable destinations.

2) Conducting marketing analysis

Market analysis should be conducted by studying past and present trends, traveler profiles, traveler behavior and demands, market positioning, and destination image. It is important for planning, budgeting and marketing purposes in order to develop Thaiphuen destinations. The activities of market analysis are illustrated below;

2.1) Positioning tourist destinations of Thaiphuen community

Tourist destinations of Thaiphuen community are prominent in their features especially cultural and traditional identities. They are located not far from Bangkok. They have good infrastructure both telecommunication and transportation system. Hence, positioning these destinations is essential in order to create a clear image for the tourists. The author agree with the community to develop their position as

“Thaiphuen, a destination of prominent culture, delicious ‘Pra doo’, traditional food and beautiful dance and music performances.

2.2) Defining target groups

The whole market of Thaiphuen tourism consists of several types of travelers which are different in occupations and ages. For Thaiphuen community, the target groups for developing tourism should consist of the following;

2.2.1) Social netting group travelers who have different occupations; government official/ state enterprise employee, laborer, business owner/ merchant, farmer/gardener and private officer including unemployed/retired person or student.

2.2.2) Family travelers who like to travel with spouses, children and relatives.

(2) Encourage owners of accommodations, food shops and traditional product shops to set the price of their products or services at reasonable rate.

2.3.3) Place for Tourism products

2.3.3.1) Tourism organizations

(1) Contact travel agents or tour operators in Nakhon Nayok for selling entry tickets of Thaiphuen destinations.

(2) Create network by coordinating with alliances to sell entry tickets of Thaiphuen destinations together with traditional products, i.e. post offices, convenience stores, super stores, hypermarket stores, department stores and kiosks in bus stations or train stations.

2.3.3.2) Thaiphuen community

(1) Establish fee counters in front of destinations for selling entry tickets. The counters should be opened daily and staff should be assigned during working hours.

(2) Increase channels of distribution of accommodations, food shops and traditional products shops through development of individual websites for internet booking and having sale agents or tour agent.

2.3.4) Promotion for Tourism products

2.3.4.1) Tourism organizations

(1) Disseminate and advertise up-dated information of Thaiphuen destinations with beautiful photos, appropriate content in television and bill boards in Nakhon Nayok and other provinces, especially big cities.

(2) Contact or sponsor broadcasting companies both domestic and international to produce travel programs of Thaiphuen destinations on television.

(3) Contact publishers of tourism magazines for promoting Thaiphuen destinations to travelers.

(4) Publish colorful and attractive tour books, brochures or leaflets to introduce background and history of Thaiphuen community destinations as well as provide knowledge about sustainable tourism to travelers.

2.3.4.2) Thaiphuen community

(1) Demonstrate history and background of Thaiphuen destinations through video presentation.

(2) Contact tourism organizations for supplying tourism printed media to distribute at Thaiphuen destinations.

(3) Promote Thaiphuen community by using appropriate electronic technologies; website, travel blogs and social networks; Facebook, LinkedIn, and twitter, etc.

(4) Advertise Thaiphuen destinations by using word-of-mouth information and road-show method to promote Thaiphuen destinations at educational institutions, government and private organizations.

(5) Use promotional techniques to encourage travelers to purchase more local products, such as giving discounts under several conditions, i.e. showing entry tickets of any destination, purchase at specific volume and purchase for reselling to end users, etc.

2.3.5) Process for Tourism products

2.3.5.1) Tourism organizations

(1) Arrange free training courses and work-shops about hospitality management for local people, entrepreneurs and tourism representatives.

(2) Research should be conducted periodically in order to learn about the effectiveness and efficiency of tourism plans and strategies.

2.3.5.2) Thaiphuen community

(1) Arrange proper process of touring the destinations for travelers. First, always start by demonstrating an introductory video on best practices and short history of Thaiphuen community and destinations to travelers when they come to visit. Followed by informing them about the significant features of destinations and the surrounding environment. Finally, before the tour, giving them sustainable knowledge in maintaining destinations.

(2) Advise travelers regarding proper travel behavior during the trips (including what they should do and should not do).

(3) Examine travelers' perceptions of the destination or evaluate their satisfaction to make sure that those perceptions or satisfaction reflect reality. The results of examination and evaluation will be used to improve the services of destinations in accordance with travelers' demands.

2.3.6) Personnel selling

2.3.6.1) Tourism organizations

(1) Educated and well-trained man power such as travel agents, tour operators, tour guides, hotel personnel, restaurant managers, transportation company managers, tourist polices, traditional souvenir shop entrepreneurs and local people to serve travelers with correct and proper information especially tour guides who are role models for proper travel behavior.

2.3.6.2) Thaiphuen community

(1) Encourage the local people in Thaiphuen community to participate in tourism activities. At the same time, educate them to know how to protect and preserve the natural resources of their destinations for sustainability.

(2) Promote local employment (either full or part time) by hiring local people to work in tourism businesses. Local people will have a chance to earn income and recognize the advantages of developing Thaiphuen community into tourism destination.

(3) Train local people to be proficient in communicating by using various international languages.

2.3.7) Physical evidence

2.3.7.1) Tourism organizations

(1) Build tourism atmosphere and surroundings by decorating region and province, therefore, making them more attractive and interesting.

(2) Improve local transportation system by keeping roads in good condition, installing clear sign boards to guide the way, fixing enough lights for convenience and safety, assigning traffic polices to take care at tourist destinations and providing comfortable and sufficient variety of vehicles, etc.

2.3.7.2) Thaiphuen community

(1) Maintain the beauty, along with cleanliness, hygiene, good arrangement and good air ventilation system at Thaiphuen destinations in consistency with natural setting.

(2) Build sufficient toilets to serve travelers. The toilets should be modern design and be maintained properly for cleanliness.

(3) Manage waste and garbage in an appropriate way. Trash bins should be installed around the destinations in accessible areas. Sign boards may be put to encourage travelers to throw waste and garbage properly.

(4) Advise owners of accommodations, food shops and traditional product shops to maintain and improve places of business with attractive physical decoration, good styles, comfortable and economical friendly environment.

References

- Anon. 1985. "AMA Board Approves New Marketing Definition", **Marketing Educator**, spring, p.1.
- Bangur and Arbel. 1975. "A Comprehensive Approach to the Planning of the Tourism Industry", **Journal of Travel Research**, 14, No.2 (Fall 1975).
- Boom, B.H. and Bitner, M.J. 1981. "Marketing strategies and organisation structures for service firms", in J. Donnelly and W.R. George (eds), **Marketing of Services**, Chicago: American Marketing Association, pp. 47-51.
- Grönroos, C. (1978). "A service-oriented approach to marketing of services", **European Journal of Marketing**, 12(8), pp. 588-601.
- Harris, R., Griffin, T. and Williams, P. 2002. **Sustainable Tourism: A Global Perspective**, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Health, Ernie and Wall, Geoffrey. 1992. **Marketing Tourism Destinations: A Strategic Planning Approach**. USA: John Wiley & Sons.
- Helber, L.E. 1979. "How to Develop a New Destination Area", **Paper presented at Pacific Area Travel Association Workshop**, Kyongju, Korea, April 20.
- Hoffman, K.D. Batreson, J., Wood, E. and Kenyon, A. 2009. **Services Marketing, Concepts Strategies and Cases**, London: Cengage Learning.
- Inkson, Clare and Minnaert, Lynn,. 2012. **Tourism Management an introduction**, London: SAGE.
- Keyser, H. 2002. **Tourism Development**, Oxford: Oxford University Press.
- Kolb, B. 2006. **Tourism Marketing for Cities and Towns: Using Branding and Events to Attract Tourists**, Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Kotler, P., Bowen, J.T. and Makens, J.C. 2009. **Marketing for Hospitality and Tourism**, Pearson: New Jersey.
- Lane, B., 2005. "Sustainable rural tourism strategies: a tool for development and conservation", **Journal of Sustainable Tourism**, 2, pp. 102-111.
- McCarthy, E.J. 1981. **Basic Marketing: A Managerial Approach**, New York: Irwin.
- McIntosh, R., Goeldner, C. and Ritchie, J. 1995. **Tourism Principles, Practices and Philosophies**, New York: John Wiley.
- Medlik, S., and Middleton, V. T. C. 1973. "The Tourism Product and Its Marketing Implications", **International Tourism Quarterly**, No.3. September 1973.
- Middleton, V., Fyall, A., Morgan, M. with Ranchhod, A. 2009. **Marketing in Travel and Touris**, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Pike, S. 2008. **Destination Marketing: An Integrated Marketing Communications Approach**, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Reisinger, Y. 2009. **International Tourism: Cultures and Behaviour**, Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Ritchie, J.R.B. and Crouch, G. 2003. **The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective**, Wallingford: CABI.
- Rogers, P., Jalal, K. and Boyd, J. 2008. **An Introduction to Sustainable Development**, London: Earthscan.
- Shostack, G.L. 1977. "Breaking free from product marketing", **Journal of Marketing**, 42 (April), pp. 73-80.
- Tourism Authority of Thailand, (2012). **Nakhon Nayok Attractions**, Available URL : <http://www.tourismthailand.org> (20/11/12).
- Viriyanyuk,. 2012. **Fung Klong Temple**, The Abbot, Interviewed on Aug 1, 2012.
- Weaver, D. 2006. **Sustainable Tourism**, Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Zeithaml, V.A. 1981. "How consumer evaluation processes differ between goods and services", **Marketing of Services** (J. Donnelly and W.R. George eds.), Chicago: American Marketing Association.
- Zeithaml, V.A., Bitner, M. and Gremler, D. 2006. **"Services Marketing: Integrating Customer Focus across the Firm"**, New York: McGraw-Hill International.

แนวทางการพัฒนาตลาดนัดสีเขียวสำหรับคนเมือง Development Approach for the Urban Green Market

ธนภูมิ อติเวทิน

ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดนัดสีเขียวซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วภายใต้บริบทสังคมเมืองสมัยใหม่ ทั้งในย่านชุมชนที่พักอาศัยและย่านธุรกิจการค้า เพื่อทำความเข้าใจมุมมองจากผู้ซื้อและผู้ขายเกี่ยวกับสินค้าและบริการสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของวิถีชีวิตแบบตลาดนัดที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการดูแลสุขภาพและการดำเนินชีวิตประจำวัน

ผลการศึกษาด้วยระเบียบวิธีเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์พบว่า ตลาดนัดสีเขียวในปัจจุบันปรากฏขึ้นในสองลักษณะ ได้แก่ ตลาดนัดสีเขียวที่พัฒนาขึ้นมาจากตลาดสดหรือตลาดนัดชุมชน กับตลาดนัดสีเขียวในย่านอาคารสำนักงานหรือสถานที่ราชการ โดยผู้บริโภคมีมุมมองว่า สินค้าสีเขียวหมายถึง สินค้าที่มีความสดใหม่ ใกล้ชิดกับแหล่งผลิตตามธรรมชาติ ไม่ผ่านกระบวนการแปรรูปหรือผ่านกระบวนการให้น้อยที่สุด การบริโภคหรือใช้สินค้าดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลจากวัฒนธรรมบริโภคนิยมจากกระแสของการดูแลสุขภาพควบคู่ไปกับการรักษาสีแวดล้อมและการปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ของการเป็นผู้บริโภคที่มีจิตสำนึก ทั้งนี้ เอกลักษณ์ของตลาดนัดมาจากการมีสินค้าพิเศษประจำท้องถิ่นหรือประจำฤดูกาลที่ไม่สามารถหาซื้อได้จากร้านค้าสมัยใหม่หรือห้างสรรพสินค้า ราคาสินค้าที่สามารถต่อรองได้ รวมไปถึงปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

คำสำคัญ : ตลาดนัดสีเขียว การบริโภค ประสบการณ์ทางวัฒนธรรม

Abstract

This research was aimed to study development approaches for the urban green markets which have emerged substantially within the modern urban contexts including residential areas and central business district areas. It was focused on examining social interactions between vendors and customers in terms of environmental-friendly green products and services, distinctive culture of flea markets involved with the individuals' ways of lives and health-related activities.

According to qualitative method including in-depth interviews and observation, there were two types of green flea markets including ones developed themselves from the ordinary local fresh markets and ones emerged in office buildings. From the customers' point of views, green products were defined as fresh agricultural products or least processed-products. By consuming these products, it illustrated the impacts of consumer culture (trends in health-promoted activities) paralleled with environmental preservation as well as conformity of the social norms as doing our bit for the society. Besides, the identity of flea market usually came from its unique products that might not be available in modern trades or department stores, prices that could be bargained or discounted and close relationship between the vendors and the customers.

Keyword : Green market, consumption, cultural experiences

บทนำ

จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วของกรุงเทพมหานครในฐานะของการเป็นศูนย์กลางประเทศก่อให้เกิดผลกระทบในหลากหลายมิติต่อกิจกรรมการค้าในชีวิตประจำวันของประชากรกรุงเทพฯ ทั้งในส่วนของกลุ่มผู้อาศัยอยู่ดั้งเดิมและกลุ่มผู้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาจากต่างจังหวัดในเขตภูมิภาค และในกรณีของสภาพการณ์ปัจจุบันยังอาจตีความรวมไปถึงชาวต่างชาติที่มาจากพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมที่แตกต่างซึ่งมาประกอบอาชีพในประเทศไทย ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ เป็นที่ยอมรับกันค่อนข้างกว้างขวางว่า การอยู่ร่วมกันของประชากรภายในพื้นที่ที่มีความจำกั้อย่างกรุงเทพฯ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต รวมถึงความเท่าเทียมหรือเหลื่อมล้ำระหว่างความเป็นอยู่ของกลุ่มต่างๆ ให้ขยายวงกว้างมากขึ้นด้วยเช่นกัน

เมื่อเรากลับมาพิจารณาถึงกิจกรรมประจำวันของผู้คนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในพื้นที่หรือขอบเขตบริบทของเมืองก็จะพบว่า การจับจ่ายใช้สอยเพื่อหาซื้อสินค้ากลายเป็นกิจกรรมสำคัญที่ก่อให้เกิดพื้นที่และปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในระดับสูง ทั้งในลักษณะความคุ้นเคยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายและซับซ้อนระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ผู้ขายและผู้ขาย ตลอดจนผู้ซื้อและผู้ซื้อเองก็ตาม ด้วยเหตุที่ผู้คนเหล่านี้มักจะได้พบปะ สนทนา และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอยู่เป็นประจำ ภายใต้เงื่อนไขของเวลาและสถานที่เดียวกันไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในแง่มุมนี้ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องก็จะนำไปสู่ความแนบแน่นและการเป็นคู่สัมพันธ์กันไปได้ในอนาคต

ทั้งนี้ กรุงเทพฯ เองก็ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากเมืองขนาดใหญ่ในประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ มากนัก โดยเฉพาะในแง่มุมที่ว่า เมืองเป็นศูนย์กลางที่ดึงดูดทุกสิ่งเข้าหาตนเอง ด้วยเหตุนี้จึงไม่ใช่เรื่องแปลกประหลาดที่เราสามารถที่จะพบเห็นการผสมผสานที่เป็นทวิลักษณ์ (Dualism) ระหว่างความเป็นสองขั้วที่แตกต่างกันได้ทั่วไป เช่น การอยู่ร่วมกันระหว่างรูปแบบชีวิตดั้งเดิมกับรูปแบบชีวิตทันสมัย ร่องรอยของวิถีชีวิตชนบทกับวิถีชีวิตเมือง การผสมผสานระหว่างค่านิยมและโลกทัศน์ที่เกิดขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต่างกันอย่างสุดขั้วระหว่างผู้คนในชุดทำงานซึ่งอยู่ในบริษัท ห้างร้านขนาดใหญ่กับผู้ค้าแผงลอยหรือร้านชำบริเวณใกล้เคียง จึงเกิดเป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่มีความน่าสนใจเป็นพิเศษ

และด้วยความที่รูปแบบชีวิตดั้งเดิมยังคงเป็นสิ่งที่ยังคงมีจำนวนมากไม่น้อยยังคงแสวงหา มากกว่าการตอบสนองทางวัตถุที่ได้รับอันเป็นผลจากกระบวนการพัฒนาความทันสมัยเพียงอย่างเดียว ด้วยเหตุนี้ แม้ในปัจจุบันในด้านของการจับจ่ายใช้สอยหรือซื้อสินค้านั้น เราจะมีร้านค้าปลีกสมัยใหม่ทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กที่มุ่งนำเสนอสินค้าและบริการภายใต้รูปแบบที่มีความเป็นมาตรฐาน

ด้านราคาและคุณภาพ ความสะอาด รวมไปถึงความสดใหม่ของสินค้าก็ตาม แต่ก็ยังมีหลายสิ่งที่ยาตราหายไปในการรู้สึกของผู้บริโภค นั่นก็คือ ความผูกพันที่เกิดขึ้นระหว่างคนกับคน และระหว่างคนกับพื้นที่ ซึ่งธุรกิจสมัยใหม่เหล่านี้ไม่สามารถชดเชยหรือตอบสนองความต้องการทางสังคมได้อย่างเต็มที่

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ นั้นดูเหมือนว่าสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยงทั้งสำหรับประชากรซึ่งเป็นผู้อาศัยเดิมของกรุงเทพฯ รวมไปถึงประชากรแฝงที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อแสวงหาโอกาสทางอาชีพที่ดีขึ้นก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบเศรษฐกิจของเมืองซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถส่งผลกระทบได้ในทางตรงต่อวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คน ทั้งนี้ จากระบบเศรษฐกิจของเมืองซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มหลักๆ ได้แก่ เศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมดั้งเดิม เศรษฐกิจภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมสมัยใหม่ และเศรษฐกิจนอกระบบที่อยู่บนพื้นฐานของอาชีพอิสระนั้นกลับพบว่า เศรษฐกิจนอกระบบมีอัตราการขยายตัวและการเติบโตที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในขณะที่เศรษฐกิจแบบเกษตรกรรมดั้งเดิมค่อยๆ ลดจำนวนลงอันเป็นผลจากสัดส่วนของพื้นที่การเกษตรที่ถูกนำไปใช้จัดสรรเป็นที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยหรือการพาณิชย์ประเภทอื่นๆ และแม้แต่เศรษฐกิจภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมสมัยใหม่เองก็มีการเติบโตในระดับที่ถดถอยลงอย่างมาก โดยเฉพาะในส่วนของการนำแรงงานเข้าสู่ระบบเนื่องจากปัญหาจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจระดับโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ระบบเศรษฐกิจรูปแบบการค้าสมัยใหม่ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของกระแสทุนนิยมโลกและโลกาภิวัตน์ในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมาได้สร้างผลกระทบอย่างใหญ่หลวงต่อการคงอยู่ของตลาดสดและร้านค้าขนาดเล็กย่อยหลายแห่งในเขตชุมชนเมือง พร้อมๆ กับกระบวนการรุกไล่ทางพื้นที่กายภาพและพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมจากการขยายตัวของห้างหรือร้านการค้าสมัยใหม่ (Modern trade) ที่มาพร้อมกับบรรยากาศภาพลักษณ์ของความทันสมัยและความเป็นตะวันตกที่มีความเป็นมาตรฐานของสินค้าและราคา ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเช่นนี้ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรง ทำให้ตลาดการค้าขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวนมากในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลต้องปิดตัวลงเนื่องจากไม่สามารถแข่งขันกับห้างหรือร้านการค้าสมัยใหม่ได้ ในขณะเดียวกัน ค่านิยมและพฤติกรรมของผู้บริโภคเกี่ยวกับการซื้อสินค้าในตลาดสดก็เปลี่ยนแปลงไป โดยภาพในปัจจุบันของตลาดสดหลายแห่งมักจะถูกนำไปเชื่อมโยงกับมุมมองของความสกปรก ไม่น่ามอง สินค้าไม่ได้คุณภาพ ราคาขาดความเป็นมาตรฐาน เป็นต้น

ในขณะที่ตลาดสดจำนวนมากกำลังต้องเผชิญหน้ากับภาวะขาดทุน รวมถึงความพยายามที่จะต้องต่อสู้ดิ้นรนรักษากิจการไว้ท่ามกลางการแข่งขันที่เต็มไปด้วยความรุนแรง ในอีกแง่มุมหนึ่งเรากลับได้เห็นการเติบโตของตลาดอีกลักษณะหนึ่งในเขตเมืองได้อย่างชัดเจน ซึ่งก็คือ การเติบโตและขยายตัวของตลาดนัดสารพัดรูปแบบ เช่น ตลาดนัดในย่านธุรกิจ ตลาดนัดวันหยุด ตลาดนัดเปิดท้ายขายของ ตลาดนัดหมู่บ้าน หรือตลาดนัดสุขภาพ ซึ่งแม้ว่าโดยรายละเอียดแล้วอาจมีองค์ประกอบของสินค้าหรือบริการที่นำเสนอต่อผู้บริโภคแตกต่างกัน แต่ก็ยังมีลักษณะร่วมบางประการที่คล้ายคลึงกัน นั่นก็คือ การเป็นที่รวมของสินค้านานาชนิดหรืออาจรวมไปถึงบริการอื่นๆ เข้าไปด้วย โดยที่มีรูปแบบของสินค้าแทบจะไม่แตกต่างจากตลาดสดมากเท่าใดนัก หากแต่ตลาดเหล่านี้มักจะมีลักษณะของการคงอยู่ของเวลาและสถานที่ของตลาดที่ไม่แน่นอนตายตัวมากนัก แต่จะเป็นเหมือนกับกำหนดการภายในใจที่ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคนั้น “รู้กัน” เป็นอย่างดีว่า ร้านค้าเจ้าประจำของตนเองจะมาขายสินค้าเมื่อใดและ ณ สถานที่ใด

อาจฟังดูน่าประหลาดใจ แต่ตลาดนัดชุมชนเหล่านี้กลับสามารถดำรงอยู่ได้อย่างค่อนข้างมั่นคงภายใต้บริบทการบริโภคของผู้บริโภคชาวเมืองซึ่งขั้นตอนและกระบวนการตัดสินใจต่างๆ เต็มไปด้วยความซับซ้อนอันเป็นผลจากปัจจัยต่างๆ นานาประการด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาพฤติกรรมและมุมมองเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพที่สามารถนำไปเชื่อมโยงกับตัวตนของความเป็นตลาดนัดสีเขียว โดยอาศัยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงลึกและทำการวิเคราะห์หาค่าด้านมุมมองจากทั้งส่วนของผู้ขายและผู้ซื้อซึ่งต่างก็จัดว่าเป็นองค์ประกอบภายใต้กรอบบริบทของแนวคิดวัฒนธรรมบริโภคนิยม เพื่อสุดท้ายจะเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นในระดับลึกเกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทของตลาดนัดที่มีต่อการตอบสนองระบบเศรษฐกิจและวิถีชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองได้ต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เข้ามาซื้อสินค้า ณ ตลาดนัดสีเขียวในพื้นที่กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนารูปแบบของตลาดนัดสีเขียวเพื่อสุขภาพที่มีความเหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการของผู้บริโภคในบริบทสังคมเมือง

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาตลาดนัดสีเขียวสำหรับคนเมืองนั้น จะให้ความสำคัญกับขอบเขตงานวิจัยไปที่การใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับพัฒนาการในอดีตจนถึงปัจจุบันในการก่อตัว การคงอยู่และพลวัตของตลาดนัดสุขภาพให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยประกอบกับวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์ข้อมูลภาคสนามตามลักษณะของปรากฏการณ์จริงเพื่อให้เกิดภาพของลักษณะปรากฏการณ์และพฤติกรรมของผู้ซื้อ และผู้ขายในบริบทที่เป็นจริงในกรณีศึกษาตามสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดนัดสีเขียวเพื่อสุขภาพที่มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีดำเนินการวิจัย จะแบ่งออกเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 : การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

1. ข้อมูลเอกสารที่ได้มีการศึกษาและรวบรวมไว้โดยบุคคลและหน่วยงาน ทั้งในลักษณะของงานศึกษาวิจัย หนังสือบทความ สารคดีสั้นและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับตลาดประเภทต่างๆ ในประเทศไทย โดยเฉพาะในลักษณะของตลาดนัดสุขภาพ รวมถึง ข้อมูลจากสื่อประเภทอื่นๆ เช่น รายการโทรทัศน์ รายการสารคดี เกี่ยวกับวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนต่างๆ

2. การสังเกตการณ์โดยผู้ศึกษาและการสัมภาษณ์เชิงลึกในตลาดนัดสีเขียว โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ขาย ผู้ซื้อสินค้า และ คณะกรรมการโครงการฯ จำนวนทั้งสิ้น 40 คน

- ขั้นตอนที่ 2 :** การวิเคราะห์ข้อมูล จะใช้วิธีการสังเคราะห์ข้อมูลและทำการจัดหมวดหมู่ แยกประเภทของข้อมูลทั้งหมดเพื่อทำการวิเคราะห์ให้เข้ากับกรอบของแนวคิดหลักของงานวิจัย โดยแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ การคงอยู่ในปัจจุบัน มุมมองการบริโภคและปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในบริบทของตลาดนัดสุขภาพ โดยแบ่งกระบวนการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ขั้นตอนได้แก่

- การจัดระบบข้อมูล
- การจัดแยกหมวดหมู่ รูปแบบและหัวข้อ
- นำข้อมูลที่ลกรองแล้วไปบันทึกในคอมพิวเตอร์ และทำการประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป
- การหาตัวเลือกในการอธิบายข้อมูล
- การเขียนรายงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 : การนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหัวข้อของการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตลาดนัด หมายถึง สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าที่ไม่ประจำ มักเกิดขึ้นบริเวณย่านที่อยู่อาศัยหรือย่านชุมชน

ตลาดนัดสีเขียว หมายถึง สถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าอุปโภคบริโภคเพื่อสุขภาพที่ทางหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนได้จัดตั้งขึ้น

ผู้จำหน่ายสินค้า หมายถึง ที่มีรายชื่อผ่านการพิจารณาคัดเลือกจากกรรมการบริหารโครงการ และนำสินค้าอุปโภคบริโภคมาจัดจำหน่ายในตลาดนัดสีเขียว

ผู้บริโภค หมายถึง ผู้ที่เข้ามาใช้บริการซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคในตลาดนัดสีเขียว

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับตลาดสด ตลาดนัดและตลาดสีเขียว

หากถามอย่างนี้เมื่อสิบหรือสามสิบปีก่อน คงไม่มีใครยกมือ แต่มาวันนี้ไม่แน่ใจเสียแล้ว อาจเห็นขุมมือกันสลอนก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าถามใคร แต่อาจกล่าวโดยทั่วกันได้ว่า ในเมืองใหญ่เยาวชนไทยรุ่นใหม่จำนวนมากอาจไม่เคยไปตลาด ไม่เคยจับจ่ายอาหารและกับข้าวในตลาดสด อีกกระทั่งผู้ใหญ่หลายๆ คนก็อาจร้างรา เว้นวรรคการไปตลาดสดด้วยตัวเองกันมานาน จนลืมไปแล้วว่าครั้งหนึ่งตลาดสดละแวกบ้านเป็นส่วนหนึ่งที่ขาดไม่ได้ในชีวิตประจำวัน ท่ามกลางวิถีชีวิตที่เร่งรีบในปัจจุบันที่วันหนึ่งๆหมดไปกับสถานที่ทำงานและการเดินทางที่การจราจรติดบรลัยในโลกส่วนตัวแห่งรถยนต์ ประกอบกับนิสัยติดจิ้งหนับกับความสะดวกสบาย ชีวิตคนเมืองจำนวนหนึ่งจึงผูกพันอย่างมากรับตลาดติดแอร์ ไม่ว่าจะเป็นซูเปอร์มาร์เก็ต ในศูนย์การค้าและคอมมิวนิตีมอลล์ ไฮเปอร์มาร์เก็ต ตลอดจนร้านสะดวกซื้อที่ผุดขึ้นมามากมายราวกับดอกเห็ด ห่างเหินจากตลาดสดอันอาจถือเป็นเสาหลักของวัฒนธรรมการจับจ่ายและข้าวของของผู้คนในเอเชีย

อย่างไรก็ตาม แม้ตลาดติดแอร์สมัยใหม่จะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งคนเมืองจำนวนไม่น้อยได้ผันตัวไปเป็นลูกค้าประจำในสถานที่เหล่านั้น แต่ตลาดสดในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดแทนที่จะเสื่อมลงก็กลับเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ตลาดสดยังเป็นแหล่งของอาหารสด อาหารแห้งและเครื่องใช้ที่มีความหลากหลายมากกว่า สดกว่า และในสนนราคาที่ถูกกว่าตลาดติดแอร์ อีกทั้งยังสามารถต่อรองราคาสินค้าได้ (ยกเว้นของแห้งที่อาจมีราคาแตกต่างกัน) ด้วยเหตุนี้ ตลาดสดยังคงเป็นทางเลือกที่ดีกว่า

สำหรับครอบครัวที่จับจ่ายอาหารและข้าวของเครื่องใช้อย่างชาญฉลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับร้านอาหารต่างๆ ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ตั้งแต่แผงลอยยันภัตตาคารหรู อีกทั้งพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยที่ดำเนินธุรกิจค้าขายอาหารแทบทุกรายมักซื้อวัตถุดิบเครื่องประกอบอาหารจากเจ้าประจำในตลาดสดกันทั้งสิ้น นับเฉพาะเครื่องประกอบอาหารไทย ร้านไหนซื้อของสดจากซูเปอร์มาร์เก็ตก็เห็นจะเป็นเรื่องแปลกทีเดียว

ในปัจจุบัน แม้ในมหานครขนาดใหญ่อย่างกรุงเทพฯ ที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้คนจากทุกภาคหลังไหลเข้ามาอยู่ ทั้งเป็นการชั่วคราวและถาวร ตลาดสดและโครงข่ายการขนส่งสินค้ากลับยังมีการพัฒนามากขึ้นเรื่อยๆ เกิดตลาดขายส่งขนาดใหญ่ ตลอดจนพ่อค้าแม่ค้ารายย่อยในตลาดที่รับผลผลิตอาหารจากทุกภาคเข้ามาจำหน่าย ส่งผลให้สินค้ามีความหลากหลายของภูมิภาคและวัฒนธรรมต่างๆ สามารถสนองตอบความต้องการของกลุ่มประชากรจำนวนมากได้เป็นอย่างดี เช่นในตลาดหลายแห่ง จะมีพ่อค้าแม่ค้าเจ้าประจำขายผักพื้นบ้านจากภูมิภาคต่างๆ แม้กระทั่งอาหารต่างชาติอย่างอาหารพม่าก็มีจำหน่ายเช่นกัน หรืออย่างตลาดคลองเตยเองก็มีตลาดลาวเป็นการเฉพาะ ตลาดบางกะปิมีตลาดอาหารปักษ์ใต้ที่มีชื่อเสียงเป็นต้น นี่ยังไม่นับตลาดสดจรเร่ ตลาดสดเคลื่อนที่บนรถกระบะที่วิ่งบริการตามบ้านเรือนและสถานที่ก่อสร้างในแทบทุกซอย

นอกจากจะเป็นแหล่งสินค้าดี ราคาเหมาะสมแล้ว ตลาดยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมของพ่อค้าแม่ขาย ตลอดจนผู้ซื้อ การพบปะโอภาปราศรัยและความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น จึงเสมือนเป็นอาหารใจ โน้มนำให้ผู้คนเดินทางไปตลาดอยู่เรื่อยๆ ในฐานะที่ตลาดเป็นแหล่งรวมของอาหารและพืชผักทุกชนิดของท้องถิ่น ของภูมิภาคและของประเทศ ตลาดสดจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารการกินที่สำคัญมาก และเนื่องจากตลาดเป็นพื้นที่ทางสังคม ตลาดสดจึงเป็นเสมือนมหาวิทยาลัยที่เปิดทางปากะศิลป์ ซึ่งยินดีต้อนรับพ่อแม่พี่น้องมองเพื่อนทุกคน โดยไม่จำกัดเพศ อายุ และภาษา ที่กล่าวว่าไม่มีข้อจำกัดทางภาษาเพราะปัจจุบันเริ่มมีนักท่องเที่ยวนานาชาติให้ความสนใจมาเที่ยวชมตลาดสดในบ้านเราตามค่านิยมว่า ตลาดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ไม่ควรพลาด ในวันนี้เราจึงไม่ได้ไปจ่ายตลาดเท่านั้น แต่ไปเที่ยวตลาดด้วย

ชีวิตตลาดสดในกรุงเทพฯ หลายแห่งดำเนินไปเกือบตลอด 24 ชั่วโมง เพราะนอกจากจะเป็นแหล่งจับจ่ายซื้อของ บางแห่งก็ยังเป็นแหล่งกินแหล่งเดินเที่ยวเล่น ช่วงเช้า สาย บ่ายหรือเย็น ความคึกคักและสีสันของตลาดแต่ละแห่งก็จะมีแตกต่างกันไปตามบุคลิก ในมหานครกรุงเทพฯ ของเรา มีตลาดที่หน้าเดินหลายแห่งให้เราได้ทำความรู้จักและสัมผัสกับเสน่ห์ทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์

ผลการวิจัย

ตลาดสีเขียว

ใครอยากเดินตลาดช่วยโลกต้องมาที่นี่ ตลาดสีเขียว แหล่งรวมสินค้าปลอดภัยสารเคมีนานาชาติ จากผู้ขายที่มีหัวใจสีเขียว ซึ่งพร้อมเชื้อเชิญลูกค้าที่มีหัวใจเดียวกันให้มาอุดหนุน แต่ก่อนอื่นต้องขอเกริ่นกล่าวว่า อย่าเพิ่งตกใจ ถ้าเดินเข้ามาแล้วรู้สึกว้าว บรรยากาศแตกต่างจากตลาดสดทั่วไป เพราะที่นี่เน้นให้เดินกันสบายๆ ข้าวของที่วางขายก็จัดอย่างเป็นระเบียบ และมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปในแต่ละร้าน แถมยังมีรอยยิ้มจากพ่อค้าแม่ขายผู้แสนใจดี เพราะไม่เพียงจะเอาสินค้ามาขาย แต่ยังเต็มอกเต็มใจเล่าถึงที่มาที่ไปของสินค้าของตนอย่างละเอียด ลูกค้าคนไหนอยากรู้ว่าผักต้นนี้ อาหารจานนั้น หรือขนมพุดนั้น มีความเป็นมาอย่างไร ก็สามารถสอบถามกันได้โดยไม่ต้องเคอะเขิน

อ่านมาถึงตรงนี้อาจคิดในใจว่า เป็นตลาดในอุดมคติหรือไม่ ทางกองบรรณาธิการพิสูจน์แล้วว่า นี่เป็นตลาดที่มีอยู่จริง และอยากชักชวนให้ไปอุดหนุนหรือเดินเที่ยวกันเยอะๆ ส่วนในตลาดมีอะไรขายบ้างนั้น วอลลา แวน วิลเลียนส์เวิร์ด ผู้จัดการบริษัทสวนเงินมีมา จำกัด องค์กรพัฒนาเอกชน ซึ่งทำหน้าที่ประสานงานเครือข่ายตลาดสีเขียวเล่าให้ฟังว่า ‘ตอนเริ่มต้น สินค้ามาจากสินค้าเกษตรก่อน ปลูกข้าว เอาข้าวมาขาย ปลูกผัก ก็เอาผักมาขาย เลี้ยงไก่ เอาไข่มาขาย ต่อมาก็ทำเป็นสินค้าแปรรูป เช่น เอาข้าวมาทำน้ำข้าวกล้องงอก ทำแครกเกอร์ เพราะว่าเราไม่ได้กินข้าวอย่างเดียว ไม่ได้กินผักอินทรีย์อย่างเดียว เราก็อยากกินขนมขนมตรงนั้นต้องใช้น้ำตาล น้ำตาลก็เป็นน้ำตาลอินทรีย์ ส่วนนมก็นำมาแปรรูปเป็นไอศกรีม โยเกิร์ต เนย ระยะเวลาที่ขายก็ขยายมาเป็นพวกเครื่องสำอาง น้ำยาต่างๆ เสื้อผ้า

สินค้าที่นำมาขายล้วนเป็นฝีมือของชาวบ้านซึ่งผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ปลอดสารเคมี ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและตัวผู้ผลิตเอง โดยมีการคัดกรองจากกลุ่มเครือข่ายและมีมาตรฐานจากองค์กรต่างๆ เป็นเครื่องการันตีทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยสำนักงานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) มาตรฐานพืชอินทรีย์ Organic Thailand โดยศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ กรมปศุสัตว์ มาตรฐานประมง USDA ORGANIC ของสหรัฐอเมริกา JAS ของรัฐบาลญี่ปุ่น IFOAM Accredited โดยสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ เป็นต้น ดังนั้น ผู้บริโภคจึงสามารถเชื่อใจได้ว่าสินค้าที่วางจำหน่ายเป็นสินค้าปลอดสารเคมี สด ใหม่และไม่ไกลจากแหล่งผลิต ซึ่งเป็นคอนเซ็ปต์สำคัญของตลาดสีเขียว

นอกจากตลาดสีเขียวจะมีในเมืองกรุงแล้ว ยังกระจายอยู่ตามต่างจังหวัด เช่น เชียงใหม่ สุรินทร์ ยโสธร มหาสารคาม เลย ฉะเชิงเทรา ฯลฯ มีวันนัดเจอกันสัปดาห์และครั้งสองครั้ง หมุนเวียนกันไปในแต่ละที่ ปัจจุบันตลาดสีเขียวยังจำกัดอยู่เพียงกลุ่มผู้

รักสุขภาพและรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ราคาสินค้ายังสูงอยู่ ด้วยผลผลิตที่ออกมาน้อยและต้องดูแลมาก แต่ถ้ามีผู้สนใจจับจ่ายซื้อของในตลาดสีเขียวเพิ่มขึ้น ก็จะช่วยเป็นกำลังใจให้กับผู้ผลิตสร้างสินค้าอุปโภคบริโภคมาขายในตลาดกันมากขึ้น ราคาก็จะถูกลงได้ มีพื้นที่ในการพบปะกันบ่อยครั้งขึ้น จนกระทั่งกลายเป็นทางเลือกหนึ่งให้กับผู้มีหัวใจสีเขียวได้เดินเลือกซื้อของกันอย่างสบายใจ เพราะสินค้าที่ไม่เป็นพิษภัยกับผู้ซื้อ ผู้ขาย สิ่งแวดล้อม และโลกกลมๆ โลกนี้ ใครๆ ก็อยากได้ทั้งนั้น

ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดสีเขียวที่เดินทางไปกรุงเทพฯ และปริมณฑล (จัดโดยเครือข่ายตลาดสีเขียว)

1. ศูนย์สุขศาสตร์ ร.พ. ธรรมศาสตร์ รัชสิด: ทุกวันจันทร์ และพฤหัสบดี เวลา 7.00-14.00 น.
2. อาคาร 3 สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข: ทุกวันอังคาร เวลา 7.00-14.00 น.
3. ร.พ. ปทุมธานี และ ร.พ. นครธน: ทุกวันพุธ เวลา 7.00-14.00 น.
4. อาคารเงินที่ห้าส์ ถ.ราชดำริ: ทุกวันพฤหัสบดี เวลา 11.00-14.00 น.
5. ร.พ. บางโพ และ ร.พ. กรุงธน 1: ทุกวันศุกร์ เวลา 7.00-14.00 น.
6. ร.พ. มัชฌิม: ทุกวันอาทิตย์ เวลา 9.00-14.00 น.
7. Suk 11 ซอยสุขุมวิท 11 ตรงข้ามโรงแรมแอมบาสเดอร์: ทุกวันอาทิตย์ เวลา 10.00-15.00 น.

(ดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ www.thaigreenmarket.com หรือ โทร. 0-2622-0955 และ 0-2222-5698)

กรณีศึกษา: ตลาดสวนหลวง ร.9

ตลาดสวนหลวง ร.9 ตั้งอยู่บริเวณหน้าหมู่บ้านเสรีวิลล่า ถนนศรีนครินทร์ หน้าสวนสาธารณะสวนหลวง ร.9 ตลาดแห่งนี้จัดอยู่ในลักษณะประเภทตลาดนัด (เปิดขายแค่ 2 วัน เสาร์-อาทิตย์) ตั้งแต่เวลาเช้ามืดประมาณตี 5 ถึงเที่ยงวัน) เกิดขึ้นจากแผงตลาดนัดเล็กๆ ขายอาหารเข้าอย่างเจ็ก น้ำเต้าหู้ แผงผักเล็กๆ ร้านขายผลไม้ ซึ่งลูกค้าในระยะแรกมีเพียงคนที่มาออกกำลังภายในตอนเช้า และผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง

ในเวลาต่อมา เมื่อชุมชนมีการขยายตัวมากขึ้น หมู่บ้านจัดสรรต่างๆ บนถนนศรีนครินทร์และย่านใกล้เคียงผุดขึ้นมาก ผู้คนที่มาออกกำลังกายและจับจ่ายใช้สอยที่ตลาดสวนหลวง ร.9 จึงเพิ่มมากขึ้นไปด้วย เนื่องจากลูกค้าส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่เข้ามาออกกำลังกาย สินค้าที่วางจำหน่ายในตลาดจึงเป็นไปในลักษณะค่อนข้างสุขภาพ โดยเฉพาะจำพวกผักปลอดสารพิษ ผักพื้นบ้านจากสวน เต้าหู้สดๆ ผลไม้ต่างๆ นานา อาหารเจหรือมังสะวิรัติ

เช่น ร้านขายเห็ดหอมคั่วซีอิ้ว ร้านข้าวยาสมุนไพรสร้อยที่มีทั้งแบบธรรมดาที่รับประทานกับน้ำบูดู และแบบมังสะวิรัติที่รับประทานกับน้ำยาสูตรพิเศษ หรือที่ผู้เขียนเห็นแล้วชอบใจอย่างยิ่งก็คือ ร้านขายสลัดที่ใช้ผักไฮโดรโปนิคส์ ขายคู่กับน้ำสลัดทั้งน้ำใสที่ทำจากน้ำผลไม้มาปรุงรสและน้ำสลัดน้ำข้นที่ใช้ธัญพืชเป็นส่วนประกอบ เกษตรกรหลายรายนำสินค้าจากเรือสวนไร่นาของตนมาขาย บ้างก็เอามาแปรรูป ต่อยอดสินค้าให้ได้ราคาสูงขึ้น เช่น ไข่เค็มจากไข่เป็ดท้องถิ่น (ผู้เขียนซื้อแทบทุกครั้งที่มาตลาดแห่งนี้ ทั้งไว้รับประทานเองและแบ่งปันเพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง) ปลาแดดเดียวและกะปิจากแม่กลองแท้ๆ ก็มีขาย ปลากรอบหอมๆ และแมงดานาสดๆ จากปราจีนบุรีก็มี)

ทั้งนี้ เนื่องจากย่านชุมชนละแวกถนนศรีนครินทร์และชุมชนใกล้เคียงประกอบด้วยชาวไทยเชื้อสายจีนที่ย้ายออกมาจากย่านการค้าภายในเมืองมาอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงไม่แปลกที่เราจะเห็นอากะ อาม่า อาซิม อาแปะ ทั้งหลาย นั่งล้อมวงกันดื่มชา กาแฟอย่างออกรสภายหลังจากการออกกำลังกายในช่วงเช้า ทำให้ตลาดแห่งนี้มีร้านอาหารการกินแบบ ‘จีนๆ’ อยู่จำนวนหลายสิบร้าน ทั้งร้านข้าวมันไก่ ก๋วยเตี๋ยวและ ข้าวต้มเครื่อง จี๋หมาหวู ห่งเต้าจิก (ซูปาด้า-ถั่วแดง) หรือแม้แต่ ‘เจิ้งจูตือห่วยทิง’ หรือเกาเหลาเลือดหมูใส่ผักจิงจูฉ่าย ซึ่งหารับประทานได้ไม่ยากนักนอกจากจะไปหาซื้อจากย่านเยาวราช

เอกลักษณ์อีกอย่างหนึ่งของอาหารที่ขายในตลาดแห่งนี้ก็คือ ‘ความหลากหลาย’ ความหลากหลายในที่นี้หมายถึง ความหลากหลายทางรสชาติและท้องถิ่นของอาหาร เช่น ‘ฮู้แซ’ หรือ ‘ไต้กัว’ อาหารลูกผสมจีนฮกเกี้ยนกับมาเลย์ ลักษณะคล้ายสลัด มีเส้นหมี่ลวก ไข่ต้ม หูหมู เต้าหู้ ถั่วงอกและผักบั้งลวก ราดด้วยน้ำจิ้มกลมกล่อมเผ็ดเล็กน้อย ก็สามารถรับประทานได้ทันที รวมไปถึง ‘ปิดจูเกียก’ (ชาหมูนึ่งข้าวหมาก) และ ‘ย้งแห้วฟู้’ (เต้าหู้ยัดไส้) แบบชาวจีนแคะแท้ๆ ก็มี อีกทั้งทางริมถนนหน้าตลาดยังมีแผงขายอาหารเวียดนามที่เจ้าของเป็นชาวเวียดนามแท้ๆ ขายทั้งก๋วยจั๊บ ก๋วยเตี๋ยวหลอดและเปาะเปี๊ยะ ดังนั้น นอกจากจะได้ออกกำลังกายและสูดอากาศบริสุทธิ์ในสวนสวยเนื้อที่หลายร้อยไร่แล้ว ยังได้เสริมทั้งสุขภาพกายและใจ จากการได้รับประทานอาหารดีๆ ที่ดีต่อร่างกายและอร่อยลิ้น ได้นั่งพักผ่อนพูดคุยกับ ‘เดอะแก๊ง’ ในร้านกาแฟที่มีกาแฟสดคั่วหอมๆ หรือดื่มชาผลไม้ที่คั้นสดๆ จากผักผลไม้เมืองหนาวนานาชนิด เป็นทางเลือกที่ ‘อิน’ มากสำหรับสุดสัปดาห์แบบ ‘Healthy Weekend’

พัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของตลาดและวิถีชีวิตประจำวัน

เมื่อกล่าวถึงตลาดนัด หรือตลาดบกที่จัดให้มีขึ้นเฉพาะวัน และสถานที่ที่กำหนด อาจเป็นเพียงวันใดวันหนึ่งในสัปดาห์และจะเป็นเช่นนั้นไปเรื่อยๆ จนเป็นที่รู้จักของคนในชุมชนนั้นๆ ตลาด

ลักษณะนี้อาจมีปรากฏอยู่ทั่วไป ทั้งในเมืองขนาดใหญ่ ย่านพักอาศัย หรือชุมชนชนบท โดยตลาดนัดในชนบทมักมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณลานวัด ใกล้เคียงกับสวนสาธารณะ ริมทางเท้า ริมถนนที่มีรถราสัญจรผ่านไปมา เพื่อให้ผู้คนในละแวกนั้นเดินทางมาจับจ่ายใช้สอยสินค้าได้อย่างสะดวกสบาย ส่วนขนาดของตลาดนัดแต่ละแห่งก็มักขึ้นอยู่กับความเจริญของชุมชนนั้นๆ เป็นสำคัญ สินค้าที่พ่อค้าแม่ค้านำมาวางขายประกอบด้วยสินค้าหลากหลายประเภท เช่นเดียวกันกับสินค้าที่จำหน่ายในตลาดสด รวมถึงอาจมีสินค้าบางอย่างที่ไม่มีจำหน่ายในตลาดสดก็ได้ แต่มีผู้นำมาจำหน่ายเฉพาะในวันที่มีตลาดนัดเท่านั้น เช่น สินค้าจากต่างจังหวัดหรือสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ เป็นต้น โดยตลาดนัดบางแห่งอาจเป็นตลาดนัดสินค้าเฉพาะอย่าง เช่น ตลาดนัดวัวควาย ที่จำหน่ายเฉพาะวัวและควาย เวลาที่เปิดขายอาจมีเฉพาะช่วงเช้าครึ่งหนึ่ง และช่วงเย็นอีกครั้งหนึ่ง หรือขายทั้งวัน หรือ ตลาดนัดรถยนต์มือสอง

ตลาดนัดที่เป็นที่รู้จักของคนไทยมากที่สุดในระยะหนึ่งก็คือ ตลาดนัดทองสามหลวง ซึ่งเป็นแหล่งรวมสินค้าแทบทุกประเภท โดยเฉพาะหนังสือเก่าแก่ที่หาได้ยาก สัตว์เลี้ยงและต้นไม้นานาชนิด โดยจะติดตลาดทุกวันอาทิตย์ ตลาดนัดทองสามหลวงนี้ได้จัดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2491 สมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ปัจจุบัน ตลาดนัดทองสามหลวงได้ย้ายไปอยู่ที่สวนจตุจักร เขตบางเขน ส่วนตลาดนัดย่านชานเมืองอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่นิยมของชาวกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงก็คือ ตลาดดอนหวาย อำเภอสองแพร่น จังหวัดนครปฐม ซึ่งแต่เดิมได้จัดให้มีขึ้นทุกวันเสาร์-อาทิตย์ แต่ในปัจจุบันได้เปิดขายสินค้าเป็นประจำทุกวัน กล่าวโดยคำนิยามข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ตลาดนัดเป็นตลาดที่จะต้องจัดให้มีขึ้นเฉพาะวันและเฉพาะสถานที่ที่กำหนด อาจเป็นเพียงวันใดวันหนึ่งในสัปดาห์และเป็นเช่นนั้นอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นที่รู้จักแพร่หลายของคนในชุมชน โดยตลาดนัดสุขภาพสวนหลวง ร.9 แห่งนี้จัดว่าเป็นตลาดอีกประเภทหนึ่งที่มีการจัดเวลาและสถานที่ไว้อย่างชัดเจน ณ บริเวณด้านหน้าของสวนหลวง ร.9 เปิดทุกวันเสาร์และอาทิตย์ ตั้งแต่หกโมงเช้าถึงประมาณเที่ยงตรง จากจุดเริ่มต้นจนกระทั่งปัจจุบัน ตลาดนัดแห่งนี้ได้กลายเป็นที่รู้จักและเป็นที่นิยมในการจับจ่ายใช้สอย ทั้งกับผู้คนในพื้นที่ใกล้เคียงและผู้คนที่มาจากพื้นที่อื่นๆ ด้วยเช่นกัน

จากสภาพการแข่งขันของตลาดสดและตลาดนัดที่เพิ่มมากขึ้น ตลาดต่างๆ จึงมีการพัฒนาและให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพและกระบวนการให้บริการลูกค้า เช่น การให้บริการสถานที่จอดรถที่สะดวกสบาย ความหลากหลายของร้านค้าและสินค้า ความสะอาดของพื้นที่โดยรอบ การจัดบริการห้องสุขาและจุดรับประทานอาหาร เป็นต้น ลักษณะหนึ่งที่มีกพบเป็นจุดร่วมก็คือ ตลาดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในบริเวณแหล่งชุมชนที่มีผู้คนอาศัยอยู่มาก ตลอดจนพื้นที่ของตลาดก็ได้รับการขยายให้กว้างขึ้น

รวมถึงจำนวนและความหลากหลายของสินค้า โดยที่แนวคิดของการจัดสินค้าและสถานที่แบบตลาดนั้นกำลังเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคที่ต้องการระลึกถึงความโหยหาอดีต (Sense of nostalgia) ที่แม้แต่ซูเปอร์มาร์เก็ตในห้างสรรพสินค้าก็นำไปประยุกต์ใช้ และยังใช้ความได้เปรียบต่อตลาดสดทั่วไปด้วยสภาพแวดล้อมที่สะอาด ทันสมัย ติดเครื่องปรับอากาศ แม้ว่าสินค้าอาจมีราคาสูงกว่าบ้าง แต่ผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไปที่มีกำลังซื้อค่อนข้างสูงก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี

ด้วยเหตุนี้ ข้อเสนอแนะประการหนึ่งของการจัดตลาดนัดในปัจจุบันก็คือ การคำนึงถึงพื้นที่ที่ลูกค้าสามารถเดินเลือกซื้อสินค้าได้สะดวกสบาย มีอากาศถ่ายเทสะดวก ถูกสุขลักษณะอนามัย ไม่แออัด มีต้นไม้ร่มเงา กันแดดและฝน มีบริการห้องสุขาที่สะอาด ที่จอดรถ นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการควบคุมคุณภาพโดยรวมของสินค้าให้อยู่ในระดับเป็นที่น่าพึงพอใจของลูกค้า โดยเฉพาะให้อยู่ภายในขอบเขตของความเป็น 'สินค้าเพื่อสุขภาพ' ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างและเสริมจุดเด่นทางการแข่งขันให้ต่างจากตลาดนัดแห่งอื่นๆ และช่วยเน้นย้ำภาพลักษณ์ของตลาดซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่เคียงข้างมากับชุมชนและวิถีชีวิตแบบไทยได้เป็นอย่างดี ด้วยเอกลักษณ์ของความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าที่สามารถเลือกซื้อ ต่อรองราคาได้ มีร้านค้าให้เลือกซื้อได้อย่างหลากหลายซึ่งแตกต่างจากมุมตลาดสดในซูเปอร์มาร์เก็ต โดยประเด็นเหล่านี้เป็นสิ่งที่ฝ่ายจัดการของตลาดนัดสวนหลวง ร.9 ให้ความใส่ใจอยู่เสมอ

จากความหมายข้างต้น เราอาจเห็นได้ว่า นิยามของตลาดนัดมีความสัมพันธ์กับความหมายและวิถีทางวัฒนธรรมของผู้คนที่มาแต่อดีต โดยตลาดทำหน้าที่เป็นเสมือนสถานที่ที่เกิดกิจกรรมการแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งเป็นที่ประกอบอาชีพของทั้งคนในชุมชนและคนจากภายนอกที่ส่งผลไปถึงการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจ เสริมสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน และเป็นแหล่งที่รวบรวมความรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่นที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ในอดีตหากบ้านใดในชุมชนเป็นคนเชื้อสายจีนซึ่งมักนิยมปรุงยาใช้ในบ้าน ก็มักจะปรุงยาออกมาจำหน่าย ส่วนหากบ้านใดประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็จะนำผักผลไม้สด หรือผลิตผลแปรรูปทางเกษตรออกมาจำหน่าย หรือหากมีอาชีพเลี้ยงสัตว์ก็อาจนำเป็ด ไก่ วัว ควาย มาซื้อขายแลกเปลี่ยนระหว่างกัน และในการแลกเปลี่ยนสินค้านี้จะก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมตามไปด้วย ที่เห็นได้ชัดก็คือ ชุมชนชาวนาไทยในอดีตที่ใช้ข้าวแลกเปลี่ยนกับเกลือภายหลังสิ้นสุดฤดูกาลของการเก็บเกี่ยว นำไปสู่การผสมผสานทางวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ระหว่างวัฒนธรรม 'นา' และวัฒนธรรม 'คลอง' ภาพของตลาดนัดในอดีต จึงเป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันมารวมพบปะ เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนระหว่างกัน โดยเฉพาะในส่วน of สินค้าพื้นฐานประเภทปัจจัยสี่นั่นเอง

สรุปผลการศึกษา

ตลาดนัดสีเขียวหรือตลาดนัดสุขภาพสวนหลวง ร.9 เป็นตลาดนัดในย่านชุมชนของหมู่บ้านเสรีและผู้พักอาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง โดยมีห้างสรรพสินค้าพาราไดซ์ พาร์ค อยู่บริเวณหน้าปากซอย มีถนนที่สามารถเดินทางเข้า-ออก ได้อย่างสะดวกสบาย เป็นตลาดนัดที่เปิดบริการตั้งแต่เช้าวินาทีประมาณ 6.00 น. ไปจนถึงประมาณเที่ยง เฉพาะในวันเสาร์และอาทิตย์ สำหรับสภาพทั่วไปของตลาดพบว่า ตลาดแห่งนี้เป็นตลาดขนาดใหญ่ที่มีอากาศถ่ายเทได้สะดวก มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับผู้มาซื้อสินค้ามากพอสมควร มีการปรับปรุงในด้านคุณภาพการให้บริการค่อนข้างต่อเนื่อง และมีระบบในการบริหารจัดการตลาดที่ดี มีความสะอาดของพื้นที่ขายสินค้า ทางเดิน จุดรับประทานอาหารและจุดทิ้งขยะมูลฝอย นอกจากบริการที่ได้กล่าวมาแล้วยังมีบริการห้องสุขา ต้นไม้บังแดดฝน ตลอดจนให้บริการที่จอดรถให้กับกลุ่มลูกค้าด้วย

ในส่วน of ความเป็นตลาดนัดสีเขียวหรือตลาดนัดสุขภาพจากการศึกษาพบว่า ในตลาดมีสินค้าหมวดสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอยู่พอสมควร แต่ยังไม่ถึงกับเป็นตลาดนัดสินค้าเพื่อสุขภาพเต็มรูปแบบ อาจด้วยเหตุหนึ่งที่กลุ่มลูกค้ายังค่อนข้างมีความหลากหลาย มีผู้ที่ต้องการซื้อสินค้าประเภททั่วไปก็มีจำนวนไม่น้อย แต่ตลาดกลับได้รับความนิยมในฐานะของตลาดนัดสีเขียวเนื่องจากได้ถูกนำไปปรากฏในสื่อต่างๆ ซึ่งส่งผลให้จำนวนของลูกค้าที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ใกล้เคียงที่เป็นกลุ่มลูกค้าเดิมมีมากขึ้น ความหลากหลายของสินค้าจึงเพิ่มมากขึ้นด้วย ทั้งในส่วน of สินค้าอาหารสด อาหารแห้ง อาหารแปรรูป อาหารสำเร็จรูป เสื้อผ้า เครื่องประดับ เป็นต้น ทำให้ทั้งลูกค้าที่ตั้งใจเดินทางมาจับจ่ายใช้สอยและผู้ที่มาออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาที่สวนสาธารณะมีโอกาสเลือกซื้อสินค้าได้มาก อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน ตลาดยังไม่ได้มีการแบ่งพื้นที่ออกมาเป็นโซนสินค้าเพื่อสุขภาพอย่างชัดเจน ทั้งนี้ ฝ่ายจัดการตลาดอาจริเริ่มแนวคิดบางประการ เช่น การลดใช้ถุงพลาสติกและบรรจุภัณฑ์ใช้ถุงผ้าหรือตะกร้า หรือการจัดพื้นที่เฉพาะสำหรับสินค้าสีเขียวเพื่อสุขภาพก็จะยิ่งช่วยให้ภาพลักษณ์ของตลาดมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

ในด้านความต้องการสินค้าเพื่อสุขภาพหรือสินค้าสีเขียวนี้ ผู้บริโภคหรือลูกค้าส่วนใหญ่มีทัศนคติค่อนข้างไปในทางเดียวกัน โดยเชื่อว่า สินค้าที่เข้าข่ายคุณลักษณะความเป็นสินค้าสีเขียวจะต้องเป็นสินค้าที่มีจากกระบวนการผลิตตามธรรมชาติ ไม่ผ่านกระบวนการแปรรูปที่อาจมีการเจือปนสารสังเคราะห์หรือสารเคมีที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อร่างกาย หรือหากผ่านกระบวนการก็ควรจะต้องอยู่ในระดับต่ำที่สุด โดยแนวคิดของสินค้าสีเขียวมักถูกนำไปเชื่อมโยงกับการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น การอนุรักษ์พลังงาน การลดปริมาณขยะ อาหารทางเลือก สินค้าที่ผ่านการนำกลับมาใช้ซ้ำ หรือสินค้าที่ในกระบวนการผลิตมิได้สร้างหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ผักปลอดสารพิษที่ปลูก

โดยไม่ใส่สารเคมีบำรุงหรือปุ๋ย ที่นอกจากนั้นจะส่งผลดีต่อสุขภาพ และร่างกายแล้ว ยังส่งผลดีต่อสภาพแวดล้อมของดินและน้ำด้วย ด้วยเหตุนี้ ความนิยมในการจับจ่ายใช้สอย ณ ตลาดนัดสีเขียวก็ยังเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมบริโภค นิยมเกี่ยวกับการหาสินค้าและบริการมาตอบสนองความต้องการ เฉพาะของบุคคล และภายใต้บริบทของสังคมที่ผู้บริโภคอาจมีทางเลือกหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการดำรงชีพประจำวัน แต่โดยรวมไปถึงการปฏิบัติตนเป็น ‘ผู้บริโภคที่ประกอบด้วยจิตสำนึก’ ในการใส่ใจและรักษาสภาพแวดล้อมและสังคมให้น่าอยู่ด้วย

สำหรับปัญหาที่ยังพบเกี่ยวกับการจัดตลาดนัดสีเขียวแห่งนี้ ก็คือ ปัญหาของสภาพการจราจรภายในซอยที่อาจคับคั่งในช่วงที่มีลูกค้าเป็นจำนวนมาก รวมถึงที่จอดรถที่อาจรองรับได้ไม่เพียงพอ ในกรณีที่มีลูกค้าเข้ามาเป็นจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ ลูกค้าส่วนหนึ่งจึงมักแก้ปัญหาโดยการรีบไปตลาดตั้งแต่ช่วงเช้าเพื่อจะได้มีที่จอดรถว่างและคนไม่พลุกพล่านจนเกินไป นอกจากนี้ประเด็นนี้แล้ว การจัดการในเรื่องระเบียบของตลาดถือว่าเป็นไปได้ค่อนข้างดีและมีประเภทสินค้าที่เหมาะสมกับ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตลาด ดังที่กล่าวไว้ตั้งแต่ต้น กล่าวคือ ผู้บริโภคให้ความเชื่อมั่นในความสดใหม่ ใกล้ชิดกับธรรมชาติของสินค้าที่วางจำหน่าย รวมทั้งมีสินค้าบางชนิดที่เป็นสินค้าพิเศษหรือสินค้าประจำฤดูกาลที่ไม่มีจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าหรือซูเปอร์มาร์เก็ตสมัยใหม่ นอกจากนี้เสน่ห์ของตลาดในด้านความใกล้ชิด อธิบายของพ่อค้าแม่ค้ากับลูกค้า ความเพลิดเพลินที่เกิดขึ้นในการต่อรองราคาสินค้า และปฏิสัมพันธ์ความคุ้นเคยระหว่างลูกค้าที่สามารถพัฒนาไปเป็นเครือข่ายทางสังคมอีกลักษณะหนึ่ง จึงไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าสิ่งเหล่านี้เป็นจุดเด่นที่สำคัญยิ่งของตลาดนัดชุมชน

จากกรณีศึกษาของตลาดนัดสวนหลวง ร.9 ได้ก่อให้เกิดแนวปฏิบัติที่น่าสนใจสำหรับการพัฒนารูปแบบของตลาดนัดสีเขียวสำหรับคนเมืองในด้านของความพร้อมที่จะตลาดจะต้องนำเสนอสินค้าที่มีความสด สะอาด รสชาติเป็นที่ถูกปาก ถูกสุขอนามัย และที่สำคัญก็คือ เป็นสินค้าที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ และเอื้อประโยชน์ต่อร่างกาย ซึ่งมีมิติของความหลากหลายด้านสินค้าของตลาดนัดสีเขียวอาจมีได้ครอบคลุมเพียงด้านอาหารการกินเท่านั้น แต่โดยรวมไปถึงผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ที่เป็นมิตรกับสภาพแวดล้อมได้ด้วย เช่น ยาสระผม สบู่ ครีมทาผิวจากสมุนไพรหรือพืชธรรมชาติ อุปกรณ์ประดับหรือตกแต่งที่ปักอาศัยที่ผลิตมาจากวัสดุเหลือใช้ ต้นไม้ ดอกไม้ธรรมชาติที่ใช้ประดับสถานที่ และอาจมีสินค้าประเภทอื่นๆ รวมอยู่ด้วยก็ได้เนื่องจากผู้ซื้อเองก็อาจมีความต้องการซื้อสินค้าในหมวดอื่นๆ ด้วย นอกจากนี้ ยังมีข้อสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ ตลาดนัดแห่งนี้มีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างตลาดนัดสุขภาพและตลาดนัดหมู่บ้าน ด้วยเหตุที่ว่า ตลาดนัดสุขภาพที่มีการตั้งสถานที่ที่เป็นตลาดขึ้นมาอย่างชัดเจนอาจเป็นสิ่งที่ยังใหม่สำหรับบริบทสังคมไทย การผสมผสานที่ลงตัวนี้จึงมีส่วนช่วยทั้งในผู้ขายในการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจและผู้ซื้อที่ต้องการสินค้าสีเขียวเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ตลาดนัดสวนหลวง ร.9 จึงตอบโจทย์ที่เกิดขึ้นนี้ได้เป็นอย่างดี และยังเป็นตลาดที่คงให้ความสำคัญกับการใส่ใจคุณภาพการบริการ การรักษาความสะอาด การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพของผู้บริโภคคนเมืองยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

กองบรรณาธิการนิตยสารครัว. 2555. ‘เที่ยวตลาดสด: จับจ่ายเรียนรู้ เข้าสู่พื้นที่ทางสังคม สัมผัสวัฒนธรรมและชีวิตผู้คน’ นิตยสารครัว ปีที่ 18 ฉบับที่ 207 (80-93).

การบริหารจัดการโรงสีชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน
ตำบลเกวียนหัก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

Management of Community Rice-mill Factory Participating with People According to the Sufficiency Economy along with Local Knowledge for Sustainable Self Dependence of Rice-farmer
Community Enterprise at Tambon Kwean-hak Amphoe Khlung Chanthaburi Province

เดชา วงศ์แก้ว

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและอณูวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างโรงสีข้าวชุมชน 2) เพื่อการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชน แบบมีส่วนร่วม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหักมีการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนคือ จัดให้มีการประชุมการทบทวนของโครงการ ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตรวจสอบได้ เน้นให้ชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ การทบทวนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานโรงสีชุมชน มีกลไกเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนผลผลิตที่ได้จากโครงการวิจัยและจัดเวทีแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก พัฒนาและสร้างขีดความสามารถและสร้างศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าสินค้าของผลิตภัณฑ์ เช่น ออกแบบบรรจุภัณฑ์ข้าวสารเชิงพาณิชย์ จัดหาตลาดสินค้าการเกษตรรองรับผลผลิต สร้างและขยายเครือข่ายการวิจัย ประชาสัมพันธ์ผลสำเร็จของแผนงานวิจัยต่อเครือข่ายการวิจัยและหน่วยงานที่นำผลวิจัยไปใช้ จัดถ่ายทอดเทคโนโลยี เก็บรวบรวมข้อมูลความพึงพอใจในการอบรม ให้ความรู้การบริหารจัดการโรงสีชุมชน ประเมินผลของโครงการโดยวิธีการอบรมเสวนา

ผลการวิจัย พบว่าประการแรกเกษตรกรบางรายใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวส่งผลทำให้ปริมาณผลผลิตข้าวทางการเกษตรสูงขึ้นรวมทั้งลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกร

ประการที่สอง การเพิ่มรายได้โดยมีการจำหน่ายข้าวสารบรรจุถุงไปแล้วทั้งหมด 1,500 กิโลกรัม ราคา กิโลกรัมละ 22 บาท เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 33,000 บาท

ประการที่สาม ลดรายจ่ายโดยส่วนแรก นำข้าวสาร 20 กิโลกรัม ไปแลกเปลี่ยนกับปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจำนวน 50 กิโลกรัม โดยแลกเปลี่ยนข้าวสารไปแล้วเป็นจำนวน 1,500 กิโลกรัม คิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 33,000 บาท ได้ปริมาณปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจำนวน 74 กระสอบ แลกได้ที่เหลือจากการนำไปแลกเปลี่ยนกับปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพได้ การลดรายจ่ายส่วนที่สองเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนของสมาชิก คือ การนำข้าวเปลือกมาสีไว้รับประทานเองซึ่งเป็นไปตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข จำนวน 2,000 กิโลกรัม

จากผลงานวิจัยสามารถแก้ไขปัญหา คือ 1) ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก ที่ดำรงชีวิตพออยู่พอกิน สมควรแก่สภาพเป็นารสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ในระดับหนึ่ง 2) เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนดีขึ้นจากการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ทำให้เพิ่มรายได้และยังสามารถทำให้ชุมชนยกระดับชีวิต เศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม สมดุล มั่นคง ยั่งยืน รู้ รัก สามัคคี ทำงานอย่างมีความสุขได้ในระดับหนึ่ง 3) มีการพัฒนานำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชน โดยการจำหน่ายเชิงพาณิชย์ของบรรจุภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงขนาด 5 กก. ตราสินค้า “ข้าวสารเกวียนหัก”

คำสำคัญ : เศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงสีชุมชน การบริหารจัดการ การพึ่งพาตนเอง

Abstract

The objectives of this research are 1) to build community rice-mill factory, 2) to manage the community rice-mill factory participating with people according to sufficiency economy along with local knowledge, 3.) to train the Tambon Kwan-hak rice-farmer community enterprise to be sustainable self dependence. Research methodologies are consisted of preparation to meeting and reviewing the project with community, improvement of management system in both communities to be transparent, auditable in their own responsible, reviews the applications of sufficiency economy principles with infrastructure management of bio-organic fertilizer barn and rice-mill factory communities, linking and sharing the products and local knowledge from both communities, increasing effectiveness and quality to deal with industrial standards, developing ability and potential in value added of products such as package design of organic rice and bio-organic fertilizer, providing the markets for products, building and extending the research networks, public relating of the success of research to the networks and other organizations that use the research results, transfer of technology, collecting of satisfied evaluation data and evaluating the project success by seminar.

The results show that firstly, some farmers used bio-organic fertilizer instead of chemical fertilizer in rice field. Therefore, the amount of rice increased and the use of chemical fertilizer decreased dramatically. Secondly, incomes increased due to selling 1500 kg of rice packages with rate of 22 baht/kg, so gain amount of baht 33,000. Thirdly, reduce the expense by two methods, firstly exchanging 20 kg of rice with 50 kg of bio-organic fertilizer. The 1500 kg of rice changed to 74 sacks of bio-organic fertilizer, that is about baht 33,000. The remaining rice husk from milling can change to bio-organic fertilizer also. Secondly, reduce the family expense by keep 2,000 kg of rice to eat within family, that according to sufficiency economy principles (3 concerning and 2 conditions).

The results can solve the research problems, 1) building the strong communities of rice-mill factory of Baan-Kwain-Huk group and bio-fertilizer production of Baan-Sai-Nong group to be the role model of community in the province that agrees well with sufficiency economy principles according to his majestic the King's ideas. 2) improving the community economy in rising income by selling package of 5 kg organic rice and of 50 kg bio-organic fertilizer and furthermore, lifting up the living quality of community in many aspects including life, economy, social, environment, balance, stability, sustainability, knowledge, love, harmony and happiness 3) developing the local product to community commercial and industry by selling 5 kg package of rice in brand "Kao-San-Kwan-Hak".

Keywords : sufficiency economy, local knowledge, community saw-mill factory management

บทนำ

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตและส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก โดยที่ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่ทำรายได้ให้ประเทศปีละไม่ต่ำกว่า 65,000 ล้านบาท (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, 2556) และเป็นอาหารหลักประจำวันของคนไทย แต่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวกลับประสบปัญหาหาราคาข้าวตกต่ำและราคาปัจจัยการผลิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้รายได้ที่เกษตรกรได้รับไม่เพียงพอต่อการครองชีพ สำหรับโครงการเสริมที่นำจะนำมาใช้เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับข้าว โดยการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ จึงเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับเกษตรกรอีกทางหนึ่ง นอกจากการจำหน่ายข้าวเพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียว และเป็นการเพิ่มการจ้างงานและกระจายรายได้ในท้องถิ่นอีกด้วย ในส่วนของจังหวัดจันทบุรี ประกอบไปด้วย 10 อำเภอ มีพื้นที่ปลูกข้าว 26,550 ไร่ ผลผลิต 9,824 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) ซึ่งตำบลเกรียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี มีประชากร 4351 คน มีพื้นที่ทำการเกษตร 8,424 ไร่ (จันทบุรี, 2556) และเนื่องจากสภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มจึงมีความเหมาะสมในการทำนา โดยส่วนมากเกษตรกรจะปลูกข้าวหอมมะลิ 105 มีปริมาณผลผลิตเฉลี่ย 500 กก./ไร่ จากการสอบถามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกรียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่ายังต้องการ การสนับสนุนในเรื่องของเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตข้าวของกลุ่มเกษตรกรชาวนาและผลผลิตข้าวเปลือกเกือบทั้งหมดจะขายให้กับพ่อค้าคนกลาง ทำให้ราคาข้าวเปลือกไม่สูงตามความเป็นจริง โดยพ่อค้าคนกลางจะมารับซื้อข้าวขณะที่ยังเริ่มตั้งท้องเพราะทราบว่าชาวนาต้องการเงินไว้อใช้จ่ายในครอบครัว ขาดลานตากข้าวเปลือกของกลุ่มชุมชน จำเป็น

ต้องขายข้าวเปลือกให้กับพ่อค้าคนกลาง อีกทั้งชาวนายังต้องการซื้อปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูงในปริมาณที่มาก ทำให้ต้นทุนเพิ่มขึ้น ประกอบกับข้าวเปลือกที่ใช้ในการบริโภคต้องนำไปสีกับเครื่องสีข้าวส่วนบุคคลและวัสดุที่เหลือจากกระบวนการสีข้าวของเอกชน เช่น รำ ปลายข้าว จมูกข้าว และแกลบจะถูกโรงสีหักทั้งหมด และขาดการสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอันดีงามเก่าๆ เช่น การลงแขกเกี่ยวข้าว การบูชาพระแม่โพสพ การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เรื่องข้าวและปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ระหว่างปราชญ์ชาวบ้านของแต่ละพื้นที่ ขาดการใช้กระบือในการไถนา เพราะวิถีชีวิตในชุมชนเจริญอย่างรวดเร็วภายใต้กระแส โลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

จากปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยจัดทำโครงการจึงมีความสนใจที่จะสร้างโรงสีข้าวชุมชนขึ้นและบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนด้านเทคโนโลยีการแปรรูปผลผลิตแก่เกษตรกรที่ทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ ทั้งยังได้ รำ ปลายข้าว และแกลบไว้ใช้ประโยชน์อีกด้วย เพื่อเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรมีการพึ่งพาตนเองตามแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างโรงสีข้าวชุมชน
2. เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกรียนหักมีการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดของการวิจัย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชน ในทุกระดับทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ คือ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทำใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2552) โดยในงานวิจัยนี้ เศรษฐกิจพอเพียง คือ จะมีการแบ่งข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์ การสีไว้รับประทานและแบ่งปันกับเพื่อนบ้าน การแบ่งจำหน่ายข้าวเปลือกเพื่อนำเงินมาใช้ในครอบครัว และการแบ่งข้าวเปลือกเข้าร่วมโครงการแปรรูปจำหน่าย เป็นผลิตภัณฑ์ ความพอประมาณ คือ มีการแบ่งจำหน่ายข้าวเปลือก เพื่อนำเงินมาใช้ในครัวเรือนใน

สัดส่วนพอประมาณ และเข้าร่วมโครงการครอบครัวละ 5 เกวียน ความมีเหตุผล คือ ต้องมีพันธุ์ข้าวไว้ทำต่อไป ต้องมีรับประทานและแจกจ่ายญาติ พี่น้อง และต้องมีเงินไว้ใช้จ่ายในครอบครัว ความมีภูมิคุ้มกัน คือ ไม่ต้องซื้อข้าวสารมารับประทานเหมือนก่อน ทำให้ลดรายจ่าย เงื่อนไขความรู้ คือ ต้องมีความรอบรู้ เรื่อง การทำนาหว่าน นาดำ ต้องระมัดระวังเรื่องมอดกินข้าวเปลือกให้เสียหาย และต้องรอบคอบเรื่องการทำบัญชี งบดุล รายรับ-รายจ่าย เงื่อนไขด้านคุณธรรม คือ ต้องอดทน ขยันเฝ้าระวังการเก็บผลผลิต ต้องมีการแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้านเมื่อเหลือจากการรับประทาน และต้องซื่อสัตย์ สุจริต

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับข้าว ข้าว (*Oryza Sativa* L) มีแหล่งกำเนิดอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้าวเป็นผลผลิตทางเกษตรที่สำคัญของประเทศกำลังพัฒนา และเป็นอาหารหลักของประชากรมากกว่าครึ่งโลก การเพาะปลูกข้าวสามารถทำได้ตลอดปี โดยการปลูกในที่ชื้นแฉะและมีน้ำขัง ปัจจุบันมีพันธุ์ข้าวประมาณ 20 สกุล ข้าวที่มีการปลูกอย่างแพร่หลาย คือ *Oryza sativa* L.

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ข้าวที่เพาะปลูกมาก คือ Japonica, Indica และ Javanica ในประเทศอินโดนีเซีย สำหรับประเทศไทย เป็นแหล่งสำคัญของการผลิตข้าวสู่ตลาดโลก โดยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวสารเจ้ามากกว่า 4 ล้านตัน คิดเป็นมูลค่ามากกว่า 4 หมื่นล้านบาท (ข้าว, 2556)

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับโรงสีข้าว โรงสีข้าวมีบทบาทสำคัญในการแปรรูปข้าวเปลือกจากชาวนาไปเป็นข้าวสารเพื่อขายให้แก่ผู้บริโภค โดยอาศัยระบบกลไกทางตลาด จากสถิติของกรมโรงงานอุตสาหกรรมเมื่อ ปี พ.ศ. 2535 ประเทศไทยมีโรงสีทั้งหมดตั้งแต่ขนาดเล็ก คือ 10 เกวียน/วัน ถึงขนาดใหญ่ 200 เกวียน/วัน รวมกันประมาณ 4,000 โรง กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย จังหวัดที่มีโรงสีมากที่สุดจะเป็นจังหวัดทางภาคอีสาน รองลงมาคือ ภาคกลาง ภาคเหนือและภาคใต้ ตามลำดับ โดยโรงสีข้าวส่วนมากจะเป็นโรงสีขนาดเล็ก ที่มีกำลังการผลิตไม่เกิน 50 เกวียน/วัน (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2554)

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับเครื่องสีข้าวชุมชน สำหรับหมู่บ้านในชนบท ภาควิชาเกษตรกลวิธาน คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาเครื่องสีข้าวกลิ้งขนาดเล็กที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกร โดยออกแบบให้ใช้ต้นกำลังต่ำ สามารถลดการสูญเสียจากการแตกหักระหว่างการสี ทำให้ได้ข้าวสารที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถนำไปส่งเสริมให้โรงงานผลิตเพื่อจำหน่ายให้เกษตรกรใช้ในท้องถิ่นได้ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2554)

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ เป็นการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดการประหยัดทรัพยากร โดยเน้นความคุ้มค่า และก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด แต่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด เป็นการประเมินต้นทุนเทียบกับผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุน ในการประเมินค่าใช้จ่ายของการสร้างเครื่องและการสีข้าวเป็นดังนี้ ค่าใช้จ่ายเริ่มต้น (First cost) คือ ค่าใช้จ่ายสำหรับลงทุนเริ่มต้น เช่น เครื่องจักร ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ (Operating cost) คือ ค่าใช้จ่ายที่ต้องเตรียมไว้ เพื่อดำเนินการกับทรัพย์สินที่ต้องลงทุนไป เพื่อให้เกิดผลผลิต แบ่งเป็น ค่าใช้จ่ายเริ่มต้น (Fixed cost) คือ ค่าใช้จ่าย ที่คงที่ไม่แปรไปตามปริมาณผลิต เช่น ค่าเสื่อมราคา ค่าเสียโอกาสของทุนในเครื่องสีข้าว ค่าใช้จ่ายผันแปร (Variable cost) คือ ค่าใช้จ่ายที่แปรไปตามปริมาณผลิต เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะแปรเปลี่ยนตามปริมาณข้าวเปลือกที่นำมาสีเป็นข้าวสาร

ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการสีข้าวเปลือก หาได้จากสมการที่ 1

$$AC = FC + VC \quad (1)$$

เมื่อ AC = ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการสีข้าวเปลือกต่อปี (บาท/ปี)

FC = ค่าเสื่อมราคาของเครื่องสีข้าว (D) + ค่าเสียโอกาสในการลงทุน (R)

VC = ค่าจ้างแรงงาน (W) + ค่าไฟฟ้า (E) + ค่าบำรุงรักษา (M)

โดยที่ ค่าเสื่อมราคา (คิดวิธีเส้นตรง) หาได้จากสมการที่ 2

$$D = \frac{P - S}{L} \quad (2)$$

ค่าเสียโอกาสในการลงทุน หาได้จากสมการที่ 3

$$R = \frac{P + S}{2} \times j \quad (3)$$

เมื่อ P = ราคาซื้อหรือสร้างเครื่องสีข้าว (บาท)

L = อายุการใช้งานเครื่องสีข้าว (สิบกหรณ้อย) = 10 ปี

S = ราคาเครื่องเมื่อครบ 10 ปี = 0.1 P (บาท)

D = ค่าเสื่อมราคาต่อปี (บาท/ปี)

R = ค่าเสียโอกาสในการลงทุนต่อปี (บาท/ปี)

i = อัตราดอกเบี้ย 5.75% ต่อปี

(เมื่อเดือนสิงหาคม 2554)

จุดคุ้มทุน (Break even point, BEP) ใช้สมการที่ 4

$$BEPS = FC / (SUU - VCU) \quad (4)$$

เมื่อ BEPS = จุดคุ้มทุน (หน่วย)

FC = ค่าใช้จ่ายคงที่ (บาท)

SUU = ราคาขายต่อหน่วย (บาท/หน่วย)

VCU = ค่าใช้จ่ายแปรผันต่อหน่วย (บาท/หน่วย)

ระยะเวลาในการคืนทุน หาได้จากสมการที่ 5

$$PBP = MC / P \quad (5)$$

เมื่อ PBP = ระยะเวลาในการคืนทุน (ปี)

MC = ค่าใช้จ่ายในการสร้างเครื่อง (บาท)

P = กำไร (บาท/ปี) (ไพบุลย์ แยมเนียน, 2543)

ในการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์มีสมมุติฐานของการลงทุน ดังนี้

1. ราคาผลิตภัณฑ์คงที่ ฉะนั้นรายได้การวิเคราะห์จะเป็นเส้นตรง
2. ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้หมดไม่ว่าจะผลิตเท่าไร
3. อัตราดอกเบี้ยคงที่
4. ต้นทุนคงที่และต้นทุนแปรผันแยกออกจากกันได้ชัดเจน
5. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่มีผลต่อราคาผลิตภัณฑ์
6. นโยบายระดับบริหาร วิทยาการ และประสิทธิภาพของการดำเนินงานไม่เปลี่ยนแปลงไป

3. วิจัยที่เกี่ยวข้อง

กลุ่มวิจัยวิศวกรรมหลังการเก็บเกี่ยว สถาบันวิจัยเกษตรวิศวกรรม กรมวิชาการเกษตร ได้ออกแบบและพัฒนาประสิทธิภาพเครื่องสีข้าวขนาดเล็กแบบลูกหินขัดสีและแบบแกนโลหะ โดยแบบลูกหินขัดสีจะเป็นลูกหินเดี่ยว ใช้มอเตอร์ไฟฟ้า 3 แรงม้าเป็นต้นกำลัง มีความเร็วของลูกหินขัดสี 9.5 เมตร/วินาที ราคาประมาณ 40,000 บาท จุดคุ้มทุนของการใช้เครื่อง 626 ชั่วโมง/ปี สามารถสีได้ข้าวสารรวม 65.2 เปอร์เซ็นต์ โดยมีอัตราการสี 87 กก./ชั่วโมง ส่วนเครื่องสีข้าวขนาดเล็กแบบแกนโลหะ ใช้มอเตอร์ไฟฟ้าขนาด 1.5 แรงม้าเป็นต้นกำลัง มีความเร็วของลูกหินขัดสี 4.56 เมตร/วินาที จะได้ต้นข้าวเฉลี่ยประมาณ 53 เปอร์เซ็นต์

ฝ่ายวิจัยและฝึกอบรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ทำการออกแบบ และสร้างหลักการทำงานของเครื่องใช้พลังงานจากมอเตอร์ ขนาด 2 แรงม้า ใช้แรงดันไฟฟ้า 220 โวลต์ ลูกยาง 2 ตัว ซึ่งสามารถสีข้าวกล้องได้ 40 กิโลกรัมต่อชั่วโมงและสามารถแยกข้าวเปลือกออกจากข้าวกล้องได้ ซึ่งจะช่วยประหยัดเวลาและทุนแรงซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรในชนบทและช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทให้ดีขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการโรงสีชุมชน แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาโครงการการบริหารจัดการโรงสีชุมชน แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

2. ออกแบบจัดจ้าง สร้างเครื่องสีข้าว และสร้างเครื่องสีสุญญากาศและไม่สุญญากาศให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก เพื่อให้เกิดการรวมตัวของสมาชิกภายในชุมชน โดยการระดมสมองร่วมกันวางแผน

3. ทำการเก็บรวบรวมสมาชิกชาวตำบลเกวียนหักกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก เพื่อให้ชาวนานำผลผลิตข้าวเปลือกเข้าสู่โรงสีข้าวชุมชน ปีละไม่น้อยกว่า 15 ตันข้าวเปลือก

4. ออกแบบโลโก้บรรจุภัณฑ์ข้าวสารขนาด 5 กก. และดำเนินการผลิตเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชน โดยการออกแบบสอบถามระดมความคิดเห็นการวางแผนการออกแบบโลโก้ สีและรายละเอียดให้มีความเหมาะสมกับพื้นที่ รวมทั้งเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ที่แตกต่างจากกลุ่มชาวนา ผู้ใหญ่บ้าน เทศบาลตำบลเกวียนหัก และปราชญ์ชาวบ้านที่เสนอรูปเกวียนในความเป็นตำนานของหมู่บ้านเกวียนหักตำบลเกวียนหัก

5. วิเคราะห์ผลเชิงเศรษฐศาสตร์ โดยจะมุ่งเน้นวิเคราะห์ 3 ด้านคือ ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการสีข้าวต่อปี จุดคุ้มทุนของเครื่องจักร และระยะเวลาในการคืนทุนของเครื่องจักร

6. ให้ความรู้การบริหารแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านไทรนอง เพื่อการพัฒนาไปสู่การส่งเสริมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนและโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

7. ถ่ายทอดเทคโนโลยีการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลเกวียนหัก อำเภอลำทะเมนชัยและโรงปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหักและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านไทรนอง ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ติดตาม-ประเมินผลการน้อมนำแนวพระราชดำริในการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสืบสานปรับใช้และขยายผลให้สมาชิกชาวนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหักและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านไทรนองโดยวิธีการเสวนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงสีชุมชน แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดจันทบุรี พบว่า

1. ผลการบริหารจัดการโรงสีชุมชนโดยเข้าศึกษาโครงการอยู่ดีมีสุข อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ได้เห็นตัวอย่างวิธีการบริหารงานของกลุ่มชุมชนและตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ซึ่งจากการได้เข้าศึกษาดูงานมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องของการออกแบบบรรจุภัณฑ์โดยทางกลุ่มโครงการอยู่ดีมีสุข อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เสนอว่าทางกลุ่มยังขาดความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน แต่มีข้อดีคือมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกรียนหักได้นำเอาแนวทางต่างๆ มาประยุกต์ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวตำบลเกรียนหัก

2. ผลการออกแบบจัดจ้าง สร้างเครื่องสีข้าว และสร้างเครื่องสีสุญญากาศและไม่สุญญากาศ พบว่าได้มีการติดตั้งเครื่องสีข้าว โดยการมีส่วนร่วมกับชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นจากเทศบาลตำบลเกรียนหักควบคุมการติดตั้ง และทดลองระบบการทำงานของเครื่องสีข้าว ซึ่งสามารถสีข้าวเปลือกได้ไม่น้อยกว่า 200 กิโลกรัมข้าวเปลือก/ชั่วโมง ให้เป็นข้าวกล้องและข้าวขาว มีระบบทำความสะอาดข้าวเปลือก แยกปลายข้าว แยกรำและแยกแกลบในตัว มีระบบปรับความขาวของข้าวได้ตามต้องการ มีระบบลำเลียงข้าวขึ้นด้านบนเครื่องเพื่อสะดวกในการเทข้าวเปลือก มีแผงควบคุมระบบไฟฟ้าของเครื่อง ใช้ระบบไฟฟ้า 220 โวลต์ ขนาดกว้าง 147 cm. x ยาว 150 cm. x สูง 260 cm. และใช้ระบบลูกยาง 3 ลูก กะเทาะข้าวเปลือก และออกแบบจัดจ้างสร้างเครื่องสีสุญญากาศ จากห้างหุ้นส่วนจำกัด วิน วิน แพ็คเกจจิ้ง จำนวน 2 เครื่อง และผลความพึงพอใจในการออกแบบจัดจ้างสร้างเครื่องสีข้าวร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกรียนหักมีการสำรวจความพึงพอใจ 5 ระดับ พบว่าอยู่ในระดับความพึงพอใจมากโดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.14 สอบถามความพึงพอใจการออกแบบจัดจ้างเครื่องสีสุญญากาศและไม่สุญญากาศอยู่ในระดับความพึงพอใจมากโดยมีค่าคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 4.26

3. ผลการวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์ จะพบว่า ค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นในการสีข้าวต่อปีประมาณ 925,189.50 บาท/ปี ซึ่งเมื่อคิดเป็นต้นทุนการสีข้าวบรรจุถุง 5 กิโลกรัม จะเท่ากับ 93.67 บาท ซึ่งเมื่อตั้งราคาขาย 110 บาท/ถุงจะได้กำไร 16.33 บาท/ถุง จุดคุ้มทุนของเครื่องจักร 12,930.35 กิโลกรัม/ปี และระยะเวลาในการคืนทุน 1 ปี 7 เดือน

4. ผลการรวบรวมสมาชิกชาวบ้านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกรียนหัก เพื่อให้ชาวบ้านนำผลผลิตข้าวเปลือกเข้าสู่โรงสีข้าวชุมชน พบว่า สมาชิกชาวบ้านแรกเข้าได้จำนวน 22 ท่าน มีพื้นที่ทำนาในกลุ่มสมาชิก 531 ไร่ มีผลผลิตข้าว 571.3 ตัน/ปี ซึ่งการรวมกลุ่มในการนำข้าวเปลือกเข้าร่วมโครงการยังไม่ประสบความสำเร็จ พบว่ามีการนำข้าวเปลือกมาสีกับเครื่องสีข้าวโดยเฉลี่ย 600 กิโลกรัมข้าวเปลือก/วัน เนื่องจากไม่ได้มีการวางแผนการเก็บ

ข้าวเปลือกเพื่อร่วมโครงการจึงมีปริมาณที่น้อยมาก อีกทั้งชาวบ้านในปัจจุบัน ภาระหนี้สินมาก ทำให้ต้องใช้เงินภายในครอบครัว

5. ผลการออกแบบโลโก้บรรจุภัณฑ์ข้าวสารขนาด 5 กก. และดำเนินการผลิตเพื่อนำไปสู่การใช้ประโยชน์ เชิงพาณิชย์ และอุตสาหกรรมชุมชน พบว่าได้โลโก้บรรจุภัณฑ์ข้าวสาร 5 กก. แบบสุญญากาศและไม่สุญญากาศและดำเนินการผลิต โดยมีระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.4162 ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงโลโก้บรรจุภัณฑ์ข้าวสารแบบสุญญากาศและไม่สุญญากาศขนาด 5 กก.

6. ผลการให้ความรู้การบริหารแก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกรียนหัก เพื่อการพัฒนาไปสู่การส่งเสริมการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนพบว่าเรื่อง “การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพโดยการมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” กลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกรียนหัก สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม โดยการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วม และแนวทางในการบริหารการตลาด และการจัดการถ่ายทอดเทคโนโลยีร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความเชื่อมโยง ระหว่างปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพกับแกลบ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกรียนหักและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านไทรนองเรื่อง “การส่งเสริมอุตสาหกรรมชุมชนและการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์” พบว่า สามารถนำแนวคิดที่ได้รับไปวางแผนการจัดวางผลิตภัณฑ์ตามพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งวิธีสร้างแรงจูงใจลูกค้าให้สนใจผลิตภัณฑ์และปริมาณการผลิตที่เหมาะสมในแต่ละครั้ง โดยมีระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการบรรยายอยู่ในระดับมากที่สุดค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.2599 และเรื่อง “การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน” พบว่า สามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนา ควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยมีระดับความพึงพอใจเกี่ยวกับการบรรยายอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.3450

7. ถ่ายทอดเทคโนโลยีการบริหารจัดการโรงสีข้าวชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง ร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนอง ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพง จังหวัดจันทบุรี พบว่าได้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีและสร้างเครือข่ายความร่วมมือวิจัยจากหน่วยงานภาครัฐ และได้มีการลงนามเป็นพยานข้อตกลงแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์ระหว่างกลุ่ม มีหน่วยงานภาครัฐเข้าตรวจสอบให้การบริหารงานโปร่งใส รวมทั้งกำหนดพื้นที่การจัดวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทั้งสองตำบลด้วย

8. ผลการติดตาม-ประเมินผล

8.1 การวิเคราะห์กิจกรรมงานวิจัยโดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (3 ห่วง 2 เงื่อนไข) พบว่า

ด้านความพอประมาณ พบว่ามีความเหมาะสมกับจำนวนไร่ที่ทำโดยพื้นที่ปลูกข้าวจำนวน 531.2 ไร่คิดเป็น 30% ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด ความเหมาะสมกับจำนวนบุคคลในครัวเรือน ซึ่งมีประชากร 4,560 คน หรือ 1,757 ครัวเรือน มีความต้องการบริโภคข้าว 289 ตัน/ปี ทำพันธุ์ 25.3 ตัน ขยายโรงสีเอกชน 248 ตัน และนำเข้ารวมโครงการ 15.7 ตัน มีการแบ่งข้าวเปลือกเพื่อนำเงินมาใช้ในครัวเรือนในสัดส่วนพอประมาณ กล่าวคือ มีการจำหน่ายข้าวเปลือกบางส่วนจากผลผลิตทั้งหมดแล้วนำส่วนหนึ่งเข้าร่วมโครงการ

ด้านความมีเหตุผล กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการจัดเก็บข้าวไว้ทำพันธุ์ 25.3 ตัน มีการนำข้าวมาสีเพื่อรับประทาน ประมาณ 500-600 กก./สัปดาห์ มีการนำข้าวเปลือกที่เหลือจากการจำหน่ายเข้าโครงการบรรจุถุงจำหน่ายเป็นการหารายได้อีกทางหนึ่ง และมีการประชุมวางแผนการจัดหารายได้ให้กับกลุ่มสมาชิก

ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีการแบ่งข้าวเปลือกไว้ทำพันธุ์โดยเผื่อไว้ 100% เพราะอาจจะรับผลกระทบหว่านข้าวไม่ติด ไม่ต้องซื้อข้าวสารมารับประทานเหมือนก่อนทำให้ลดรายจ่าย ซึ่งเดิมชาวนาขายข้าวเปลือกจนหมด แล้วนำเงินไปซื้อข้าวสารมารับประทานแทน ป้องกันการจำหน่ายหมดจะไม่มีไว้เข้าร่วมโครงการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวกล้องหรือข้าวสารซึ่งให้ผลตอบแทนมากกว่า มีการป้องกันการผลิตที่วัตถุดิบข้าวเปลือกหมดเร็วไม่พอต่อการจำหน่าย และมีการป้องกันข้าวเปลือกที่สีเป็นแกลบ ส่งไปแลกเปลี่ยนเป็นปุ๋ยกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพบ้านไทรนองไม่เพียงพอ

เงื่อนไขความรู้ มีการปรึกษาหารือสูตรปุ๋ยที่เหมาะสมกับพื้นที่นาข้าว เพื่อเป็นการสร้างเงื่อนไขความรู้เรื่องการทำนาหว่านนาดำ และวิธีการเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณมากขึ้น มีการเก็บข้าวเปลือกไว้ที่ตนเองก่อนเพื่อลดพื้นที่ในการจัดเก็บ และข้าวเปลือกมีความชื้นไม่เกินที่กำหนดโดยการตากข้าวเปลือกในลานตากสามารถใช้งานและบำรุงรักษาเครื่องสีข้าวได้เอง มีการใช้บรรจุภัณฑ์ข้าวสารตราเกวียนหักทำการทดลองตลาด มีการจัดทำบัญชี ขอบคุ

ลข่ายรับ-รายจ่าย มีการระมัดระวังเรื่องความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่างๆ เช่น คุณภาพสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน

เงื่อนไขคุณธรรม พบว่ามีความซื่อสัตย์ อดทนต่อการทำนา และการเปลี่ยนทัศนคติของชุมชนต่อความสะอาด สบาย อดทนรอการเก็บผลผลิต มีความซื่อสัตย์ สุจริต คือมีความซื่อสัตย์ต่อลูกค้าและสมาชิกกลุ่มโดยมีการจดบันทึกการนำข้าวที่เข้ามาสีโดยระบุจำนวนกระสอบที่สี มีการนำปลายข้าวและจมูกข้าวไปเลี้ยงเด็กเล็กอนุบาลของชุมชนเทศบาลตำบลเกวียนหัก อีกทั้งมีการนำแกลบไปแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตปุ๋ยบ้านไทรนอง เพื่อนำปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพมาใส่ในนาข้าว

8.2 การสร้างความยั่งยืนของชุมชนการพัฒนาอาชีพ โดยการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แก้ไขปัญหาคาความยากจนในปัจจุบันแนวโน้มปัญหาความยากจนของชุมชนเริ่มลดลง โดยความยากจนในที่นี้ หมายถึงการมีรายได้พอใช้รายจ่ายจนไม่ถึงขั้นต้องกู้หนี้ยืมสินจากผู้อื่นมาใช้จ่าย ในการดำเนินงานวิจัยพบว่าชีวิตประจำวันอันเนื่องมาจากการตกเป็นเหยื่อของลัทธิบริโภคนิยม วัตถุนิยมอย่างไร้ขอบเขตจำกัดลดลง ตามแนวความคิดของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ขั้นคือ

ขั้นที่ 1 พอมีพอกิน เป็นการผลิตเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรกตั้งข้อความที่ว่า “กินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกทุกอย่างที่กิน” พึ่งเงินให้น้อยที่สุด อะไรเป็นสิ่งที่สามารถผลิตเองได้ ซึ่งก็คือ การพึ่งตนเองได้ โดยค่อยๆ พิจารณาทำทีละอย่าง ลดรายจ่ายลง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก ชุมชนบ้านเกวียนหักมีอาชีพเป็นชาวนาปลูกข้าวมีโรงสีเป็นของตนเอง นำข้าวที่ชุมชนปลูกมาสีและนำกลับไปบริโภค โดยวัสดุที่เหลือจากการสีข้าวที่มีมูลค่า สามารถนำมาทำให้เกิดประโยชน์ได้ เช่น แกลบ รำ ปลายข้าว นำมาเป็นทุนเพื่อพัฒนาโรงสีของชุมชนเองต่อไป การกระทำเช่นนี้ก่อให้เกิดความสุขใจ รู้จักอดทนซึ่งก็คือการฝึกธรรมะให้กับตนเอง รู้จักคำว่า “พอ” ไม่โลภมาก ชีวิตก็มีความสุข ซึ่งอย่างน้อยก็เป็นความสุขจากการไม่สร้างหนี้เพิ่ม และมีความสุขจากการผูกมิตรไมตรีกับเพื่อนบ้านใกล้เคียงโดยการแบ่งปัน

ขั้นที่ 2 อยู่ดีกินดี เป็นขั้นของการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนและในสังคมใกล้เคียงเข้าด้วยกัน เพื่อก่อให้เกิดพลังเพื่อก่อให้เกิดการผลิต เพื่อบ่มไปสู่เศรษฐกิจชุมชน ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด การแปรรูปวัตถุดิบของชุมชนให้เป็นสินค้าและบริการ เพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น เช่น ชุมชนบ้านเกวียนหักนำข้าวสารที่สีเอง เหลือจากการบริโภคจึงนำมาบรรจุถุงออกจำหน่ายเพื่อหารายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว

ขั้นที่ 3 มั่งมี ศรีสุข เป็นขั้นการดำเนินธุรกิจชุมชนโดยเกิดพลังสร้างสรรค์จากเครือข่ายที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกันร่วมมือกันทำกิจกรรมผลิตและการจำหน่ายเพื่อก่อให้เกิดอำนาจในการต่อรองในทุกๆ เรื่อง โดยที่ประชาชนในชุมชนและในสังคม

ต้องเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเอง โดยชุมชนบ้านเกวียนหัก เป็นเจ้าของโรงสีชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดความมั่งมี ศรีสุขขึ้นต่อไป คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงคือ เวลาที่ทำวิจัยน้อยเกินไป อาจจะยังไม่เห็นผลสัมฤทธิ์เป็นรูปธรรมไม่ครบ สมาชิกทุกคนที่มีสถานภาพพออยู่พอกินสมควรแก้สภาพของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ ซึ่งระดับความเสี่ยงสูง แนวทางการแก้ไขที่คณะผู้วิจัยเตรียมป้องกันไว้คือ แต่งตั้งคณะกรรมการติดตามการนำแนวพระราชดำริมาประยุกต์ใช้กับแผนงานวิจัย/ประชุมเพื่อตรวจสอบติดตามการใช้งบประมาณ แล้วสรุปวิเคราะห์การดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน/มีการติดตามผลการดำเนินงานแนวพระราชดำริมาประยุกต์ใช้กับสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งสอง แม้ว่าการวิจัยจะปิดโครงการแล้วก็ตาม/เผยแพร่คุณงามความดีของสมาชิกที่ประสบความสำเร็จให้ประชาคมได้รับทราบ

สรุปผลและอภิปราย

งานวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการโรงสีชุมชน แบบมีส่วนร่วม ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรีสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะโดยการนำแนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหักดำรงชีวิตพออยู่พอกินสมควรแก้สภาพ เป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จากกระแสพระราชดำรัส คณะผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานวิจัยโครงการการบริหารจัดการโรงสีชุมชน แบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้โครงการนี้อยู่อย่างยั่งยืนและสามารถบริหารจัดการโดยชุมชน บริหารเอง สร้างความเข้มแข็งรูปแบบของชุมชนบริหารจัดการชุมชน เห็นถึงวิสัยทัศน์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งมีพระราชกรณียกิจด้านการบริหารจัดการข้าว มีพระราชดำรัสแก่บุคคลคณะต่างๆ หลายครั้งในการสนับสนุนให้มีการนำกระแสพระราชดำรัสที่เกี่ยวกับข้าวและเกษตรอินทรีย์ ดังนั้นผู้วิจัยได้นำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในโครงการ โดยการออกแบบเป็นเมทริกซ์เศรษฐกิจพอเพียงทำให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพแทนการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าว ส่งผลทำให้ปริมาณผลผลิตข้าวทางการเกษตรสูงขึ้นรวมทั้งลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีของเกษตรกร และ

ลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในครัวเรือนอีกด้วย ผลผลิตข้าวสารบรรจุถุงมีการแลกเปลี่ยนและจำหน่ายให้ทางสมาชิกแล้ว ยังจำหน่ายในร้านค้าต่างๆ ภายในหมู่บ้าน เป็นการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มอีกด้วย แนวทางการวิจัยดังกล่าวเมื่อสิ้นสุดโครงการ การเสวนาประชุมพูดคุยถึงการบรรจุถุงข้าวสารมีการวางแผนการดำเนินงานรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา เพื่อนำเข้าโครงการและเรื่องผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก มีการสีเป็นข้าวสารแล้วทั้งหมดตั้งแต่เริ่มโครงการจำนวน 5,000 กิโลกรัมเป็นเงิน 110,000 บาท ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ การเพิ่มรายได้โดยมีการจำหน่ายข้าวสารบรรจุถุงไปแล้วทั้งหมด 1,500 กิโลกรัม กิโลกรัมละ 22 บาท เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 33,000 บาท ส่วนที่สองเป็นการลดรายจ่ายโดยนำข้าวสาร 20 กิโลกรัม ไปแลกเปลี่ยนกับปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจำนวน 50 กิโลกรัม โดยแลกเปลี่ยนข้าวสารไปแล้วเป็นจำนวน 1,500 กิโลกรัม คิดเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 33,000 บาท ได้ปริมาณปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพจำนวน 74 กระสอบ และส่วนที่สามเป็นการลดรายจ่ายในครัวเรือนคือการนำข้าวเปลือกมาสีไว้รับประทานเป็นไปตามหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข จำนวน 2,000 กิโลกรัม ทำให้การดำเนินงานโครงการวิจัยมีความเชื่อมโยงอย่างชัดเจนเพิ่มขึ้น และจะเห็นการคิดราคาข้าวสารถุงละ 110 บาท เป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาของท้องตลาดซึ่งอยู่ในช่วงของระยะเวลาของการทำวิจัยนั้น คิดจากราคาประเมินต้นทุนการรับจำนำข้าวเปลือก 9,500 บาท หากซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายราคารับจำนำข้าวสูงขึ้นในราคา 15,000 บาท ทำให้อาจจะเกิดผลกระทบต่อโครงการวิจัยในเรื่องของราคาไม่มีความยั่งยืน โดยทางคณะผู้วิจัยและคณะกรรมการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหักได้วางแผนการแก้ไขโดยคาดว่า อาจปรับราคาขายข้าวสารบรรจุถุงให้สูงขึ้นและพิจารณาถึงแหล่งจำหน่ายให้มากขึ้นตามความเหมาะสมต่อไปและผลการวิจัยด้านการบริหารจัดการโรงสีชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชนตำบลเกวียนหัก ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี การบริหารจัดการโรงสีชุมชนจากอดีตที่ชาวนาต้องพบกับความยากลำบาก ได้เห็นวิถีชีวิตการทำงานเคียงคู่รุ่นปู่ย่าตายายมาจนถึงรุ่นของตนเองจากอดีตที่มีคำกล่าวที่ว่า “ชาวนานั่นทำนาปรังเหลือแต่ซังกับหนี่ ทำนาปีก็เหลือแต่หนี่กับซัง” หากเป็นเช่นนั้นชาวนาก็คงไม่เหลืออะไรเลย เพราะชาวนาต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งข้าวเปลือกไปขาย ต้องเสียทั้งค่าน้ำมัน ค่าแรงงาน ข้าวเปลือกที่จะขายก็ไม่ได้ราคา และเมื่อได้เงินมาก็ต้องนำมาซื้อข้าวสารกลับไปบริโภคในราคาที่สูง ไม่ได้บริโภคข้าวที่ตนเองผลิต สรุปผลว่าปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก ได้มีโรงสีข้าวชุมชนและมีการบริหารจัดการด้วยตนเอง จนสร้างรายได้ ลดรายจ่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจ

ชุมชนข้าวชุมชน ตำบลเกวียนหัก และชาวนาบริเวณใกล้เคียงที่ไม่ต้องเสียค่าขนส่งเอาข้าว ไปขายระยะทางไกล รวมทั้งยังเป็นแหล่งจำหน่ายข้าวสารให้กับชุมชนใกล้เคียงได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาดทั่วไปโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือมีความพอประมาณทำให้เกิดความพอดีกับการแบ่งข้าวเปลือกเข้าร่วมโครงการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ข้าวกล้องและข้าวสารของกลุ่มมีปริมาณข้าวที่เข้าร่วมโครงการ มีเหตุผล กล่าวคือต้องคำนึงถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง ข้าวต้องมีไว้รับประทานเพียงพอไว้ทำพันธุ์เพียงพอ ไว้จำหน่ายข้าวเปลือกบางส่วนหลังปิดโครงการวิจัยพบว่าทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนกลุ่มวิสาหกิจข้าวชุมชนตำบลเกวียนหักที่ดำรงชีวิตพออยู่พอกิน สมควรแก่อดีตภาพ เป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนดีขึ้น จากการเพิ่มรายได้การจำหน่ายเชิงพาณิชย์ของบรรจุก้อนข้าวบรรจุก้อนขนาด 5 กก. และยังสามารถทำให้ชุมชนมี ชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สมดุล มั่นคง ยั่งยืน รู้รักสามัคคี ทำงานอย่างมีความสุขที่ดีขึ้นมีการพัฒนานำไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรมชุมชนโดยภาครัฐนำองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนภาคเอกชนร่วมจัดทำตลาด เพื่อรองรับการผลิตแบบอุตสาหกรรมชุมชนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดให้ชุมชนเป็นสถานที่ แหล่งวิชาการและวิชาชีพที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาข้าว การเชื่อมโยงระหว่างชุมชน และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ สถานที่ที่ทัศนศึกษาดูงานของผู้ที่สนใจและบุคคลทั่วไปเพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
2. วิจัยการเชื่อมโยงชุมชนในกลุ่มอาชีพอื่นจากชุมชนใกล้เคียงให้มากขึ้น เพื่อเสริมความเข้มแข็งของชุมชน การดำเนินงานวิจัยควรมีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นต่อไป
3. วิจัยเชิงสำรวจพื้นที่ที่เหมาะสมกับโครงการวิจัยและการพิจารณาถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่มีต่อโครงการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการโครงการให้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. 2554. ข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรม. เข้าถึงได้จาก : <http://www2.diw.go.th/factory/tumbol>. (25 ธันวาคม 2556).
- กลุ่มวิจัยวิศวกรรมหลังการเก็บเกี่ยว สถาบันวิจัยเกษตรวิศวกรรม กรมวิชาการเกษตร, 2548.
- ข้าว. 2556. ข้าว. เข้าถึงได้จาก : <http://th.wikipedia.org/wiki/ข้าว>. (14 มกราคม 2557).
- จันทบุรี. 2556. จังหวัดจันทบุรี. เข้าถึงได้จาก : <http://www.th.wikipedia.org> (1 มกราคม 2557).

Review of Determinants of Employee Engagement in Service Industry

Supaporn Prasongthan Chokchai Suwetwattanakul, Ph.D.

Faculty of Humanities, Kasetsart University and The Graduate School of Tourism Management,
The National Institute of Development Administration

Abstract

As the emerging of human capital management, a concept of employee engagement has expanded increasingly among organizations, consulting firms and practitioners due to the positive related to both individual and organizational performance. Even though the employee engagement has become the attention-grabbing construct, there are a few researches about determinant of employee engagement. This paper scrutinized the determinant factors base on the repeatedly of indicative publication and also the significance of research results. As the result, there are nine determinants that predicted employee engagement in service industry separated into two main constructs; job resources and personal resources. The job resources consisted of six determinants based on analysis of motivation toward the employees' perception. There are three determinants that have been reviewed particularly relevant to work-related aspects of personality, self-evaluation, and attitudes toward employee engagement

Keywords : Employee Engagement, Determinants, Job resources, Personal resources

Introduction

In the era of Globalization, a world has become smaller with diversification and territorial integrations, things are incredibly rapid and revolutionary change due to many converging forces e.g. technology, transnational corporations, new methods of communication and information and economic integration. The policy makers and organizations are being forced to modify their styles, structure, strategy and values in order to catch up with these changing conditions. Human resource department has gradually become an important component that acting as the change agent supported an organizational success. Over the past decade the term of “Human Capital” has been introduced and adverted by academic scholar and researcher and referred as “the skills and capacities that reside in people and that are put to productive use—can be a more important determinant of its long term economic success than virtually any other resource” (World Economic Forum, 2013). However, the public and private sector organization has faced the problem about attracting and retaining qualified employees from labor market due to the changing natural of work, especially technological, organizational practices, political disputes and competitive developments (Baldwin & Johnson, 1995). Hospitality industry is the service industry that has an extremely high competitiveness and characterized as the industry with high turnover rates, great number of part-time and casual workers, and deficiency of an internal market for example “low job security, promotional opportunity and career development, plus low wages and low skills levels” (Iverson & Deery, n.d.). Therefore, the human resources management has become increasingly vital to companies and has played a critical role and act as the heart of the company, because employee is the crucial human capital to the organization success. The management team needs to investigate the appropriate ways to meet employee satisfaction which will direct to employee engagement. The term of “engagement” therefore has lately become one of

the most popular terms among human resources practitioners, organizational psychologists, management consultants and academic scholars. The notion of engagement has been declared that organizations with high level of engaged employees may benefit to both individual growth and organizational success. In order to sustain the competitive advantage and success, the organizations, practitioners and academic scholars have turned their attention to expand more understanding about determinants of employee engagement and focus on increasing the level of employee engagement.

Toward the understanding of Employee Engagement

The term of engagement had been introduced during 1990s that the changes in the underlying field of psychology have led to the movement of positive psychology in place of the traditional psychological research trends. New concepts and constructs of positive psychology of management, including happiness, hope, optimism, altruism, wisdom, empathy, modesty, well-being, forgiveness, and engagement, have been encouraged within workplace in order to generate and maintain positive relationship among employees and maximize the positive strength of employee. Employee engagement appear to be new emerging concept, yet it essentially has its roots in classic concept and constructs like employee intrinsic motivation, job satisfaction, job involvement, commitment and Organizational Citizenship behavior (Kgombo, 2010).

Focusing on Engagement construct, William Kahn was the first researcher who theorize the personal engagement as the psychological presence of an employee when performing his/her organizational task. Kahn defined engagement as “the expression of individual presence in task behavior that promotes connections to work and to others. Organizational members engage themselves physically, cognitively and emotionally during role performance and enthusiasm with full role performances (Kahn, 1990). The concept of engagement has been investigated from many researchers afterward. In year 2002, Schaufeli and

colleagues defined the meaning of work engagement as “A positive, fulfilling, work related state of mind that is characterized by vigor, dedication and absorption” (Schaufeli, Salanova et al., 2002) which has been cited from many researchers.

Generally, employee engagement is agreed to be a psychological facet that encompasses energy, enthusiasm, and engrossed effort (Macey & Schneider, 2008). However, in the human resources literature, there are slightly different interpretations in defining employee engagement (J. K. Harter, Schmidt, & Hayes, 2002; Kahn, 1990; Maslach, Schaufeli, & Leiter, 2001; May, 2001; May, Gilson, & Harter, 2004; Schaufeli, Martinez, Pinto, Salanova, & Arnold B, 2002; Sirota, Mischkind, & Meltzer, 2005). The HR researchers defined engaged employees as an employee who has a high level of enthusiasm and resilient during their role performance. They are willing to invest their effort, their involvement, their feeling of significance, enthusiasm, passion, inspiration, pride, excitement and challenge into their work. During their role performing, engaged employees immerse themselves into work without noticing that time fly. On the other word, they are willing to put their hand, head, and heart into their jobs (Bakker & Demerouti, 2008; Schaufeli & Bakker, 2004) Engaged employees have affirmative connection to their organization, thus they will talk about organizations positively. According to Buckingham and Coffman, 1999 engaged employees tend to stay with their company longer, subsequently saving the company appreciably in recruitment and retraining costs (Shuck, 2010). The notion of engagement has widespread and obtain a significant attention in employee engagement, especially among human resources practitioners, organizational psychologists, and HR-oriented management consultants. As mentioned by Lockwood (2007) that in today’s competitive marketplace, employee engagement has appeared to be a critical driving factors of organizational success. Nevertheless, the definition of the engagement has been unclear among academics, practitioner and HR consultant firms. Employee engagement, like many

of the concepts that are so vital, is relatively easy to recognize, but has proven very difficult to define (Albrecht, 2010). Up to date, there are no universal agreement of employee engagement definition among those organizational psychologists, academic, HR-oriented management consultants and human resource practitioners.

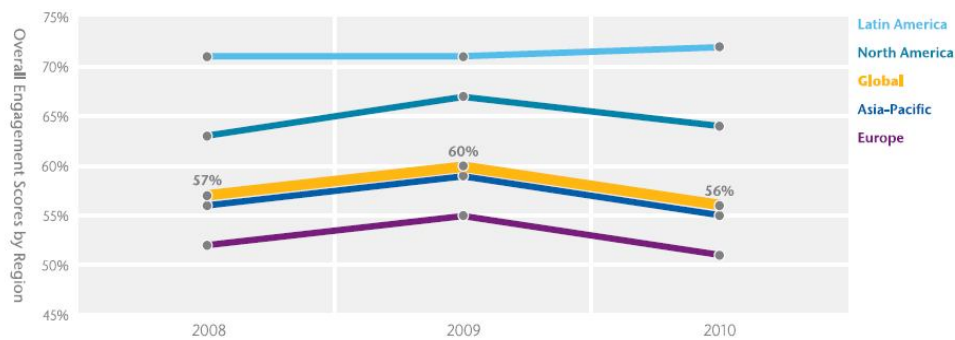
In this study, employee engagement is concerned as the individual level construct with the individual-organizational relationship (Albrecht, 2010; Markos & Sridevi, 2010). The researcher defines employee engagement from the business point of view and adopted the definition from Kahn, Schaufeli et al., Macey and Schneider, and Rich, Lepine et al. as a multidimensional concept including cognitive, emotional and behavior component whereas employees’ experience during their role performance with a positive, fulfilling, enthusiasm, passion, inspiration, pride, excitement and challenge. Engaged employees have affirmative connection to their organization, thus they will talk about organizations positively and works to improve performance within the job for the benefit of the organization.

The Level of Employee Engagement

As the emerging of human capital management, a concept of employee engagement has expanded increasingly among organizations, consulting firms and practitioners due to the positive related to both individual and organization. Unfortunately, the level of employee engagement nationally were low (Kular, Gatenby, Rees, Soane, & Truss, 2008). Aon Hewitt, one of the well-known human capital consulting firms, studied about global employee engagement during 2008-2010. According to the Aon Hewitt report, 2011 there were 6.7 million correspondent employees as sampling representing 2,900 organizations worldwide separating into four regions Latin America, North America, Asia-Pacific and Europe. Figure 1 shows the engagement score by region and global. The four percentage-point of engagement scores were fallen down in Asia-Pacific, Europe and North America region, as well as the global scores of engagement (Hewitt, Aon, 2011).

Figure 1 Engagement scores by regional

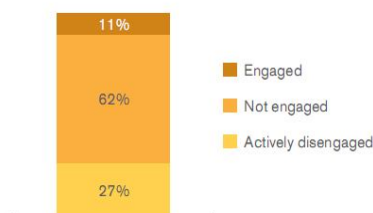
Source: Aon Hewitt, 2011

Additionally, Gallup organization, a well-known research company, had studied the level of employee engagement worldwide and separated into three levels of employee engagement as follows;

1. “Engaged refers to employees who are emotionally connected to their workplaces and feel they have the resources and support they need to succeed.
2. Not engaged refers to employees who are emotionally detached and likely to be doing little more than is necessary to keep their jobs.
3. Actively disengaged refers to employees who view their workplaces negatively and are liable to spread that negativity to others” (Harter et al, 2010).

In 2010, in excess of 47,000 employees in 120 countries around the world had been given their information on employee engagement. The results indicate that only 11% of workers worldwide are engaged. The majority of workers, 62%, are not engaged. (Harter et al, 2010) (See Figure 2) Furthermore, under the same study, Gallup categorized level of engagement regionally. As of Southeast Asia region which comprises of Singapore, Indonesia, Cambodia, Malaysia, Thailand, Philippines, and Vietnam, Not much difference from the end result about engaged employees. The formidable result of the engagement ratio reviews that 71 percent of employees are disengaged, 17 percent are actively disengaged and only 12 percent of engaged employees (Harter, et al., 2010).

Figure 2 The level of engagement nationally

Source: Harter et al, 2010

Focusing in Thailand, after reviewing a broad range of academic literatures and HR consultant surveys, the only one survey conducted in Thailand were found in 2005 by Gallup organization which revealed only 12 percent of Thailand's employee population are engaged, 82 percent are actively disengaged and 6 percent disengaged (Kular, Gatenby et al., 2008). In addition, the report had estimated that "the lower productivity of disengaged workers costs the Thai economy as much as 98.8 billion Thai baht (\$2.5 billion U.S.) each year" (Ratanjee, 2005). According to these statistical results, without doubt that there are more disengaged employees than there are engaged employees in today's workplace. These evidences paint the negative picture of today workforce. In order to sustain the competitive advantage and success, the organizations, practitioners and academic scholars have turned their attention to expand more understanding about employee engagement and focus on increasing the level of employee engagement.

Determinants of Employee Engagement in Service Industry

Even though the employee engagement has become the attention-grabbing construct among human resources practitioner and academic literature (Macey and Schneider, 2008), there is surprisingly little academic research and empirical research about employee engagement in the academic literature (Robinson, Perryman et al., 2004; Saks, 2006). Additionally, Shuck 2010 mentioned that there are remarkably numbers of research about the importance of employee engagement, but there are a few research about antecedents and outcomes of employee engagement (Shuck, 2010: 7). Moreover, Kim et al (2009) specified about the concentration on engagement in hospitality research, whereas the studies are so limited. Clearly, then, empirical research, as well as academic research in general about employee engagement in hospitality industry are essential (Slatten & Mehmetoglu, 2011). In searching for document artifacts on service industry and its concern on engagement through extensive collection of data,

there are several determinants that significantly effected on employee engagement. Base upon the modified JD-R model of work engagement, job resources and personal resources were included as predictors of engagement and reciprocal association between personal resources, job resources and engagement (Hakanen and Roodt, 2010). Job resources determinants can be defined as the psychological forces that arouse employees' behavior. A number of various theories attempt to describe employee motivation. Needed theories are the mainstream theoretical linking to employee engagement construct as mentioned earlier including Maslow's Need Hierarchy Theory, The Dual-Structure Theory, SET Theory, COR Theory, and Job Demand Resources Model. These related theories explain why employees behave as they do in the organizations. Personal resources determinants referred to the study of various ways in which individuals can differ from each other in many different dimensions. There are many academic literature reviews that supported the impact on personal trait, attitude and disposition factor toward potential level of engage and disengage in their role performance.

Based on numerous academic journals revision on engagement in service industry, there are many factors listed regarding determinants of the employee engagement. The researcher scrutinized the determinant factors base on the repeatedly of indicative publication and also the significance of research results. As the result, there are nine determinants that predicted employee engagement in service industry separated into two main constructs; job resources and personal resources. The job resources consisted of six determinants based on analysis of motivation toward the employees' perception. There are three determinants that have been reviewed particularly relevant to work-related aspects of personality, self-evaluation, and attitudes toward employee engagement. See Table 1.

Table 1 Determinants, definition and Indicative Publication regarding job resources factors, personal resources factors and employee engagement

<i>Variables</i>	<i>Definition</i>	<i>Indicative Publication</i>
The job resources factors		
1. Perceived supervisory support	The positive relationship among employees and their supervisors which comprises of supportive environment, effective communication, encouragement, trustworthy, employee's perception of the fairness of the means and processes which concern about work-related issue and employee's well-being. Supervisors feel the value of employees and treat them with respect. Constantly acknowledge of employee's achievement in order to promote employee recognition.	(1) May, Gilson et al., 2004 (2) Hakanen, Bakker et al., 2006 (3) Xanthopoulou, 2007 (4) Xanthopoulou, Bakker et al., 2009 (5) Rothmann and Rothmann Jr., 2010 (6) Siu, Lu et al., 2010 (7) Kgomo, 2010 (8) Menguc, Auh et al., 2012 (9) Albrecht, 2012
2. Autonomy	The degree to which employees having job control over their work including freedom, decision making, handling problem, flexibility and advising the procedures to be used to perform their task. The employee's experience of having enough freedom to make the necessary decisions to get their work done and to solve the problem. In order to attain autonomy, employees' perception of the work role should be fit to their capability which will direct to empowerment which is the process of enabling or authorizing an employee to think, behaves, take action, control work and make decision in autonomous ways.	(1) Salanova, Agut et al., 2005 (2) Hakanen et al., 2006 (3) Mauno, Kinnunen et al., 2007 (4) Mostert and Rathbone, 2007 (5) Xanthopoulou, 2007 (6) Xanthopoulou, Bakker et al., 2009 (7) Siu, Le et al., 2010 (8) Slatten and Mehmetoglu, 2011 (9) Menguc, Auh et al., 2012 (10) Albrecht, 2012
3. Career opportunities and advancement	The degree to which the employees' viewpoint on career prospective in self-development, learning, career path and personal accomplishment at work. The perception of employees that their career growth opportunities are supported by their organization. Also, the knowledge of the actual results of the work performance both positive and negative comments which employees receive from their employer which will lead to their career advancement.	(1) Xanthopoulou, 2007 (2) Xanthopoulou, Bakker et al., 2009 (3) Rothmann and Jr., 2010 (4) Kgomo, 2010 (5) Mani, 2011 (6) Andrew and Sofian, 2012 (7) Albrecht, 2012

<i>Variables</i>	<i>Definition</i>	<i>Indicative Publication</i>
4. Benefit Financial reward and recognition	Benefit refers as non-cash compensation paid to an employee. Some benefits are mandated by Thai law including social security, unemployment compensation. Other benefits may vary according to organization for example health insurance, medical plan, paid vacation etc. Financial reward defines as an amount of money that employees earn as their monthly basic regularly paid that is not subject to reduction due to the quality or quantity of work performed, also include monetary incentives that an employee receives as a result of good performance. These rewards are aligned with organizational goals, when an employee helps an organization in the achievement of its goals which including performance reward system, bonuses, commission-based programs and compensation packages.	(1) O'Reilly, 2007 (2) Bhattacharya and Mukherjee, 2009 (3) Kgomo, 2010 (4) Rashid, Asad et al., 2011 (5) Karatepe, 2012
5. Co-worker relation	The interpersonal relation among employees whereas the relationships exist	(1) May, Gilson et al., 2004 (2) Mostert and Rathbone, 2007
6. Perceived organizational support	The perception of employees that an organization values and supports them and is sincerely interested in their well-being. The organization will clarify and communicate of organizational goal and objectives among all employees. In addition, the organization has the organizational culture that supports employee involvement in decision making and offers the ability to voice out about what is going on in the organization.	(1) Rothmann and Jr., 2010 (2) Rich, Lepine et al., 2010 (3) Albrecht, 2010 (4) Kgomo, 2010 (5) Shuck, 2010
The personal resources factors		
7. Conscientiousness	Manifested in characteristic behaviors such careful, scrupulous, efficient, organized, neat, systematic and willing to achieve. Employees who score high on conscientiousness are organized, having self-discipline, dutifulness, responsible, conformity, hardworking, achievement striving and dependable.	(1) May, Gilson et al., 2004 (2) Kim, Shin et al., 2009 (3) Rothmann and Jr., 2010 (4) Bakker, Demerouti et al., 2012 (5) Inceoglu and Warr, 2012

<i>Variables</i>	<i>Definition</i>	<i>Indicative Publication</i>
8. Core self-evaluation	The employee's perception of their worthiness, competence effectiveness believe, and capability to resist stress. Core self-evaluation consists of four different items which are self-efficacy, self-esteem, emotional stability and locus of control.	(1) Xanthopoulou and Bakker, 2007 (2) Mauno, Kinnunen et al., 2007 (3) Xanthopoulou, Bakker et al., 2009 (4) Rich, Lepine et al., 2010 (5) Shorbaji, Messarra et al., 2011 (6) Lee, 2012
9. Optimism	The degree to which employees believe in the best possible outcome of a decision or action. Employees with optimism attitude believe, expect or hope that things will turn out well, that negative circumstances are temporary. They are always looking for the best in any situation and expecting good things to happen.	(1) Xanthopoulou and Bakker, 2007 (2) Bakker and Demerouti, 2008 (3) Xanthopoulou, Bakker et al., 2009

Conclusions

Employee engagement is considered an essential tool to the human resources management practice, which can facilitate the organization in order to deal with today's business uncertain and turbulent condition (Lee, 2012). Finding out about the determinants of employee engagement is quite crucial to the business success because it would lead to employee satisfaction and retention of employees. This paper concluded nine determinants based upon several academic journals revision, and selected determinants based on the repeatedly of indicative publication in which separated into two main factors; job resources and personal resources. Five job resources factors were Perceived supervisory support, Autonomy, Career opportunities and advancement, Benefit Financial reward and recognition, Co-worker relation, and Perceived organizational support. While, three personal resources factors were Conscientiousness, Core self-evaluation and optimism. A review of the determinants of employee engagement in service industry will provide information for all stakeholders including administrators, practitioners, government agencies, and researchers, along with a better understanding to the relationship among nine determinants; and employee engagement. The researchers exploited these demonstrated

determinants to further study in which examined the employee engagement model that scrutinized antecedents and consequences of employee engagement for hotel Industry in Thailand. The outcomes from the final employee engagement model can benefit to both academic and practitioner context.

References

- Albrecht, Simon L. (Ed.). 2010. **Handbook of Employee Engagement Perspectives, Issues, Research and Practice**. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Bakker, Arnold B., & Demerouti, Evangelia. 2008. Towards a model of work engagement. In *Career Development International*. 13(3): 209-223.
- Baldwin, John R, & Johnson, Joanne. 1995. **Human capital development and innovation: the case of training in small and medium-sized firms**. Ottawa: Analytical Studies Branch
- Harter, James, Agrawal, Sangeeta, Plowman, Stephanie, & Asplund, Jim. 2010. Employee Engagement and Earning Per Share: A Longitudinal Study of Organizational Performance During the Recession. (online). Available: <http://www.gallup.com>. 2013.

- Harter, James K., Schmidt, Frank L., & Hayes, Theodore L. 2002. Business-Unit-Level Relationship Between Employee Satisfaction, Employee Engagement, and Business Outcomes: A Meta-Analysis. In **Journal of Applied Psychology**. 87(2): 268-279.
- Hewitt, Aon. (2011). Trends in Global Employee Engagement. (online). Available: www.aonhewitt.com. 2013.
- Hakanen, J.J., & Roodt, G. 2010. Using the job demands-resources model to predict engagement: Analysing a conceptual model. In A.B. Bakker, & M.P. Leiter, (Eds.). In **Work Engagement, A Handbook of Essential Theory and Research**. Great Britain: Psychology Press. Pp.85-101.
- Hewitt, Aon. 2011. Trends in Global Employee Engagement. (online). Available: www.aonhewitt.com. 2013.
- Iverson, Roderick D., & Deery, Margaret. n.d. Turnover culture in the hospitality industry. In **Human Resource Management Journal**. 7(4): 71-82.
- Kahn, William A. 1990. Psychological Conditions of Personal Engagement And Disengagement At Work. In **Academy of Management Journal**. 33(4): 692-724.
- Kgomo, Frans L. 2010. **Employee Engagement Model Facilitating Agent Retention in the Contact Centre Industry**. Doctoral dissertation, Tshwane University of Technology.
- Kular, Sandeep, Gatenby, Mark, Rees, Chris, Soane, Emma, & Truss, Katie (Eds.). 2008. **Employee Engagement: A Literature Review**. Surrey: Kingston University.
- Lee, Junghoon. 2012. **Antecedents and Consequences of Employee Engagement: Empirical study of hotel employees and managers**. Doctoral dissertation, Kansas State University, Kansas.
- Lockwood, Nancy R. 2007. Leveraging employee engagement for competitive advantage: HR strategic role. In **HR Magazine**. 52: 2-13.
- Macey, William H., & Schneider, Benjamin. 2008. The Meaning of Employee Engagement. In **Industrial and Organizational Psychology**. 1: 3-30.
- Ratanjee, Vibhas. 2005. Wake-Up Call for Thailand, Inc. Gallup Business Journal. (online). Available : <http://businessjournal.gallup.com/content/16285/wakeup-call-thailand-inc.aspx>. 2014.
- Robertson-Smith, Gemma, & Markwick, Carl. 2009. **Employee Engagement A review of current thinking**. Brighton: Institute for Employment Studies.
- Robinson, Dilys, Perryman, Sarah, & Hayday, Sue. 2004. **The Drivers of Employee Engagement**. Brighton: Institute for Employment Studies.
- Saks, Alan M. (2006). Antecedents and consequences of employee engagement. In **Journal of Managerial Psychology**. 21(7): 600-619.
- Schaufeli, Wilmar B., & Bakker, Arnold B. 2004. Job demands, job resources, and their relationship with burnout and engagement: A multi-sample study. In **Journal of Organizational Behavior**. 25: 293-315.
- Schaufeli, Wilmar B., Martinez, Isabel M., Pinto, Alexandra Marques, Salanova, Marisa, & Arnold B, Bakker. 2002. Burnout and Engagement in University Students A cross-National Study. In **Journal of Cross-Cultural Psychology**. 33(5): 464-481.
- Shuck, Brad, & Wollard, Karen. 2010. Employee Engagement and HRD: A Seminal Review of the Foundations. In **Human Resource Development Review**. 9(1): 89-110.
- Slatten, Terje, & Mehmetoglu, Mehmet. 2011. Antecedents and effects of engaged frontline employees : A study from the hospitality industry. In **Managing Service Quality**. 21(1): 88-107.
- World Economic Forum. 2013. **The Human Capital Report**. World Economic Forum, Geneva, Switzerland.

คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ:การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุในเขตเมืองและเขตชนบท Quality of Life of the Aged : A Comparison between Urban and Rural

มนตรี เกิดมีมูล

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการเปรียบเทียบระหว่างผู้สูงอายุในเขตเมืองและเขตชนบท การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจด้วยตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาได้แก่ ประชาชนอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดต่างๆ รวม 15 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม พระนครศรีอยุธยา ราชบุรี ชลบุรี นครราชสีมา หนองคาย อุบลราชธานี พิษณุโลก อุดรธานี เชียงใหม่ ชุมพร นครศรีธรรมราช และสตูล การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน รวมจำนวนตัวอย่างในการศึกษาทั้งสิ้น 991 คน การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต โดยใช้สถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน t-test และ F-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเมือง ได้แก่ การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย การมีเงินออม ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในสุขภาพของตน และความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ในขณะที่ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชนบท ได้แก่ อาชีพ สถานภาพสมรส การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม ความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ความพึงพอใจในสุขภาพของตน และความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว ผู้วิจัยเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มบทบาทในการดูแลคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ ได้แก่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม ควรเร่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมอนามัย ควรเพิ่มการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ และกระทรวงแรงงาน โดยสำนักงานประกันสังคม ควรส่งเสริมการสร้างหลักประกันเมื่อเกษียณอายุสำหรับกลุ่มแรงงานให้ครอบคลุมมากขึ้น ด้วยการขยายโอกาสในการเข้าถึงกองทุนประกันสังคมสำหรับแรงงานทุกกลุ่มทุกประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองทุนกรณีชราภาพ

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ คุณภาพชีวิต ความพึงพอใจ ปัจจัย เขตเมือง เขตชนบท

Abstract

The research aimed to study factors affecting the quality of life of the aged. Nine hundred and Ninety-one people (991 participants) who lived in 15 provinces namely Bangkok, Samut Prakan, Nakhon Pathom, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Ratchaburi, Chonburi, Nakhon Ratchasima, Nong Khai, Ubon Ratchathani, Phitsanulok, Uttaradit, Chaing Mai, Chumphon, Nakhon Si Thammarat and Satun were selected as a sample group by multistage cluster sampling method. A questionnaire was used to gather data. Mean, standard deviation, t-test and F-test were employed to analyze the data at the statistical significance level of 0.05. The results indicated that factors such as household status, saving, environmental satisfaction, working life satisfaction, health satisfaction, and family life satisfaction significantly affected the aged people's quality of life in the urban areas. Whereas, the factors of occupation, marital status, household status, environmental satisfaction, working life satisfaction, health satisfaction, and family life satisfaction, significantly affected the aged people's quality of life in the rural areas. Thus, public sectors such as 1) Social Warning Center, Ministry of Social Development and Human Security should establish surveillance networks for people in community to take care their elderly people, 2) Department of Health should enhance knowledge and awareness about health care of the aged group and 3) Social Security Office should enhance the employees to reach the social security fund , especially in the case old-age benefits.

Keywords : aged, quality of life, satisfaction, factor, urban, rural

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559) ได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ โดยในยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ การส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในกลุ่มผู้สูงอายุ การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาใช้อย่างบูรณาการ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเอง โดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและความจำเป็นทางกายภาพให้เหมาะสมกับวัย และการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในรูปแบบที่หลากหลายทั้งในด้านการจัดบริการสุขภาพและสวัสดิการทางสังคมอย่างบูรณาการ จากสภาพการณ์ปัจจุบันที่ภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยมีแนวโน้มลดลง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่มีความไม่สมดุลกันระหว่างสัดส่วนของประชากรวัยเด็ก วัยแรงงาน และผู้สูงอายุ โดยแนวโน้มสัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ในขณะที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นได้จากการคาดประมาณตัวเลขสัดส่วนของประชากรวัยเด็ก: วัยแรงงาน: ผู้สูงอายุ ในแผนพัฒนาฉบับดังกล่าวได้คาดประมาณสัดส่วนของประชากรทั้งสามกลุ่มจากร้อยละ 20.5 : 67.6 : 11.9 ในปี 2553 เป็น ร้อยละ 18.3 : 66.9 : 14.8 ในปี 2559 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554 : 7)

การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ ทำให้เกิดปัญหาอัตราส่วนการพึ่งพิงสูงขึ้น หมายถึง อัตราส่วนจำนวนผู้สูงอายุต่อจำนวนประชากรวัยทำงาน 100 คน (ปัทมา ว่าพัฒนางศ์ และปราโมทย์ ประสาทกุล, 2558 : ออนไลน์) เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่สามารถประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เอง การเป็นภาระพึ่งพิงจึงทำให้ประชากรที่อยู่ในวัยทำงานต้องทำงานหนักขึ้น เพื่อหารายได้สำหรับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุด้วย รวมถึงต้องมีการย้ายถิ่นฐานเพื่อไปทำงานในพื้นที่อื่น ที่มีโอกาสในการสร้างรายได้มากกว่า ทำให้เกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ขาดการดูแล ซึ่งมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้สูงอายุ เช่น เกิดภาวะซึมเศร้า ว้าวุ่น รู้สึกโดดเดี่ยว สิ้นหวัง สุขภาพทางกายและจิตใจทรุดโทรมลง (อรพรรณ ลือบุญวัชชัย, 2543 : 193) ผู้สูงอายุบางคนมีโรคประจำตัวที่จำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง เป็นการเพิ่มภาระของภาครัฐในการดูแลและจัดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การรักษาพยาบาล การจ่ายเงินยังชีพ เพื่อดูแลคนกลุ่มนี้มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นหากมีการศึกษา เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่อาจมี

ผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ก็นับว่าเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการวางแผนดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไว้ล่วงหน้า ซึ่งจะช่วยลดภาระดังกล่าวข้างต้นได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นควรที่จะทำการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่คาดว่าจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และเนื่องจากความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต เป็นตัวชี้วัดหนึ่งที่สามารถบ่งบอกถึงระดับคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลได้ การทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ แม้จะเป็นปัจจัยเพียงบางตัวหรือบางด้าน แต่ก็ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่บุคคลในครอบครัว ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในส่วนกลางและท้องถิ่น สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเป็นแนวทางเพื่อเสริมสร้างปัจจัย ที่ส่งผลต่อการพัฒนาระดับคุณภาพชีวิต และเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุระหว่างผู้สูงอายุในเขตเมืองและเขตชนบท

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาคือ ประชาชนสัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นครปฐม ราชบุรี พระนครศรีอยุธยา ชลบุรี นครราชสีมา หนองคาย อุบลราชธานี พิษณุโลก อุตรดิตถ์ เชียงใหม่ ชุมพร นครศรีธรรมราช และสตูล

วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจด้วยตัวอย่าง (survey research) การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (face-to-face interview) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์ เนื้อหาในแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อคำถามซึ่งเป็นมาตรวัดคุณภาพชีวิตเชิงปริมาณของแต่ละมิติ และคำถามที่เกี่ยวกับลักษณะทางด้านประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่างในการศึกษา

ขนาดตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้มีจำนวนทั้งสิ้น 991 คน จากจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทย จำนวน 8,170,909 คน เมื่อสิ้นปี 2555 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2556) ซึ่งอยู่ในระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยใช้สูตรการคำนวณหาจำนวนตัวอย่างที่เหมาะสมของ Taro Yamane (1973) การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสำรวจได้ถูกนำมาวิเคราะห์ เพื่อศึกษาปัจจัยด้านต่างๆ ที่อาจมีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวน analysis of variance (ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญ .05

นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

ผู้สูงอายุในเขตเมือง หมายถึง ประชาชนสัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลของจังหวัดต่างๆ ที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

ผู้สูงอายุในเขตชนบท หมายถึง ประชาชนสัญชาติไทยที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป ที่พักอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลของจังหวัดต่างๆ ที่เป็นพื้นที่ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

คุณภาพชีวิต หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจของแต่ละบุคคลที่มีต่อชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน ซึ่งอาจมีได้ทั้งทางบวกและทางลบ

คุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจเกี่ยวกับการได้รับผลกระทบทั้งทางกายและจิตใจจากปัญหามลภาวะต่างๆ ที่เกิดขึ้นบริเวณใกล้บ้าน

คุณภาพชีวิตด้านการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่บุคคลมีต่องาน/อาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่บุคคลนั้นมีต่อภาวะของสุขภาพทางกาย คือ การเจ็บป่วย และภาวะความเครียดของจิตใจ คือ ความวิตกกังวลอันเนื่องมาจากการที่บุคคลรับรู้เหตุการณ์หรือสภาวะการณ์ต่างๆ

คุณภาพชีวิตด้านครอบครัว หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่เกิดจากการรับรู้ภาวะความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลในครอบครัว ในลักษณะของการที่บุคคลในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

แนวคิด/ทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ มีผู้ให้ความหมายของผู้สูงอายุไว้มากมายทั้งในและต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่ยึดถือตามหลักเกณฑ์ทางด้านอายุเป็นหลัก อาทิ เช่น ที่ประชุมว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ ณ กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย เมื่อ พ.ศ.2525 ได้ให้คำจำกัดความผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (วาทีนิ บุญชะรักษ์ และยุพิน วรสิริอมร, 2548 : 323) ในขณะที่ สถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของสหรัฐอเมริกา (National Institute on Aging) แบ่งผู้สูงอายุออกเป็น 2 วัย ได้แก่ ผู้สูงอายุวัยต้น คือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 - 74 ปี และผู้สูงอายุอย่างแท้จริง คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 75 ปี ขึ้นไป (นิรมล อินทฤทธิ์, 2547 : 8) ส่วนองค์การอนามัยโลก ได้แบ่งกลุ่มผู้สูงอายุละเอียดขึ้นอีก คือ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 - 74 ปี ซึ่งถือว่าเป็น

เป็นผู้สูงอายุวัยต้น กลุ่มผู้ที่มีอายุระหว่าง 75 - 89 ปี ถือเป็นผู้สูงอายุระยะกลาง และกลุ่มผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 90 ปี ขึ้นไป ถือเป็นผู้สูงอายุระยะสุดท้าย (สุรชัย อยู่ลาโก, 2550 : 14 อ้างอิงจาก WHO, 1989) สำหรับในประเทศไทย ศราวุธ ยงยุทธ (2548 : 8) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความหมายของผู้สูงอายุไว้ว่า มีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับสังคมของแต่ละประเทศว่าจะพิจารณาจาก อายุเฉลี่ยของการทำงาน หรือ สภาพร่างกาย สภาพสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอใช้ความหมายของผู้สูงอายุตามความเห็นของ นิรมล อินทฤทธิ์ (2547 : 8) ที่สรุปไว้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไป เนื่องจากเป็นเกณฑ์ที่ยึดถือตามกฎหมายเกี่ยวกับการเกษียณอายุของทางราชการ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคนสูงอายุ พ.ศ.2546 ที่ได้กำหนดนิยามของผู้สูงอายุว่า หมายถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปี บริบูรณ์ขึ้นไป

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสูงอายุ การอธิบายความสูงอายุในปัจจุบัน ยังไม่มีทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งที่สามารถอธิบายความสูงอายุของมนุษย์ได้อย่างครอบคลุม จำเป็นต้องใช้หลายๆ ทฤษฎีมารวมกัน ทั้งทฤษฎีเชิงชีวภาพ จิตวิทยา และสังคมวิทยา (ปัทมา สุริต, 2551: <http://nu.kku.ac.th> อ้างอิงจาก Hess, 2004) ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงขอนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสูงอายุโดยสรุปดังนี้

- **ทฤษฎีเชิงชีวภาพ** แนวคิดของทฤษฎี คือ ความเสื่อมทำให้การทำหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตลดลง เมื่อการทำหน้าที่ของสิ่งมีชีวิตลดลงจะมีผลทำให้เกิดความล้มเหลวของอวัยวะ ระบบต่างๆ ทั่วร่างกาย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความสูงอายุนั้นจะเกิดขึ้นอย่างช้าๆ และมากขึ้นเรื่อยๆ ตามกาลเวลา อวัยวะต่างๆ จะมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ไม่เท่ากันและอวัยวะชนิดเดียวกันในบุคคลที่แตกต่างกัน ก็จะเปลี่ยนแปลงในอัตราที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับยีน อนุมูลอิสระ และภูมิคุ้มกัน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539 : 53 - 55 อ้างอิงจาก McPherson, 1983)

- **ทฤษฎีเชิงจิตวิทยา** ทฤษฎีนี้กล่าวว่า การอธิบายความสูงอายุในปัจจุบันแตกต่างจากในอดีต โดยไม่ได้เน้นเฉพาะด้านจิตใจอย่างเดียว แต่พยายามเชื่อมโยงจิตเข้ากับกายและสังคม เนื่องจากการมองคนเป็นลักษณะองค์รวม และมีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับร่างกายและสังคมของผู้สูงอายุมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้สูงอายุ เช่น ผู้สูงอายุที่คิดว่าในอดีตตนได้ทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแล้ว ก็จะมีคามพอใจในชีวิตตน มีบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง มีอารมณ์ที่มั่นคง แต่หากตรงกันข้าม ผู้สูงอายุที่ผิดหวังคิดว่าชีวิตของตนไม่ประสบความสำเร็จ ก็จะเกิดความรู้สึกสิ้นหวังไร้ค่า (สุรพงษ์ ชูเดช, 2546 : 5)

- **ทฤษฎีสังคมวิทยา** มีหลายทฤษฎีที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้อาทิ เช่น ทฤษฎีกิจกรรม (Activity Theory) เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดว่าผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมปฏิบัติอยู่เสมอ จะมีบุคลิกที่กระฉับกระเฉง

และการมีกิจกรรมสม่ำเสมอจะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีกิจกรรมทำ ในขณะที่ทฤษฎีภาวะถดถอย (Disengagement Theory) กลับมีแนวคิดที่ตรงกันข้าม โดยมองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุจะลดกิจกรรมและบทบาทของตนลง เป็นผลจากการที่รู้สึกว่าการตนเองมีความสามารถลดลง จึงถอนสถานภาพและบทบาทของตนเองให้แก่คนหนุ่มสาวหรือคนที่จะมีบทบาทหน้าที่ได้ดีกว่า ส่วนในทฤษฎีบทบาท (Role Theory) ได้กล่าวไว้ว่า แต่ละบุคคลจะได้รับบทบาททางสังคมที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงชีวิต เช่น บทบาทการเป็นพ่อแม่ การเป็นสามีภรรยา และบุคคลจะมีความสุขเพียงใดขึ้นอยู่กับปฏิบัติตนต่อบทบาทหน้าที่ของตนได้เหมาะสมเพียงใด โดยมีอายุเป็นตัวประกอบสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดบทบาทของตน (สุรกุล เจนอบรม, 2534 : 32-37) สรุปได้ว่า ทฤษฎีสังคมวิทยาพยายามแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุแม้จะมีบทบาทเปลี่ยนแปลงไปตามอายุ แต่ผู้สูงอายุที่ปรับตัวได้โดยพยายามหาบทบาทใหม่ในสังคม เพื่อร่วมทำกิจกรรมในสังคม และมีกิจกรรมทำอยู่เสมออย่างต่อเนื่อง จะมีความพึงพอใจในชีวิตมากกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มีกิจกรรมทำ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่ามีผู้สนใจการศึกษาไว้มากพอสมควร ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในลักษณะของกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ดังเช่น งานวิจัยของ ศรีเมือง พลัทธิ (2550) ที่ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ศรีเมือง แบ่งมิติของคุณภาพชีวิตที่ทำการศึกษออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความพอใจ ซึ่งผลการศึกษพบว่า ปัจจัยระดับบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ การปฏิบัติตัวด้านสุขภาพ การพึ่งตนเอง การได้รับการเกื้อหนุน การมีบทบาทสภาพแวดล้อมที่บ้าน การมีกิจกรรมในชุมชน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และข้อมูลข่าวสาร มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างน้อย 1 ด้าน ในขณะที่งานวิจัยของ ชุตติเดช เจริญดอน และคณะ (2554) ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ได้แบ่งมิติของคุณภาพชีวิตที่ทำการศึกษออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ คุณภาพชีวิตด้านร่างกาย และ คุณภาพชีวิตด้านจิตใจ และพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านร่างกายมี 6 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม การศึกษา อาชีพ และอายุ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตใจมี 4 ปัจจัย ได้แก่ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ภาวะสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมของชมรม และ สัมพันธภาพในครอบครัว สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ ฐิตะวงษ์ ลาเสน (2548) ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทไทย โดยแบ่งมิติของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ทำการศึกษออกเป็นมิติทางด้านสุขภาพกายและด้านสุขภาพจิต ซึ่งผลการศึกษาก็พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งทางด้านสุขภาพกายและสุขภาพจิต ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ในครอบครัว สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย สัมพันธภาพในครอบครัว ความยากจนในครอบครัว และ การรับรู้ข่าวสาร นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ อารดา ธีระเกียรติกำจร (2554) ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ อารดา มิได้แบ่งมิติของคุณภาพชีวิตที่ศึกษาออกเป็นแต่ละด้านเหมือนงานวิจัยของชุตติเดช และฐิตะวงษ์ แต่ได้กำหนดปัจจัยที่ใช้ในการศึกษาถึงการมีผลต่อคุณภาพชีวิตไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านทัศนคติ และพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การมีสถานภาพสมรสและคู่สมรสยังมีชีวิตอยู่ การมีระดับการศึกษาที่สูง การมีอาชีพหลักที่มีรายได้ที่แน่นอน นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง ปัจจัยทางด้านสังคมที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การมีบุตรหลานคอยดูแลและช่วยเหลือ การมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทางลบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยด้านสุขภาพ ได้แก่ การมีอายุที่มากขึ้นและมีโรคประจำตัว ในขณะที่งานวิจัยของ ธาวัน สุขอนันต์ และคณะ (2554) ที่ทำการศึกษเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี เป็นการศึกษาที่เน้นทางด้านปัจจัยส่วนบุคคลและพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม และการรับสวัสดิการกองทุนผู้สูงอายุ

งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ที่ใช้กรอบแนวคิดแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆ และไม่ค่อยได้พบเห็นมากนักในการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ได้แก่ งานวิจัยของ ไฉไลฤดี ยุวนะศิริ และ ภัทรธิดา ฤทธิ์เต็ม (2549) ซึ่งทำการศึกษเกี่ยวกับ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน งานวิจัยเรื่องนี้แตกต่างจากงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ มีการศึกษาในประเด็นของสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตแยกออกจากกัน แต่ไม่ได้มีการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ มีผลต่อสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างไรบ้าง ผลการศึกษาคงพบแต่เพียงว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิต คือ รายได้ และการมีสินทรัพย์ และปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับระดับสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ อาชีพ

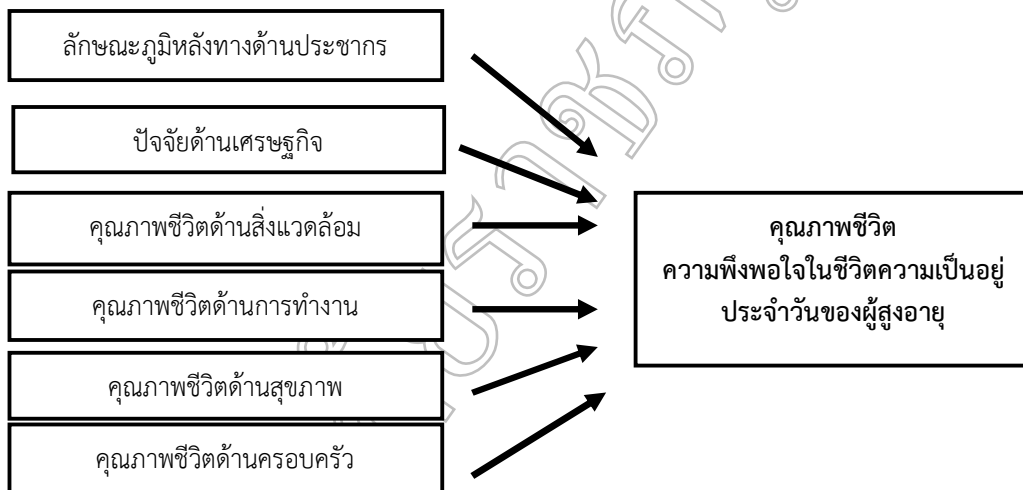
จะเห็นได้ว่า การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต

ของผู้สูงอายุ ที่มีผู้ทำการศึกษามาแล้วนั้น ส่วนใหญ่จะใช้แนวคิด และทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษา มีบ้างในงานวิจัยบางเรื่องที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในบริบทของชุมชน หรืองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชนบทก็จะมีการเพิ่มแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเข้ามาในกรอบแนวคิดของการศึกษาด้วย นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า ตัวแปรอิสระที่ใช้เพื่อศึกษาการมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นตัวแปรลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส และตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ระดับรายได้ การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นต้น

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่อาจมีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกำหนดปัจจัยอิสระที่จะทำการศึกษาไว้ 5 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านการทำงาน ปัจจัยด้านสุขภาพ และปัจจัยด้านครอบครัว โดยกำหนดกรอบแนวคิดไว้ดังนี้

สมมติฐานของการศึกษา

จากกรอบแนวคิดในการศึกษาผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการศึกษาดังนี้

สมมติฐานที่ 1 : ลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 2 : ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ การมีเงินออม การมีหนี้สิน การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 3 : ความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 4 : ความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านการทำงาน มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 5 : ความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

สมมติฐานที่ 6 : ความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ” ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษาไว้ 6 สมมติฐาน เพื่อทดสอบปัจจัยที่อาจมีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต โดยใช้การทดสอบ t และ F ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ผลของการทดสอบสมมติฐานแต่ละข้อปรากฏดังนี้

การทดสอบสมมติฐานที่ 1 : ลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพสมรส มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ตาราง 1 : ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร

ลักษณะทางด้านประชากร	เขตเมือง		เขตชนบท	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
เพศ				
ชาย	7.64	1.27	7.87	1.24
หญิง	7.60	1.38	7.77	1.31
	$t = .294, Sig. = .769$		$T = 873, Sig. = .383$	
อายุ				
อายุ 60 – 64 ปี	7.52	1.30	7.81	1.35
อายุ 65 – 69 ปี	7.68	1.34	7.86	1.17
อายุ 70 ปี ขึ้นไป	7.80	1.48	7.69	1.32
รวม	7.62	1.34	7.81	1.28
	$F = 933, Sig. = 395$		$F = 612, Sig. = 543$	
ระดับการศึกษา				
ไม่เกินประถมศึกษาปีที่ 6	7.58	1.31	7.83	1.25
ไม่เกินมัธยมศึกษาปีที่ 6/ปวช.	7.92	1.11	7.71	1.60
ไม่เกินอนุปริญญา/ปวส.	7.50	1.36	7.74	1.19
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	7.55	2.38	7.29	1.32
รวม	7.63	1.33	7.81	1.28
	$F = .955, Sig. = .414$		$F = .962, Sig. = .410$	
อาชีพ				
ไม่ได้ทำงาน	7.71	1.30	7.88	1.30
เกษตรกร	7.43	1.45	7.95	1.17
ราชการ/รัฐวิสาหกิจ	7.57	1.51	7.82	1.07
ลูกจ้างเอกชน	7.78	1.39	7.11	0.78
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	7.57	1.42	7.61	1.27
รับจ้าง/กรรมกร	7.33	0.90	7.42	1.56
รวม	7.62	1.34	7.81	1.28
	$F = .394, Sig. = .853$		$F = 2.316*, Sig. = .042$	
สถานภาพสมรส				
โสด	8.00	1.06	7.85	1.32
สมรส อยู่ด้วยกัน	7.64	1.38	7.90	1.18
ไม่ได้อยู่ด้วยกัน/หย่าร้าง/ม่าย	7.52	1.30	7.59	1.48
รวม	7.62	1.34	7.81	1.28
	$F = 1.001, Sig. = .369$		$F = 3.400*, Sig. = .034$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อาชีพและสถานภาพสมรส เป็นตัวแปรลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากรเพียง 2 ตัว ที่มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง โดยพบการมีผลเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในเขตชนบทเท่านั้น ทั้งนี้ผลการศึกษาพบว่า ตัวอย่างในเขตชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันสูงกว่าอาชีพอื่นๆ และเป็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความพึงพอใจเป็นอันดับสองรองลงมาคือ ผู้ที่ไม่ได้ทำงานหรือไม่ได้ประกอบอาชีพใดๆ ซึ่งอาจเนื่องมาจากผู้สูงอายุบางส่วน ต้องการพักผ่อนและไม่ประสงค์ที่จะทำงานอีกต่อไป สำหรับสถานภาพสมรส ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ตัวอย่างในเขตชนบทที่สมรสแล้วและอยู่ด้วยกันกับคู่สมรส มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันสูงกว่าผู้ที่มีสถานภาพสมรสอื่นๆ แสดงให้เห็นว่าการที่ผู้สูงอายุมีคนอยู่ด้วย จะทำให้ชีวิตมีความสุขมากกว่าการที่ต้องอยู่คนเดียว ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการที่มีคนอยู่ด้วยจะทำให้มีคนคอยดูแล หรือเป็นเพื่อนแก้เหงาได้

การทดสอบสมมติฐานที่ 2 : ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ระดับรายได้ การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย การมีเงินออม การมีหนี้สิน มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ตาราง 2 : ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ	เขตเมือง		เขตชนบท	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
รายได้				
ไม่มีรายได้	7.66	1.31	7.92	1.23
ไม่เกิน 5,000 บาท	7.69	1.38	7.67	1.43
5,001 – 10,000 บาท	7.26	1.33	7.68	1.26
มากกว่า 10,000 บาท	7.76	1.34	7.85	1.16
รวม	7.62	1.34	7.81	1.28
	$F = 1.791, Sig. = .149$		$F = 1.660, Sig. = .174$	
การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย				
เป็นเจ้าของบ้านเอง/ของคู่สมรส	7.76	1.31	7.84	1.281
ไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านเอง	7.18	1.34	7.40	1.276
	$t = 3.416*, Sig. = .001$		$t = 2.437*, Sig. = .015$	
การมีเงินออม				
มีเงินออม	7.88		1.22	
ไม่มีเงินออม	7.33		1.41	
	$t = -3.701*, Sig. = .000$		$t = -1.773, Sig. = .077$	
การเป็นหนี้				
มีหนี้	7.69	1.21	7.78	1.23
ไม่มีหนี้	7.78	1.36	7.82	1.31
	$t = 1.800, Sig. = .073$		$t = 0.351, Sig. = .726$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัยของตนเอง หรือเป็นของคู่สมรส มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยตัวอย่างที่มีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง หรือเป็นของคู่สมรสมีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในชีวิตประจำวันสูงกว่าตัวอย่างที่ไม่มี แสดงให้เห็นว่าผู้สูงอายุทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทจะรู้สึกมีความสุขหากในบั้นปลายของชีวิตมีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องเช่าหรืออาศัยผู้อื่นอยู่ นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่า การมีเงินออมมีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่างเฉพาะในเขตเมือง โดยตัวอย่างที่มีเงินออมมีค่าเฉลี่ยของความพึงพอใจในชีวิตประจำวันสูงกว่าตัวอย่างที่ไม่มี แสดงให้เห็นว่าสำหรับการดำรงชีวิตในเขตเมืองแล้ว ผู้สูงอายุก็มีความจำเป็นในเรื่องภาระค่าใช้จ่ายที่ไม่ต่างไปจากคนในวัยอื่น เช่น อาจต้องมีค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมจึงทำให้จำเป็นต้องมีเงินออมไว้ก้อนหนึ่งเพื่อสำหรับใช้ดำเนินชีวิตในช่วงเวลาที่เหลืออยู่ต่อไปโดยไม่ต้องเป็นภาระกับผู้อื่นมากนัก

การทดสอบสมมติฐานที่ 3 : ความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ตาราง 3 : ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามระดับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม

ระดับความพึงพอใจ	เขตเมือง		เขตชนบท	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม				
มาก	7.77	1.27	7.89	1.23
ปานกลาง	6.86	1.41	7.04	1.56
น้อย	7.20	2.04	0.00	0.00
รวม	7.62	1.343	7.81	1.28
	$F = 10.287^*, \text{Sig.} = .000$		$F = 11.162^*, \text{Sig.} = .000$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านสิ่งแวดล้อม มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน จะมีระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันแตกต่างกันด้วย โดยผลการศึกษาพบว่า ตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมระดับมาก มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันสูงกว่าตัวอย่างที่มีความพึงพอใจในระดับอื่นๆ

การทดสอบสมมติฐานที่ 4 : ความพึงพอใจคุณภาพชีวิตด้านการทำงานมีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ตาราง 4 : ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามระดับความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน

ระดับความพึงพอใจ	เขตเมือง		เขตชนบท	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน				
มาก	7.87	1.29	7.90	1.18
ปานกลาง	6.46	1.14	6.79	1.28
น้อย	6.67	1.15	0.00	0.00
รวม	7.55	1.38	7.74	1.26
	$F = 18.800^*, \text{Sig.} = .000$		$F = 17.692^*, \text{Sig.} = .000$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ตัวแปรระดับความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท หมายความว่าตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีระดับความพึงพอใจในชีวิตการทำงานแตกต่างกัน จะมีระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันแตกต่างกันด้วย เมื่อพิจารณาผลการศึกษาต่อไปพบว่า ตัวอย่างในเขตเมืองที่มีความพึงพอใจในชีวิตการทำงานระดับมาก มีค่าเฉลี่ยของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน สูงกว่าตัวอย่างที่มีความพึงพอใจในระดับอื่นๆ เช่นเดียวกับตัวอย่างในเขตชนบทที่พบว่า ตัวอย่างที่มีความพึงพอใจในชีวิตการทำงานระดับมาก มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันมากกว่าระดับอื่นๆด้วยเช่นกัน

การทดสอบสมมติฐานที่ 5 : คุณภาพชีวิตด้านสุขภาพ ได้แก่ ความพึงพอใจในสุขภาพของตน มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ตาราง 5 : ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามระดับความพึงพอใจในสุขภาพของตน

ระดับความพึงพอใจ	เขตเมือง		เขตชนบท	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับความพึงพอใจในสุขภาพ				
มาก	7.76	1.33	8.02	1.21
ปานกลาง	7.29	1.31	7.34	1.30
น้อย	7.33	2.08	7.50	1.71
รวม	7.62	1.34	7.81	1.28
	$F = 3.956^*, Sig. = .020$		$F = 19.038^*, Sig. = .000$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับความพึงพอใจในสุขภาพของตน มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยพบว่า ตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีความพึงพอใจในสุขภาพของตนระดับมาก มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันสูงกว่าตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ

การทดสอบสมมติฐานที่ 6 : ความพึงพอใจคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของผู้สูงอายุ

ตาราง 6 : ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามระดับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านครอบครัว

ระดับความพึงพอใจ	เขตเมือง		เขตชนบท	
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ระดับความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว				
มาก	7.72	1.30	7.90	1.24
ปานกลาง	6.70	1.20	6.69	1.19
น้อย	7.00	1.41	7.67	0.57
รวม	7.62	1.32	7.80	1.28
	$F = 7.720^*, Sig. = .001$		$F = 22.449^*, Sig. = .000$	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว มีผลต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตประจำวันของตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม โดยผลการศึกษพบว่า ตัวอย่างทั้งในเขตเมืองและเขตชนบทที่มีความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตด้านครอบครัวระดับมาก มีระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันสูงกว่าตัวอย่างที่มีความพึงพอใจในระดับอื่นๆ

บทสรุปและการอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้การศึกษาครอบคลุมมิติคุณภาพชีวิต 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการทำงาน 3) ด้านครอบครัว 4) ด้านสุขภาพ และ 5) ด้านความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน การศึกษาทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านต่างๆ ได้แก่ ลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร ปัจจัยด้านความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน ปัจจัยด้านความพึงพอใจในสุขภาพ และปัจจัยด้านความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว กับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของ

ตัวอย่าง โดยใช้สถิติทดสอบ t และ F ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งในการศึกษานี้ ผลการศึกษาพบว่า ตัวแปรลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง ได้แก่ อาชีพ และสถานภาพสมรส ส่วนตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตของตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแปรความรู้สึกรู้สึกพอใจในสิ่งแวดล้อมโดยรวม ตัวแปรความรู้สึกรู้สึกพอใจในชีวิตการทำงาน ตัวแปรความรู้สึกรู้สึกพอใจในสุขภาพของตน การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย การมีเงินออม และความรู้สึกรู้สึกพอใจในชีวิตครอบครัว โดยสามารถสรุปการมีผลของตัวแปรแต่ละตัวที่มีต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตประจำวันของตัวอย่างในเขตเมืองและเขตชนบทได้ดังนี้

ตาราง 6 : การเปรียบเทียบตัวแปรที่มีผลต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันของตัวอย่าง จำแนกตามเขตเมืองและเขตชนบท

ตัวแปรที่มีผลต่อระดับความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ประจำวัน	เขตเมือง	เขตชนบท
1. อาชีพ		✓
2. สถานภาพสมรส		✓
3. การเป็นเจ้าของบ้านพักอาศัย	✓	✓
4. การมีเงินออม	✓	
5. ระดับความพึงพอใจในสภาพแวดล้อม	✓	✓
6. ระดับความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน	✓	✓
7. ระดับความพึงพอใจในสุขภาพของตน	✓	✓
8. ระดับความพึงพอใจในชีวิตครอบครัว	✓	✓

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตติเดช เจริญดอน และคณะ ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งพบว่า ปัจจัยด้านภาวะสุขภาพ และ อาชีพ เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาริน สุขอนันต์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า อาชีพ มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตะวงษ์ ลาเสน ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบทไทย ซึ่งพบว่าสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และสัมพันธภาพในครอบครัว เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารดา อีระเกียรติคำจร ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ทางบวกต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การมีสถานภาพสมรสและคู่สมรสมีชีวิตอยู่ การมีอาชีพหลักที่มีรายได้ที่แน่นอน และ การเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง ในขณะที่ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางลบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ คือ การมีโรคประจำตัว อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้กลับไม่พบว่า อายุ มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่ง

ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้น ได้แก่ งานวิจัยของ ศรีเมือง พลัทธิ์ งานวิจัยของ ชุตติเดช เจริญดอน และคณะ และงานวิจัยของ ชาริน สุขอนันต์ ที่พบว่า อายุ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในขณะที่ สถานภาพสมรส ซึ่งในการศึกษานี้พบว่าไม่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตชนบท พบว่าสอดคล้องในงานวิจัยของ อารดา อีระเกียรติคำจร เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

1. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยศูนย์การเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม ควรเร่งเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ครอบครัวของผู้ที่มีการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานในพื้นที่อื่น ซึ่งอาจเกิดปัญหาผู้สูงอายุ ถูกทอดทิ้งได้ เนื่องจากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิตครอบครัวมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ซึ่งการส่งเสริมอาจใช้วิธีการสร้างเครือข่ายอาสาสมัคร เพื่อการเฝ้าระวังในชุมชนซึ่งเป็นวิธีที่ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือกันเอง

2. กระทรวงสาธารณสุข โดย กรมอนามัย ควรเพิ่มการรณรงค์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้กับผู้สูงอายุ โดยการพัฒนาาระบบเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังสถานะสุขภาพ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ ของผู้สูงอายุ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) เนื่องจากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ความรู้สึกพึงพอใจในสุขภาพมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ อีกทั้งผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงด้านสภาวะการเจ็บป่วย และเป็นกลุ่มที่ต้องการการเฝ้าระวัง และการดูแลด้านสุขภาพมากกว่าคนกลุ่มอื่นๆ

3. กระทรวงแรงงาน โดยสำนักงานประกันสังคม ควรส่งเสริมด้านการสร้างหลักประกันสำหรับกลุ่มแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้สูงอายุในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้ที่เป็นแรงงานนอกระบบ ด้วยการขยายโอกาสให้แรงงานเหล่านี้สามารถเข้าถึงกองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพได้มากขึ้น เนื่องจากผลการศึกษาในครั้งนี้พบว่า การมีเงินออมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในคุณภาพชีวิต แสดงว่าผู้สูงอายุจะมีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่มากขึ้น หากรู้สึกว่ามีหลักประกันเรื่องค่าใช้จ่ายที่เพียงพอสำหรับการยังชีพเมื่อต้องหยุดการทำงานแล้ว

เอกสารอ้างอิง

- ไฉไลฤดี ยูวะศิริ และ ภัทรภณ ฤทธิเต็ม. 2549. รายงานวิจัย การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้แบบบูรณาการ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพจิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.
- ชุตติเดช เจียนดอน และคณะ. 2554. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชนบท อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ ปีที่ 41 (กันยายน - ธันวาคม): 229 - 239.
- ฐิตะวงษ์ ลาเสน. 2548. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชนบทไทย. ภาควิชาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธาริน สุขอนันต์ และคณะ. 2554. คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองบ้านสวน จังหวัดชลบุรี. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ ปีที่ 41 (กันยายน - ธันวาคม): 240 - 249.
- นิรมล อินทฤทธิ. 2547. พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพตนเองของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราจีนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมา ว่าพัฒนางค์ และ ปรมิไทย์ ประสาทกุล. “ประชากรไทยในอนาคต,” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : www.ipsr.mahidol.ac.th, 2015. [สืบค้นเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2558].

ปัทมา สุริต. 2551. “ทฤษฎีผู้สูงอายุ.” ใน ดวงใจ คำคง. ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตำบลลำสินธุ์ อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง. 2554. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.

มนตรี เกิดมีมูล. 2555. คุณภาพชีวิตของคนไทย : กรณีศึกษาผู้อาศัยอยู่ในเขตเมือง. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 52 (กรกฎาคม - กันยายน): 135.

วาทีณี บุญชะลิกชี และ ยุพิน วรสิริอมร. 2548. ผู้สูงอายุในประเทศไทย : จุดเปลี่ยนนโยบายประชากรประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศราวุธ ยงยุทธ. 2546. การศึกษาพฤติกรรมสุขภาพ การดูแลตนเอง และการออกกำลังกายของผู้สูงอายุที่มารับบริการศูนย์บริการทางด้านสังคมผู้สูงอายุขอนแก่น. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศรีเมือง พลังฤทธิ์. 2550. แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยบุคคล ครอบครัว และชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: การศึกษาเชิงคุณภาพ. วารสารประชากรศาสตร์ ปีที่ 23 (กันยายน): 67 - 84.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2539. สังคมวิทยาภาวะสูงอายุ : ความเป็นจริงและความคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2554. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2555. รายงานสถิติรายปีประเทศไทย 2554. กรุงเทพมหานคร : ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์.

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. 2555. คุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2555. กรุงเทพมหานคร:ทิพเนตรการพิมพ์.

สุรกุล เจนอบรม. 2534. วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรพงษ์ ชูเดช. 2546. คู่มือการเรียนรู้จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : สายสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าธนบุรี.

อรพรรณ ลือบุญธวัชชัย. 2543. การพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุชาติ พวงสำลี และ อรทัย อาจอ่ำ. 2541. การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อารดา อีระเกียรติกำจร 2554. คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Yamane, Taro. 1973. An Introductory Analysis. New York: Harper and Row.

มาตรการ กลไก องค์ความรู้ ของประชาชนอาเซียน Social Mechanism and Body of Knowledge for Asean Citizenship

บุญสม หาราชศิริพจน์

สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

ในการศึกษามาตรการ กลไก องค์ความรู้ ของประชาชนอาเซียน มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อนำเสนอแนวคิดที่ได้จากการศึกษาวิจัย การสร้างกลไก มาตรการ องค์ความรู้ของสังคมเพื่อสร้างการปรับตัวของประชาชนอาเซียน กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งได้จากการวิจัยโดยมีระเบียบวิธีวิจัย คือ 1) ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการวิจัยเอกสาร 2) ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์จากการสัมภาษณ์สนทนากลุ่มเชิงปฏิบัติการ 4 ภาค ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้ พนักงานเจ้าหน้าที่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัด การสำรวจประชาชนในจังหวัดตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง 1,960 คน ผลจากการศึกษาพบว่า องค์ความรู้ที่ประชาชนอาเซียน ควรตระหนักรู้และเป็นแนวทางร่วมกัน คือ องค์ความรู้สังคมสวัสดิการ องค์ความรู้การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ สังคมเข้มแข็งบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความตระหนักรู้ต่อความรับผิดชอบร่วมกันทางสังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรการ กลไก ที่จะส่งเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ คือ จัดตั้งหน่วยงานระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอและจัดตั้งกองทุนสวัสดิการประชาชนอาเซียน

คำสำคัญ : องค์ความรู้ประชาชนอาเซียน, กลไก มาตรการ สู่การสร้างสังคมอาเซียน

Abstract

Social Mechanism and Body of Knowledge for Asean Citizenship, for the objectives prefer Social Mechanism and Body of Knowledge Asean Citizenship studied research results. Research Methodology from 1) documentary research 2) qualitative data ,using indepth – interview and seminars in 4 province : Cheingrai Ubon Rachthani Songkhon and Bangkok 3) quantitative data, sampling size 1,960 sample in same area.

This research offer Asean citizenship concept are the body of knowledge is social welfare security, publics safety, Trafficking in Persons. Moreover mechanism is establish of central area to local areal Co-ordination center, welfare fund Asean Citizenship.

Keywords : Mechanism, Body of Knowledge Asean Citizenship.

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดในประเทศไทย ในปี 2558 การก้าวสู่ประชาคมอาเซียน การเตรียมความพร้อมของประชาชน เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากการเปิดให้ประชาชนในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน 10 ประเทศ โดยมีข้อตกลงที่สำคัญ 3 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) การเมือง และ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ในเสาหลักประชาคมด้านสังคม วัฒนธรรม ที่มีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ให้เป็นสังคมเอื้ออาทรและแบ่งปัน ภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีบทบาทสำคัญ ในการดูแลสวัสดิการสังคม เมื่อบริบทการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อการรองรับประชาชนอาเซียน และจากแผนการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน ซึ่งประกอบด้วยความร่วมมือ 6 ด้าน คือ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 2) การคุ้มครองและสวัสดิการสังคม 3) สิทธิและความยุติธรรมทางสังคม 4) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 5) การสร้างอัตลักษณ์อาเซียน 6) การลดช่องว่างทางการพัฒนา มีสอดคล้องกับแผนงาน และยุทธศาสตร์ ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และจากมาตรการภายใต้แผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน

ของหน่วยงานราชการที่ดูแลด้านสังคมและวัฒนธรรม มติของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2553 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้บรรจุแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรม ในส่วนที่เกี่ยวข้องไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คำนึงถึงแผนงาน ความเชื่อมโยง ประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างแยกไม่ออก ในฐานะหน่วยงานหลัก และหน่วยงานปฏิบัติร่วม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การสร้างเครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครอง คุ้มครอง สิทธิ และสวัสดิการของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย คือ สตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส (ดังตารางที่ 1)

การขยายฐานคิดจากพลเมืองไทย สู่มิติใหม่ ที่ครอบคลุมประชาชนอาเซียน ซึ่งมีจำนวนประชาชนถึง 600 ล้านคน สเกลขยายพลังของการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ บทความวิจัยนี้ จึงเป็นการนำเสนอแนวคิด กลไก มาตรการ องค์ความรู้ที่ได้ เพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนในสังคม ตระหนักและรู้ถึงบทบาทและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อไป

ตารางที่ 1 แผนการดำเนินงานตามแนวทางความร่วมมือ ด้านสังคม และวัฒนธรรม

องค์ประกอบหลัก	หน่วยหลัก/หน่วยงานร่วมปฏิบัติ
1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ A6 การเสริมสร้างทักษะในการประกอบอาชีพ สำหรับสตรี เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	1.กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน
2. C1 เครือข่ายความปลอดภัยทางสังคมและความคุ้มครองจากผลกระทบด้านลบจากการรวมตัวอาเซียนและโลกาภิวัตน์	2.กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการคลัง
3. C4 การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการสำหรับสตรี เด็ก ผู้สูงอายุ และผู้พิการ	3.กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงยุติธรรม
4.การมีส่วนร่วมของชุมชน	4.กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงด้านเศรษฐกิจ (กระทรวงการคลัง/กระทรวงพาณิชย์ สำนักนายกรัฐมนตรี ก.พ. ก.พร.และ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามาตรการ กลไก องค์ความรู้ของประชาชนอาเซียน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษามาตรการ กลไก องค์ความรู้ประชาชนอาเซียน เป็นการนำเสนอแนวคิดที่ได้จากการวิจัยเรื่อง “การสร้างกลไก

มาตรการ และองค์ความรู้ของสังคมเพื่อสร้างการปรับตัวของประชาชนอาเซียน” โดยมีระเบียบวิธีวิจัย คือ การศึกษาจากข้อมูล

1) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการศึกษาบทบาทของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ด้านสวัสดิการที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของการวิจัย ในด้านการจัดสวัสดิการทางสังคมแก่ประชาชนอาเซียน 2) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data)

จากวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้บริหาร และ 3) การวิจัยเชิงปริมาณ จากการสำรวจ พนักงานเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในพื้นที่ตัวอย่างครอบคลุม 4 ภาค คือ ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย ภาคตะวันออก เชียงใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดศรีสะเกษ ภาคกลาง กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร ภาคใต้ จังหวัดสงขลา รวม 1,960 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย กลไก มาตรการ 11 ประการ ที่เป็นคำถามโดยสอบถามถึงความเห็นที่เกี่ยวข้องว่า “ท่านมีความเห็นว่า กลไกและมาตรการ องค์ความรู้ เพื่อสร้างการปรับตัวของประชาชนให้มีความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน” โดยให้ระดับคะแนนความเห็น 3 ระดับ คือ คะแนน 3 หมายถึง มีความจำเป็นเร่งด่วน คะแนน 2 หมายถึง มีความจำเป็นแต่ไม่เร่งด่วน คะแนน 1 หมายถึง ไม่มีความจำเป็น

มาตรการ กลไก ที่นำมาศึกษา 11 ข้อ คือ

1. การสื่อสารเพื่อรณรงค์ให้เกิดความเข้าใจแก่ประชาชนอย่างกว้างขวางเป็นระบบ
2. กลไกคั่นทรวรรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นในการปรับตัวของประชาชน
3. กลไกที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชน
4. กลไกการถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้ไปยังประชาชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น ศูนย์เรียนรู้ ฯลฯ เป็นต้น
5. การพัฒนากฎหมายระเบียบแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ประเทศไทยทำไว้
6. การจัดทำประเด็นและตัวชี้วัดความพร้อมของประชาชนแต่ละด้าน เช่น เรื่องการปรับตัวและการลดความเสี่ยงของแต่ละกลุ่มเป้าหมายเช่น เด็กเยาวชน ผู้สูงอายุ ครอบครัว และสตรี เป็นต้น
7. กลไกการเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคมสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
8. กลไกการวางแผนและบริหารเชิงยุทธศาสตร์ในภาพรวมเพื่อปรับตัวประชาชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย
9. กลไกส่งเสริมและรักษาและพัฒนาภูมิปัญญาอาเซียนให้เป็นสมบัติและเอกลักษณ์ต่อไป
10. กลไกการสร้างและพัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ เอกชน และภาคอาสาสมัครประชาชนอย่างหลากหลาย
11. กลไก มาตรการ และองค์ความรู้อื่นๆ ที่จำเป็น (ระบุ).....

ผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า กลไก มาตรการ และองค์ความรู้ที่จำเป็นอย่างเร่งด่วน 6 อันดับแรก ตามทัศนะของประชาชน คือ 1) กลไกการสื่อสารเพื่อรณรงค์ให้เกิดความเข้าใจแก่ประชาชน ร้อยละ 69.6 2) กลไกการถ่ายทอดเผยแพร่ความรู้ไปยังประชาชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ เป็นต้น ร้อยละ 65.8 3) การพัฒนา กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ประเทศไทยทำไว้ ร้อยละ 63.9 และ 4) กลไกที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความรู้เพื่อเตรียมความพร้อมของประชาชนเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ร้อยละ 62.0 5) มีกลไกเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคมสำหรับประชาชนแต่ละกลุ่มเป้าหมาย ร้อยละ 61.7 และ 6) การมีกลไก คั่นทรวรรวมองค์ความรู้ที่จำเป็นในการปรับตัวสำหรับประชาชน ร้อยละ 60.0

โดยภาคเหนือ และภาคกลาง เน้นด้าน การสื่อสารเพื่อรณรงค์ให้เกิดความเข้าใจแก่ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ เน้นการพัฒนา กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับข้อตกลงที่ประเทศไทยทำไว้กับอาเซียน

ผลการศึกษาในการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ภาคเอกชน ประกอบด้วย 5 กลไก มาตรการ คือ 1) การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และเครือข่ายความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคม (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.46) 2) การจัดทำระบบฐานข้อมูลด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประชาคมอาเซียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.30) 3) การพัฒนาศูนย์ป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.30) 4) การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.27) 5) การจัดทำคู่มือการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับประชาชนอาเซียน (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 8.22) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ (2555, หน้า 66-67) เมื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา แนวคิดของการสร้างองค์ความรู้ด้านการจัดสวัสดิการสังคม (social welfare) อย่างเป็นระบบเป็นแนวคิดที่สำคัญ ประชาชนอาเซียน ควรเรียนรู้และทำความเข้าใจร่วมกัน ทั้งด้านสิทธิ วิธีการเข้าถึงสิทธิ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนการปฏิบัติงาน ความรู้และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองอาเซียน ควรมีบทบาทอย่างไร กลไกและมาตรการ ที่ควรเป็นแผนการดำเนินงานของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ คือ 1) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือ 2) จัดทำระบบฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมประชาชนอาเซียน 3) การปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อตกลงร่วมระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการ และ 4) การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการประชาชนอาเซียน

มาตรการด้านความปลอดภัยและระบบเตือนภัยของสังคม การปรับปรุงระบบและกระบวนการป้องกันการปราบปรามการค้ามนุษย์ ประชาชนไทยและประชาชนอาเซียน ควรมีความรู้และ

เข้าใจทั้งด้านกฎหมายการค้ามนุษย์ แนวทางหรือเส้นทางการประสานงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรผลักดันให้การจัดทำระบบฐานข้อมูลร่วมระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อเป็นแนวทางการ

ป้องกันและปราบปรามภัยคุกคามที่เกิดจากการค้ามนุษย์ ซึ่งคือการรู้เท่าทันภัยที่เปลี่ยนแปลงไปทางสังคม (รายละเอียด ดังตารางที่ 2 ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 กลไก มาตรการ องค์ความรู้ สวัสดิการสังคม

กลไก	มาตรการ	องค์ความรู้
1. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือด้านสวัสดิการสังคม	1. พัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้สวัสดิการอาเซียน	1. ความรู้สวัสดิการสังคมและประชาชน 2. ความรู้ความร่วมมือระหว่างประเทศ 3. ความรู้ด้านระเบียบข้อตกลง อนุสัญญาที่มี
2. จัดทำระบบฐานข้อมูลสวัสดิการสังคมประชาชนอาเซียน	1. เปรียบเทียบข้อมูลด้านสวัสดิการสังคมของประเทศสมาชิกอาเซียน 2. จัดทำคู่มือการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับเทศอาเซียน	1. ความรู้ ความคุ้มครองสวัสดิการประชาชนอาเซียน 2. จัดระบบสวัสดิการและความคุ้มครองที่พักอาศัย
3. จัดทำคู่มือการจัดสวัสดิการสังคมสำหรับประชาชนอาเซียน	1. จัดทำคู่มือสำหรับคนไทย 2. จัดทำคู่มือสำหรับประชาชนอาเซียน	1. กฎหมายระเบียบ พรบ.สวัสดิการสังคม
4. การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการประชาชนอาเซียน	1. จัดตั้งกองทุนสวัสดิการอาเซียนสำหรับคนอาเซียนในไทย 2. มีคณะทำงานบริหารกองทุนสวัสดิการอาเซียน 3. ทำข้อตกลงร่วมมือเพื่อกำหนดแหล่งที่มาของกองทุนสวัสดิการอาเซียน	1. คู่มือการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการประชาชนอาเซียน 2. กฎหมาย ระเบียบ กองทุนสวัสดิการอาเซียน

ตารางที่ 3 กลไก มาตรการ องค์ความรู้ กระบวนการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์

กลไก	มาตรการ	องค์ความรู้
1. ปรับปรุงระบบและกระบวนการป้องกันปราบปรามการค้ามนุษย์สำหรับอาเซียน	1. จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายป้องกันและจุดสกัด การค้ามนุษย์	1. กฎหมายการค้ามนุษย์ 2. แนวทางประสานงาน 3. จัดทำข้อมูลร่วมระหว่างประเทศสมาชิก

นอกจากนี้องค์ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างสังคมเข้มแข็งตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความตระหนักรู้และความรับผิดชอบร่วมกันทางสังคมและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษากลไก มาตรการ องค์ความรู้ประชาชนอาเซียน องค์ความรู้ที่มีความจำเป็นเร่งด่วน คือ องค์ความรู้ด้านสวัสดิการทางสังคม โดยมีมาตรการ กลไก ที่สำคัญ คือ การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายสวัสดิการสังคม การจัดทำระบบฐานข้อมูล

สวัสดิการอาเซียนและการจัดทำคู่มือสวัสดิการสังคมสำหรับประชาชนอาเซียน และการจัดตั้งกองทุนอาเซียน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการอย่างครบวงจร ตามหลักการบริหาร ประกอบด้วย คน งบประมาณ อาคารสถานที่ และการบริหารจัดการ และ โครงสร้างของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน่วยงานระดับกรม คือ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ มีอำนาจหน้าที่ภารกิจ เกี่ยวกับการให้บริการสวัสดิการสังคม การสังคมสงเคราะห์ แก่ผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ คนไร้ที่พึ่ง ผู้ประสบปัญหาทางสังคม โดยการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาในรูปแบบของสถานสงเคราะห์ และการประสานงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนและท้องถิ่นจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่มีปัญหาทางสังคมสามารถดำรงชีวิตและ พึ่งตนเองได้อย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของ “สวัสดิการสังคม” หมายความว่า ระบบการจัดบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสม เป็นธรรม ให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน และการมีรายได้ นั้นหนทางการบูรณาการยุทธธรรม บริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับ การมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ ดังนั้นในการขยายกลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมถึงประชาชนอาเซียน ครอบคลุมด้านการบริการและความมั่นคงทางสังคม รวมถึง การศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงาน อาชีพ พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2521 มาตรา 6 มี 39 อาชีพ เป็นอาชีพสงวนสำหรับคนไทย ดังนั้นเมื่อบริบทเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ การมีคณะกรรมการสวัสดิการแห่งชาติ เพื่อการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ ในมิติด้านสวัสดิการสังคมสำหรับประชาชนอาเซียน จึงเป็นบทบาทที่สำคัญ

เมื่อวิเคราะห์พระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2550) พบว่า มีกลไกในการขับเคลื่อนในระดับชาติ และระดับจังหวัด โดย คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ¹ เรียกโดยย่อว่า “ก.ส.ค.” โดยมีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีปลัดกระทรวงที่มีความเกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวงการคลัง ปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม ปลัดกระทรวงแรงงาน ปลัดกระทรวงวัฒนธรรม ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปลัดกระทรวงสาธารณสุข ผู้อำนวยการสำนักงานงบประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และมีผู้แทน

องค์กรสาธารณประโยชน์จำนวนแปดคนและผู้แทนองค์กรสวัสดิการชุมชนจำนวนแปดคน และผู้ทรงคุณวุฒิ แปดคน ซึ่งแต่งตั้งโดยคณะรัฐมนตรี และมีคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมจังหวัด คณะกรรมการในระดับตำบล และพรบ. การจัดสวัสดิการสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 มีการปรับแก้ไขเพิ่มเติม กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้สามารถส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมโดยองค์กร ภาคประชาชนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของสมาชิก เพื่อสร้างระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมและชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพื่อการจัดสวัสดิการในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและการพึ่งพาตนเองของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างทั่วถึงเหมาะสมและเป็นธรรม ดังนั้นในการเป็นประชาคมอาเซียน จึงควรที่มืองค์การ มาตุเลสวัสดิการสังคมของประชาชนอาเซียน เป็น “คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ” โดยกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์หรือในประเทศสมาชิกที่มีความพร้อม ซึ่งจะทำให้สวัสดิการสังคมครอบคลุมประชาชนอาเซียนต่อไป

ด้านของความปลอดภัยในชีวิต การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (Trafficking in Persons) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องคือ ศูนย์ปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์แห่งชาติ มีการจัดตั้งหน่วยงาน 3 ระดับคือ ส่วนกลาง ถือเป็นหน่วยงานระดับชาติ เป็นหน่วยงานกลางประสานและส่วนจังหวัดและต่างประเทศ โดยใช้ความร่วมมือจากส่วนที่เกี่ยวข้อง¹ และเครื่องมือทางกฎหมาย คือ พรบ. ป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 กลไกมาตรการ ที่สำคัญ คือ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ (คปม.) มีคณะอนุกรรมการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ การที่รัฐบาลให้ความสำคัญประกาศให้การป้องกันและแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์เป็นวาระแห่งชาติ (เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2547) มีสนธิสัญญาว่าด้วยความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องทางอาญาภูมิภาคอาเซียน และอนุสัญญาอาเซียนว่าด้วยการค้ามนุษย์ (ASEAN Convention on Trafficking in Persons)

การสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ประชาชนอาเซียนมีความรู้และความเข้าใจ ตลอดจนมีมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่อัตลักษณ์ประชาชนอาเซียน ควรสร้างองค์ความรู้ที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดของผู้ทรงคุณวุฒิ ศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และการวางแผนการพัฒนา² ในการจัดทำ กลไก มาตรการ และองค์ความรู้ ควรคำนึงถึงหลักที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) ย่อยต่อความเข้าใจ 2) “รู้ตัวเรารู้อาเซียน รู้ทัน” และ 3) หน่วยงานประสานระดับชาติ ที่มีโครงสร้าง

¹ รายละเอียดดูที่ <http://www.nocht.m-society.go.th/about-us/>

² คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ที่เหมาะสม โดยยึดหลัก สะดวก คล่องตัว และสามารถแก้ปัญหาได้ รายละเอียดของหลักกลไก มาตรการ ทั้งสาม คือ

1) กลไก มาตรการ ควรมีความเข้าใจง่าย สะดวกเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติ

2) องค์ความรู้ที่สำคัญที่คนไทยต้องมีความรู้ คือ รู้เรื่องของเรา และรู้เรื่องของประเทศสมาชิกอาเซียน และเป็นองค์ความรู้ที่มีความเข้าใจง่าย โดยใช้หลัก “รู้ตัวเรา รู้อาเซียน รู้ทัน” ซึ่งมีความสำคัญ ต่อการเตรียมความพร้อมในด้านองค์ความรู้

รู้ตัวเรา หมายถึง การรู้สถานการณ์ของเราให้ชัดเจน รู้เจตนารมณ์ของการเปิดอาเซียน รู้ทันสถานการณ์ เมื่อประชาชน 10 ประเทศ เข้ามาอยู่ในประเทศ รู้ว่าเป็นอย่างไร และมีการแก้ไขที่ทัน ดังนั้นในเบื้องต้นการ รู้ตัวเรา หมายถึง รู้นโยบายด้านสังคม ASCC ประกอบด้วย 1) นโยบายรัฐ มีอะไรบ้าง 2) รัฐศาสตร์ของกระทรวง 3) รัฐปัญญา รู้สิ่งที่ดีที่เรามีอยู่ ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน

รู้อาเซียน รู้ภาษา รู้การติดต่อสื่อสาร รู้กฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงระหว่างประเทศ รู้และสามารถคาดการณ์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ปัญหาการค้ามนุษย์ การแต่งงานข้ามชาติ การรักษาพยาบาลข้ามชาติ สิทธิการผ่านแดน กฎหมายข้ามประเทศ เป็นต้น ความพร้อมของหน่วยงานรัฐ กฎหมาย ระเบียบ บุคลากร

รู้ทัน หมายถึง เมื่อมีสถานการณ์หรือเหตุการณ์ สามารถคาดการณ์ปัญหา และสามารถดำเนินการแก้ไขได้ทัน ซึ่งหมายความว่า ต้องมีความพร้อม

3) หน่วยประสานงานในระดับชาติ และในระดับจังหวัด ควรมีหน่วยงานที่มีบทบาทในการประสานงานในระดับอำเภอ ซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่เพื่อเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างส่วนภูมิภาคและส่วนกลาง การนำมาเป็นข้อที่ควรพิจารณา ในการสร้างกลไก มาตรการ เพื่อการรองรับ สถานการณ์ กลไกที่สำคัญ คือการ คณะอนุกรรมการประสานงาน ระดับชาติ ระดับจังหวัด ซึ่งเป็น คณะอนุกรรมการที่ต้องคำนึง ความสะดวก คล่องตัว และสามารถแก้ไขปัญหาได้ คณะกรรมการอาเซียน ไม่ควรเป็นคณะกรรมการที่ใหญ่เกินไป เพราะคณะกรรมการที่ใหญ่เกินไป มีความเทอะทะ ขาดความคล่องตัว อาจไม่สามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วในการตัดสินใจ ควรใช้หลักการแนวทางหลากหลายหรือแนวทางเลือก (Alternative Approach) เพื่อแก้ปัญหาหรือสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน อาจกล่าวโดยสรุปเบื้องต้น พบว่า ประเด็นที่สำคัญของการเตรียมความพร้อมประชาชนไทยสู่อาเซียน คือ รู้ข้อมูลของไทย 2) รู้ข้อมูลของเขา และ 3) การเสนอองค์กรที่จะดูแลปัญหาอุปสรรคที่เกี่ยวข้องจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค คือ จังหวัด และอำเภอ ตำบล ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย กลไก มาตรการ องค์ความรู้ของประชาชนอาเซียน นอกจาก กลไก มาตรการ องค์ความรู้ ด้านสวัสดิการสังคม และ ด้านความปลอดภัยในชีวิต การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ องค์ความรู้การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต เพื่อสร้างสังคมเข้มแข็งบนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความตระหนักรู้และความรับผิดชอบร่วมกันทางสังคม ตลอดจนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้แก่ประชาชนอาเซียน

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสวัสดิการที่เป็นมาตรฐานพื้นฐานที่เมื่อประชาชนอาเซียน พึงได้รับเมื่อมีการเคลื่อนย้าย หรือ การเดินทางไปสู่ประเทศสมาชิกอาเซียนด้วยกัน จะได้รับความสะดวกในพื้นที่เท่ากัน จัดทำหนังสือคู่มือสวัสดิการประชาชนอาเซียนซึ่งประชาชนในประเทศสมาชิกอาเซียนพึงได้รับ รวมถึงความปลอดภัยในการเดินทาง

2. ควรศึกษาข้อมูล กฎหมาย ระเบียบ หน่วยงานที่มีบทบาทด้านสวัสดิการสังคม การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ มาตรฐานความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ของประเทศสมาชิกอาเซียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมาย ระเบียบ และแนวทางปฏิบัติในระดับภูมิภาคอาเซียน

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

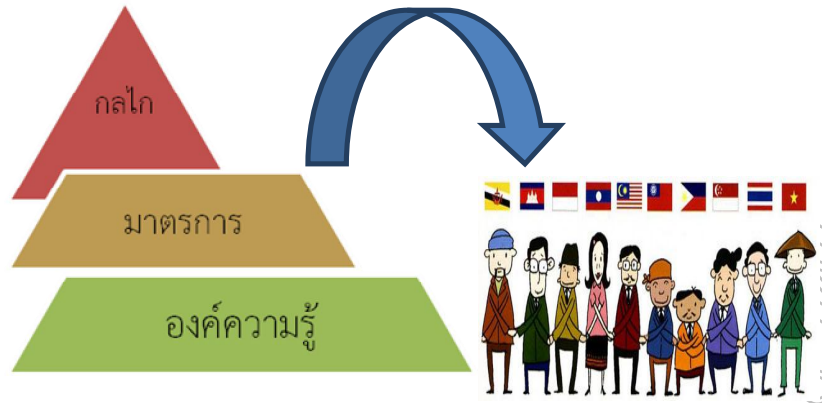
1. รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนอาเซียน ซึ่งอาจนำเสนอในการประชุม 1) การประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ซึ่งเป็นการประชุมระดับหัวหน้ารัฐบาล โดยประชุมปีละ 2 ครั้ง ตามกฎบัตรอาเซียนกำหนด หรือจากเวทีการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียน (ASEAN Ministry Meeting : AMM) ซึ่งเป็นการประชุมประจำปี เพื่อกำหนดนโยบายและผลักดันให้นโยบายปฏิบัติได้ ด้านความร่วมมือ สังคมและวัฒนธรรม

2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะฝ่ายเลขานุการของคณะกรรมการระดับชาติชุดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีหน่วยงานระดับกระทรวงอื่นๆ เป็นคณะกรรมการร่วม ควรทำหน้าที่เป็นผู้นำในเชิงการศึกษาวิจัย ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ และสร้างความตระหนักรู้และขับเคลื่อนยุทธศาสตร์สวัสดิการสังคมไทย ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555-2559) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุทธศาสตร์ที่ 5: การขับเคลื่อนระบบสวัสดิการสังคมไทยสู่ประชาคมอาเซียนและประชาคมโลก

นอกจากนี้การพัฒนาไกลและความร่วมมือการคุ้มครองทางสังคม ต่อกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้ประชาชนรู้และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงในระดับพื้นที่ (area) เช่น ด้านความปลอดภัยในชีวิต

และทรัพย์สิน และ ภัยทางสังคม เช่น การค้ามนุษย์ การมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างเครือข่ายการคุ้มครองความปลอดภัยทางสังคม จะเป็นพลัง (synergy) ของสังคม

เอกสารอ้างอิง

กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์. 2552.

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC). กรุงเทพฯ, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์.

_____. 2552. **คำย่อ-คำศัพท์ทางเศรษฐกิจ,** กรุงเทพมหานคร. กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงการต่างประเทศ. 2009.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. 2555.

การศึกษา การสร้างกลไก มาตรการและองค์ความรู้ของสังคมเพื่อสร้างการปรับตัวของอาเซียน, กรุงเทพฯ

_____. 2548. **ระบบการพัฒนาสังคมที่นำไปสู่ความมั่นคงของมนุษย์.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิสย์.

กลุ่มพหุภาคี สำนักเศรษฐกิจอุตสาหกรรมระหว่างประเทศ. **ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน มีความสำคัญอย่างไร.** 15 มีนาคม 2554.

บุญสม ธรรมชาติวิวัฒน์ และคณะ. 2554. **ความพร้อมของไทยกับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC): กรณีการค้าบริการ,** มหาวิทยาลัยบูรพา.

รัฐศิรินทร์ วังกานนท์. 2555. **จากพลเมืองไทยสู่พลเมืองอาเซียน.** กรุงเทพมหานคร : สถาปนากการเมือง. (กันยายน-ธันวาคม 2555). หน้า 22.

มนตรี ประทุม. 2555. **รู้เขารู้เราสู่ประชาคมอาเซียน.** กรุงเทพมหานคร : เติลินิวส์. (24 กุมภาพันธ์ 2555)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร Factors Related to the Social Inclusion of People in Bangkok Metropolitan Administration

ทิพย์ปริญญ์ ปัญญาณี

สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพ และปัจจัยต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square Test) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อทดสอบสมมติฐาน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และไม่เห็นด้วยในการให้สิทธิกับผู้อพยพเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองและผู้บริหารประเทศ รวมไปถึงการไม่เห็นด้วยที่เพศชายมีบทบาทมากกว่าเพศหญิงในด้านผู้นำ ด้านการศึกษา และด้านการบริหารจัดการ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ในเรื่องการถูกแบ่งแยกทางสังคมในเรื่องต่างๆ รวมถึงไม่มีประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันการเงินในเรื่องการไม่ให้เครดิตในการกู้เงินและไม่มีประสบการณ์ที่ยากลำบากในการขนส่งสาธารณะ ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพสมรส สุขภาพ ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้ และความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน

คำสำคัญ : ความครอบคลุมทางสังคม, คุณภาพสังคม, กรุงเทพมหานคร

Abstract

The objectives of this study were to study current situation and factors related to social inclusion of people in Bangkok Metropolitan Administration (BMA). The Chi-square Test was used to determine the relationship between variables and to test the hypothesis. It was found from the study that most people will go to vote whenever they had a chance. Results also showed that most people do not think that immigrants should not have the right to vote. Most people thought that women should be involved in positions of leadership such as being an administrator in education institute or private company. Moreover, samples in the study noted that they never experienced social discrimination in terms of being rejected by a bank or other financial institutions. Also, they have no experienced difficulties in using public transportation. The factors used to determine social Inclusion were sex, age, religion, social status, health and the willingness to donate 10 percent of their income to help poor people and the expectation of being helped by the government or NGOs when they have any difficulties.

Keywords : Social Inclusion, Social Quality, Bangkok Metropolitan Administration

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมโลกต้องเผชิญหน้ากับปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาหลากหลายอย่างสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาที่ก้าวกระโดด และสร้างเงื่อนไขที่ไม่สามารถเป็น การพัฒนาที่แก้ปัญหาย่างยั่งยืน ดังนั้นเราจึงไม่อาจปฏิเสธถึงวิกฤต ทางการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามมา ซึ่งการพัฒนามาตรฐานที่ เป็นที่ยอมรับของสังคมได้กำหนดขึ้น

จากสภาวการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิดเรื่องคุณภาพสังคม (Social Quality) โดยมีการแยกมิติของคุณภาพสังคมที่มีลักษณะ เชื่อมโยงกันเป็น 4 มิติ ซึ่งหนึ่งในมิตินั้นก็คือ มิติของความครอบคลุม ทางสังคม (Social Inclusion) ซึ่งผู้ศึกษาได้ให้ความสนใจ ด้วยเหตุที่ว่าปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็น คนด้อยโอกาสในสังคม อาทิ คนจน คนพิการ คนเร่ร่อน คนชายขอบ เป็นต้น ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มีสภาวการณ์ในการดำรงตนที่แตกต่าง ไปจากคนปกติ หรือแม้แต่การมีความเห็นต่างทางการเมืองจนก่อให้เกิดการกีดกันแบ่งแยกทางสังคม ซึ่งสภาวการณ์เหล่านี้ได้กลาย มาเป็นเงื่อนไขที่สร้างให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตที่อาจนำไปสู่การ จำกัดสิทธิเสรีภาพตามที่กฎหมายได้ระบุไว้ หรือเกิดการเบียดบัง การได้รับสวัสดิการที่ภาครัฐมอบให้ จนสามารถกล่าวได้ว่าสิทธิของ ประชาชนที่สมควรได้รับตามกฎหมายนั้นได้ถูกนำไปพัฒนาอย่าง ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร

และในการศึกษานี้จะศึกษาในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศไทยที่ได้เป็นจุดศูนย์กลางของ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งพื้นที่นี้ยังสามารถสะท้อน วิถีชีวิตที่มีความแตกต่างหลากหลายของประชาชนในทุกระดับสังคม ผู้ศึกษาเห็นว่าการศึกษามิติความครอบคลุมทางสังคมในพื้นที่ กรุงเทพมหานครนั้นอาจจะเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาคุณภาพสังคม ของประเทศไทยให้บังเกิดการพัฒนามาตรฐานที่ยั่งยืนให้แก่วิถีชีวิต ของประชาชนชาวไทยได้อย่างสมดุลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ของความครอบคลุมทางสังคม ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุม ทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษานี้มีแนวคิดที่สำคัญได้แก่ แนวคิดและ ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพสังคม โดยคุณภาพสังคมประกอบด้วย 4 มิติ ดังต่อไปนี้ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-Economic Security) ความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion)

ความสมานฉันท์ทางสังคม (Social Cohesion) การเสริมสร้าง พลังทางสังคม (Social Empowerment) (Wang, 2009 อ้างถึง ใน สุรสิทธิ์ วชิรจร. 2553: 30) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับ ความครอบคลุมทางสังคม แนวคิดการกีดกันทางสังคม (Social Exclusion) ซึ่งปรากฏการณ์ความเป็นคนชายขอบและแนวความคิด เชิงทฤษฎีที่ศึกษาเรื่องคนชายขอบ ที่ได้รับความสนใจในแวดวง วิชาการระดับโลก เช่นในยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น รวมถึง ประเทศที่กำลังพัฒนาด้วยกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์ ที่ทำให้เกิดการไหลเวียนของผู้คน วัฒนธรรม การสื่อสาร การเงินและ อุดมการณ์เป็นไปด้วยความเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งผลกระทบ ที่เด่นชัดมากขึ้นนั้นทำให้เกิดความต้องการที่จะใช้แนวคิดเพื่อ อธิบายปรากฏการณ์ที่มีการผลักไสกีดกันทางสังคม (Social Exclusion) (สุรัชย์ หวันแก้ว. 2550) อีกทั้งยังมีแนวคิดเกี่ยวกับ ความเชื่อในกรณีเรื่องการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้ โดยใช้ คำว่า “สิบลด” หรือทศาค์ อันหมายถึงสิบส่วนหรือสิบเปอร์เซ็นต์ ของรายได้บุคคลคนหนึ่ง สิบลดเป็นหนึ่งในสิบส่วนของแผ่นดิน (พืชผล, ต้นไม้, สัตว์) เป็นหนึ่งในสิบส่วนของทุกสิ่งจากพืชพันธุ์ ในนาหรือรายได้ทั้งหมดที่ประชากรได้รับ (เฉลยธรรมบัญญัติ. มปป. อ้างถึงใน จอห์น เอฟ. ฮอบกินส์. มปป.) ทำให้เกิดแนวคิดความเชื่อ ของชาวคริสต์เกี่ยวกับการให้เพราะถือว่าเป็นหลักปฏิบัติของ พระเจ้าตามพระเพณีที่ได้สืบทอดกันมา อีกทั้งยังเป็นการแสดงออก ถึงทัศนคติในการติดตามพระเจ้าอีกด้วย ในขณะเดียวกันการศึกษา เกี่ยวกับคุณภาพสังคมของเอเชียได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดฝั่งยุโรป ทำให้การบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้เพื่อช่วยเหลือบุคคล อันเป็นไปตามความสมัครใจนั้นมีผลสืบเนื่องยังประเทศไทย และยัง มีแนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่น (Migration) การอพยพจากถิ่นฐานเดิม อาจเนื่องด้วยปัจจัยด้านความสะดวกสบาย ความพึงประสงค์ ของกลุ่มประชากร โดยการย้ายถิ่นจะแบ่งเป็นลักษณะใหญ่ๆ คือ การย้ายถิ่นฐานเข้า-ออกประเทศอย่างถาวรตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป และ การย้ายถิ่นฐานเข้า-ออกประเทศชั่วคราว ไม่เกิน 2-3 ปี ซึ่งการย้ายถิ่น แต่ละครั้งอาจเกิดจากปัญหาด้านสังคมเศรษฐกิจที่ส่งผลถึงปากท้อง การกินดีอยู่ดี ทำให้ต้องดิ้นรนไปสู่พื้นที่ที่ดีกว่า (อนุสรณ์ บุญเรือง. 2551) ซึ่งในประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์และ อาจเป็นเสาหลักแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ทำให้เกิดการไหลเวียนประชากรเข้ามาในประเทศไทย รวมถึง การย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองของประชากรในประเทศ ทำให้เกิด การอพยพของประชากรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานที่ 1 เพศของประชาชนมีความสัมพันธ์กับ ความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 2 อายุมีความสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 3 การศึกษามีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 4 ศาสนามีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 5 สถานภาพสมรสมีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 6 สุขภาพมีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

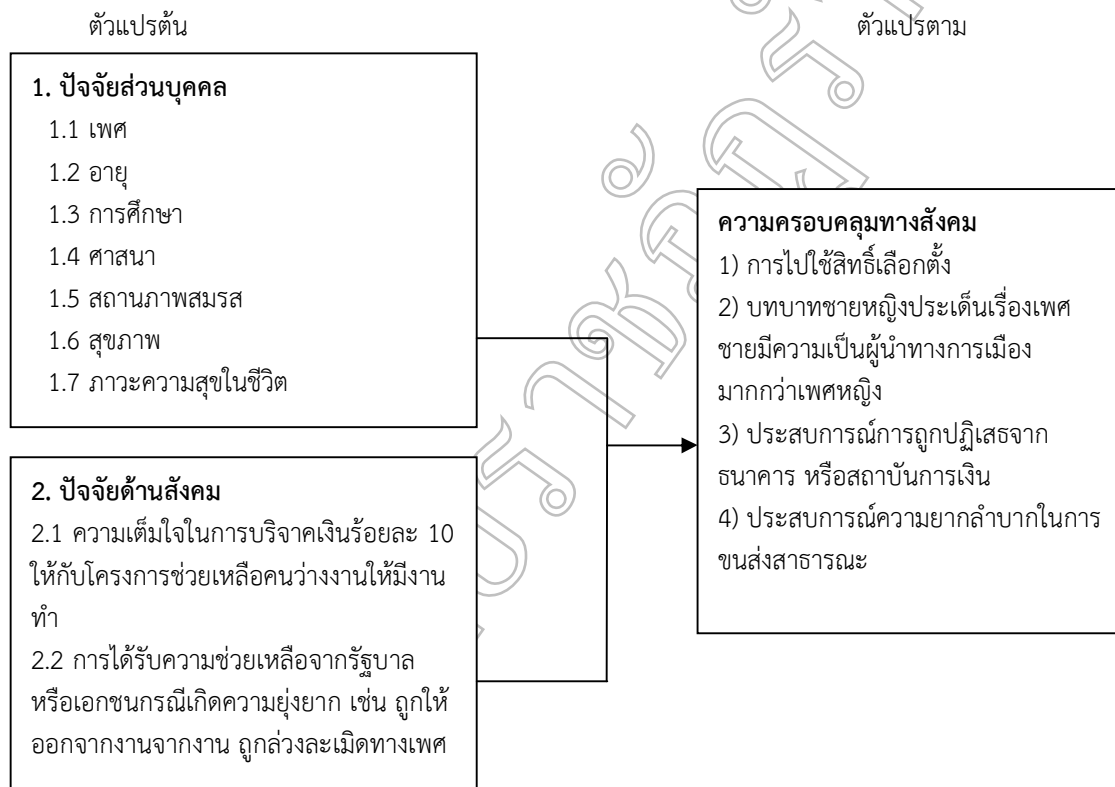
สมมติฐานที่ 7 ภาวะความสุขในชีวิตมีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 8 ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

สมมติฐานที่ 9 ความคาดหวังในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือองค์กรพัฒนาเอกชนมีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคม

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษานี้ได้กำหนดกรอบแนวคิดอันประกอบไปด้วย ตัวแปรต้นได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) การศึกษา 4) ศาสนา 5) สถานภาพสมรส 6) สุขภาพ 7) ภาวะความสุขในชีวิต 8) ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ให้กับโครงการช่วยเหลือคนว่างงานให้มีงานทำ 9) การได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลหรือเอกชนกรณีเกิดความยุ่งยาก เช่น ถูกให้ออกจากงาน ถูกล้วงละเมิดทางเพศ ตัวแปรตาม ได้แก่ ความครอบคลุมทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร (ดังภาพที่ 1.1)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามคุณภาพทางสังคมของประชากรไทย พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาขึ้นโดยเครือข่ายการศึกษาวิจัยด้านคุณภาพสังคมแห่งเอเชีย และเป็นเครื่องมือมาตรฐานที่ใช้ร่วมกันระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก สามารถใช้ตรวจวัดระดับคุณภาพสังคมของประเทศสมาชิกเครือข่ายได้อย่างเป็นมาตรฐานมีชื่อเรียกว่า “Standard Questionnaire for Social Quality: SQSQ” ประกอบด้วยคำถาม ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ข้อมูลด้านประชากร

เศรษฐกิจ สังคม และความครอบคลุมทางสังคม (Social Inclusion) และได้ทำการเลือกตัวอย่างในการศึกษาจากประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,000 ตัวอย่าง ซึ่งการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างนั้นได้มาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยทางสถาบันพระปกเกล้าได้เป็นผู้กำหนดกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น (Multi-stage Sampling) ดัง (ตารางที่ 1) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชากรอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจำนวน 1,000 ตัวอย่าง

ได้แก่ เขตพญาไท จำนวน 59 คน เขตสวนหลวง จำนวน 128 คน เขตบางเขน จำนวน 258 คน เขตบึงกุ่ม จำนวน 170 คน เขตบางพลัด จำนวน 110 คน เขตภาษีเจริญ จำนวน 275 คน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ข้อมูลปัจจัยด้านสังคม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

ส่วนการวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square Test) โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์หรือการตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของข้อมูล รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งสิ้นเป็นเวลา 6 เดือน

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำแนกตามเขตพื้นที่

เขต	ชุมชน/ประเภทชุมชน	จำนวนประชากร	จำนวนตัวอย่าง	ร้อยละ
กลุ่มกรุงเทพมหานคร (เขตพญาไท)	อินทามระ (แออัด)	333	59	5.94
กลุ่มกรุงเทพใต้ (เขตสวนหลวง)	เอื้ออารีย์ (แออัด)	718	128	12.80
กลุ่มกรุงเทพเหนือ (เขตบางเขน)	ร่วมพัฒนา 33 (เมือง)	1,448	258	25.83
กลุ่มกรุงเทพตะวันออก (เขตบึงกุ่ม)	สุวรรณนิเวศน์ (จัดสรร)	950	170	16.95
กลุ่มกรุงธนเหนือ (เขตบางพลัด)	จรัญ 66/1 (เคหะชุมชน)	617	110	11.00
กลุ่มกรุงธนใต้ (เขตภาษีเจริญ)	หมู่บ้านพัฒนา ม.1 คลองขวาง(ชานเมือง)	1,541	275	27.48
รวม		5,607	1,000	100.00

ผลการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบถึงสถานการณ์ของความครอบคลุมทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครโดยในประเด็นของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง (คิดเป็นร้อยละ 56.8) เพศชาย (คิดเป็นร้อยละ 43.2) อายุของผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากที่สุด (คิดเป็นร้อยละ 22.2) ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบปริญญาตรี (คิดเป็นร้อยละ 26.1) นับถือศาสนาพุทธ (คิดเป็นร้อยละ 91.9) สถานภาพสมรสแล้วมากที่สุด (คิดเป็นร้อยละ 50.8) มีสุขภาพดี (คิดเป็นร้อยละ 41.6) และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสุข (คิดเป็นร้อยละ 59.3)

ข้อมูลความครอบคลุมทางสังคม ได้แก่ สิทธิพลเมือง เรื่องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิ (คิดเป็นร้อยละ 86.4) และประชาชนไม่มีประสบการณ์ในการถูกแบ่งแยกทางสังคมในเรื่องต่างๆ ได้แก่ สถานภาพทางสังคม (คิดเป็นร้อยละ 79.5) ความพิการทางร่างกาย และ/หรือ มีประวัติทางการแพทย์ (คิดเป็นร้อยละ 92.0) อายุ (คิดเป็นร้อยละ 88.9) การทารุณกรรมทางเพศ (คิดเป็นร้อยละ 95.9) เรื่องเพศ (คิดเป็นร้อยละ 89.9) สัญชาติ (คิดเป็นร้อยละ 93.9) ลักษณะทางกายภาพ (จากการมอง) (คิดเป็นร้อยละ 72.7) ภูมิสำเนาเดิม (แหล่งที่เกิด) (คิดเป็นร้อยละ 88.1) ระดับการศึกษา (คิดเป็นร้อยละ 79.5) การมีประวัติอาชญากรรม (คิดเป็นร้อยละ 94.7) ศาสนา (คิดเป็นร้อยละ 94.9) ส่วนเรื่องสิทธิของผู้อพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยเฉพาะความเห็นว่าเป็นผู้อพยพสามารถกลายมาเป็นผู้ประกอบการเมืองได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง

ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเลย (คิดเป็นร้อยละ 51.8) เรื่องการให้นักเรียนไทยได้รับโอกาสก่อนนักเรียนที่อพยพเข้าเมือง สำหรับการเรียนมหาวิทยาลัย วิทยาลัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วย (คิดเป็นร้อยละ 33.6) เรื่องผู้อพยพเข้าเมืองสามารถกลายมาเป็นผู้ประกอบการเมืองได้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเลย (คิดเป็นร้อยละ 39.9) บทบาทชายและหญิง ในประเด็นที่ว่าโดยภาพรวมผู้ชายควรเป็นผู้นำทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นเฉยๆ (คิดเป็นร้อยละ 30.7) เรื่องการศึกษาในมหาวิทยาลัยมีความสำคัญสำหรับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง กลุ่มตัวอย่างตอบไม่เห็นด้วย (คิดเป็นร้อยละ 29.7) เรื่องผู้ชายเป็นผู้บริหารธุรกิจได้ดีกว่าผู้หญิง พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นเฉยๆ (คิดเป็นร้อยละ 31.9) 5) การช่วยเหลือคนในครัวเรือนเป็นประจำ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย (คิดเป็นร้อยละ 78.6) การบริการสาธารณะ การมีประสบการณ์เรื่องการถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ ในการไม่ให้เครดิตกู้เงิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีประสบการณ์ (คิดเป็นร้อยละ 81.1) การมีประสบการณ์ความยากลำบากในการใช้บริการขนส่งสาธารณะ เช่น รถเมล์ รถไฟฟ้าใต้ดิน (ไม่รวมแท็กซี่) พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีประสบการณ์ (คิดเป็นร้อยละ 50.0)

และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคมของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครสามารถสรุปได้ตามผลการทดสอบสมมติฐาน ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ตารางสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ตัวแปร	สิทธิพลเมือง		บทบาทชายหญิง		ประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากสถาบันการเงิน		ประสบการณ์ความยากลำบากในการขนส่งสาธารณะ	
	Chi.	Sig.*	Chi.	Sig.*	Chi.	Sig.*	Chi.	Sig.*
1. เพศ	0.245	0.885	9.870	0.020**	0.063	0.963	0.016	0.901
2. อายุ	8.904	0.179	7.451	0.590	13.568	0.004**	8.155	0.043**
3. การศึกษา	3.122	0.538	7.601	0.269	5.490	0.064	1.381	0.501
4. ศาสนา	3.644	0.162	14.961	0.002**	0.093	0.760	2.186	0.139
5. สถานภาพสมรส	11.175	0.025**	6.398	0.380	9.392	0.009**	2.114	0.347
6. สุขภาพ	8.764	0.067	9.057	0.170	32.580	0.000**	8.750	0.013**
7. ภาวะความสุขในชีวิต	0.430	0.980	8.504	0.203	6.031	0.049**	5.016	0.081
8. ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้	6.508	0.164	37.335	0.000**	32.860	0.000**	4.124	0.127
9. ความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน	4.174	0.383	46.500	0.000**	3.412	0.182	19.580	0.000**

หมายเหตุ * หมายถึง คำนัยสำคัญทางสถิติ

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางข้างต้นสามารถอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ กับความครอบคลุมทางสังคมได้ดังต่อไปนี้ เรื่องสิทธิพลเมือง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ สถานภาพสมรส มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 11.175 และมีค่านัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.025 ตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 0.245 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.885 อายุ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 8.904 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.179 การศึกษามีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 3.122 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.538 ศาสนา มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 3.644 คำนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.162 สุขภาพมีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 8.764 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.067 ภาวะความสุขในชีวิตมีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 0.430 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.980 ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 6.508 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.164 ความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชนมีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 4.174 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.383

เรื่องบทบาทชายหญิง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ เพศ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 9.870 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.020 ศาสนา มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 14.961 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.002 ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 37.335 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 ความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 46.500 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 และตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์ได้แก่

อายุ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 7.451 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.590 การศึกษามีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 7.601 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.269 สถานภาพสมรส มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 6.398 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.380 สุขภาพ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 9.057 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.170 ภาวะความสุขในชีวิต มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 8.504 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.203

เรื่องประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากสถาบันการเงิน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ อายุ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 13.568 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.004 สถานภาพสมรส มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 9.392 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.009 สุขภาพ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 32.580 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 ภาวะความสุขในชีวิต มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 6.031 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.049 ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 32.860 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 ตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 0.063 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.963 การศึกษา มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 5.490 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.064 ศาสนา มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 0.093 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.760 ความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 3.412 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.182

ประสบการณ์ความยากลำบากในการขนส่งสาธารณะ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ อายุ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 8.155 คำนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.043 สุขภาพ มีค่าไคแอสควร์เท่ากับ 8.750

ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.013 ความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 19.580 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.000 ตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ เพศ มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 0.016 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.901 การศึกษา มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 1.381 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.501 ศาสนา มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 2.186 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.139 สถานภาพสมรส มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 2.114 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.347 ภาวะความสุขในชีวิต มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 5.016 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.081 ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้ มีค่าไคแสควร์เท่ากับ 4.124 ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ 0.127

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความครอบคลุมทางสังคมสามารถสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,000 คน โดยพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุ 60 ปีขึ้นไป นับถือศาสนาพุทธ สถานภาพสมรสแล้ว มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสุขภาพปานกลาง และเป็นผู้มีความสุขในชีวิต เรื่องการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้ง เรื่องประสบการณ์การถูกแบ่งแยกทางสังคมในเรื่องต่างๆ ได้แก่ สถานภาพทางสังคม เช่น การจ้างงานไม่ประจำ ความพิการทางร่างกาย และ/หรือ มีประวัติทางการแพทย์ อายุ การทารุณกรรมทางเพศ เพศ สัญชาติ ลักษณะทางกายภาพ ภูมิลาเนาเดิม ระดับการศึกษา การมีประวัติอาชญากรรม ศาสนา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว ส่วนในเรื่องสิทธิของผู้อพยพที่เข้ามาในไทย กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยเลย ว่าผู้อพยพสามารถกลายมาเป็นผู้นำทางการเมืองได้ และไม่เห็นด้วยว่าผู้อพยพเข้าเมืองสามารถกลายมาเป็นผู้นำสูงสุดของประเทศได้ แต่เห็นด้วยว่านักเรียนไทยควรได้รับโอกาสก่อนนักเรียนที่อพยพเข้าเมืองในการเข้าเรียนมหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย เรื่องบทบาทชายและหญิง พบว่ากลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยว่าเพศชายมีบทบาทมากกว่าเพศหญิงในเรื่องต่างๆ ได้แก่ ผู้ชายเป็นผู้นำทางการเมืองมากกว่าผู้หญิง และการศึกษาในมหาวิทยาลัย ส่วนการที่ผู้ชายเป็นผู้บริหารธุรกิจได้ดีกว่าผู้หญิงนั้นพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รู้สึกเฉยๆ ในเรื่องประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ ในการไม่ให้เครดิตกู้เงินและการมีประสบการณ์ความยากลำบากในการใช้บริการขนส่งสาธารณะ เช่น รถเมล์ รถไฟใต้ดิน ไม่รวมแท็กซี่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีประสบการณ์

ผลการทดสอบสมมติฐาน เรื่องสิทธิพลเมือง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ สถานภาพสมรส เรื่องบทบาทชายหญิง ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ เพศ ศาสนา ความเต็มใจในการบริจาคเงิน

ร้อยละ 10 ของรายได้ ความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน เรื่องประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากสถาบันการเงิน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส สุขภาพ ภาวะความสุขในชีวิต ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้ ประสบการณ์ความยากลำบากในการขนส่งสาธารณะ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ได้แก่ อายุ สุขภาพ และความคาดหวังในการช่วยเหลือจากภาครัฐหรือเอกชน

อภิปรายผล

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้ศึกษาได้อภิปรายผลการศึกษาในตัวแปรที่มีความสำคัญกับความครอบคลุมทางสังคม โดยสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

เรื่องบทบาทของเพศชายและเพศหญิง สามารถอภิปรายได้ดังต่อไปนี้ 1) เพศ พบว่า เพศชายมีแนวโน้มความเป็นผู้นำทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง โดยสามารถอธิบายโดยอาศัยการศึกษาของ (กุลสินี มุทธาลิน. 2554) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เพศสภาพนั้นเป็นการนำเอาความแตกต่างทางชีวภาพมาผูกติดกับสถานะบทบาทและหน้าที่ทางสังคมในชีวิตประจำวัน เช่น เพศหญิง ต้องมีความนุ่มนวล อ่อนโยน ในขณะที่เพศชาย ต้องมีความเข้มแข็ง ซึ่งในประเด็นดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าการที่สังคมไม่สามารถแยกความแตกต่างทางชีวภาพ และความแตกต่างของสถานะและบทบาทของเพศได้ ทำให้ความเป็นเพศชายและเพศหญิงต่างคาดหวังในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และในการศึกษาของ (สถาบันพระปกเกล้า. 2551) ในเรื่องสตรีกับการเมือง ก็ได้สรุปไว้อย่างน่าสนใจว่า “ผู้ชาย ชุมชน สังคม ยังมีทัศนคติที่โน้มเอียงเรื่องมิติหญิงชาย และความเท่าเทียมกันทางเพศ และเนื่องมาจากทัศนคตินั้นจึงทำให้เกิดการปิดกั้นโอกาสของผู้หญิงเข้าสู่กระบวนการเมือง” ซึ่งจากการศึกษาทั้งหมดทำให้สามารถเห็นว่า ประชาชนเพศชายนั้น มีความตระหนักรู้ถึงตนเองในการเป็นผู้นำทางการเมืองที่มากกว่าเพศหญิง ที่อาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง อาทิเช่น ทัศนคติ และความเข้าใจของคนในสังคม ด้านสถานะบทบาทหน้าที่ของเพศชายและหญิง เป็นต้น 2) ศาสนา พบว่า ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่มีความเห็นเฉยๆ ในเรื่องบทบาทความเป็นผู้นำทางการเมืองที่เพศชายมีมากกว่าเพศหญิงในการศึกษาของ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 2555) ได้กล่าวถึงศาสนาสำหรับเอเชีย ว่าศาสนาพุทธกับอาณัติจักรมีความสัมพันธ์ที่พึ่งพากันมากกว่าความขัดแย้งกัน และพระมหากษัตริย์ก็ทรงอุปถัมภ์พระศาสนา ดังนั้นศาสนาพุทธจึงไม่มีบทบาททางการเมือง แต่ในขณะเดียวกันสังคมปัจจุบันยังให้ความสำคัญในบทบาทความเท่าเทียมทางเพศอันจะนำไปสู่การเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ รวมไปถึงการยอมรับในสังคมเพื่อการดำรงชีวิตที่ดีของตน ซึ่งในการศึกษาของ (เสรีภาพ ณ ชะเอียง. 2555) ได้กล่าวว่า

ในความเป็นจริงนั้น มนุษย์ทุกคนต้องยอมรับค่านิยมระดับต่างๆ ที่อยู่ในสังคม ตามลักษณะโครงสร้างทางสังคมอาศัยอยู่เพื่อให้สามารถดำรงตน และได้รับการยอมรับในสังคมนั้นๆ ได้ ซึ่งเมื่อในช่วงเวลาที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ก็จะสมารถนำหลักการหรือค่านิยมที่รับเอาไว้ มาปรับใช้ตนเอง เพื่อให้สามารถอดทนต่อสัขีวิตต่อไปได้ ด้วยเหตุนี้เอง อิทธิพลทางศาสนาที่ฝังรากลึกในจิตใจของมนุษย์ทุกคน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในสัขีวิตในการวินิจฉัยความถูกผิด การยอมรับวิธีทางปฏิบัติต่างๆ ที่ช่วยเหลือมนุษย์ให้เกิดความสันติสุข 3) **ความเต็มใจในการบริจาคเงินร้อยละ 10 ของรายได้เพื่อช่วยเหลือคนว่างงานให้มีงานทำ** พบว่า ประชาชนที่ไม่เต็มใจบริจาคมีความเห็นด้วยว่า บทบาทพหุพหุในเรืองเพศชายมีความเป็นผู้นำทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง อาจเป็นเพราะประชาชนกลุ่มนี้มีพื้นฐานในการดำรงสัขีวิตอย่างคนในชุมชนเมือง ซึ่งต้องใช้เวลาในแต่ละวันอย่างเร่งรีบ รวมไปถึงค่านิยมการอยู่โดยไม่ให้ความสำคัญกับคนอื่นในสังคม หากแต่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับตัวเองเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจากคนในสมัยก่อนที่ให้ความสำคัญในการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม โดยเฉพาะในการใช้เงิน โดยในการศึกษาของ (ว.วชิรเมธี. 2555) ได้กล่าวว่า ในสมัยโบราณ คนฉลาดนั้นต้องรู้จักใช้เงิน ไม่ให้ปล่อยตัวตกเป็นทาสของเงิน หากเรารู้จักนำเงินมาบริจาคเพื่อช่วยเหลือสังคม ก็สามารถทำให้สังคมยกย่อง นับถือได้ ส่วนในทางการเมืองที่ประชาชนไม่เต็มใจบริจาคนั้นเห็นว่าเพศชายมีบทบาทความเป็นผู้นำมากกว่าเพศหญิง ก็อาจเปรียบเทียบค่านิยมแบบดั้งเดิมที่เพศชายเป็นใหญ่ ซึ่งในการศึกษาของ (Crampton and Mishra. 1999) ได้กล่าวว่า บทบาทของเพศชายได้ถูกมองว่าเป็นผู้ที่มีความเข้มแข็ง เป็นผู้นำ กล่าวหาญ มีความคิดความสามารถในการทำงานมากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้ตามที่มีลักษณะอ่อนแอ อ่อนไหว บอบบาง ชอบใช้อารมณ์ ไม่ชอบแข่งขัน ไม่มีความเป็นผู้นำ

เรื่องประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน สามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้ 1) **อายุ** พบว่า ประชาชนที่มีอายุ 30-39 ปี เคยมีประสบการณ์มากกว่ากลุ่มอายุช่วงอื่นๆ ซึ่งในช่วงวัยนี้กล่าวได้ว่าเป็นช่วงวัยของความต้อการความมั่นคงในสัขีวิตตามทฤษฎีของ Maslow (ภาศิริ เขตปิยรัตน์ และสินีนาถ วิกรมประสิทธิ์, 2554: 4) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีลำดับความต้อการมาสโลว์ (Maslow Hierarchy of Needs Theory) (Abraham Maslow) ที่ได้รับว่าบุคคลมีความต้อการเรียงลำดับจากระดับพื้นฐานที่สุดไปยังระดับสูงสุด โดยมีกรอบความคิดที่สำคัญสามประการได้แก่ 1) บุคคลเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความต้อการ และต้อการมีแรงจูงใจที่จะนำไปสู่ความต้อการนั้น ส่วนความต้อการที่ได้รับการตอบสนองแล้วก็ไม่มีความจูงใจอีกต่อไป 2) ความต้อการของบุคคลจะเรียงตามความต้อการพื้นฐานไปจนถึงความต้อการ

ที่มีความซับซ้อนสูงขึ้น 3) เมื่อความต้อการลำดับที่ต่ำกว่าหรือความต้อการพื้นฐานได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลจะมีความต้อการลำดับที่สูงขึ้น ซึ่งในอายุดังกล่าวเป็นช่วงที่ประชาชนกำลังก้าวไปสู่ความต้อการทางสังคมที่สูงขึ้นเช่นกัน โดยประชาชนจะต้อการมีความปลอดภัยที่ไม่เกิดอันตรายในสัขีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นประชาชนจึงต้อการหาความมั่นคงให้กับตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้วยวิธีทางใดก็ตาม อาทิ การไปกู้หนี้ยืมสิน กับธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นๆ เพื่อนำมาเป็นหลักประกันในสัขีวิต แต่ในขณะที่เดียวกันช่วงวัยนี้ยังเป็นวัยที่กำลังก้าวผ่านสัขีวิตวัยรุ่น และกำลังสร้างเนื้อสร้างตัว เพื่อที่จะนำมาให้ครอบครัวของตนเองไปสู่จุดที่ดีและให้เกิดความยอมรับทางสังคม ดังนั้นเพื่อให้เกิดความยอมรับทางสังคมเกิดขึ้นจริง ประชาชนจึงพยายามกู้เงินในการบริโภค อุปโภค ทรัพย์สินต่างๆ อาทิ รถยนต์ ที่ดิน บ้าน แต่ทั้งนี้ก็ไม่ใช่ว่าประชาชนทุกคนที่จะสามารถกู้ได้ เนื่องจากทางสถาบันการเงินมีกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัด จึงเป็นเหตุให้ประชาชนที่มีหลักค้ำประกันที่ไม่ดีพอต้อการถูกปฏิเสธอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ 2) **สถานภาพสมรส** พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพโสดส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน อาจเป็นเพราะประชาชนที่สถานภาพโสดมีค่านิยมในการดำเนินสัขีวิตที่เกี่ยวข้องกับตนเองเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในการศึกษาของ (พินดา หอมบุญยงค์. 2549) กล่าวว่าประชาชนเพศหญิงที่เป็นโสดแบ่งออกได้ห้ากลุ่มได้แก่ กลุ่มที่ชอบแบรนด์เนม กลุ่มสาวมีสุข กลุ่มสาวมั่น กลุ่ม The Thirtyeen และกลุ่มผู้ดูแลตนเองซึ่งในกลุ่มนี้จะมีอัตราการออมเงินสูง ไม่ให้ความสำคัญในการแต่งหน้าแต่งตัวดูดีตลอดเวลา นั้นยอมแสดงถึงการไม่มีภาวะที่ต้องไปใช้บริการจากธนาคารหรือสถาบันการเงินในการกู้เงิน ในขณะที่ประชาชนที่มีสถานภาพสมรสนั้น จำเป็นต้อการพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินสัขีวิต โดยเฉพาะในเรื่องการเงิน โดยในการศึกษาของ (มัลลิกา สมสกุล. 2543. อ้างถึงใน ธัญลักษณ์ อิสสระ. 2553) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในความพึงพอใจในสัขีวิตสมรส โดยมีองค์ประกอบในด้านสถานภาพการเงินในครอบครัว ซึ่งมีผลต้อการมีความสุขในสัขีวิตคู่ หากมีคู่สามีภรรยา มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายจะทำให้การดำรงสัขีวิตอยู่ร่วมกันไม่ราบรื่น ดังนั้นจึงทำให้คู่สมรสต้อการมีการกู้เงินเพื่อตอบสนองต้อการสร้างความมั่นคงในการครอบครัวยุติตนเอง แต่ถึงอย่างไรก็ตามเรื่องสถานะการเงินก็ยังคงเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่มีความจำเป็นที่ทำให้คู่สมรสรู้สึกมีความมั่นคงในการใช้สัขีวิตร่วมกัน แต่ไม่ได้เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการดำรงสัขีวิตคู่ 3) **ภาวะความสุขในสัขีวิต** พบว่า ประชาชนที่มีความสุขในสัขีวิต ไม่เคยมีประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน การที่ประชาชนจะมีความสุขได้นั้น ไม่จำเป็นต้องแลกมาด้วยปัจจัยทางการเงินเสมอไป ซึ่งในการศึกษาเกี่ยวกับความสุขของคนคนในชาติ (เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. มปป.) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่ทำโดยนักวิชาการ

ตะวันตกพบว่า การมีรายได้ที่เพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้มีความสุขเพิ่มขึ้นตามด้วยเสมอไป เพราะความต้องการของคนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนี้ปัจจัยที่สร้างความสุขยังรวมไปถึง การมีงานทำ สุขภาพ การศึกษา ชีวิตครอบครัว ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิตการทำงาน อีสรภาพ ความยุติธรรมทางสังคม แต่ในขณะที่เดียวกันประชาชนอาจเพียงต้องการการยอมรับในสังคม เพื่อให้รู้สึกถึงความเป็นหนึ่งเดียวกันในสังคม และในการศึกษาของ (ฐิติมา กุลอชชะกิจ. 2543) ได้กล่าวว่า การที่ประชาชนจะยอมรับคนในสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ซึ่งด้านบุคลิกภาพและค่านิยมก็ส่งผลให้เกิดการยอมรับทางสังคมได้ ดังนั้นการที่ประชาชนที่มีภาวะความสุขอยู่แล้วไม่มีประสบการณ์การถูกปฏิเสธจากธนาคารหรือสถาบันทางการเงินจึงกล่าวได้ว่า ประชาชนไม่ได้เห็นความสำคัญในการมีรายได้ที่เกินตัว และไม่มีคามจำเป็นในการใช้บริการจากธนาคารหรือสถาบันการเงินเท่าใดนัก

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สิทธิพลเมือง

ควรให้ความสำคัญในการประสานขอความร่วมมือจากทุกองค์กร หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ทางภาครัฐหรือเอกชนที่ควรทำการสื่อสารกับประชาชนทุกช่องทาง ไม่ว่าจะเป็น ทางสื่อต่าง ๆ หรือการวางแผนประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มในสังคม รวมไปถึงการพัฒนากระบวนการศึกษาของไทยที่ต้องกำกับและให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนเองในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน ที่ประชาชนทุกคนต้องทราบ เพื่อจะได้เข้าใจถึงบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศของตนเอง อีกทั้งยังทำให้ประชาชนไม่มีเสียสิทธิประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับอีกด้วย

2. การแบ่งแยกทางสังคม

ควรส่งเสริมการปลูกฝังจากสถาบันที่เล็กที่สุดในสังคมนั้นคือ สถาบันครอบครัว ครอบครัวควรเป็นสถาบันเบื้องต้นที่ให้ความรัก ความอบอุ่น อันเป็นรากฐานของภาวะจิตใจที่มั่นคงและมีจิตวิญญาณที่เอื้ออารีต่อบุคคลอื่นๆ ในสังคม ในขณะที่การบริหารจัดการของรัฐบาลควรให้การสนับสนุน และส่งเสริมเกี่ยวกับความเท่าเทียมของประชาชนทุกกลุ่มในสังคมไม่ว่าจะเป็น ฐานะทางเศรษฐกิจที่ควรมีเพศทางเศรษฐกิจและภาครัฐสามารถเข้ามาแทรกแซงได้เมื่อเกิดการกระจายรายได้อย่างไม่ธรรม หรือนายจ้าง ลูกจ้างมีการเอารัดเอาเปรียบ รวมไปถึงการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคม ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นความขัดแย้งในสังคมวงกว้างที่ทำให้การดำรงชีวิตของประชาชนเกิดภาวะความมีสุขน้อยลง

3. สิทธิผู้อพยพเข้าประเทศ

ควรมีข้อกำหนดที่ชัดเจนทั้งในหลักการและข้อปฏิบัติเกี่ยวกับผู้อพยพ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจสังคม การศึกษา

การเมืองการปกครอง ทั้งยังรวมไปถึงเรื่องแรงงาน ซึ่งจะเห็นได้จากที่คนอพยพไหลทะลักเข้ามาในประเทศไทยแถบชายแดน เช่น อ.แม่สอด จ.ตาก หรือแถบอำเภออรัญประเทศ ที่มีแรงงานอพยพจำนวนมาก จนทำให้แรงงานในประเทศเกิดสภาวะการจ้างงานที่ต่ำลง ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรมของแรงงานไทยที่มีความอดทนต่ำกว่าแรงงานอพยพ ไม่มีลักษณะอดทนต่อแรงกดดันไม่การทำงาน ในขณะที่แรงงานอพยพนั้น ค่าจ้างก็ต่ำกว่าแรงงานไทยมีความอดทนต่อการจ้างงาน และทนต่อแรงกดดันได้มากกว่า แต่ถึงอย่างไรก็ตาม การคุ้มครองทางกฎหมายต่อแรงงานไทยก็ควรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ให้โอกาสที่จะใช้ศักยภาพของคนในประเทศเพื่อพัฒนาประเทศของตนอย่างสูงสุด

4. บทบาทของเพศในทางการเมือง

ควรให้สถาบันครอบครัวปลูกฝังให้สมาชิกในครอบครัวเคารพในบทบาทหน้าที่ของตนเอง เคารพความเสมอภาคของบุคคลทุกคนในสังคม รวมทั้งการให้โอกาสการขึ้นเป็นผู้นำของประชาชนทุกกลุ่มให้มีความหลากหลายทางเพศ อีกทั้งยังต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐที่ต้องเป็นผู้กำหนดนโยบายเพื่อไปปฏิบัติต่างๆ ที่เอื้อต่อความเสมอภาคทางเพศ รวมไปถึงหน่วยงานอื่นๆ องค์กรเอกชนต่างๆ ที่พร้อมจะนำนโยบายไปปฏิบัติ รวมไปถึงความสามารถทางการเมืองที่ควรตระหนักถึงความสามารถของเพศหญิงเพิ่มขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มีความครอบคลุมอย่างเท่าเทียมกันในทุกกลุ่มสังคม

5. การบริการจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน และการใช้บริการขนส่งสาธารณะ

ควรมีมาตรการช่วยเหลือจากภาครัฐเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในการไปกู้เงินจากธนาคารหรือสถาบันการเงิน เช่นการประชาสัมพันธ์อภิวีธีการต่างๆ ในขั้นตอนการกู้เงินตามสื่อของรัฐต่างๆ การจัดอบรมสัมมนาโดยภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมมือกับธนาคารและสถาบันการเงินอื่นๆ ที่สนใจให้กับบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับความรู้ในการกู้เงินให้ผ่าน และปลูกฝังจิตสำนึกที่ตระหนักถึงการใช้จ่ายต่างๆ ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการส่งเสริมให้ประชาชนยึดหลักความพอเพียงในกรณีที่ผู้กู้เงินไม่มีความประมาณตนเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งนี้มีความเกี่ยวข้องในเรื่องความครอบคลุมทางสังคม โดยในประเทศไทยยังไม่เป็นที่แพร่หลายมากนัก จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ภาคการศึกษาจะส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศต่อไป โดยใช้ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ อาทิ นักวิจัย นักวิชาการ และผู้มีความสนใจ ใช้วิธีการศึกษาที่หลากหลายมากขึ้น สามารถใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ

ในการศึกษาเพิ่มเติม มีกระบวนการต่างๆ และเครื่องมือที่สำคัญ มาใช้เพื่อเกิดประโยชน์ รวมทั้งพัฒนาการใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ให้มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น สามารถบ่งชี้ถึงตัวแปรที่มีผลต่อการพัฒนา ความครอบคลุมทางสังคมในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับ ย่อมมีความละเอียดและสมบูรณ์มากขึ้น อาจกลายเป็นแรงผลักดัน ให้หน่วยงาน องค์กรภาครัฐและภาคเอกชนอื่นๆ ใช้เป็นรากฐาน ในการกำหนดนโยบายการพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศที่ ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กุลลีนี มุทธากลิน. ความยากของการเป็น (นายๆ) หญิง. มุมมองบ้านสามย่าน (กันยายน. 2554). เข้าถึงได้จาก <http://bit.ly/paeMIS> : 18 กันยายน 2555.
- จอห์ เอฟ ฮอบกินส์. มปป. การให้อย่างคริสเตียน. ศูนย์ศึกษา พระคริสตธรรม สหคริสตจักรเพนเตคอสแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ศาสนากับการเมือง. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9550000101963&CommentReferID=21824156&CommentReferNo=3&> : 23 กันยายน 2555
- ฐิติมา กุลอัสชะกิจ. 2543. การยอมรับทางสังคมของคนพิการ: ศึกษากรณีศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพทาง อาชีพของภาครัฐ และเอกชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธัญลักษณ์ อิศระ. 2553. ความสามารถร่วมกันในการพยากรณ์ ของการสนับสนุนทางสังคม การเข้าใจ และความพึงพอใจ ในชีวิตสมรสที่มีต่อการให้อภัยคู่สมรส. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พนิดา หอมบุญยงค์. 2552. รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้หญิงวัยทำงานที่มีสถานภาพโสดในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ภาศิริ เขตปิยรัตน์ และสินินา วิกกรมประสิทธิ์. 2554. รายงาน การวิจัยความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อหลักสูตร บริหารธุรกิจ (4 ปี) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ปีการศึกษา 2553. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ว.วชิรเมธี. เงินออกจากรมออกเลย (๗): คั่นฉ่องและโคมฉาย. เข้าถึงได้จาก [http://www.komchadluek.net/detail/20120612/132580/%E0%B9%80%E0%B8%87%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%87%E0%B8%A2\(%E0%B9%97\).html](http://www.komchadluek.net/detail/20120612/132580/%E0%B9%80%E0%B8%87%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B9%80%E0%B8%87%E0%B8%A2(%E0%B9%97).html) : 23 ตุลาคม 2555
- สถาบันพระปกเกล้า. 2551. สตรีกับการเมือง: ความเป็นจริง พื้นที่ทางการเมือง และการขับเคลื่อน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมคาเฟส.
- สุรสิทธิ์ วชิรจร. 2553. บทความคุณภาพสังคม: จากยุโรปสู่ ประเทศไทย. คุณภาพสังคมเพื่อคุณภาพประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สุรัชย์ หวันแก้ว. 2550. คนชายขอบจากความคิดสู่ความจริง (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรีภาพ ณ ชะเยือง. พลังศาสนาในทางการเมือง. เข้าถึงได้จาก <http://freewhitedove.multiply.com/journal/item/> : 23 กันยายน 2555
- เสาวลักษณ์ กิตติประภัสร์. มปป. ความสุข: การวัดความสุขของ คนในชาติ และนโยบายที่ส่งเสริมให้คนเป็นสุข ควรเป็น อย่างไร. ใน วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุสรณ์ บุญเรือง. 2551. การย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาและ การเปลี่ยนสถานะทางสังคม: กรณีศึกษาพระเชิงตุ่ง ที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Crampton, S.M. and Mishra, J.M. 1999. Women in management. Retrieved September 24, 2012, from <http://dbonline.lib.cmu.ac.th/mds/detail.nsp>

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาธาตุพิษเป็นยากันยุงเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน The Participation of the Community in the Development of the Cattail Mosquito Repellent to Promote the Community Business

ปัญญาญรัฐ คีลาสาย

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และพัฒนาผลิตภัณฑ์ยากันยุงโดยใช้ธาตุพิษเป็นส่วนประกอบ และทดสอบประสิทธิภาพและหาอัตราส่วนยากันยุงที่เหมาะสมถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่นและสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจ กลุ่มตัวอย่างคือกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ มีจำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสรุปผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาธาตุพิษเป็นยากันยุงเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชนพบว่า การทำกาบแปงเปียกจะใช้ปริมาณแป้งมัน 200 กรัม ปริมาณน้ำ 0.30 ลิตร ที่อุณหภูมิ 75 องศาเซลเซียส ระยะเวลา 20 นาที กาบแปงเปียกที่ได้จะไม่เหลวและไม่เหนียวเกินไป คนง่าย มีความเหนียวและมีสีใส จากนั้นนำดอกธาตุพิษระยะดอกแก่สามารถดึงด้วยมือได้ การทำยากันยุงธาตุพิษในรูปแบบพิมพ์ต่างๆ ใช้ปริมาณสมุนไพร 100 กรัม ดอกธาตุพิษ 100 กรัม และกาบแปงเปียก 300 กรัม จะได้ยากันยุงที่มีกลิ่นของสมุนไพรชนิดนั้นๆ ชัดเจนเมื่อเผาไหม้ เนื้อยากันยุงที่ได้ผสมเป็นเนื้อเดียวกันและไม่หักง่าย นำส่วนผสมอาหารปริมาณ 3 กรัม ผสมน้ำปริมาณ 0.05 ลิตร จะได้ยากันยุงที่มีสีเด่นชัดมาก ส่วนการทดสอบประสิทธิภาพของยากันยุงธาตุพิษ ภายในระยะเวลา 3 เดือน การเปื้อยยุง การเปลี่ยนสีและการเปลี่ยนกลิ่น ยังมีสภาพคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของยากันยุงธาตุพิษ ส่วนประสิทธิภาพการเผาไหม้ด้วยขนาดรูปทรงกระบอกเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.8 เซนติเมตร ความยาว 30 เซนติเมตร ใช้เวลาเผาไหม้ 90 นาที ประสิทธิภาพในการป้องกันเมื่อจุดยากันยุงผ่านไป 5 นาที ยุงเริ่มหนีหาย ผ่านไป 15 นาที ไม่พบยุง ส่วนประสิทธิภาพหลังการเผาไหม้สิ้นสุดลงแล้ว 20 นาที ยุงเริ่มกลับมา ด้านแบบสอบถามผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นและความพึงพอใจในรูปแบบที่แปลกใหม่และไม่มีสารพิษ

คำสำคัญ : ยากันยุง, การถ่ายทอดเทคโนโลยี, การส่งเสริมธุรกิจชุมชน

Abstract

The feasibility and development of the cattail mosquito repellent component were studied in this research. The test performance and the ratio of the repellent technology were found out in order to transfer it to the local farmers. The opinions and satisfaction of the 60 users were also studied. The 5-level rating scale questionnaire was employed for data analysis with the use of frequency, percentage, mean and standard deviation. The advantage of this research study was attributed to the community business in order to bring good quality of life among the local people. The steps of producing the cattail mosquito repellent are as follows: the first step is to make a paste from the 200 grams of flour and the 0.30 liters of water with the 75 C temperature in the time of 20 minutes. The second step is to mix the 300 grams of paste with the 100 grams of herb and cattail. The third step is to make the cattail mosquito repellent on the various forms of cylinder block with the 30 centimeter diameter and the 30 centimeter length. The results of this research were revealed that the efficiency of cattail mosquito repellent can last for over 3 months with no change of the samples. The combustion efficiency with the above size took 90 minutes to the complete burning. The preventive efficiency in the 5 minute use of mosquito repellent was that the mosquitoes disappeared. There were no mosquitoes around the tested area after the 15 minute use. The advantage of this product was not harmful to health and the users satisfied with the results.

Keyword : mosquitoes, technology transfer, promoting community businesses

บทนำ

รูปถ่ายส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่ในบริเวณที่รกร้างตามชานเมือง เป็นวัชพืชที่ขึ้นผิดที่ผิดทางขึ้นในที่ที่ไม่ต้องการให้ขึ้น Craft (1975) และปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่ถูกรบกวนโดยมนุษย์ หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ดี (Baker, 1974; Harlan, 1975) ซึ่งรูปถ่ายจัดเป็นวัชพืชที่ก่อให้เกิดผลเสียด้านต่างๆ เช่น ด้านนิเวศวิทยา ด้านเศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม รูปถ่ายหรือก้างเป็นไม้ล้มลุกมีการกระจายพันธุ์อย่างรวดเร็ว มีลำต้นสูงเรียวยาว อัมพร คล้ายแก้ว (2555) สามารถเจริญเติบโตได้ดีในที่โล่ง ขึ้นและพื้นที่ชุ่มน้ำ หนองน้ำตื้นๆ หรือริมแหล่งน้ำทั่วไป มีอายุข้ามปีทนต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมได้ดี รูปถ่ายจัดเป็นวัชพืชที่มีต้นทุนต่ำ แต่สามารถนำมาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าได้ อีกทั้งเป็นผลิตภัณฑ์ได้จากธรรมชาติโดยตรง ลดปัญหาขยะจากวัชพืชและลดเขตพื้นที่รกร้างทางชุมชนอีกด้วย จากที่ผ่านมาพบว่าได้มีผู้นำเศษวัชพืชมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ อย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็นดอกของต้นรูปถ่ายที่ใช้ในการกำจัดคราบน้ำมันดิบได้อย่างหมดจดและมีประสิทธิภาพสูงมาก รวมถึงผู้วิจัยเองก็เคยศึกษาทำการวิจัยการเพิ่มมูลค่าของรูปถ่ายเพื่อทำเป็นโคมไฟและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน ปัญญนัฐ ศิลาฉาย (2551) ด้วยเช่นกัน แหล่งที่มีรูปถ่ายขึ้นอยู่ขึ้นจัดเป็นแหล่งเพาะและแพร่พันธุ์ของงูได้ดีทีเดียว ซึ่งปัจจุบันนี้มีโรคระบาดมากมายที่มีงูเป็นพาหะนำโรค ไม่ว่าจะเป็นโรคไข้เลือดออก สุจิตรา นิมนานิตย์ (2553) โรคไข้มาลาเรีย โรคไข้สมองอักเสบ โรคพิษบาดทะยักหรือโรคเท้าช้าง อรุณกร จันทรแสง และคณะ (2536) โรคซิคุนคุนยาหรือโรคไข้ปวดข้อยุงลาย ล้วนแล้วแต่มาจากงูเป็นพาหะทั้งสิ้น และเมื่อเข้าสู่ช่วงฤดูฝนก็จะมีความเสี่ยงในการเกิดโรคเพิ่มขึ้น ในธรรมชาติมีพืชสมุนไพรบางชนิดมีสารที่สามารถออกฤทธิ์กำจัดงูอย่างได้ผล โดยเฉพาะในแง่ของการกำจัดงูที่เป็นอันตรายหรือพาหะนำโรคต่อมนุษย์ และหนึ่งในวิธีการป้องกันงูอย่างง่ายนั้นก็คือการใช้ยาจุดกันงูเพื่อป้องกันไม่ให้งูกัด โดยสารไพรีทรอยด์ในยาจุดกันงูจะไปรบกวนการทำงานของระบบประสาท ทำให้งูเป็นอัมพาตอย่างรวดเร็วและตายอย่างเฉียบพลัน ในปัจจุบันยาจุดกันงูมีการพยายามปรับแต่งกลิ่นให้มีกลิ่นหอมเลียนแบบธรรมชาติ เพื่อกลบกลิ่นฉุนไหม้และกลิ่นของสารเคมี ประพนธ์ อางตระกูล (2557) ขณะนี้จะเห็นได้ว่ามนุษย์เราเริ่มตื่นตัวและหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีมากขึ้น ซึ่งได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์กำจัดงูจากเดิมที่เน้นการใช้สารเคมีมาเป็นการค้นคว้าเพื่อใช้สารสกัดจากธรรมชาติ ทั้งนี้เพื่อลดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อผู้ใช้และสิ่งแวดล้อมให้น้อยลง อุษาวดี ถาวระ และคณะ (2548) การใช้วิธีการต่างๆ โดยไม่ใช้สารเคมีเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อมไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายซื้อสารเคมี แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคเอกชนและการประสานกับหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยที่ทุกฝ่ายต้องทำงานประสานกัน

การดำเนินการทั่วไปหรือการดำเนินการทางธุรกิจทุกวันนี้ จำเป็นต้องอาศัยการนำเอาหลักการจัดการเข้ามาช่วยในการดำเนินธุรกิจด้วย จึงควรนำหลักการจัดการวงจรความสำเร็จ หรือที่เรียกกันว่า PDCA ซึ่งวงจรนี้ว่าด้วยเรื่องของการวางแผน (Plan) นำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบหรือประเมินผลการปฏิบัติตามแผน (Check) และนำผลที่ได้ดำเนินการตามความเหมาะสม (Act) ศุภชัย อาชีวะระจับโรค (2547) ซึ่งวงจร PDCA นับได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมกัน และใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีคุณค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งวิธีการดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพอย่างหนึ่ง เพื่อที่จะนำพาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ รูปถ่ายในฐานะทรัพยากรในท้องถิ่นควรถูกเพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ในชุมชน ซึ่งเป็นคนนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สามารถตอบสนองและเหมาะสมกับการใช้งานได้ ถือว่าเป็นการช่วยลดผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากรูปถ่ายและลดอัตราการขยายพันธุ์ของรูปถ่ายได้อีกทางหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทางผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะนำรูปถ่ายที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่นมาเพิ่มมูลค่า โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาวัชพืชที่ไร้ค่าของท้องถิ่นให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและสามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งนั้นได้จริง อีกทั้งรัฐบาลส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์เพื่อการส่งออก

ดังนั้นการนำรูปถ่ายมาผลิตเป็นยากันงูและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการทุกขั้นตอน น่าจะเป็นเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมการใช้ยากันงูรูปถ่าย ซึ่งมีผลผสมของสมุนไพรที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพไม่เหมือนยากันงูที่มีจำหน่ายทั่วไปตามท้องตลาด จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะมาทดแทนการใช้สารเคมีกำจัดงูได้ และพัฒนาให้เป็นจุดเด่นและจุดขายของสินค้าที่ผลิตภายในประเทศและสามารถเป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ได้อีกด้วย ดังนั้นทางผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปถ่ายเป็นยากันงูเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างทางเลือกให้กับเกษตรกรในการกระตุ้นการสร้างกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และมีการเรียนรู้เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว โดยที่เกษตรกรสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้แก่ตนเองและครอบครัว อีกทั้งยังสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาเผยแพร่ให้แก่คนในชุมชนได้มีความรู้ในการประกอบอาชีพเสริมได้มากขึ้น ซึ่งสามารถส่งผลให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้และพัฒนาลักษณะยากันงูโดยใช้รูปถ่ายเป็นส่วนประกอบ

2. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพและหาอัตราส่วนยากันยุงที่เหมาะสม

3. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่นและทดสอบความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ยากันยุงรูปยาซี

ขอบเขตโครงการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาธูปยาซีเป็นยากันยุงเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน โดยให้ชุมชนซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายในเขตพื้นที่ ตำบลโฆม อำเภอกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยในครั้งนี้

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธูปยาซีมีการปรับตัวและมีวิวัฒนาการไปสู่สภาพที่มีการอยู่รอดมากขึ้น มีการขยายพันธุ์ได้ทีละมากๆ ง่ายและรวดเร็ว เมล็ดมีความแข็งแรงและทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม (Hill, 1977; Mercado, 1979) ทำให้พื้นที่อาศัยของยุง ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคไข้เลือดออกโดยยุงลาย ด้านสาธารณสุขพบผู้ป่วยจำนวนมากและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัจจัยสำคัญที่มีการแพร่ระบาดของยุงลายมากขึ้นตามการเพิ่มของภาชนะที่มนุษย์ทำขึ้นเพื่อเก็บกักน้ำ สุจิตรา นิมนานิตย์ (2553) สารสกัดจากพืชในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชเป็นทางเลือกหนึ่งในการลดสารเคมี สารพิษตกค้าง ซึ่งเป็นอันตรายต่อมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจเนื่องจากตระหนักถึงอันตราย อุดมลักษณ์ อุณจิตต์วรรณ และพรณิกา อัดตนนท์ (2548) หลักการวิเคราะห์ทรัพยากรของธุรกิจจะมีค่าเหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ธุรกิจชุมชนเป็นทางเลือกในการยกระดับรายได้ ชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น ควรมุ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัตถุดิบในชุมชนโดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชน ให้คิดเอง วางแผนและตั้งเป้าหมายด้วยตนเอง นรินทร์ โอฬารกิจอนันต์ (2550) สร้างสิ่งใหม่ พัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ หรือทำกระบวนการที่มีอยู่แล้วให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ต้องสร้างความคิดก่อนกำหนดกลยุทธ์หาเงิน หาคนที่เหมาะสม เอาสิ่งที่มีออกสู่ตลาด ถ้าองค์กรไม่คิดทำสิ่งใหม่ๆ องค์กรนั้นก็ล้มหายตายจากไปเลย ศิริวรรณ ศิริอารยา (2548) ผู้บริโภคไทยมีความตระหนักถึงการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมมากขึ้น เกือบสิบปีที่เราเข้าตามยุค “Green Marketing” นับแต่สินค้าอุปโภคบริโภคถูกเรียกชื่อ เน้นทรัพยากรหมุนเวียนที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของผู้บริโภคไทย ชุติศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล และมนัสศิริ เผือกสกนธ์ (2547) ทุกวันนี้การใช้ความคิดสร้างสรรค์ที่เหนือกว่าสามารถเอาชนะคู่แข่งได้

เทคนิคด้านความคิดสร้างสรรค์ต้องวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนพิจารณาแนวทางในการปรับใช้ ขยาย ย่อ ใช้แทน จัดใหม่ กลับหรือรวม ที่เข้ากับผลิตภัณฑ์หรือบริการได้ ดนัย จันทรเจ้าฉาย และ ยศยอด คลังสมบัติ (2547)

วิธีดำเนินการวิจัยครั้งนี้

ในการดำเนินงานวิจัยมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ความเป็นไปได้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยากันยุงจากธูปยาซี

การศึกษาความเป็นไปได้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยากันยุงธูปยาซีครั้งนี้ สามารถผลิตและใช้ได้จริงหรือไม่ โดยใช้ส่วนผสมเพื่อขึ้นรูปเป็นยากันยุงรูปแบบต่างๆ คือสมุนไพร ธูปยาซีและ กาวแบ่งเปียก สมุนไพรที่ผสมขึ้นรูปยากันยุงมีทั้งหมด 7 ชนิด 8 สูตร คือ ตะไคร้หอม โหระพา กะเพราแดง สะระแหน่ แมงลัก มะกรูด ข่าแก่ และสูตรรวมสมุนไพรทั้ง 7 ชนิด แล้วนำส่วนผสมทั้งหมดไปขึ้นรูปในแบบพิมพ์ทำยากันยุง ซึ่งมีรูปทรงกระบอกมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.80 เซนติเมตร ยาว 30 เซนติเมตร แล้วขึ้นรูปยากันยุงรูปแบบต่างๆ

ตอนที่ 2 การทดสอบประสิทธิภาพและหาอัตราส่วนยากันยุงที่เหมาะสม

ในการทดสอบประสิทธิภาพของยากันยุงธูปยาซีนั้น ได้ทำการทดสอบประสิทธิภาพทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ เมื่อเวลาผ่านไป การเผาไหม้ การป้องกันยุง ทั้งระหว่างจุดยากันยุงและหลังการเผาไหม้สิ้นสุดลง โดยใช้อัตราส่วนที่เหมาะสมของสมุนไพร ธูปยาซี และกาวแบ่งเปียกในอัตราส่วน 1 : 1 : 3

ตอนที่ 3 การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่นรวมทั้งสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของผู้ใช้ยากันยุงธูปยาซี

การวิจัยในครั้งนี้ ได้นำกระบวนการ PDCA มาใช้ในแต่ละขั้นตอน โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้แก่กลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่น รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการใช้ผลิตภัณฑ์ยากันยุงธูปยาซี เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม คือกลุ่มผู้ใช้ผลิตภัณฑ์จำนวน 60 คน จากผู้เข้าร่วมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตทั้งสิ้น 200 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาธูปยาซีเป็นยากันยุงเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน สามารถแบ่งผลการวิจัยได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลความเป็นไปได้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยาแก้ยุงจากธาตุยา

จากการศึกษาความเป็นไปได้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยาแก้ยุงจากธาตุยาครั้งนี้ พบว่า สามารถผลิตและใช้ได้จริงจากการออกแบบและทดลองการพัฒนาผลิตภัณฑ์ยาแก้ยุงธาตุยา

ประกอบด้วยสมุนไพร ธาตุยาและกากแบ่งเปียก พบว่า เมื่อนำส่วนผสมที่ได้ใส่แบบพิมพ์ที่เตรียมไว้ แล้วนำมาขึ้นรูปจะได้ยาแก้ยุงที่มีประสิทธิภาพไม่เปื่อยยุ่ย เมื่อผสมส่วนผสมอาหารเพื่อให้ยาแก้ยุงมีสีสันสวยงามน่าใช้แล้ว จะได้ผลิตภัณฑ์ยาแก้ยุงธาตุยา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์ยาแก้ยุงธาตุยาแบบพิมพ์ต่างๆ

ตอนที่ 2 ผลการทดสอบประสิทธิภาพ และหาอัตราส่วนยาแก้ยุงที่เหมาะสม

ผลการทดสอบประสิทธิภาพของยาแก้ยุงธาตุยาจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพด้านการเปื่อยยุ่ย การเปลี่ยนสี

และการเปลี่ยนกลิ่น พบว่า ประสิทธิภาพของยาแก้ยุงธาตุยาที่มีสภาพคงเดิมทั้งด้านสี กลิ่น และไม่เปื่อยยุ่ย ตลอดระยะเวลา 3 เดือน ทั้ง 8 สูตร แสดงดังตารางที่ 1 ในอัตราส่วน 1 : 1 : 3 ที่เหมาะสมของสมุนไพร ธาตุยา และกากแบ่งเปียก ตามลำดับ

ตารางที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ความเปื่อยยุ่ย การเปลี่ยนสีและกลิ่น

สูตร	การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ด้านความเปื่อยยุ่ย การเปลี่ยนสี และกลิ่น		
	ระยะเวลา 1 เดือน	ระยะเวลา 2 เดือน	ระยะเวลา 3 เดือน
สูตรตะไคร้หอม	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรโหระพา	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรกะเพราแดง	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรสะระแหน่	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรแมงลัก	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรมะกรูด	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรชาแก่	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม
สูตรรวมทั้ง 7 ชนิด	สภาพคงเดิมไม่เปื่อยยุ่ย	สีคงเดิม	กลิ่นคงเดิม

ต่อมาผลการทดสอบประสิทธิภาพการเผาไหม้ของยากันยุง
รูปถ่ายพบว่า ยากันยุงรูปถ่ายขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.80 เซนติเมตร
ยาว 30 เซนติเมตร ใช้ระยะเวลาการเผาไหม้ 90 นาที ส่วนทางด้าน
การทดสอบประสิทธิภาพด้านการป้องกันยุงของยากันยุงรูปถ่ายนั้น
พบว่า ก่อนจุดยากันยุงบริเวณที่ทดสอบมียุงมาก เมื่อจุดยากันยุง

ผ่านไป 5 นาที ยุงเริ่มหนีหายไปและเมื่อผ่านไป 15 นาที ยุงในบริเวณ
ที่ทดสอบแสดงรายละเอียดดังตารางที่ 2 และภายหลังการเผาไหม้
สิ้นสุดลง ยากันยุงยังคงประสิทธิภาพต่อไปอีก 15 นาที แสดง
รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบประสิทธิภาพการป้องกันยุงของยากันยุงรูปถ่าย

การดำเนินการ	ผลของการดำเนินการ
ก่อนจุดยากันยุง	มียุงชุมมากในบริเวณที่ใช้ทดสอบ
จุดยากันยุงผ่านไป 5 นาที	ยุงในบริเวณที่ใช้ทดสอบเริ่มหนีหาย
จุดยากันยุงผ่านไป 15 นาที	ไม่พบยุงในบริเวณที่ใช้ทดสอบ

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบประสิทธิภาพยากันยุงรูปถ่ายหลังการเผาไหม้สิ้นสุดลง

หลังจากการเผาไหม้สิ้นสุดลง (นาที)	ผลของการดำเนินการ
5	ไม่พบยุงในบริเวณที่ใช้ทดสอบ
10	ไม่พบยุงในบริเวณที่ใช้ทดสอบ
15	ไม่พบยุงในบริเวณที่ใช้ทดสอบ
20	ยุงในบริเวณที่ใช้ทดสอบเริ่มกลับมา

ตอนที่ 3 ผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่กลุ่ม เกษตรกรในท้องถิ่นรวมทั้งผลสำรวจความคิดเห็นและความ พึงพอใจของผู้ใช้ยากันยุงรูปถ่าย

ผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตแก่กลุ่มเกษตรกรใน
ท้องถิ่นครั้งนี้ ได้นำกระบวนการ PDCA มาใช้ในแต่ละขั้นตอน
โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ผู้วิจัยได้ร่วมกับ
แกนนำชุมชนถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตให้แก่กลุ่มเกษตรกรใน
ท้องถิ่น รวมทั้งสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการ
ใช้ผลิตภัณฑ์ยากันยุงรูปถ่าย เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม คือกลุ่มผู้ใช้
ผลิตภัณฑ์จำนวน 60 คน จากผู้เข้าร่วมรับการถ่ายทอดเทคโนโลยี
การผลิตทั้งสิ้น 200 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน
ประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่
ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

จากข้อมูลที่ได้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 60
คน เป็นเพศหญิงจำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 63.33 และเพศชาย
จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 36.67 ซึ่งมีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป
คิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมาคือช่วงอายุ 41-60 ปี คิดเป็นร้อยละ
30.00 และช่วงอายุ 25-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.33 ระดับการศึกษา
ม.6 คิดเป็นร้อยละ 30.00 รองลงมาคือระดับการศึกษา ป.4 คิดเป็น

ร้อยละ 26.67 และระดับการศึกษา ป.6 คิดเป็นร้อยละ 23.33
มีอาชีพทำสวน คิดเป็นร้อยละ 40.00 รองลงมาคืออาชีพรับจ้าง
คิดเป็นร้อยละ 31.67 และอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 18.33
มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 35
รองลงมาคือน้อยกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.67 และ
10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 20

ผลการวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านความคิดเห็นและความพึงพอใจในภาพรวม ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพเป็นยากันยุง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม พบว่า
ความคิดเห็นและความพึงพอใจในภาพรวมที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพ
เป็นยากันยุงนั้นมีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ที่ $\bar{X} = 4.27$ ยากันยุง
รูปถ่ายมีรูปแบบที่แปลกใหม่ เป็นอันดับ 1 การนำดอกรูปถ่าย
และสมุนไพรต่างๆ มาผลิตเป็นยากันยุงไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ
อันดับ 2 ยากันยุงรูปถ่ายกลิ่นตะไคร้หอม อันดับ 3 การนำดอก
รูปถ่ายและสมุนไพรต่างๆ มาผลิตเป็นยากันยุงเป็นเรื่องที่สอดคล้อง
กับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อันดับ 4 และยากันยุงรูปถ่าย
กลิ่นมะกรูด อันดับ 5

3.2 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวมในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวมในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุงนั้น มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่ $\bar{X} = 4.30$ มีโอกาสได้ใช้ผลิตภัณฑ์ยักันยุงรูปถา อันดับ 1 มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติเพื่อพัฒนารูปถาเป็นยักันยุง อันดับ 2 ได้เข้าร่วมการประชุมในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุง อันดับ 3 มีโอกาสยกมือลงมติในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุง อันดับ 4 ได้ปฏิบัติตามมติของกลุ่มในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุง อันดับ 5

3.3 ด้านการส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยภาพรวมในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถาม พบว่า การส่งเสริมธุรกิจชุมชนโดยภาพรวมในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุงนั้น มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่ $\bar{X} = 4.27$ ด้านการผลิตเรื่องควรเพิ่มปริมาณการผลิตยักันยุงรูปถาเพื่อจะได้ลดต้นทุนและมีมากพอสำหรับวางขายในท้องตลาด อันดับ 1 ด้านการตลาดเรื่องควรจัดอบรมเรื่องช่องทางการตลาด อันดับ 2 ด้านการผลิตเรื่องควรหาเครื่องจักรมาใช้ในการผลิต อันดับ 3

สรุปผลและอภิปรายผล

การสรุปผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุงเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชนพบว่า การทำกาบแปงเปียกจะใช้ปริมาณแป้งมัน 200 กรัม ปริมาณน้ำ 0.30 ลิตร ที่ใช้ผสมทำกาบแปงเปียกจะไม่เหลว ไม่เหนียวเกินไป คนก็ง่าย น้ำไปตั้งไฟอ่อนๆ เป็นระยะเวลา 20 นาที กาบแปงเปียกที่ได้มีความเหนียวและมีสีใส จากนั้นนำส่วนของดอกรูปถาเป็นยักันยุงประกอบในการทำยักันยุง จะทำให้ติดไฟได้ดี เนื้อยักันยุงละเอียดและช่วยลดมลภาวะ ทางอากาศจากละอองที่ฟุ้งกระจายได้ด้วย ดอกรูปถาที่ใช้ต้องเป็นระยะดอกแก่ การเออดอกออกจากก้านทำได้ง่าย สามารถดึงด้วยมือได้ การทำยักันยุงรูปถาเป็นยักันยุงรูปทรงกระบอกเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.8 เซนติเมตร ความยาว 50 เซนติเมตร ใช้ปริมาณสมุนไพร 100 กรัม ทำใหยักันยุงที่ได้มีกลิ่นของสมุนไพรชนิดนั้นๆ ชัดเจนเมื่อเผาไหม้ และใช้ปริมาณดอกรูปถา 100 กรัม จะทำใหยักันยุงที่ได้มีกลิ่นของสมุนไพรชนิดนั้นๆ ชัดเจนเมื่อเผาไหม้ รวมทั้งใช้ปริมาณกาบแปงเปียก 300 กรัม จะทำใหเนื้อยักันยุงติดเป็นเนื้อเดียวกันและไม่หักง่าย นำส่วนผสมอาหารปริมาณ 3 กรัม ผสมน้ำปริมาณ 0.05 ลิตร ทำใหยักันยุงที่ได้มีสีเด่นชัดมาก ส่วนการทดสอบประสิทธิภาพของยักันยุงรูปถาเป็นยักันยุงรูปทรงกระบอกเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.8 เซนติเมตร ความยาว 50 เซนติเมตร ภายในระยะเวลา 3 เดือน การเปื้อยอยู่

การเปลี่ยนสีและการเปลี่ยนกลิ่น ยังมีสภาพคงเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของยักันยุงรูปถาเป็นยักันยุง ส่วนประสิทธิภาพการเผาไหม้ด้วยขนาดข้างต้นใช้ระยะเวลา 150 นาที และประสิทธิภาพในการป้องกันเมื่อจุดยักันยุงผ่านไป 5 นาที ยุงบริเวณนั้นก็เริ่มหายไป และเมื่อเผาไหม้ไปเรื่อยๆ 150 นาที จะไม่พบยุงในบริเวณที่จุดยักันยุง แต่เมื่อยักันยุงดับไปแล้ว 20 นาที ยุงในบริเวณนั้นก็เริ่มกลับมา ในด้านแบบสอบถามผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60 ปีขึ้นไป อยู่ในระดับการศึกษา ม.6 มีอาชีพทำสวน ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในภาพรวมมากที่สุดในเรื่องการนำดอกรูปถาเป็นยักันยุงและสมุนไพรต่างๆ มาผลิตเป็นยักันยุงไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับวุฒินันท์ คงทัตและคณะ (2548) ที่พบว่า ยักันยุงมักใช้สารในกลุ่มของไพรีธริน, ไพรีทรอยด์ และสารสังเคราะห์อื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ใช้ ปัจจุบันมีการนำพืชสมุนไพรที่มีฤทธิ์และประสิทธิภาพไล่ยุงได้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์รูปไล่ยุงกันมากขึ้น โดยเน้นความปลอดภัยของผู้ใช้เป็นสำคัญ และความพึงพอใจในภาพรวมมากที่สุดในเรื่องยักันยุงรูปถาเป็นยักันยุงรูปแบบที่แปลกใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับพิรพันธ์ บางพาน (2545) ที่พบว่า การตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและปัจจัยทางการตลาด ด้วยคุณสมบัติของพืชสมุนไพรผสมผสานกับวิทยาการและเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่องผลิตภัณฑ์ที่ทำจากพืชสมุนไพรจึงได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคเป็นอย่างดี ส่วนการส่งเสริมมากในเรื่องการผลิตยักันยุงรูปถาเป็นยักันยุงสมุนไพรสามารถนำมาประกอบเป็นธุรกิจของชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับเพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ (2551) ที่พบว่า การร่วมกันคิดหาทางลดต้นทุนให้ต่ำที่สุดในทุกขั้นตอนและสมาชิกมีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียงหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอจะทำให้ธุรกิจชุมชนประสบความสำเร็จสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลของการวิจัย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปถาเป็นยักันยุงเพื่อส่งเสริมธุรกิจชุมชน เป็นการนำรูปถาเป็นยักันยุงเป็นพืชที่ไร้ค่ามาใช้ประโยชน์ได้จริง ดังนั้นจึงควรจะมีการส่งเสริมให้รูปถาเป็นยักันยุงที่ขึ้นรกร้างมาเป็นส่วนประกอบในการทำยักันยุงอย่างจริงจัง โดยควรพัฒนาในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ควรมีความหลากหลายด้านรูปแบบเพื่อให้เกิดความสวยงามมากยิ่งขึ้น
2. ควรจะพัฒนาการติดไฟให้นานยิ่งขึ้น
3. ไม่พบเชื้อราในยักันยุงรูปถาเป็นยักันยุง จึงควรพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- ชูศักดิ์ เดชเกรียงไกรกุล และมนัสศิริ เพื่อกสภณ. 2548. สูตรใหม่ การตลาดย้อนยุค ปุ๋ยกระแสด. มาร์เก็ตติ้ง กรุ๊ป แอสโซซิเอชั่น. ดนัย จันท์เจ้าฉาย และยศยอด คลังสมบัติ. 2547. เจาะลึก การตลาดจาก A-Z: 80 แนวคิดที่ผู้จัดการทุกคนต้องรู้. ดีเอ็มจี. กรุงเทพฯ.
- นรินทร์ โอฬารกิจอนันต์. 2550. วิถีของธุรกิจขนาดเล็ก. กรุงเทพฯ: เดคคิกิตอเพนด.
- ประพนธ์ อางตระกูล. 2557. อย. ห่วงภัยแฝงช่วงหน้าฝนจากการ สุดดมยาจากกันยงกองพัฒนาศักยภาพผู้บริโภค. สำนักงาน คณะกรรมการอาหารและยา. กระทรวงสาธารณสุข.
- ปัญญาธิฐ ศิลาฉาย. 2551. การเพิ่มมูลค่าของรูปถ่ายเพื่อทำเป็น โคมไฟและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนเพื่อส่งเสริมธุรกิจ ชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พีรพันธ์ บางพาน. 2545. เครื่องผลิตเทียนตะไคร้หอมกันยง แบบบริด. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา.
- เพ็ญจันทร์ สังข์แก้ว และคณะ. 2551. การพัฒนารูปแบบ การจัดการธุรกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองตามแนว เศรษฐกิจพอเพียงประเภทธุรกิจเกษตร ของเกษตรกร ปุ๋ยมะขามหวานเพื่อการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- วุฒินันท์ คงทัตและคณะ. 2548. รูปถ่ายเมล็ดข้าว. ฝ่ายเทคโนโลยี ชีวมวลและพลังงานชีวภาพ. สถาบันคั้นควาและพัฒนา ผลิตผลทางการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิริวรรณ ศิริอารยา. 2548. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนา ทรัพยากรบุคคล. สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน.
- สุจิตรา นิมนานนิตย์. 2551. แนวทางการวิจัยและรักษาโรค ใช้เลือดออกแดงก. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- อุดมลักษณ์ อุณจิตต์วรรณะ และพรรณิกา อัดตนน. 2548. สะเดาและการนำไปใช้ประโยชน์. กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อรุณากร จันท์แสง และคณะ. 2536. การศึกษาและจัดทำ คู่มือรูปภาพใช้วินิจฉัยแยกแยะที่เป็นปัญหาสาธารณสุข ในประเทศไทย. กองกัญญาวิทยาทางแพทย์. กรมวิทยาศาสตร์ การแพทย์. กระทรวงสาธารณสุข.
- อุษาวดี ถาวรระ และคณะ. 2548. ชีวิตวิทยา นิเวศวิทยา และ การควบคุมยุงในประเทศไทย. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวง สาธารณสุข.
- อัมพร คล้ายแก้ว. 2551. การนำวัชพืชน้ำมาผลิตและปรับปรุง เป็นแผ่นวัสดุเพื่อเส้นใยเซลลูโลสจากแบคทีเรียใช้แทน หนังสติ๊ก: ทางเลือกใหม่ในการควบคุมการแพร่ระบาดของ วัชพืชน้ำในพื้นที่ชลประทาน. กรมชลประทาน กระทรวง เกษตรและสหกรณ์.
- Baker, H.J. 1974. The evolution of weeds. Ann. Rev. Ecol. Syst. 5: 1-24.
- Craft, A.S. 1975. Modern Weed Control. University Of California Press., Berkely, CA, USA.
- Hill, T.A. 1977. The Biology of Weeds: Studies in Biology No. 79. Edward Arnold. Pub, London, UK.
- Mercado, B.L. 1979. Introduction to Weed Science. South East Asean Research Cooperation Agency, College, Laguna. Philippines. 292 p

ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556

Satisfactions of Executives and Teacher Trainers toward Professional Experience Training of
Physical Education Students (the 5 years program), The Faculty of Education Academic Year
Rambhai Barni Rajabhat University in the 2013

ดารณี นวพันธุ์

ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 โดยเลือก ประชากรแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงในโรงเรียนที่เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา ชั้นปี 5 เป็นเวลา 1 ปี การศึกษา ในเขตจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 39 คน ครูพี่เลี้ยง จำนวน 26 คน รวม 65 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าความเชื่อมั่น .95 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ประกอบความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า

ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 เมื่อพิจารณาตามมาตรฐานที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงพึงพอใจระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 อันดับรองลงมา ได้แก่ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ย 4.36 ด้านมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และด้านมาตรฐานความรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ตามลำดับ

คำสำคัญ : ครูพี่เลี้ยง, การฝึกประสบการณ์วิชาชีพ, พลศึกษา 5 ปี

Abstract

This research aimed to know satisfactions of executives and teacher trainers toward professional experience training of Physical Education (5 years program), Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Academic Year 2013. The researchers chose purposive sampling to collect data from executives and teacher trainers of the schools that provided teacher training programs for fifth year students majored in Physical Education. The participants consisted of 39 executives and 26 teacher trainers. A questionnaire with .95 reliability value was used and the data were analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation.

Research results

Result of satisfactions of executives and teacher trainers toward professional experience training of Physical Education (5 years program), Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University, Academic Year 2013 for overall was at highest level (4.36). When considered on each issue, the administrators and teachers were satisfied with the standard of conduct of the study (4.57), followed by Professional ethics of teachers (4.46), Operational in schools (4.36) and Professional standards (4.23), and Standard of knowledge (4.20), respectively

Keyword : Teacher Trainers., Experience Training, Physical Education in 5 year.

บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้รับการยกฐานะจากสถาบันราชภัฏรำไพพรรณี เป็นมหาวิทยาลัยราชภัฏ รำไพพรรณี เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2557 เปิดทำการสอนในระดับปริญญาตรี และระดับบัณฑิตศึกษา 12 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาพลศึกษา สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย สาขาวิชาภาษาอังกฤษ สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ศึกษา สาขาวิชาคณิตศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เคมี สาขาวิชา วิทยาศาสตร์ฟิสิกส์ สาขาวิชา วิทยาศาสตร์เคมี และสาขาวิชาการศึกษาพิเศษ โดยมีวัตถุประสงค์ของการผลิตบัณฑิต เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น

ตามประกาศของสำนักงานเลขาธิการคุรุสภากำหนดให้วิชาชีพทางการศึกษาเป็นวิชาชีพควบคุมและกำหนดให้สถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรทางการศึกษา (ครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์) ต้องใช้เวลาในการศึกษาตลอดหลักสูตร 5 ปี โดยทำการศึกษามหาวิทยาลัย 4 ปี และออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 1 ปี เพื่อกำหนดคุณลักษณะและคุณภาพที่พึงประสงค์ในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาที่ผู้ประกอบวิชาชีพต้องประพฤติปฏิบัติให้เกิดคุณภาพในการประกอบวิชาชีพทางการศึกษาซึ่งเป็นวิชาชีพชั้นสูง และเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้รับการศึกษา และสังคม สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาได้กำหนดมาตรฐานทางวิชาชีพทางการศึกษาไว้ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านมาตรฐานความรู้ และประสบการณ์วิชาชีพ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ด้านมาตรฐานการปฏิบัติตน หรือจรรยาบรรณของวิชาชีพ และออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษาแก่สถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตร ที่ได้รับรองจากคุรุสภา (สำนักมาตรฐานวิชาชีพ, 2549 : 2-3)

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา ค.บ. (พลศึกษา) 5 ปี ของคณะครุศาสตร์ได้รับการรับรองหลักสูตรจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานเลขาธิการคุรุสภารับรองหลักสูตรและออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูให้กับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรนี้ โครงสร้างของหลักสูตรพลศึกษา คณะครุศาสตร์กำหนดให้นักศึกษาเรียนไม่น้อยกว่า 160 หน่วยกิต จาก 3 หมวดวิชา ได้แก่ หมวดศึกษาทั่วไป ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะด้าน ไม่น้อยกว่า 124 หน่วยกิต (แยกเป็นวิชาชีพครู 50 หน่วยกิต วิชาเอกไม่น้อยกว่า 74 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต ในหมวดวิชาเฉพาะด้านกลุ่มวิชาชีพครูหลักสูตรได้กำหนดให้นักศึกษาต้องเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนเป็นระยะโดยเริ่มระยะแรกในระดับชั้นปี 4 ภาคเรียนที่ 1 กำหนดให้นักศึกษาต้องเข้าสังเกต

และการมีส่วนร่วมกับโรงเรียน จำนวน 60 ชั่วโมง ระยะที่สองในระดับชั้นปี 4 ภาคเรียนที่ 2 กำหนดให้นักศึกษาต้องเข้าฝึกหัดทดลองสอนจริงในโรงเรียน จำนวน 60 ชั่วโมง ระยะที่สามในระดับชั้นปี 5 กำหนดให้ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบในภาคเรียนที่ 1 จำนวน 450 ชั่วโมง และออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูปแบบในภาคเรียนที่ 2 จำนวน 450 ชั่วโมง (หลักสูตรพลศึกษา, 2554 : 11) จากกระบวนการผลิตครูระยะที่ 3 นักศึกษาต้องออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ปี การศึกษา 2 ภาคเรียน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่นักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษามีโอกาสแสดงความสามารถและนำเอาความรู้ทางวิชาพลศึกษาประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้รับจากการศึกษาตลอด 4 ปี ที่ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยไปใช้ในโรงเรียน นักศึกษามีโอกาสแสดงความสามารถด้านวิชาการ แสดงออกถึงการประพฤติและปฏิบัติตนตลอดจนพฤติกรรมต่างๆ ในขณะที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อประเมินคุณภาพของนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ที่ออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ในปีการศึกษา 2556 ว่ามีคุณภาพและเป็นที่พึงพอใจของโรงเรียนที่ได้รับนักศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์ในโรงเรียน และเพื่อศึกษาถึงประสิทธิภาพของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมาตรฐานด้านต่างๆ ตามที่สำนักมาตรฐานวิชาชีพ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภากำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 เพื่อนำผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาคุณภาพกระบวนการผลิตนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา และนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรพลศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของโรงเรียนและสังคมในท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาข้อมูลจากประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษาของโรงเรียนที่รับนักศึกษาวิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ในปีการศึกษา 2556 ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ณ สถานศึกษาเป็นเวลา 1 ปีการศึกษา ในเขตจันทบุรี ระยอง และตราด ประกอบด้วย ผู้บริหาร 39 คน ครูพี่เลี้ยงจำนวน 26 คน รวม 65 คน เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (independent variable) ได้แก่ เพศ และ สถานภาพการทำงาน
2. ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านมาตรฐานความรู้ ด้านมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน ในสถานศึกษา ด้านมาตรฐาน การปฏิบัติตนในสถานศึกษา และ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครู

ขอบเขตด้านสถานที่

สถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ในเขตจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด

ขอบเขตด้านเวลา

ปีการศึกษา 2556

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaires) ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียน และ ครูพี่เลี้ยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านมาตรฐานความรู้ ด้านมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ด้านมาตรฐาน การปฏิบัติตนในสถานศึกษา และด้านจรรยาบรรณของวิชาชีพครู แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่าตามแนวทางมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert's scale) 5 ระดับ คือ พึงพอใจมากที่สุด พึงพอใจมาก พึงพอใจปานกลาง พึงพอใจน้อย และพึงพอใจน้อยที่สุด แปลความหมายค่าเฉลี่ยตามวิธีการของเบส (Best, 2006 : 310, 330-322)

ระดับคะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00

หมายความว่า

มีความพึงพอใจมากที่สุด

ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49

หมายความว่า

มีความพึงพอใจมาก

ระดับคะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49

หมายความว่า

มีความพึงพอใจปานกลาง

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49

หมายความว่า

มีความพึงพอใจน้อย

ระดับคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49

หมายความว่า

มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaires)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ทำหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลในสถานศึกษาที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ที่รับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี เข้าฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูเป็นเวลา 1 ปี เก็บข้อมูลกับผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

2. ผู้วิจัยขอความกรุณาให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงกรอกข้อมูลตอบแบบสอบถามและให้นำส่ง แบบสอบถามกลับมายัง คณะครุศาสตร์พร้อมกับคะแนนฝึกปฏิบัติการสอนของนักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษา (ซองปิดผนึก)

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบของตารางและความเรียง

2. ตอนที่ 2 ความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) นำเสนอในรูปแบบของตารางและความเรียง

3. นำแบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ รวบรวมและสรุปแล้วนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยง โดยรวมทุกด้าน และผลการศึกษา ความพึงพอใจของผู้บริหาร โรงเรียนและครูพี่เลี้ยงโดยรวมแยกตามมาตรฐานทั้ง 5 ด้าน

1. สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง จำแนกเป็นเพศชาย จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 66.20 เป็นเพศหญิงจำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 33.80 เมื่อพิจารณาตามสถานภาพ การทำงาน จำแนกเป็น ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 24.61 รองผู้อำนวยการโรงเรียนหรือผู้ช่วย ผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายบริหาร จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 29.23 รองผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการ โรงเรียนฝ่ายวิชาการ จำนวน 3 คน คิดเป็น ร้อยละ 4.62 หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.54 และครูพี่เลี้ยง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 พิจารณาตามประสบการณ์การทำงาน จำแนกเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 10 ปี จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 7.69 มีประสบการณ์ ในการทำงานตั้งแต่ 11-20 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 23.08 และมีประสบการณ์ ในการทำงานมากกว่า 21 ปีขึ้นไป จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 69.23

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและ ครูพี่เลี้ยงโดยรวมทุกด้าน พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและ ครูพี่เลี้ยงมี ความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 เมื่อพิจารณาด้านที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูพี่เลี้ยง มีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ด้าน มาตรฐานการปฏิบัติตนในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 อันดับรองลงมา ได้แก่ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ย 4.36 ด้านมาตรฐานประสบการณ์วิชาชีพมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 และ ด้านมาตรฐานความรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและ ครูพี่เลี้ยงโดยรวมตามมาตรฐานทั้ง 5 ด้าน

3.1 ด้านมาตรฐานความรู้ พบว่าผู้บริหารโรงเรียน และครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและ ครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ นักศึกษามีความศรัทธาใน วิชาชีพรู มีความอดทนและ รับผิดชอบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 รองลงมา ได้แก่ นักศึกษาสามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 และสามารถใช้ทักษะในการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน ภาษาไทยเพื่อการสื่อความหมายได้อย่างถูกต้องมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ส่วนข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจ

น้อยที่สุด ได้แก่ นักศึกษาสามารถทาวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียน การสอนและพัฒนาผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80

3.2 ด้านมาตรฐานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ พบ ว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี อยู่ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ นักศึกษาสามารถ จัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาพลศึกษามีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55 รองลงมา ได้แก่ นักศึกษาสามารถจัดทำแผนการ จัดการ เรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 และ สามารถประเมินผลปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26 ส่วนข้อที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจ น้อยที่สุด ได้แก่ นักศึกษา สามารถจัดทำโครงการทางวิชาการมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86

3.3 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษา พบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี อยู่ ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานและต่อชุมชนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 รองลงมา ได้แก่ นักศึกษามาปฏิบัติงานก่อนเวลา 08.00 น. และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เรียนและปฏิบัติหน้าที่พิเศษอื่นๆ ตามโอกาสที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ส่วนข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ การจัดแสดงป้ายนิเทศทั้งใน ห้องเรียนและนอกห้องเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75

3.4 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติตนในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจ ต่อการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรู สาขาวิชาพลศึกษาหลักสูตร 5 ปี อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การแต่งกาย ถูกต้อง ตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.74 รองลงมา ได้แก่ นักศึกษาแสดงกิริยามารยาทและพูดจาสุภาพ ถูกต้องตามกาลเทศะมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 และมีความรัก ความเมตตาและเอาใจใส่ต่อผู้เรียนด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ส่วนข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ มีความพยายามปรับปรุง การสอน และการปฏิบัติงานแสดงความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.26

3.5 ด้านจรรยาบรรณของวิชาชีพครู พบว่าผู้บริหาร โรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจ ต่อการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพรู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี อยู่ในระดับมาก

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ ไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 รองลงมา ได้แก่ วางตัวเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 และ ไม่กระทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญก้าวหน้าทางสติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ส่วนข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพอใจน้อยที่สุด ได้แก่ ประพฤติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42

อภิปรายผล

ตามที่น่าสนใจมาตรฐานวิชาชีพครู สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กำหนดให้นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาชีพครู ทุกหลักสูตร ต้องใช้เวลาในการศึกษาตลอดหลักสูตรเป็นเวลา 5 ปี และทุกสถาบันการศึกษาต้องส่งนักศึกษาออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามสถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นเวลา 1 ปี ในปีการศึกษา 2556 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้ส่งนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาเข้าฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นเวลา 1 ปีการศึกษา ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดตราด หลักสูตร ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ เปิดรับนักศึกษาเข้าศึกษาในหลักสูตรในปีการศึกษา 2552 ซึ่งนักศึกษาที่เข้าศึกษาในปีการศึกษา 2552 มีกำหนดออกฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในสถานศึกษาเป็นเวลา 1 ปี ในปีการศึกษา 2556 (นักศึกษาชั้นปีที่ 5) จากผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปีการศึกษา 2556 ผู้วิจัยขออภิปรายผลในประเด็นต่อไปนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยมากเป็นเพศชาย ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ผู้บริหารสถานศึกษาโดยมากเป็นเพศชายและครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษาก็เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงทั้งนี้เป็นเพราะการเรียนในสาขาวิชาพลศึกษานี้โดยมากเป็นที่สนใจของเพศชายมากกว่าเพศหญิง

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ผู้วิจัยอภิปรายผลแยกตามมาตรฐาน 5 ด้านดังนี้

2.1 ด้านมาตรฐานความรู้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.20 ในด้านมาตรฐานความรู้ จากผลการวิจัยพบว่าข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจสูงที่สุดคือ นักศึกษามีความศรัทธาในวิชาชีพครู มีความอดทนและรับผิดชอบ นักศึกษาสามารถใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน ซึ่งตรงกับคุณสมบัติของครูพลศึกษา (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2527 : 47) ที่ต้องเป็นผู้มีความรู้ดีทั้งในด้านวิชาการศึกษาทั่วไป วิชาครู และวิชาพลศึกษา ครูพลศึกษาเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในวิชาชีพครูอย่างแท้จริง จึงเป็นผลให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 ด้านมาตรฐานความรู้ในระดับมาก

2.2 ด้านมาตรฐานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ในด้านมาตรฐานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจากผลการวิจัยพบว่าข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจสูงที่สุดคือ สามารถจัดการเรียนรู้ในสาขาวิชาพลศึกษา นักศึกษาสามารถประเมินผลปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน ทั้งนี้ อาจเป็นตามผลของการส่งนักศึกษาเข้าไป ปฏิบัติกิจกรรมของหมวดวิชาชีพครูตั้งแต่ชั้นปี 3 ในกระบวนการขึ้นสังเกตและมีส่วนร่วม และกระบวนการขึ้นฝึกหัดและทดลองสอนในโรงเรียน สอดคล้องงานวิจัยของ ฮีท (Heath, 1981) ซึ่งมีผลการวิจัยชี้ว่าต้องจัดการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้นักศึกษาทุกชั้นของหลักสูตร ทั้งนี้ นักศึกษาจะได้ฝึกประสบการณ์มากในชั้นปีที่ 3 และนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพต้องมีโอกาสได้ฝึกทั้งงานสอนและงานอื่นๆ ที่ไม่ใช่การสอน ผลจากการที่นักศึกษาได้มีโอกาสเข้าสังเกตการสอน และได้มีโอกาสฝึกหัดทดลองสอนก่อนเข้าปฏิบัติการสอนจริงทำให้นักศึกษามีประสบการณ์และสามารถนำมาปรับใช้ในปฏิบัติการสอน จึงเป็นผลให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 ด้านมาตรฐานการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระดับมาก

2.3 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ในด้านมาตรฐาน การปฏิบัติงานในสถานศึกษาจากผลการวิจัยพบว่าข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่เล็งมีความพึงพอใจสูงที่สุดคือการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานและต่อชุมชน นักศึกษามาปฏิบัติงานก่อนเวลา 08.00 น. และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของผู้เรียนและปฏิบัติหน้าที่พิเศษอื่นๆ ตามโอกาสที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถ ทั้งนี้ อาจเป็นได้ว่านักศึกษาถูกฝึกให้เข้าชั้นเรียนตรงเวลา เพราะการจัดการเรียนการสอนของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ

รำไพพรรณี เริ่มต้นชั่วโมงแรกของทุกวันในเวลา 08.00 น. จึงส่งผลให้นักศึกษาสามารถไปปฏิบัติงานในโรงเรียนเข้าได้ และเป็นผลของการที่คณะกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของทางภาควิชาพลศึกษา ร่วมกิจกรรมของคณะกรรมการร่วมถึงกิจกรรมของมหาวิทยาลัย กำหนดไว้ทำให้นักศึกษามีประสบการณ์ในด้านกิจกรรมต่างๆ เมื่อนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานของโรงเรียนจึงสามารถปฏิบัติงานให้กับโรงเรียนได้จึงเป็นผลให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษาในระดับมาก

2.4 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ในด้านมาตรฐาน การปฏิบัติงานในสถานศึกษาจากผลการวิจัยพบว่าข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจสูงสุดคือ การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนด การแสดงออกถึงกิริยามารยาทพูดจาสุภาพ รู้จักกาลเทศะ ทั้งนี้เป็นเพราะบุคลิกลักษณะเฉพาะของนักศึกษา สาขาวิชาพลศึกษาที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดีสามารถประพฤติตนอยู่ในกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยและกฎระเบียบของโรงเรียนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผาณิต บิลมาศ (2522 : 255-268) ที่พบว่าคุณลักษณะของครูพลศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพสง่างาม มีหน้าตาอ้วนแอ้มแจ่มใส รู้จักแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเวลาและสามารถเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างคล่องแคล่ว จึงเป็นผลให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในสถานศึกษาในระดับมากที่สุด

2.5 ด้านจรรยาบรรณของวิชาชีพครู ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ในด้านจรรยาบรรณของวิชาชีพครูจากผลการวิจัยพบว่าข้อที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพึงพอใจสูงสุดคือ นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่แสวงหาผลประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้างจากผู้เรียน มีการวางตัวเหมาะสมเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความประพฤติและบุคลิกภาพ และไม่กระทำตนเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าทางสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของผู้เรียน ทั้งนี้จากพฤติกรรมในการแสดงออกด้านจรรยาบรรณของวิชาชีพครูสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพของสำนักมาตรฐาน สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา, 2548 : 9) ระบุว่าผู้ที่ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต และรับผิดชอบต่อวิชาชีพ

ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาต้องไม่กระทำตนเป็นอุปสรรคต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ และต้องให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จากการใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ อีกประการหนึ่งที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูได้แสดงพฤติกรรมที่ดีเหล่านี้ออกมาอาจเป็นเพราะยังเป็นเพียงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ซึ่งนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ก็เลือกแสดงพฤติกรรมที่ดีออกมาให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงได้พบเห็น จึงเป็นผลให้ผู้บริหารโรงเรียนและครูพี่เลี้ยงมีความพอใจต่อการฝึกประสบการณ์วิชาครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพครูในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้จากผลการการศึกษาค้นคว้าความพึงพอใจของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงที่มีต่อการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ปีการศึกษา 2556 มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรวรรดิ กิ่งส้มกลาง (จักรวรรดิ กิ่งส้มกลาง, 2553) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี ของสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชลบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงได้ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูพี่เลี้ยงมีความเห็นว่านักศึกษาในสาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี มีความคุณลักษณะเหมาะกับการเป็นครูพลศึกษาในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาคู-อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ที่อยู่ในสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
2. ควรศึกษาความต้องการของโรงเรียนและศึกษาคุณลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู ที่แสดงออกขณะฝึกปฏิบัติการสอนในโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

- คุรุสภา, สำนักงาน. 2548. มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จักรวรรดิ กิ่งส้มกลาง. 2553. คุณลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาวิชาพลศึกษา หลักสูตร 5 ปี สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชลบุรี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูพี่เลี้ยง ปีการศึกษา 2552. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาพลศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ผานิต บิลมาศ. 2522. **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษา
สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.**
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. แผนกวิชาพลศึกษา.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรศักดิ์ เพียรชอบ. 2527. **หลักและวิธีสอนพลศึกษา.** พิมพ์
ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

Best, J. W. 2006. *Research in Education*. 10th ed. Boston
: Allyn and Bacon.

Heath, A. F. (ed) 1981. *Scientific Explanation*. Oxford:
Clarendon Press.

การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด Teachers' Participation in Academic Administration Under Trat Primary Educational Service Area Office

วีระศักดิ์ วงศ์อินทร์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำนวน 268 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด อยู่ในระดับมาก 2) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามวุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านการนิเทศการศึกษา และด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการชุมชน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การบริหารงานวิชาการ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

Abstract

The purposes of this research was aimed to investigate and compare the teacher participation classified by educational background, working experience and school size, in academic administration under Trat Primary Educational Service Area Office. The research samples included 268 teachers under Trat Primary Educational Service Area Office. The Instrument for data collection was a set of five – rating scale questionnaire. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation, t – test and one-way ANOVA.

The research findings were as follows 1) The level of teacher participation in academic administration under Trat Primary Educational Service Area Office was high. 2) The teacher participation classified by educational background and working experience, in academic administration under Trat Primary Educational Service Area Office, was not different significantly. 3) In terms of overall and specific view, the teacher participation classified by school size, in academic administration under Trat Primary Educational Service Area Office was different at .05 level of significance statistically, except educational supervision and academic knowledge enhancement in community.

Keywords : participation, academic administration, Trat Primary Educational Service Area Office

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 1 มาตรา 6 ระบุเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจนว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ ส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากล มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนที่ให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีสันติสุข อีกทั้งยังช่วยเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับ ความเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านของประเทศ

การบริหารโรงเรียนเป็นการบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคมซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ด้านผู้บริหาร ครู และด้านระบบงาน ได้แก่ ด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ และการเงิน การบริหารงานบุคคล การบริหารงานอาคารสถานที่ การบริหารงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จากภารกิจดังกล่าวข้างต้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ระบุให้มีการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปสู่สถานศึกษาให้มากที่สุดเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้ที่มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดผล ประเมินผลได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 3)

การบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ไม่ว่าสถานศึกษาเป็นประเภทใด มาตรฐานและคุณภาพของสถานศึกษาจะพิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดโปรแกรม การศึกษาและการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษาซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องโดยตรงหรือทางอ้อมก็อยู่ที่ลักษณะของงานนั้น (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553 : 1)

การบริหารแบบมีส่วนร่วมหรือการมีส่วนร่วมในการบริหาร นับว่าเป็นวิทยาการสมัยใหม่ในการบริหารจัดการอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งนอกจากผู้บริหารจะมีบทบาทสำคัญในองค์การแล้ว สมาชิกหรือบุคคลในองค์การก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์การก้าวหน้าไปด้วยดี การบริหารแบบมีส่วนร่วมได้ถูกนำมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน โดยมุ่งที่จะสร้างความร่วมมือร่วมใจเพื่อให้งานสำเร็จ การให้บุคคลได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การปฏิบัติงาน การประเมินผลงาน ล้วนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับองค์การ ถ้าหากการปฏิบัติงานนั้นมีความไม่เข้าใจกันหรือเกิดความรู้สึกรู้สีกว่าตนเองไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ และไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานขององค์การแล้ว การบริหารงานขององค์การก็จะบรรลุผลสำเร็จได้โดยยาก (ธรร สุนทรายุทธ, 2551 : 539)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผน พัฒนาปรับปรุงการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาแห่งชาติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ
2. เพื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

สถานภาพส่วนบุคคลของครู

1. วุฒิการศึกษา จำแนกเป็น
  - 1.1 ระดับปริญญาตรี
  - 1.2 สูงกว่าระดับปริญญาตรี
2. ประสบการณ์ในการทำงาน จำแนกเป็น
  - 2.1 ประสบการณ์น้อย
  - 2.2 ประสบการณ์มาก
3. ขนาดของสถานศึกษา
  - 3.1 ขนาดเล็ก
  - 3.2 ขนาดกลาง
  - 3.3 ขนาดใหญ่

ตัวแปรตาม

การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ

1. การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา
2. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
3. การวัดผล ประเมินผล และการเทียบโอนผลการเรียน
4. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
5. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา
6. การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้
7. การนิเทศการศึกษา
8. การแนะแนวการศึกษา
9. การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
10. การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการชุมชน
11. การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น
12. การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

สมมติฐานในการวิจัย

- 1) ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน
- 2) ครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน
- 3) ครูที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ปีการศึกษา 2556 รวมทั้งสิ้น 1,017 คน การหากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นเป็นสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) และใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งชั้นได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 286 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรต้นได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา ตัวแปรตามได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา, การพัฒนากระบวนการเรียนรู้, การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน, การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา, การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา, การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้, การนิเทศการศึกษา, การแนะแนวการศึกษา, การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา, การส่งเสริมความรู้ทางวิชาการชุมชน, การประสาน

ความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น, การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุติธรรม หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert อ้างถึงในบุญชม ศรีสะอาด. 2545: 100)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

- 1) ศึกษาทฤษฎีและแนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาจากเอกสารตำราต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
- 2) ผู้วิจัยร่างแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนจำนวน 75 ข้อ
- 3) เสนอร่างแบบสอบถามให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสม
- 4) นำแบบสอบถามที่ได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา

5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความชัดเจนและความเหมาะสมในการใช้ภาษา โดยใช้วิธีหาค่า IOC (Index of item Objective Congruence) ซึ่งค่า IOC อยู่ระหว่าง .80 - 1.00

5) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ หลังจากนั้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง

6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้ (Try - out) กับครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายข้อ (Discrimination) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม ได้ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.42 - 0.91

7) ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 202-204) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.98

8) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น และมีความสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป

วิธีการวิจัย ดำเนินการตามขั้นตอนมีดังนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย

2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามพร้อมสำเนาหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยส่งสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม

3) กำหนดวันในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเอง โดยได้รับกลับคืนมาครั้งแรก 180 ฉบับ หรือเท่ากับร้อยละ 62.94 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามเพิ่มเติมในสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย จนกระทั่งได้รับแบบสอบถามครบทั้งหมด 286 ฉบับ

4) รวบรวมแบบสอบถามและนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติ

ผลการวิจัย

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ 3) ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 4) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 5) ด้านการวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน

6) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษาและองค์กร 7) ด้านการส่งเสริมความรู้ทางวิชาการชุมชน 8) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 9) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 10) ด้านการแนะแนวการศึกษา 11) ด้านการนิเทศการศึกษา และ 12) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

2. การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด จำแนกตามวุฒิการศึกษาและประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในยุคปฏิรูปการศึกษาสถานศึกษาต่างให้ความสำคัญกับงานวิชาการมากขึ้น เพราะงานวิชาการเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียนซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายสอดคล้องกับปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553 : 8) ที่กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการนั้น ผู้บริหารไม่สามารถกระทำได้โดยลำพังต้องอาศัยความร่วมมือจากครูผู้สอนด้วย เพราะครูผู้สอนคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องเปิดโอกาสให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารวิชาการให้มากที่สุดเช่นเดียวกับศิริพร เมฆวิทยา (2548 : 121) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 พบว่า การบริหารงานวิชาการโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ที่มีวุฒิการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจเนื่องมาจากสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูทุกคนได้เพิ่มพูนความรู้และพัฒนาทักษะในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่องและทันต่อการเปลี่ยนแปลง สนับสนุนให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไปกับ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยี และต้องผ่านการอบรมอย่างน้อย 1 ครั้งต่อปี ทั้งการอบรมของสถาบันอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีวุฒิบัตรรับรอง ตลอดจนการประชุมสัมมนาและการพัฒนาความรู้ของตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา ไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับสนธิ ไทยกล้า (2549 : 87-91)

ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของข้าราชการครูภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 พบว่าข้าราชการครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต 1 มีพฤติกรรมการศึกษาแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน

3. ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูทุกคนได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในทุกด้านอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนจัดให้ครูที่มีประสบการณ์การปฏิบัติงานต่างกันได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการบริหารงานวิชาการอย่างชัดเจนและทั่วถึง จึงทำให้การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งทำให้ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาไม่แตกต่างกันสอดคล้องกับสายหยุด ประภีระ (2552 : 266) ได้ศึกษาเรื่อง สภาพและความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6 ผลการศึกษาพบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโดยรวมไม่แตกต่างกัน

4. ครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในขนาดสถานศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นเพราะการบริหารงานและระบบงานในแต่ละโรงเรียนมีความสลับซับซ้อนแตกต่างกัน โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของครู อีกทั้งข้อจำกัดของสถานศึกษาในเรื่องงบประมาณ ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการขาดแคลนบุคลากรที่จะเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการอย่างจริงจัง ในขณะที่สถานศึกษาขนาดใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งได้รับการจัดสรรงบประมาณในด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนและการกำหนดภาระงานให้กับครูผู้สอนได้อย่างเหมาะสม ทำให้ครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการมากกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก สอดคล้องกับธงชัย สันติวงษ์ (2542 : 194) กล่าวว่า ขนาดขององค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานภายในองค์กรประสบความสำเร็จได้มากหรือน้อย เมื่อองค์กรใหญ่กิจกรรมในองค์กรจะมีความซับซ้อน มีการใช้ทรัพยากรที่รวมทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกหน่วยงานจำนวนมาก วัสดุอุปกรณ์

เครื่องมือเครื่องใช้สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ล้วนเกี่ยวข้องกับ การจัดสรรงบประมาณทั้งสิ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร เมฆวิทยา (2548 : 121) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา จำแนกตามขนาดโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนขนาดใหญ่ และขนาดกลาง มีการบริหารงานวิชาการมากกว่าโรงเรียนขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริม และสนับสนุนงานวิชาการของสถานศึกษาอย่างแท้จริง
2. ด้านการนิเทศการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรร่วมมือกันในการพัฒนาการนิเทศการสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาโดยเปิดโอกาสให้มีการนิเทศภายในสถานศึกษาหรือระหว่างสถานศึกษา
3. ด้านการแนะแนวการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนควรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางและการพัฒนารูปแบบการแนะแนวการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งการประสานความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ด้านการแนะแนวการศึกษา กับสถานศึกษาอื่นอย่างสม่ำเสมอ
4. ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนการวิจัยในชั้นเรียนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และควรมีการเผยแพร่ผลการวิจัยหรือผลการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้แก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงาน และสถาบันการศึกษาต่างๆ
5. ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจัดอบรมและให้ความรู้กับครูผู้สอนโดยการจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการให้ทุนสนับสนุนในการผลิต นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นเลิศในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารงานวิชาการระหว่างสถานศึกษาของรัฐและสถานศึกษาเอกชน

3. ควรศึกษาการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านอื่นๆ ของครูผู้สอนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

4. ควรศึกษาความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเพื่อพัฒนาการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ธงชัย สันติวงษ์. 2542. การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ธรร สุนทรายุทธ. 2551. การบริหารจัดการเชิงปฏิรูป. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

บุญชม ศรีสะอาด. 2545. การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2553. การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2545. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

ศิริพร เมฆวิทยา. 2548. การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1. ภาคนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

สายหยุด ประกิจะ. 2552. สภาพและความต้องการมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สนธิ ไทยกล้า. 2549. การมีส่วนร่วมบริหารงานวิชาการของข้าราชการครูภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระบุรี เขต1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรธา เพื่อพัฒนาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและการประยุกต์ใช้ความรู้ ของนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Fun Drama Based Learning Model to Improve Comprehension and Knowledge Application
Ability for Students from the Faculty of Education in Bansomdejchaopraya Rajabhat University

บ้งอร เสรีรัตน์

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรธาเพื่อศึกษาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และเพื่อศึกษาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ของนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ประชากรคือนิสิตคณะครุศาสตร์ จำนวน 1,250 คน กลุ่มตัวอย่าง คือนิสิตคณะครุศาสตร์ จำนวน 150 คน เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 1) หน่วยการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและ 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test for dependent ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรธา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการเรียนการสอน (4) ตัวบ่งชี้การสอน (5) ผลที่ผู้เรียนได้รับ และ (6) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบ 2) นิสิตคณะครุศาสตร์ที่เรียนรู้ตามรูปแบบ มีคะแนนความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและคะแนนความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรธา, ความเข้าใจเนื้อหา, การประยุกต์ใช้ความรู้

Abstract

The purposes of this study were to develop the fun drama based learning model and to investigate the comprehension and knowledge application ability of the students from the Faculty of Education in Bansomdejchaopraya Rajabhat University. The research population included the 1,250 students from the Faculty of Education in Bansomdejchaopraya Rajabhat University. The 150 students were selected as the research sample group. The learning unit, test of comprehensive ability, and test of knowledge application ability were used as the research instruments. The t-test for dependent was used to analyze data.

Research results revealed that 1) the fun drama based learning model consisted of 6 elements : the principle, objectives, learning process, teaching indicator, results, and supportive factors and 2) the students' comprehension and knowledge application ability were improved at the 0.01 significant level.

Keywords : fun drama based learning model, comprehension, application

บทนำ

การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงของบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากการได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ ผสมผสานข้อมูล และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การที่ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้นั้นจะต้องมีองค์ประกอบและตัวแปรสำคัญหลายประการ ได้แก่ ภูมิหลังของผู้เรียน สาระที่เรียน วิธีเรียน เป็นต้น สำหรับองค์ประกอบด้านผู้สอนมีตัวแปรที่สำคัญ คือ ตัวผู้สอน การจัดสภาพแวดล้อม การจัดประสบการณ์ และกิจกรรมการเรียนรู้วิธีสอน วัสดุและสื่อการเรียนรู้ องค์ประกอบและตัวแปรดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างมาก (ทิตนา เขมมณี, 2551)

นักจิตวิทยาหลายท่านได้กล่าวถึงสิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ดังนี้ คลอสเมียร์ (Klausmeier, 1985) อธิบายกระบวนการประมวลข้อมูลของสมองเพื่อการเรียนรู้ไว้ว่า เมื่อสมองรับสิ่งเร้าเข้ามาทางประสาทสัมผัส สิ่งเร้าจะบันทึกไว้ในความจำระยะสั้น หากมีการเปลี่ยนรูปโดยการเข้ารหัส (encoding) ก็จะถูกนำไปเก็บไว้ในความจำระยะยาวซึ่งทำให้สามารถนำข้อมูลออกมาใช้ได้ภายหลัง ส่วนรอกเจอร์ส (Rogers) เชื่อว่าการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายสบายเป็นกันเอง (supportive atmosphere) จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างดี (Rogers, 1969; อ้างถึงใน ทิตนา เขมมณี, 2550) ฟอสโนท (Fosnot, 1992) มีความเชื่อในการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้จากประสบการณ์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการกระทำ (action on) ไม่ใช่เพียงการรับความรู้ (taking on) สำหรับจอห์นสัน จอห์นสันและโฮลเบค (Johnson, Johnson and Holubec, 1994) ได้ให้ความสำคัญกับทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมกัน ที่กล่าวถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการเรียนรู้ร่วมกันคือความมุ่งมั่นที่จะประสบความสำเร็จ (efforts to achieve) สัมพันธภาพทางบวก (positive relationship) และสุขภาพจิตดี และทักษะทางสังคม (psychological adjustment, social competence) ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนในครั้งนี้

ละครมีหลายลักษณะหากแบ่งตามแบบ (style) สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเภท คือ ละครชวนหัว (comedy) ละครโศกนาฏกรรม (tragedy) ละครตลก (farce) ละครประหลาดโลก (melodrama) และละครเพลง (musical) (Cheever, 2014) ส่วน พรรัตน์ ดำรุ่ง (2547) ได้นำเสนอลักษณะของละครไว้ 7 ประเภท คือละครการศึกษา (education theatre) ละครเยาวชน (young people's theatre - YPT) ละครสร้างสรรค์ (creative drama) ละคร-ใน-การศึกษา (drama-in-education-DIE) ละครประเด็นศึกษา (theatre-in-education -TIE) ละครที่เด็กมีส่วนร่วมในการแสดง (participatory theatre) และละครเวทีสำหรับเด็ก (children's theatre) การเรียนรู้ผ่านละครจะเป็นสื่อที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ได้เร็ว มีความสุขสนุกกับการเรียน เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงออก สามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ตลอดจนเข้าใจในสาระการเรียนรู้ และจดจำถึงสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างแม่นยำ และนำความรู้ไปใช้ได้ดี วิธีการสอนนี้จะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2546) ส่วน ซีโรตี (Siroty, 1989) ได้กล่าวถึงประโยชน์หลายประการของละครสร้างสรรค์ที่ช่วยสอนเนื้อหาต่างๆ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ กล้าแสดงความคิด ความรู้สึก มีความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความสุข สนุกสนาน เกิดความเข้าใจเนื้อหาที่เรียนอย่างชัดเจน นำความรู้ไปใช้ได้ และจากการทดลองสวมบทบาทต่างๆ ทำให้เข้าใจคนอื่น และเข้าใจบทบาทของตนเอง นอกจากนี้ยังได้ฝึกการอยู่ร่วมกันในสังคม

ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา (comprehensive ability) เป็นความสามารถพื้นฐานสำคัญ ซึ่ง แอนเดอร์สันและ แครทโฮท (Anderson and Krathwoht, 2002) และมาร์ซาโน (Marzano, 2001) ได้กล่าวถึงว่าเป็นความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ โดย การสรุปความ แปลความ ให้ตัวอย่าง เปรียบเทียบ ตีความ ขยายความสิ่งที่เรียนได้ ซึ่งเป็นความสามารถสำคัญที่บุคคลจะต้องใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ ส่วนความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ (application ability) ก็เป็นความสามารถสำคัญของบุคคลที่จะนำสิ่งที่เรียนรู๋มาใช้ในการสถานการณ์ใหม่ หรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ทำให้สิ่งที่เรียนรู๋มีความหมายและพัฒนาขึ้น

รูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบแผนของการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน (Joyce and Weil, 1986) โดยในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนั้น ควรต้องมีหลักการสำคัญคือ มีทฤษฎีรองรับ มีการทดลองใช้ และนำข้อค้นพบมาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสม การพัฒนารูปแบบอาจจะมีลักษณะการออกแบบเพื่อให้ใช้ได้อย่างเฉพาะเจาะจง มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ เพื่อให้ผู้ใช้เลือกนำไปใช้ให้เกิดผลสูงสุดหรือออกแบบเพื่อให้ใช้ได้อย่างทั่วไป (Joyce and Weil, 1986) จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนในรายวิชาจิตวิทยาสำหรับครูซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐานสำหรับนิสิตในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตนั้น พบว่านิสิตทุกคนมีคะแนนต่ำในเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ซึ่งเป็นเนื้อหาพื้นฐานสำคัญของผู้ที่จะประกอบวิชาชีพครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยเมื่อพิจารณาในส่วนความสามารถย่อยพบว่าความสามารถด้านการเข้าใจเนื้อหา และการประยุกต์ใช้ความรู้นั้นมีคะแนนเฉลี่ยต่ำกว่าความสามารถย่อยอื่น จากข้อมูลปัญหา ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์ของละครในการพัฒนาผู้เรียน และแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องข้างต้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรืรชชขึ้น เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ เนื้อหาพัฒนาการของมนุษย์ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญที่เป็นพื้นฐานสำหรับของนักศึกษาครูอย่างเข้าใจ และเชื่อมโยงสู่การใช้ในสถานการณ์จริง โดยได้นำละครแบบต่างๆ มาผสมผสานเป็นละครหรืรชช (fun drama) โดยรูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรืรชช มีลักษณะสำคัญ คือ มีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ มาสังเคราะห์เป็นเรื่องราวที่เรียกว่าบทละคร โดยมีการเพิ่มกิจกรรม/คำพูด/รายละเอียด และแง่มุมสนุกให้เกิดความขำขัน เพื่อสร้างความผ่อนคลายในการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้สร้างความรู้ และผลงานต่างๆ ด้วยตนเอง อันจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ผู้เรียนมีความเข้าใจในความรู้อย่างแท้จริง อีกทั้งสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ดีในสถานการณ์ใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรืรชช
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาของนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
3. เพื่อศึกษาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ของนิสิตปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ในส่วนนี้จะนำเสนอข้อมูลการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การดำเนินการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นิสิต คณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1,250 คน กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตสาขาวิชาสังคมศึกษาและปฐมวัย จำนวน 150 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (cluster random sampling) โดยการสุ่มนิสิต 1 หมู่เรียนจากจำนวน 12 หมู่เรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. หน่วยการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรืรชช ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) สาระสำคัญ 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) เนื้อหาสาระ 4) กิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และแบบทดสอบวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ประกอบด้วยข้อสอบฉบับละ 40 ข้อ แต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก แบบทดสอบครอบคลุม

เนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์

3. การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้มี 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. ขั้นพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เป็นขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบฯ และเตรียมการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มต่างๆ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ละคร การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และเนื้อหาสาระเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งใช้เป็นเนื้อหาในการทดลอง

1.2 พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.2.1 พัฒนาร่างรูปแบบการเรียนการสอน และให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงร่างรูปแบบการเรียนการสอน โดยให้คำแนะนำในประเด็นเกี่ยวกับการเพิ่มรายละเอียดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 1 และ ขั้นตอนที่ 5 ให้ชัดเจนมากขึ้น และเพิ่มเติมปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเรื่องการจัดรูปแบบชั้นเรียน

1.2.2 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ เรื่องพัฒนาการของมนุษย์ ซึ่งใช้เป็นเนื้อหาสาระในการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอน

1.2.3 วิเคราะห์ข้อสอบและพัฒนาร่างแบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ตามตารางวิเคราะห์ข้อสอบ

1.2.4 ให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาร่างหน่วยการเรียนรู้ ร่างแบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และร่างแบบทดสอบวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ และให้คำแนะนำในการปรับปรุง โดยในส่วนหน่วยการเรียนรู้ นั้น ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำในการปรับปรุงเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจโดยให้เพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ผู้เรียนสรุปเนื้อหา และจัดกิจกรรมเสริมความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำละคร ขั้นการเติมเต็มความคิดและมุมมองให้เพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับการให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทละครของกันและกัน และขั้นการแสดงละครให้เพิ่มกิจกรรมการชี้แจงบทบาทของผู้เรียนและมารยาทในการชม ในส่วนแบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหานั้นให้คำแนะนำในการปรับปรุงภาษา และความตรงกับนิยาม ของข้อสอบจำนวน 16 ข้อ และร่างแบบทดสอบวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ให้คำแนะนำในการปรับปรุงภาษา และความตรงกับนิยามของข้อสอบจำนวน 18 ข้อ

1.2.5 นำข้อสอบทั้งสองฉบับๆ ละ 60 ข้อ ไปทดลองใช้เพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r) และ

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตร KR-20 กับนิสิตที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน และเลือกข้อสอบที่เหมาะสมจำนวน 40 ข้อ โดยแบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.58-0.67 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.24-0.36 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.78 ส่วนแบบทดสอบวัดความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.48-0.64 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.24-0.42 และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบเท่ากับ 0.84

2. ขั้นตอนการทดลองใช้ และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการโดยนำหน่วยการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน เรื่องพัฒนาการของมนุษย์ไปใช้ในการสอนนิสิตซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และพิจารณาความเหมาะสมในการสอนตามรูปแบบฯ โดยสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้และสัมภาษณ์นิสิตจำนวน 20 พบว่านิสิตมีความสนุก และสนใจกิจกรรมเป็นอย่างมาก แต่พบว่าต้องเสริมทักษะในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจ ในส่วนการทำงานร่วมกันในการสร้างบทละคร และการนำเทคโนโลยีมาใช้ และในขั้นการสรุปสาระและการเชื่อมโยงสู่สถานการณ์อื่นนั้นควรเสริมความรู้เกี่ยวกับการทำผังกราฟิก โดยผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

3. ขั้นตอนการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้รูปแบบฯ กับนิสิต สาขาสังคมศึกษาและปฐมวัย จำนวน 150 คน ซึ่งเรียนวิชาจิตวิทยาสำหรับครูในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้

3.2 ทดลองสอนด้วยหน่วยการเรียนรู้ตามรูปแบบฯ จำนวน 18 ชั่วโมง

3.3 ทดสอบวัดความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ โดยใช้เครื่องมือฉบับเดิมอีกครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้สถิติ t-test for dependent ในการวิเคราะห์ข้อมูลความแตกต่างของคะแนนความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาและความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ก่อนทดลองและหลังทดลองของนิสิตกลุ่มทดลอง

ผลการวิจัย

ในส่วนนี้จะนำเสนอผลการวิจัย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรรษา และตอนที่ 2 ผลการพัฒนาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรรษา

รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรรษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการเรียนการสอน 4) ตัวบ่งชี้การสอน 5) ผลที่ผู้เรียนได้รับ และ 6) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิด

1.1 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (active) มีการใช้กระบวนการทางคิด/ปัญญาในการจัดกระทำ (active on) กับข้อมูลสร้างผลงานและความรู้ด้วยตนเอง และกลุ่มโดยผู้เรียนมีโอกาสได้นำตนเองและควบคุมตนเอง ขณะที่ครูทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจภายใน ให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความหมาย มีแรงจูงใจ ใส่ใจในการเรียน ส่งผลให้เกิดความเข้าใจเนื้อหาสาระที่เรียนอย่างลึกซึ้ง และนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่

1.2 การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยให้มีการคิด อภิปราย มีการฟังพาดูอาศัยกันปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำร่วมกัน มีการใช้ทักษะการทำงานกลุ่ม และมีการวิเคราะห์การทำงานกลุ่ม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ดี มีความสัมพันธ์ที่ดี และเกิดแรงจูงใจภายใน

1.3 การให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เข้ารหัสความรู้ (encoding) โดยเฉพาะการขยายความคิด (elaborative operations process) โดยการเรียบเรียง ผสมผสาน ขยายความ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเนื้อหาและนำความรู้ไปใช้ได้

1.4 การเรียนรู้ในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย สนุกสนาน และอบอุ่น จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ และเรียนได้ดี สามารถจดจำได้นาน ผสมผสานเนื้อหาและนำความรู้ไปใช้ในการในสถานการณ์ใหม่

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียน โดยสามารถสรุป แปลความ ขยายความ ให้ตัวอย่างเปรียบเทียบ และตีความสาระที่เรียนได้

2.2 เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้

2.3 เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน เกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. กระบวนการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมและสร้างแรงจูงใจ

ขั้นตอนนี้ผู้สอนทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่ใช้ในการสร้างบทละคร วิธียอดรหัสเนื้อหาสาระสู่การสร้างบทละคร วิธีการแทรกแง่มุม ขำขัน สนุกสนานในบทละคร วิธีการสร้างความน่าสนใจให้แก่การแสดงละคร และการนำเสนอเนื้อหา โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีและสื่อต่างๆ มาผสมผสานให้เกิดความหมายและความน่าสนใจ อาทิ ดนตรี แสงสี รูปภาพและฉาก อีกทั้งให้แนวทางในการทำงานร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งผู้สอนสามารถดำเนินการทั้งการอธิบาย และการแสดงตัวอย่างในลักษณะวีดิทัศน์ การยกตัวอย่าง และการให้ผู้รู้/ผู้มีประสบการณ์เล่าประสบการณ์

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบสร้างสรรค์บทละครและวางแผนการแสดง

ขั้นตอนนี้ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้นำเนื้อหาที่จะถอดรหัสเป็นบทละคร ไปออกแบบสร้างสรรค์บทละครและวางแผนการแสดง โดยผสมผสานเนื้อหาสาระ ความสนุกสนาน สื่อเทคโนโลยี และเน้นการทำงานร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 การเติมเต็มความคิดและมุมมอง

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอบทละครและการแสดง ให้ผู้สอนพิจารณาความครบถ้วนของเนื้อหาสาระ ความเหมาะสม ความเชื่อมโยงของการแสดงและผู้แสดง และการผสมองค์ประกอบต่างๆ

ขั้นตอนที่ 4 การแสดงละคร

ขั้นตอนนี้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มแสดงละครและนำเสนอสาระตามบทละครที่ออกแบบไว้โดยผู้สอนสร้างความเข้าใจและแนวทางในการเรียนรู้ ตลอดจนวิธีการเก็บเกี่ยวสาระ แก่นผู้เรียนที่เป็นผู้ชม รวมทั้งมารยาทในการรับชมและการเสริมสร้างกำลังใจแก่ผู้แสดง

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปสาระและการเชื่อมโยงสู่สถานการณ์อื่น

ขั้นตอนนี้มีกิจกรรมหลัก 2 กิจกรรม ดังนี้

1) กิจกรรมสรุปสาระ

ผู้เรียนนำเสนอสาระของละคร โดยสรุป ซึ่งอาจจะใช้ผังกราฟิก หรือการอธิบายสาระสำคัญ หรือการใช้คำถาม หรือใช้หลายวิธีการ

2) กิจกรรมสร้างสถานการณ์ใหม่ผ่านละคร

ผู้เรียนออกแบบสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระ และแสดงละครโดยทั้งทำให้ผู้ชมได้มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและ

หาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหา/หาทางออก

ขั้นตอนที่ 6 การสรุปบทเรียน

ผู้สอนสรุปสาระที่ได้จากการชมละคร และการแสดงละครในประเด็น ดังนี้

1) สาระหลักที่นำเสนอและการนำเนื้อหาสาระไปใช้ใน

ชีวิต

2) การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการสร้างบทละคร/การแสดงละครและการชมละคร

3) กระบวนการสร้างบทละครและการทำกิจกรรมร่วมกัน โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนที่เป็นผู้แสดงและผู้ชมร่วมสรุปและให้ความคิด

4. ตัวบ่งชี้การสอน

4.1 ผู้สอนจัดสิ่งแวดล้อมที่สร้างแรงจูงใจภายในจัดบรรยากาศผ่อนคลาย สนุกสนาน เป็นกันเอง มีอิสระในการคิด

4.2 ผู้สอนให้ข้อมูลที่ชัดเจนก่อนการคิดลงมือปฏิบัติการในการสร้างบทละคร/แสดงละคร โดยเฉพาะการเข้าใจเนื้อหาสาระที่จะสะท้อนผ่านละครและการเสนอตัวอย่างที่ชัดเจนในการสร้างบทละคร

4.3 ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการสร้างผลงาน และเติมเต็มข้อมูลเนื้อหาสาระด้วยความเมตตา โดยกระตุ้นให้ตระหนักในศักยภาพการทำงานกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

4.4 ผู้สอนกระตุ้นให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม พึ่งพาอาศัยกันและกัน วิเคราะห์กระบวนการทำงานร่วมกัน และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม

4.5 ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้และสรุปบทเรียนอย่างครบถ้วนในทุกแง่มุม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งการจำเนื้อหา การเข้าใจเนื้อหาสาระ และการนำความรู้ไปใช้ และท้าทายผู้เรียนได้คิด/ทำงานต่อยอด โดยการนำเนื้อหาที่เรียนไปใช้ในกิจกรรม/สถานการณ์/เนื้อหาอื่นๆ

5. ผลที่ผู้เรียนได้รับ

ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียน สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ สถานการณ์ใหม่ เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันและกัน และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

6. ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

6.1 การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่สร้างแรงจูงใจ ผ่อนคลาย สนุกสนาน โดยเฉพาะการใช้ดนตรี ฉาก และแสงสีประกอบ

6.2 การจัดห้องเรียนในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการและพร้อมปรับเปลี่ยนรูปแบบ

6.3 การสร้างทักษะและความสามารถพื้นฐานแก่ผู้เรียน ได้แก่ ทักษะการทำงานกลุ่ม ความคิดสร้างสรรค์ ความมั่นใจในตนเอง ทักษะการใช้เทคโนโลยี ความมั่นใจในการแสดงออก

ความสามารถในการวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ความรู้

6.4 การเตรียมผู้เรียนให้มีความเข้าใจเนื้อหาสาระที่สะท้อนผ่านละครอย่างลึกซึ้ง

6.5 การสรุปสาระให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจ โดยอาจจะนำเทคนิคต่างๆ มาใช้ เช่น เทคนิคการตั้งคำถาม เทคนิคผังกราฟิก

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยเสนอผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ของนิสิตก่อน และหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรษา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลการทดสอบความแตกต่างของความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้

ความสามารถ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	p
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา	20.88	4.19	31.93	3.40	34.15**	0.00
ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้	21.98	2.28	33.92	3.24	39.49**	0.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ก่อนการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นิสิต มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาเท่ากับ 20.88 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.19 และหลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาเท่ากับ 31.93 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.40 ในส่วนคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ นั้นพบว่าก่อนการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นิสิต มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 21.98 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.28 และหลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นิสิตมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 33.92 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.24 ซึ่งเมื่อทดสอบนัยสำคัญพบว่า หลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นิสิตมีคะแนนความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และคะแนนความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

1) รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรษา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ (1) แนวคิด (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการเรียนการสอน (4) ตัวบ่งชี้การสอน (5) ผลที่ผู้เรียนได้รับ และ (6) ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2) นิสิตคณะครุศาสตร์ที่เรียนรู้ตามรูปแบบฯ มีคะแนนความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา และคะแนนความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01

อภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการวิจัยใน 3 ส่วนดังนี้

1. กระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรษา

ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรรษา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยมีขั้นตอนสำคัญคือ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบฯ โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ของรอร์เจอร์ส ทฤษฎีกระบวนการสมองในการประมวลข้อมูล ทฤษฎีการสร้างความรู้ และทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ หลังจากพัฒนารูปแบบฯ แล้ว จึงให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณารายละเอียดต่างๆ ในแต่ละองค์ประกอบ และความเชื่อมโยงกันขององค์ประกอบต่างๆ ซึ่งทำให้ได้รูปแบบฯ มีความเหมาะสมมากขึ้น หลังจากนั้นนำรูปแบบฯ ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้จริง และนำผลการทดลองใช้มาปรับปรุงรูปแบบฯ อีกครั้งหนึ่ง ส่งผลให้ได้รูปแบบฯ ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งกระบวนการพัฒนารูปแบบฯ ดังกล่าวสอดคล้องกับ แนวคิดของ จอยส์ และเวลล์ (Joyce and Weil, 1986) ที่กล่าวถึงหลักการพัฒนารูปแบบฯ ว่าจะต้องมีทฤษฎีรองรับ และต้องมีการทดลองใช้ แล้วนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วิไพภูฏ วัฒนานิมิตกุล (2551) ที่กล่าวถึงกระบวนการพัฒนารูปแบบฯ ว่าต้องมีขั้นตอนการพัฒนารูปแบบฯ การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบฯ ทั้งโดยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา และการทดลองใช้เพื่อปรับปรุงรูปแบบฯ ให้เหมาะสม สำหรับองค์ประกอบของรูปแบบฯ นั้นมี 6 องค์ประกอบ คือ แนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน ตัวบ่งชี้การสอน ผลที่ผู้เรียนได้รับ และปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนั้น ผู้วิจัยได้จัดให้มีองค์ประกอบหลักสำคัญๆ 4 องค์ประกอบครบถ้วน คือ แนวคิด วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน และผลที่ผู้เรียนได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิตนา แชมมณี (2550) นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้จัดองค์ประกอบเพิ่มเติม อีก 2 องค์ประกอบ

คือ ตัวบ่งชี้การสอนและ ปัจจัยสนับสนุนการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งทำให้รูปแบบฯ มีความชัดเจน และนำไปใช้ได้ดียิ่งมากขึ้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหา

จากผลการศึกษาที่พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั้น เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 2 คือขั้นการออกแบบสร้างสคริปต์ละครและวางแผนการแสดงนั้นผู้เรียนที่เป็นผู้แสดงละครได้มีโอกาสนำเนื้อหาสาระมาสร้างบทละครจึงต้องศึกษาเนื้อหา สรุป แปลความ ตีความ ขยายความ นำตัวอย่างพฤติกรรมต่างๆ มาเสนอในบทละครจึงทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 5 คือขั้นการสรุปสาระและการเชื่อมโยงสู่สถานการณ์อื่นนั้น ผู้เรียนที่เป็นผู้แสดงละครต้องนำเนื้อหาสรุปและออกแบบเป็นผังกราฟิกเพื่อนำเสนอช่วงท้ายกิจกรรมทำให้มีโอกาสได้ฝึกสรุป แปลความ ตีความ ขยายความ ในส่วนผู้เรียนที่เป็นผู้ชมนั้นได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านการสังเกตพฤติกรรมของตัวละครทำให้เห็นตัวอย่างที่ชัดเจน นอกจากนี้การได้มีโอกาสเรียนรู้ผ่านผังกราฟิก และการตอบคำถามเพื่อฝึกฝนการสรุป แปลความ ขยายความในขั้นที่ 5 คือขั้นการสรุปสาระและการเชื่อมโยงสู่สถานการณ์อื่น และขั้นที่ 6 คือขั้นการสรุปบทเรียน ก็ส่งผลให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ชมละคร มีความเข้าใจเนื้อหาสาระมากขึ้น ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของซีโรตี้ (Siroty, 1989) พรรัตน์ ดำรง (2547) และปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (2547) ที่กล่าวถึงประโยชน์และคุณค่าของละครว่าทำให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถด้านต่างๆ และทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเนื้อหาเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดูปองท์ (DuPont, 1992) ซึ่งนำละครสร้างสรรค์มาใช้ร่วมกับสื่อวรรณกรรม ในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านการอ่าน พบว่า ละครสร้างสรรค์และสื่อวรรณกรรมช่วยพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียน และงานวิจัยของดูปองท์ (DuPont, 2009) ซึ่งได้วิจัยเชิงปฏิบัติการศึกษาทดสอบผลที่เกิดจากการนำละครสร้างสรรค์มาใช้ในการพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีความบกพร่องทางการอ่าน พบว่า ละครสร้างสรรค์สามารถพัฒนาความเข้าใจในการอ่านของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการอ่าน

3. รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ จากผลการศึกษาที่พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นั้น เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ในขั้นที่ 5 คือขั้นการสรุปสาระและการเชื่อมโยงสู่สถานการณ์อื่นนั้น ผู้เรียน

ที่เป็นผู้แสดงละครจะต้องออกแบบสถานการณ์ที่จะนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ สำหรับผู้เรียนที่เป็นผู้ชมนั้น มีโอกาสได้ฝึกฝนความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้จากกิจกรรมการตอบคำถามเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ทั้งในขั้นที่ 5 คือขั้นการสรุปสาระและการเชื่อมโยงสู่สถานการณ์อื่น ซึ่งดำเนินการโดยเพื่อนที่นำเสนอละคร และขั้นที่ 6 คือขั้นการสรุปบทเรียนที่ดำเนินการโดยผู้สอนตั้งประเด็นให้ผู้เรียนได้สรุปเกี่ยวกับการนำเนื้อหาสาระไปใช้ในชีวิตจริง โดยผลการวิจัยข้างต้นสอดคล้องกับแนวความคิดของซีโรตี้ (Siroty, 1989) ที่กล่าวถึงประโยชน์ของละครว่าทำให้ผู้เรียนพัฒนาด้านต่างๆ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ นอกจากนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (2547) ที่กล่าวถึงประโยชน์ และคุณค่าของละครว่ามีหลายประการวิธีการเรียนรู้แบบนี้เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ยั่งยืน และเชื่อมโยงสู่การนำไปใช้ในชีวิตจริง ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2546) ที่ได้ศึกษาผลการใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียนซึ่งพบว่า ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยมากขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว เพราะเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจึงทำให้จดจำความรู้ได้ดี และนำไปใช้ได้เมื่อพบสถานการณ์ใหม่ ที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่รู้สึกเครียดหรือกังวล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการนำรูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะเกี่ยวกับการสร้างบทละคร การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยง ประสานเนื้อหาสาระในบทละคร และสร้างความสนใจให้กับบทละครและการแสดง การกระตุ้นแรงจูงใจให้ผู้เรียนและการทำงานเป็นกลุ่ม

1.2 ผู้สอนสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ไปใช้ในการสอนเนื้อหาสาระอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญ

1.3 ในขั้นตอนการเติมเต็มความคิด อาจจะดำเนินการหลายครั้งเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง และปรับปรุงงานให้เหมาะสม

1.4 การสรุปสาระโดยใช้ผังกราฟิกประเภทต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนที่เป็นผู้ชมมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนที่เป็นผู้แสดงได้ใช้เทคนิคนี้ในขั้นตอนการสรุปสาระ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิจัยเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยละครหรือช่วยพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในตัวอย่างอื่นๆ โดยเฉพาะ

ทักษะสังคม ความฉลาดทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการแก้ปัญหา ฯลฯ

2.2 ควรศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ในผู้เรียนชั้นต่างๆ ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และการศึกษาผู้ใหญ่ หรือผู้เรียนที่มีลักษณะพิเศษ

2.3 ควรพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยละครหรืรช โดยใช้เทคนิควิธีการสอนอื่นๆ ร่วมด้วย

2.4 ศึกษาผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการใช้ละครในการพัฒนาผู้เรียนกลุ่มต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความบกพร่องทางการเรียนในด้านต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

ทิตินา แคมมณี. 2551. **ลีลาการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2550. **ศาสตร์การสอน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปาริชาติ จีงวัฒนาภรณ์. 2547. **ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก**. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.

พรรัตน์ ดำรุ่ง. 2547. **การละครสำหรับเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วิโพธิ์ วัฒนานิมิตกุล. 2551. **การพัฒนารูปแบบการสอน: องค์ความรู้เพื่อการพัฒนาสู่ผู้เชี่ยวชาญการสอน**. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2546. **รายงานผลการวิจัยเรื่องการใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน**. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

Anderson, L. W. and Krathwoht, D. R. 2002. **A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives (Complete edition)**. New York: Longman

Cheever, J. **Different types of drama**. [Online]. Available: <http://life123.com/parenting/education/drama/tgpes-of-drama.shtn>. 2014.

DuPont, S. 1992. The effectiveness of creative drama as an instructional strategy to enhance the reading comprehension skills of fifth-grade remedial readers. **Reading Research and instruction**. 31(3) : 41-51.

_____. 2009. Raising Comprehension Scores through Creative Drama: Action Research in a Professional Development Partnership. **International Journal of Learning**. 16(5): 291-302.

Fosnot, C. 1992. **Constructing Constructivism**. In T.M. Duffy (Ed). **Constructivism and the Technology of instruction**. (pp. 167-181). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Johnson, D.W. & Johnson, R.T.1994. **Learning together and alone**. (4th ed), Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.

Johnson, D. W., Johnson, R. T. and Holubec, E. J. 1994. **The Nuts and Bolts of Cooperative Learning**. Edina, Minnesota: Interactive Book Company.

Joyce, B. and Weil, M. 1986. **Models of teaching**. (3rd ed). Englewood Cliffs. New Jersey : Prentice-Hall.

Klausmeier, H.K. 1985. **Educational Psychology**. (5th ed). New York : Harper & Row.

Marzano, R. J. 2001. **Classroom instruction that works : research-based strategies for increasing student achievement**. USA : Alexandria.

Siroty, S.1989. **Why Do Creative Drama?**. [Online]. Available: <http://www.brandeis.edu/lemborg/employees/pdf/creativedrama.pdf>. 2014.

วารสารวิจัยรำไพพรรณี Rajabhat Rambhai Barni Research Journal

วารสารวิจัยรำไพพรรณี เป็นวารสารระดับชาติ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ ผลงานวิจัย และวิชาการ วิชาการของคณาจารย์ นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ทั้งภายในภายนอกมหาวิทยาลัย

เพื่อแพร่บทความทางวิชาการและบทความวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยจัดทำเป็นวารสารราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของบุคลากรทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย 2) เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ และ 3) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพทางวิชาการของบุคลากร

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

บทความที่รับตีพิมพ์ในวารสารได้แก่ 1)บทความวิจัย 2) นิพนธ์ปริทัศน์ (Review articles) โดยให้พิมพ์ผลงานด้วยกระดาษ A4 พิมพ์หน้าเดียว จำนวน ไม่เกิน 10-12 หน้า โดยทุกบทความต้องมีบทคัดย่อเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และมีส่วนประกอบดังนี้ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย อุปกรณ์และวิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

ระเบียบการตีพิมพ์

- 1) ผู้วิจัยดำเนินการเขียนบทความวิจัยตามข้อกำหนดรูปแบบของวารสารวิจัยรำไพพรรณี ของสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
- 2) ผู้วิจัยส่งบทความที่สมบูรณ์ตรงตามแบบฟอร์มเป็นไฟล์นามสกุล .doc (Word) ความยาวไม่เกิน 10-12 หน้า ทางอีเมล anna_24t@hotmail.com , research_rbru2010@hotmail.com หรือทางไปรษณีย์ โดยส่งมาที่ สถาบันวิจัยและพัฒนา (อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ 5 ถนนรักศักดิ์มงคล ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000 โดยวงเล็บมุมซองว่า **ส่งบทความตีพิมพ์** ทั้งนี้สามารถติดตามรายละเอียดและดาวน์โหลดแบบฟอร์มต่าง ๆ ได้ที่ www.rbru.ac.th/org/research/ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี โทรศัพท์ 0-3947-1056 หรือ 0-3931-9111 ต่อ 3505 โทรสาร 0-3947-1056
- 3) ผู้วิจัยต้องชำระค่าธรรมเนียมในการดำเนินการตีพิมพ์ของวารสารวิจัยรำไพพรรณี จำนวน 1,500 บาท โดยผู้วิจัยสามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ ดังนี้

โอนเงินเข้าบัญชีหมายเลข 178-1-48957-9 ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา (สาขาสี่แยกเขาไร่ยา) **เมื่อโอนเงินเข้าบัญชีแล้วกรุณา SCAN ใบสมัครและหลักฐานการชำระเงินได้ที่ E-mail : research_rbru2010@hotmail.com หรือโทรสาร 0-3947-1056**

- 4) กองบรรณาธิการจะไม่คืนเงินในกรณีที่บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไม่ว่ากรณีใดๆ เพราะเป็นค่าตอบแทนการพิจารณาบทความของผู้ทรงคุณวุฒิ
- 5) ผู้วิจัยจะต้องดำเนินการปรับแก้ไขบทความตามผลการตรวจประเมินของกองบรรณาธิการ และผู้ทรงคุณวุฒิของวารสารวิจัยรำไพพรรณี อย่างต่อเนื่องตลอดกระบวนการในการตีพิมพ์
- 6) เมื่อผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบ ข้อที่ 1 - 5 เรียบร้อยแล้ว กองบรรณาธิการจะออกใบตอบรับการตีพิมพ์และใบเสร็จรับเงินจากทางราชการให้กับผู้วิจัย และดำเนินการตามกระบวนการตีพิมพ์ต่อไป
- 7) ถ้าผู้วิจัยไม่ปฏิบัติตามระเบียบการตีพิมพ์กองบรรณาธิการจะแจ้งยกเลิกการตีพิมพ์บทความ การวิจัยไปยังหน่วยงาน มหาวิทยาลัยที่ท่านสังกัดอยู่ และจะไม่ได้รับค่าธรรมเนียมคืน

ข้อกำหนดในการเตรียมต้นฉบับ

- ขนาดกระดาษ A4
- ขอบกระดาษ ขอบบน 1 นิ้ว ขอบล่าง 1 นิ้ว ขอบซ้าย 1.25 นิ้ว ขอบขวา 1 นิ้ว
- ระยะระหว่างบรรทัด หนึ่งเท่า (Single Space)
- ตัวอักษร ใช้ TH Sarabun PSK ตามที่กำหนดดังนี้
  - ชื่อเรื่อง (Title)
    - ภาษาไทย ขนาด 18 point, กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
    - ภาษาอังกฤษ ขนาด 18 point, กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
  - ชื่อผู้เขียน (ทุกคน)
    - ชื่อผู้เขียน ภาษาไทย – อังกฤษ ขนาด 14 point , กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา
    - ที่อยู่ผู้เขียน ขนาด 14 point , กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา และเว้น 1 บรรทัด
  - บทคัดย่อ
    - ชื่อ “บทคัดย่อ” และ “Abstract” ขนาด 16 point , กำหนดกึ่งกลาง, ตัวหนา และเว้น 1 บรรทัด
    - เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทย ขนาด 14 point , กำหนดชิดขอบ , ตัวธรรมดา
  - คำสำคัญ ให้พิมพ์ต่อจากส่วนบทคัดย่อ ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ประมาณ 4-5 คำ ใช้ตัวอักษร ภาษาไทย หรือ อังกฤษ ขนาด 14 point
    - เนื้อหา บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point , กำหนดชิดขอบ , ตัวหนา
    - ย่อหน้า 0.5 นิ้ว
  - Keyword ให้พิมพ์ต่อจากส่วน Abstract ควรเลือกคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบทความ ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 point
  - รายละเอียดบทความ (Body)
    - คำหลักบทความขนาด 16 point , กำหนดชิดซ้าย , ตัวหนา
    - หัวข้อย่อยขนาด 14 point , กำหนดชิดซ้าย , ตัวหนา
    - ตัวอักษรขนาด 14 point , กำหนดชิดขอบ , ตัวธรรมดา
    - ย่อหน้า 0.5 นิ้ว

รายละเอียดบทความประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย อุปกรณ์และวิธีดำเนินการ การวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะ และเอกสารอ้างอิง

- คำศัพท์ ให้ใช้ศัพท์บัญญัติของราชบัณฑิตยสถาน
- รูปภาพและตาราง กรณีรูปภาพและตาราง หัวตารางให้จัดชิดซ้ายของคอลัมน์ คำบรรยายรูปภาพ

ให้อยู่ใต้รูปภาพ และจัดกึ่งกลางคอลัมน์ เนื้อหา และคำบรรยายภาพ ใช้ตัวอักษรขนาด 14 point ตัวปกติ

รูปแบบการพิมพ์เอกสารอ้างอิง

1. อ้างอิงจากหนังสือ

รูปแบบ :

ชื่อผู้แต่ง./ปีที่พิมพ์./ชื่อเรื่อง./จำนวนเล่ม./ครั้งที่พิมพ์ (ถ้ามี)./ชื่อชุดหนังสือ./เมืองที่พิมพ์./สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. 2547. **วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ: การวิจัย**

ปัญหาปัจจุบันและการวิจัยอนาคตกาล. กรุงเทพมหานคร: เพ็ญฟ้า พรินต์.

Rothwell, William J.; Lindholm, John Edwin and Wallick, William G. 2003. **What CEOs**

Expect from Corporate Training: Building Workplace Learning and

Performance Initiatives that Advance Organizational Goals. New York: AMACOM.

2. อ้างอิงจากบทความในหนังสือ รายงานการประชุมทางวิชาการ สัมมนาทางวิชาการ

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียนบทความ./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ใน ชื่อหนังสือ./ชื่อบรรณาธิการหรือผู้รวบรวม.

ครั้งที่พิมพ์./ชื่อชุดหนังสือ./เมืองที่พิมพ์./สำนักพิมพ์./หน้า.

ตัวอย่าง :

ปกรณ ปรียากร. 2532. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการ
บริหารการพัฒนาชนบท. หน่วยที่ 1. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิทยาการ
จัดการ. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 33-34.

Fitzroy, Felix R. and Kraft, Kornelius. 1991. Firm Size, Growth and Innovation: Some Evidence
from West Germany. In **Innovation and Technological Change: An International
Comparizon**. Zottan J. Aes and David B. Audretsh, eds. New York: Harester
Wheatsheaf. Pp. 152-159.

3. อ้างอิงจากบทความในวารสาร

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน./ปีที่พิมพ์./ชื่อบทความ./ชื่อวารสาร./ปีที่ (เดือน):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุรัช พุ่งเกียรติ. 2547. นานาเทคโนโลยีวิสัยทัศน์เทคโนโลยีระดับไมโคร. **ผู้ส่งออก**. 17 (ปีที่แรก เมษายน): 19-22.

Mintrom, Michael and Vergari, Sandra. 1996. Advocacy Coalitions, Policy Entrepreneurs and Policy Change.
Policy Studies Journal. 24 (Autumn): 420-434.

4. อ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ และสารนิพนธ์

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน. ปี. ชื่อวิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ หรือสารนิพนธ์. ระดับปริญญา มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่าง :

ธีรวัฒน์ พันธุ์สุผล. 2547. การรับรู้กิจกรรมการพัฒนาทหารกองประจำการเพื่อการพัฒนา
ประเทศ กรณีศึกษา กรมทหารต่อสู้อากาศยาน หน่วยบัญชาการอากาศโยธิน
กองบัญชาการยุทธทางอากาศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาบริหารศาสตร.

ปิโย เล็กกำแหง. 2547. พฤติกรรมการซื้อและการบริโภคเครื่องดื่มในร้านกาแฟขนาดเล็กของ
นักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย: กรณีศึกษานักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร.
ภาคนิพนธ์โครงการบัณฑิตศึกษาเทคโนโลยีการบริหาร สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร.

Thawilwadee Bureekul. 1998. **Major Factors Affecting Industrial Hazardous Waste Policy
Implementation in Central Thailand**. Doctoral dissertation, National Institute of
Development Administration.

5. อ้างอิงจากรายงานการวิจัย และเอกสารวิจัยที่เสนอต่อหน่วยงานต่าง ๆ

รูปแบบ :

ชื่อผู้เขียน. ปี. ชื่อเอกสาร. รายงานการวิจัย/เอกสารวิจัย หน่วยงาน.

ตัวอย่าง :

ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์. 2538. **จริยธรรมในงานวิจัย**. เอกสารวิจัย เสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริม
งานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร.

6. อ้างอิงจากสิ่งพิมพ์กฎหมาย

รูปแบบ :

ชื่อกฎหมาย./ชื่อวารสาร./ฉบับ/เล่มที่/ตอนที่/(วัน เดือน):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

พระราชบัญญัติโอนกิจการบริหารในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เฉพาะที่เกี่ยวกับราชการของคณะ
รัฐประศาสนศาสตร ไปเป็นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร พ.ศ.2509. **ราชกิจจานุเบกษา**.
ฉบับกฤษฎีกา 83, 29 ฉบับพิเศษ (31 มีนาคม): 23-36.

The Act on Revenue Code Amendment (No.35) B.E. 2544. **Royal Thai Government Gazette**.
118, 85A (27 September 2001): 1-4.

7. อ้างอิงจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./[CD-ROM].//สถานที่ผลิต./ผู้ผลิต./ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่.

ผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./[Online].//เข้าถึงได้จาก./วิธีการเข้าถึงและสถานที่ของข้อมูล/ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่ (หรือสืบค้น).

ตัวอย่าง :

Noam, E.M. Telecommunication Policy Issue for the Next Century. [online]. Available:
gopher://198.80.36...//global/telcom.txt. 1994.

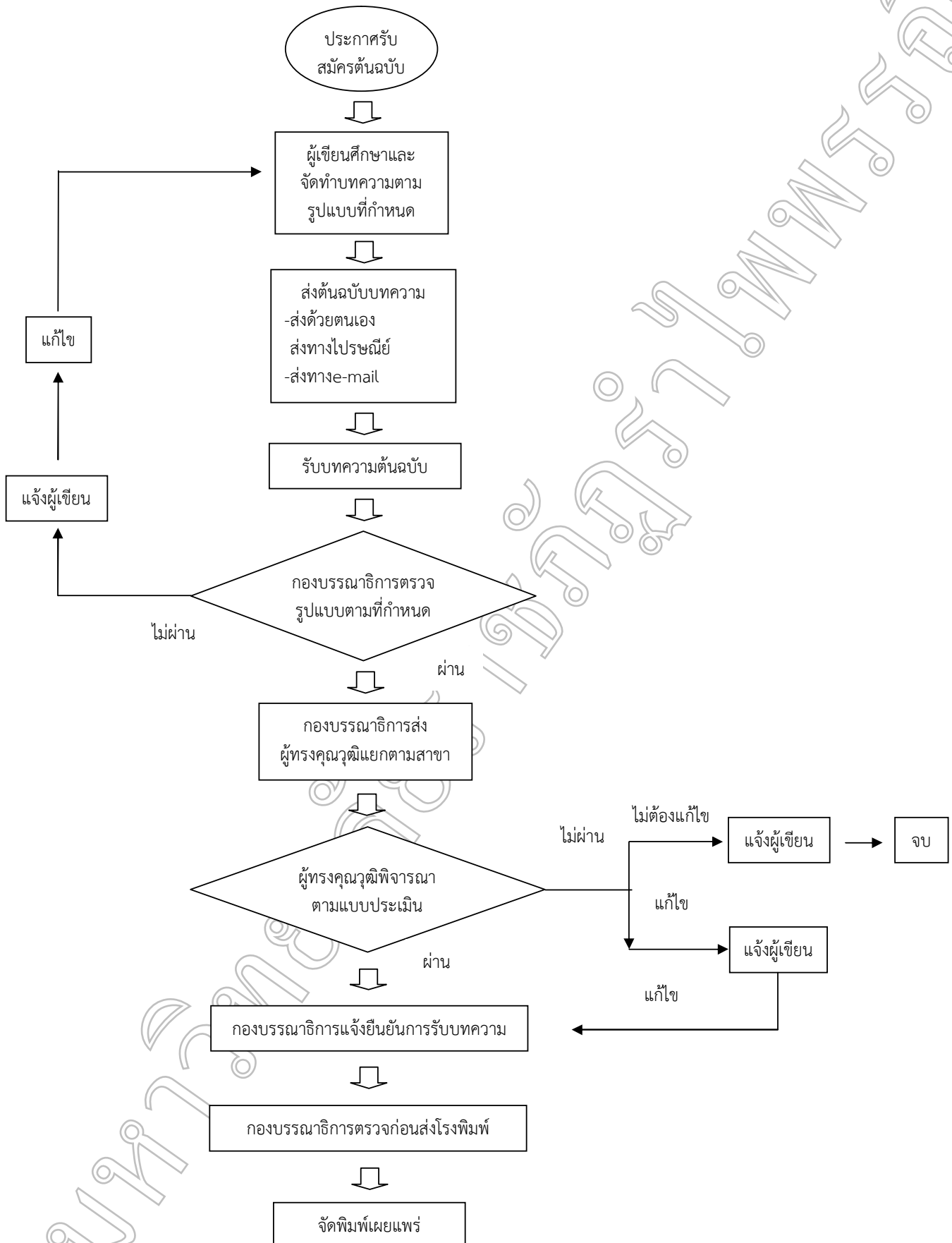
Texas Instruments. Speech Synthesis Processors. [online] available :
<http://www.ti.com/sc/does/msp/speech/index.htm>. 1998.

หลักเกณฑ์การประเมินบทความเพื่อการตอบรับการตีพิมพ์

ต้องเป็นบทความที่ยังไม่ได้มีการเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อนหรือรายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการใดๆ กองบรรณาธิการจะดำเนินการพิจารณาบทความตามรูปแบบที่กำหนด หากบทความใดไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับคืนให้ผู้เขียนแก้ไข หากผ่านการพิจารณาจะเข้าสู่การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และภายนอก เมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ เมื่อบทความได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับหนังสือรับรองการการตีพิมพ์ พร้อมวารสารฉบับที่บทความนั้นตีพิมพ์ จำนวน 1 ฉบับ โดยจะให้ผู้เขียนที่เป็นชื่อแรก

ขั้นตอนการจัดทำวารสารวิจัยรำไพพรรณี

ใบสมัครขอส่งบทความลงตีพิมพ์
(การกรอกใบสมัครโปรดใช้วิธีการพิมพ์)

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ) .....

ชื่อ - สกุล .....

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ).....

สังกัดมหาวิทยาลัย .....

สถานที่ทำงาน.....

ที่ อ ยู่ .....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี (Rajabhat Rambhai Barni Research Journal) ISSN 1906-372X

☐ สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

☐ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องชำระค่าธรรมเนียมในการดำเนินการตีพิมพ์ของวารสารวิจัยรำไพพรรณี จำนวน 1,500 บาท โดยผู้วิจัยสามารถชำระค่าธรรมเนียมได้ ดังนี้

- ☒ โอนเงินเข้าบัญชีหมายเลข 178-1-48957-9 ชื่อบัญชี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ประเภทบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงศรีอยุธยา (สาขาสี่แยกเขาไผ่) เมื่อโอนเงินเข้าบัญชีแล้วกรุณา SCAN ใบสมัครและหลักฐานการชำระเงินส่งมาที่ E-mail : research_rbru2010@hotmail.com หรือ anna_24t@hotmail.com โทรสาร 0-3947-1056

กองบรรณาธิการสามารถติดต่อข้าพเจ้า ได้ที่ ☐ สถานที่ทำงานที่ระบุข้างต้น ☐ ที่อยู่ดังต่อไปนี้

.....

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน.....โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร.....E-mail.....

และในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล.....

โทรศัพท์.....

โทรสาร.....E-mail.....

มีความเกี่ยวข้องเป็น.....

.....ลายมือชื่อ
(.....)

...../...../.....

เจ้าของผลงาน

กรุณาส่งใบสมัคร และหลักฐานการโอนเงิน ไปยัง สถาบันวิจัยและพัฒนา (อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 5) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ 5 ถนนรัชชศักดิ์ขุมล ตำบลท่าช้าง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทรศัพท์ 0-3947-1056 หรือ 0-3931-9111 ต่อ 3505 โทรสาร 0-3947-1056
อีเมลล์ anna_24t@hotmail.com, research_rbru2010@hotmail.com, research@rbru.ac.th

ผลการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ใน “วารสารวิจัยรำไพพรรณี”
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ชื่อบทความวิจัย

.....
.....
.....
.....

ชื่อผู้ประเมิน..... ส่งคืนภายในวันที่.....

1. ความเป็นมา / ความสำคัญของปัญหาวิจัย

.....
.....
.....
.....

2. การประมวลเอกสาร (กรอบแนวคิด / คุณภาพการประมวลเอกสาร / ความเป็นวิชาการ / ความเกี่ยวข้องกับสมมติฐาน ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

3. วิธีการวิจัย (กลุ่มตัวอย่างและวิธีการสุ่ม / ความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ / ข้อมูล ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

4. ผลการวิจัย (ใช้สถิติครบถ้วนเหมาะสม / ความถูกต้องของการรายงาน ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

5. การอภิปรายผล (ความเหมาะสมทางวิชาการ ฯลฯ)

.....
.....
.....
.....

6. อื่น ๆ (เช่น การใช้ภาพ / การจัดระเบียบบทความ / การอ้างอิง / ความถูกต้องเชิงวิชาการ ฯลฯ)

.....

.....

.....

7. โดยภาพรวมท่านประเมินว่าบทความวิจัยนี้มีคุณภาพระดับใด (กรุณาทำเครื่องหมาย ✓)

- ☐ 1) ควรตีพิมพ์ โดยมีการแก้ไขเล็กน้อย (เช่น คำผิด)
- ☐ 2) ควรตีพิมพ์ โดยอาจแก้ตามคำแนะนำของผู้ประเมิน หรือไม่ก็ได้
- ☐ 3) ควรตีพิมพ์ แต่ต้องแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ประเมินก่อน โดย
- ☐ ผู้ประเมินขอพิจารณาสิ่งที่ปรับแก้แล้วอีกครั้ง
- ☐ ผู้ประเมินไม่ขอพิจารณาอีกครั้ง
- ☐ 4) อาจตีพิมพ์ได้ โดยผู้เขียนต้องทบทวนและปรับปรุงบทความใหม่ และผ่านการประเมินใหม่อีกครั้ง
- โดย
- ☐ ผู้ประเมินขอพิจารณาสิ่งที่ปรับแก้แล้วอีกครั้ง
- ☐ ผู้ประเมินไม่ขอพิจารณาอีกครั้ง
- ☐ 5) ไม่ควรตีพิมพ์ในวารสารวิจัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

วันที่ .....

หมายเหตุ 1. ถ้าเนื้อที่กระดาษไม่พอ ท่านสามารถเขียนคำแนะนำเพิ่มเติมได้

2. กองบรรณาธิการจะไม่เปิดเผยแบบประเมินนี้แก่ผู้เขียนบทความ แต่จะรวบรวมส่งข้อวิจารณ์ และข้อเสนอแนะให้แก่ผู้เขียน โดยพิจารณาตามแต่กรณี

กรุณาส่ง กองบรรณาธิการวารสารวิจัยรำไพพรรณี มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
สถาบันวิจัยและพัฒนา (อาคารเฉลิมพระเกียรติฯ ชั้น 5)
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เลขที่ 41 หมู่ 5 ถนนรักษาศักดิ์ขุมูล ตำบลท่าช้าง
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทรศัพท์ 0-3947-1056 หรือ 0-3931-9111 ต่อ 3505, 3515 โทรสาร 0-3947-1056
อีเมลล์ research_rbru2010@hotmail.com หรือ anna_24t@hotmail.com